
FRACASTORII
DE
CONTAGIONE

1908
un dieu
un roy
D'Arcy Power
M.B. Oxon. F.S.A.

2394/1A
A.xxix. Fra

f. 5

416 **FRACASTOR**. Hieronymi Fracastorii Veron. Liber I, de Sympathia et antipathia rerum. De contagione, et contagiosis morbis, et eorum curatione, libri tres. *Lvgdvni, apud Gulielmum Gazeium, 1550*, in-32, 1/2 veau ancien, dos orné (390). 15 fr.

Rare ouvrage du célèbre médecin de Venise, Francastor, auteur de l'admirable poème : « Syphilidis ». On trouve dans ces intéressants traités, particulièrement dans le second, de bonnes choses sur la variole, la peste, la suette, la fièvre pelêchiale, la rage, les maladies vénériennes et plusieurs affections de la peau. Fracastor est le premier qui aii parlé de la contagion de la phtisie pulmonaire, et la doctrine qu'il a émisé, quoique combattue par un grand nombre de bons observateurs en Europe, est maintenant adoptée et même consacrée par les lois sanitaires.

2394-1A

Orné de 21 reproductions et d'une carte
ciale de la commune de Naves. 3

o. Les marguilliers des Mathurins en Limous 2 f

p. Mines et minières de la Corrèze. Le Bas-Limousin minéralogique. 7 fr. 50

q. Monographie de la Commune de Naves (Corrèze). *Orné de 5 photogravures hors-texte, de 8 gravures dans le texte et de 3 cartes.* 2 vol. 12 fr.

r. Les papes limousins. 4 fr.

s. Principes de civilité en Corrèze, il y a un siècle. 0 fr. 75

t. Le Royal-Navarre-Cavallerie et son chef. Episodes révolutionnaires en Corrèze, (1790-1791). 2 fr. 50

u. Une seigneurie du Bas-Limousin (Chaunac). *Nombreuses figures.* 3 fr.

v. Les Thermidoriens Tullois (1794-1795). 2 fr. 50

HIERONY MI FRACASTO- RII VERON.

LIBER I,

De Sympathia & Antipathia rerum.

De Contagione, & Cõtagioſis Morbis, & eorum curatione, Libri Tres.

Γίνεσθε φρόνιμοι ὡς οἱ ὄφεις.

Eſtote prudentes ſicut Serpentes.

LVGDVNI,
Apud Gulielmum Gazeium,
1550

92323

EORVM INDEX, QVAE in hoc libro de Sympathia, & Antipathia rerum, continentur.

DE ſympathia&antipathia multorum. Cap. 1. pag. 21.
De primo rerum omniũ conſenſu. Cap. 2. p 24.
De ſympathijs elementorũ ad loca propria. Cap. 3. pag. 29.
De conſenſu partium in ſuo toto. Cap. 4. pag. 33.
De attractione ſimilium. Cap. 5. p. 40.
De conſenſu & diſſenſu elementorum circa qualitates cõtrarias. C. 6. p 57.
De ſympathijs & antipathijs miſtorũ & attractione ſimilium. Cap. 7. p. 65.
De æcheneide quo modo firmare nauigia poſſit. Cap. 8. pag. 76.
De antipathia contrariorum, & quomodo ſe mutuò pellant. Cap. 9. p. 79.
Cur & calx & pannus & alia ſicca aquã próptiſſimè admittãt. Cap. 10. p. 83.
De analogia rerum in agendo. Cap. 11. pag. 94.
De animæ ſympathijs & antipathijs. Cap. 12. pag. 111.

De ſympathijs animæ cognitricis. Cap.13.pag.116.
De ſenſuum ſympathia & antipathia. Cap.14. pag.123.
De primis effectibus, qui fiunt ex conſenſu & diſſenſu ſenſuum. Cap.15. pag.130.
De conſenſibus & diſſenſibus phantaſiæ. Cap.16. pag.147.
De gaudio & appetitu. Cap.17.p.156.
De triſtitia & odio. Cap.18.pag.163.
De timore. Cap.19. pag.170.
De admiratione & ecſtaſi & riſu. Cap.20. pag.179.
De ira. Cap.21.pag.190.
De verecundia. Cap.22.pag.195
De alijs quibuſdam conſenſibus phantaſiæ. Cap.23. pag.197.
De quibuſdam dubijs à Rhãnuſio ſcriptis. Cap.vlti. pag.203.
Index eorum de quibus tractatur in libris de Contagione & Contagioſis morbis.
Quid ſit contagio. Cap.1.pag.216.
De contagionũ differentia.Cap.2.210
De cõtagione quæ ſolo cõtactu afficit. Cap.3. pag.222.
De contagione quæ fomite afficit.

Caput

Cap.4. pag.226.
De contagione quæ ad diſtans fit. Cap 5.pag.232.
Quòd cauſa contagionis,quę ad diſtãs fit, nõ ſit reducenda ad occultas proprietates. Cap.6 pag.234.
Quomodo ſeminaria cõtagionis ad diſtans ferantur & in orbem. Cap.7. pag.241.
De analogia contagionũ. Cap.8.p.253
Vtrum omnis cõtagio putrefactio quædam ſit. Cap.9.256.
Cur morborum alij contagioſi ſint,alij non,& cur contagioſi lenes. Cap.10. pag. 261.
In quo contagio conueniat cũ venenis & in quo differat.Cap.11.pag.264.
De alijs quibuſdam differentijs contagionum. Cap.12.pag.267.
De ſignis cõtagionũ.Cap.13.pag.280.

Liber Secundus.

De febribus cõtagioſis.Cap.1.pa.288.
De febribus quæ variolę & morbilli dicuntur. Cap.2. pag.290.
De febribus peſtilẽtibus.Cap.3.p.205.
De differentijs peſtilentum febrium,& cauſis. Cap.4. pag 410.
De febre peſtilenti in Britannia.

Cap.5. pag.318.
De febre quam lenticulas vel punꝺticula vocant. Cap.6.pag.321.
De cauſis. Cap.7.pag.326.
De verè peſtiferis febrib⁹.Ca.8.p.334.
De phthiſi contagioſa.Cap.9.pag.341
De rabie. Cap.10.pag.347.
De ſyphilide ſeu Gallico morbo. Cap.11.pag.357.
De cauſis. Cap.12.pag.365.
De Elephantia. Cap 13.pag.385.
De lepra propriè dicta.Cap.14.p.400
De diſtinctione infectionum cutanearum. Cap.15.pag.402.
Eorum Index,quæ docent medicos Cõtagioſos morbos curare.
Quòd peculiaris curatio debeatur morbis contagioſis. Cap.1.pag.417
De intentione quæ habetur ad principia contagionis. Cap.2.pag.422.
De intentione quę habetur ad materiã quæ iam infici cœpit,& ad eam quæ iam corrupta eſt. Cap.3.pag.431.
De Curatione febrium variolarum. Cap.4.pag.442.
De Curatione febrium peſtilentum cõmuni. Cap.5.pag.445.
De curatione febrium quæ lenticulæ
ſeu

ſeu punčticula dicuntur. Cap.6. pag.459.
De curatione verè peſtilentum febriũ. Cap.7.pag.480.
De curatione phthiſis quatenus contagioſa eſt. Cap.8.pag. 495.
De curatione rabidorũ. Cap.9.p.504.
De curatione Syphilidis ſeu Gallici morbi. Cap.10.pag.512.
De curatione Elephantiæ. Cap.11.pag.552.

Finis Indicis.

ALEXANDRO FARNEſio Cardinali Ampliſsimo Hieronymus Fracaſtorius Veronenſis, S.

HOMO homini natus quum ſit, ſacerrime Princeps, illud ſæpe dubitatum fuiſſe video, vtro beneficio prodeſſe magis queamus, eo ne quod per otium comparatur contemplando & ſcribẽdo, an eo quod per negotia agendo, atque egregia multa nauando. nam plurimi quidem non ſolùm propinquis & amicis, ſed etiam Rebus pub. & multis ſępe nationibus magnoperè agendo profuere, plurimi verò ſcribendo. Inter quos illud intereſſe videtur mihi, quòd qui per negotia proſunt, præſentem magis, & magis perſpicuam vtilitatem pręſtant opes, patrocinia, honores, libertates, & alia eius generis multa. qui verò per otium, ſi non adeò præſentem vtilitatem, at certè cõmunem magis, & magis perpetuam ac iniurias temporis & fortunæ ſuperaturam afferunt. quo pacto diſciplinæ, le-

ges, hiſtoriæ, artes inuẽtæ, auctæ, ac per manus traditæ in ætates omnes, in nationes omnes peruenire potuere. vtroque autem modo prodeſſe poſſe, pauciſſimis quidẽ, quos Deus præcipuè amauit, ſemper conceſſum fuit. quod otium & negotia inter ſe non parum aduerſari ſolent. qua de cauſa Reges, & Principes viri, quòd actionibus detẽti, diſtractíque minus otio inſeruire poſſũt, per alterũ magis (hoc eſt per actiones) prodeſſe ipſi quidem conſueuere, per alterum autem minus, hoc eſt per ea, quæ ab otio proficiſcũtur beneficia. verùm enimverò quicũque verè Reges & Principes ſunt, curant profectò & prouidẽt, vt quod ipſi per ſe nõ poſſunt, per alios nihilominus præſtent, ne quum altero in genere excellant, in altero humano generi deeſſe videantur, cuius beneficio nati, conſtitutique à Deo ſunt. qua in re non minus laudandi commendandique ſunt, quã in eo, quod per ſe ipſi poſſunt & conferunt. & ſi enim magna eſt ea virtus, quæ per ſe facit, non minor tamen & illa eſt, quæ alium mouet & p̲ ipſum vſui eſt, quãdo neque Deus optimus atque omnipotens per ſe ſem-

per & ſtatim prodeſſe vult, ſed aliorum opera & miniſterio ad eam rem vti con ſueuerit. ex quo quidē fit vt Reges nō paruam ingeniorum rationem & curā habeant, ea alant, & foueant, & quodā modo vt pariant, cauſæ ſint. quare & il lud rectè homines inſtituiſſe videntur mihi, vt quēadmodum, qui naturę ſunt partus Dijs optimis conſecrantur, ita ij, qui ſunt ingenij, Regibus & Principibus viris dedicarentur. flores quippe & fructus, & primitias frugum atque animalium templis & aris offerri videmus, poemata verò, hiſtorias, & reliqua diſciplinarum inuenta, ijs qui poteſtati bus pręſtant. quin ipſos quoque vtpote modis omnibus de humano genere benemeritos, & Dijs optimis benefactoribus ſimiles dicere ſolemus, & Deorum nomine ſalutare, & in Deorum cætum & numerum vita functos referre. verū qui tales ſpectētur, paucisſimi quidem omnibus ſeculis ſemper fuere. quando multos ipſa illa poteſtas, qua inſignes ſunt, non in aliena cōmoda, ſed in propria trahere conſueuit. quapropter & maior eſt eorum paucorum gloria, quos vera virtus eo efferre potuit, vt Deos

opti

mos imitarétur.quos inter(vt ad te veniã præſtantiſſime Iuuenis) tu quidem raro,neſcio quo virtutum igne ſplendere,atque ea præcipuè teneri pietate videris,quę& per ſeſe,& per alios prodeſſe ſtudet, & vult. nam vt priuata taceã beneficia,quę innumera in dies cõfers, tot quidẽ publica ac tãta obis,non pro patria ſolùm Roma,nõ pro Italia ſolũ, ſed pro tota Europa,pro vniuerſo Chriſtiano nomine,vt non ſolum te admiremur omnes,ac ſuſpiciamus, ſed in tãto chriſtianarũ rerũ diſcrimine à Deo maximo electũ exiſtimemus. cum quo ſanctiſsimus Auus tuus Paul.iij. Põt. Ma. curas omnes,actionéſque partiretur, iã tũ te ab adoleſcẽtia eũ auſpicatus futurum, in quo onus tandem recumberet tantæ molis. qua in re & illud quoque magnopere admirandum eſt, quod moles ea quum tam grauis, tam varia ſit; tu tamen literarum haud immemor,nõ minori cura atque opera ſtudes, vt & hac quoque in parte nec tibi, nec alijs deſis:nam quũ magna quadã atque excellenti natura æquè & ad actiones, & ad ſtudia literarũ ſis natus,facis profe-

ctò,

ctò,vt & de te multa aliquãdo ſperãda ſint, & vt interea quod tu per ætaté ac maxima neceſſariáque negocia præſtare non potes,alij certè præſtét:quos tu ita beneuolétia, ita omni ſtudio ãplexaris, ita liberalitate, patrocinio, ac fauore omni foues,atq̃ excitas,vt nõ minus tibi debeãt literarũ ſtudia,q̃ chriſtiana libertas. Cui quidé rei & ipſe teſtimonio eſſe poſſum, qué tu quũ nec vnquá vidiſſes, nihil à te poſcété beneficijs tamé nõ paucis ea vna de cauſa ſis proſecutus,ac proſequaris in dies.cui ego beneficentiæ & virtuti ita me addictũ,ita deuinctũ ſenſi,vt iá diu nihil animo ęquè fixum habuerim,q̃ tibi tuęque iſti, qua teneris pietati, aliquid pareré, qđ tuũ tuiq̃ cauſa cõfectũ dici poſſet. hoc eñ vnũ dabatur mihi, quo q̃ gratus eſſet animus erga te meus, poſſem oſtédere quã rem tametſi ſeriùs q̃voluiſsé,negotijs varijs impeditus,nunc demũ tamen cõfeci. non quidé ea in re quã magis deſideraſſem, quãque exiſtimaſſem tibi gratioré futurã, ſed ea tamen quã, quòd vtilitaté non paruã(vt ſpero) allatura ſit, haud ingratam tibi futuram exiſtimem. Igitur (quod tuũ dicas)pro

co

eo ocio quod mihi conceſsum fuit, de contagione & contagioſis morbis omnibus, & eorum curatione ſcribere mihi viſum eſt. magna quidem materia & admirationis non paruæ plena. cui & cõmentarium adieci non minus (vt arbitror) deſideratum de conſenſu & diſſenſu rerum, quam ſympathiam & antipathiam vocant, ſine quo natura cõtagionum planè perquiri & monſtrari videbatur. vtrunque autem negotium mihi eò libentius ſuſcipiendum duxi, quòd quum hoc quidem ſcitu dignum ſit, illud ad ſalutem mortalium non parum conducere videatur, tum de vtroque q̃ pauciſſima quidẽ à maioribus noſtris, quæ extent, quæque viderimus nos, literis mandata ſunt. De ſympathia quidẽ & antipathia rerum Galenus iam ſeſe nonnulla ſcripſiſſe refert, verùm ea ſcripta aut interiere, aut ętate noſtra, quod nos ſciamus, adhuc in lucem non peruenere. de contagione verò Hippocrates quidem circa populariter vagantes morbos, nonnulla tetigiſſe videtur. ſed tamen qui obſeruaret magis, quàm naturas eorũ traderet. Galenus verò poſt ipſum plura quidem monſtrauit, ſed &

ipſe

ipſe tamen & ſectator illius Paulus ægi neta, & Aetius Amidenus, & alij veteres non pauca, vt mihi videtur, reliquere, quæ poſſent magnopere deſiderari. Recentiores autem nihilo plus de contagione videntur dixiſſe, quàm quod ab occulta quadam proprietate proueniat. quæ autem in vniuerſum natura contagionum ſit, & quo principio afficiant, & quo pacto gignãtur, & cur alię fomitem relinquant, aliæ ad diſtans ſeſe etiam propagent, & morborum cur alij cõtagioſi ſint, leniores, mitioréſque exiſtentes, alij minimè contagioſi acerbiores, ardentioréſque multo quũ ſint, & quo à venenis contagio differat, & eiuſmodi alia multa, nulli dicere tentauere, ſatis quidem feciſſe rati ſi horum omniũ cauſas in occultas illas (ita ipſi vocant) proprietates reduxiſſent. quibus acquieſcẽdum non modo ſibi ſunt arbitrati, ſed & alijs præcepere. atque his contenti in quamplurimis philoſophati ſunt, quod certè philoſopho homine ſemper indignum exiſtimaui. cauſarum enim quum quædam vniuerſaliſſimę ſint & remotiſſimę à rebus, quędã verò propinquiores & particulares ma-

gis

gis,& demũ quędã ꝓpinquiſſimę & pro
prię,proprias quidẽ& propinquiſsimas
in recõditis & difficilibus attigiſſe, aut
Dei certè eſt,aut diuini. vniuerſaliſsi-
mis verò ſtare, ignaui & ruſtici ingenij
eſt,medias verò inquirere,& ad ꝓprias
niti(quãtum homini datur)philoſophi
certè eſt.Admiraberis aũt fortaſſe duas
me haſce materias ſumpſiſſe ſcribẽdas,
quarũ alterã maiores noſtri penè inta-
ctã reliquerũt,alterã omnes fateãtur ab
homine ſciri nõ poſſe. Verũ enimvero,
quòd tũ ſympathiæ rerũ,tum & natura
cõtagionũ in difficili atque arduo poſi
tæ ſint,& nos quidẽ cõcedimus:quin&
ineptũ quoque aut arrogantẽ magis eũ
fore dicimus, qui propinquiſsimas &
proprias earũ cauſas præſumat inquire
re.verũtamẽ idẽ ille ſi medias perueſti-
get,multa illũ inuẽturũ nõ diffido,quę
tũ delectare, tũ & magnopere prodeſſe
poſsint. quod inſtitutũ & mihi ipſe in
hac noſtra perueſtigatione propoſui.
præteritam verò fuiſſe à maioribus no-
ſtris cõtagionũ materiã,neminẽ mirari
velim, cùm id accidat diſciplinis oĩbus
vt nõ oĩa ab ijs q̃ eas cõdũt,abſolui poſ
ſint.qm̃ vniuerſalia magis & rerũ prĩci-

pia

pia proſequãtur. ita in ea quæ de natura eſt philoſophia innumera quidẽ partim intacta, partim nõ planè diſcuſſa relicta ſunt. nã neque quomodo intellectio in nobis fiat, hactenus traditũ fuiſſe video, neque earũ qualitatũ quas ſpirituales vocãt, naturã ſatis demõſtratã & alia multa. quod & in re medica cõſimiliter quoque cõtigit: in qua plurima adhuc ſupſunt q̃ poſteris & nepotibus inquirẽda patres noſtri reliquerint, nos porrò nepotibus noſtris relinquemus. multa præterea intereũt eorũ, q̃ ſcripta iam fuere, multa viuunt quidem, ſed nõ apud omnes, ita ſe habet mortaliũ rerũ condicio & viciſſitudo. Neceſſaria autẽ necne ſit cõtagionũ inquiſitio, quã nos in præſenti aggredimur, ſi Dij annuerint, vnuſquiſque videre poterit, qui ea legerit, quæ ſcribemus. Tu verò qualiacũque hæc fuerint, quæ pro vetere inſtituto ſacramus principi viro, tibi autem quòd tua iã ſint, & tui gratia enata, libẽti animo accipies, tũ & authoritate, q̃ tibi eſt tãta, proteges, vt nemo calũnijs inſectari audeat, quæ tibi accepta fuerint, & ſub tuo auſpicio emiſſa.

AD EVNDEM ILLVſtriſs.& Reuerendiſsimũ Cardinalem Farneſium.

HAEC ego florentes ſophię digreſſus in hortos,
Italiæ decus ò iuuenis Farneſſia proles,
Cõdebã,lectáſq̃ tibi de more ſacrabam
Primitias,dum tu magni inter Cæſaris arma,
Gallorúmq̃ acies, recti pacisque ſeq̃ſter
Res miſeræ Europæ fractas componis, & omne
Robur,& arma dei Maumethen vertis in hoſtem,
Percurrisqúe omnẽ, veluti ſol aureus, orbem.
Fortunate nimis, quem cunctæ applauſibus vrbes
Excipiunt, pacisqúe vocant patréqúe, deúmque,
Inqúe caput,ſacrosqúe ſinus,humerósque,manúsque,
Et nigras violas,& cãdida lilia iactãt.
Cui magna Italia, & terrarum maxima Roma

Aſſurgit, feſtóſque dies, & ſacra nepoti
Solénéſque agitat pompas. denſi vndi-
  qúe circum
Stant populi, & ſtudio ingenti & cla-
  more ſecundo
Farnenſum genus omne, alto de ſan-
  guine ductum
Aeneadum longa ſerie, ſuper Aethera
  tollunt
Patres, atque duces, & partos mille
  Triumphos.
Aſſenſu reſonat Tybris, & Tyrrhena
  reſultant
Littora, ſepteni reſpõsãt gaudia colles.
  Quo me Paule rapis, quo túque ne-
  póſque vocatis
Laudibus Hæroum inſúetum? tu ma-
  ximus ille es
Vni cui regni triplicis capite alta tiara
Cõſurgit, cui sũma vni terna illa ptãs
Terrarũ cœliq; data eſt vaſtiqúe pfũdi
Illorũqúe apire fores & claudere poſſe
Qui Petri, Chriſtiqúe ratem turbante
  procella
Ventorũ varia, & remorũ pte reuulſa,
Tempeſtatẽ oẽm, atque aduerſos diſcu-
  tis Euros.
Nec ſanctam ſine honore ſinis, ſine re-
  mige

mige certo
Fluctibus in tãtis agitari turbine cymbam.
Macte animo Romano, & Macte ingẽtibus auſis.
At tibi quas Iuuenis fortunatiſsime dignas
Attribuã laudes, gñis ſpes altera tanti
Inclyte Alexander?puerum quem plurima virtus,
Canáque cõſurgens teneris prudentia in annis,
Et ſpõdẽs maiora aſtris felicib⁹ ęther,
Ad ſummos meritum ante annos euexit honores,
Et ſacri geſtare dedit decora alta galeri.
En quantũ de te ſacri ſibi paſtor ouilis
Spondet auus tuus ille,animo quę gaudia verſat.
Forſitã & ꝓprio nõ tã gauiſus honore,
Quã ſpe ſublat⁹ tãti & virtute nepotis
Neſcio ꝗd maius pręſaga mẽte volutat
Scilicet & gnarus fatorũ, & p̃ſcius ęui
Venturi, illa videt fœlicia tempora, quum tu
Sede ſua ſoliqúe Dei,dijs ꝓxim⁹ ipſis
Confideas, quum pontifici tibi maximus orbis

 Gra-

Gratetur, ſupplexque tuis ferat oſcula
plantis.
O mihi poſtremæ tm̃ dẽt numina vitę,
Ipſe ẽt vt tú te tremulus, cõfect⁹ & ãnis
Aſpiciã, ſanctusqúe pedes ꝓſtrat⁹ adorẽ
O & ſi poſsim canere, & tua dicere fa-
cta,
Et vẽtura nouo tecũ ſecla aurea mũdo.
Nã video ſub te victũ lõgéque fugatũ
Maumethen ſe Caucaſeis includere
portis.
At pacẽ viridi redimitã tempora oliua
Ire per Europã magnã, atque inuiſere
terras,
Quam pia relligio, & iunctis concor-
dia dextris
Et probitas, & Amor recti comitantur
euntem.
Salue magne Tybri, ſalue & tu ma-
xima rerum
Roma parens, ſaluete arces collesqúe
Latini,
Aurea q primi lõgo meminiſtis ab ęuo
Sęcula, quũ nulli variarẽt iugera ſulci,
Spõte ſua ſed terra ferax daret omnia,
& ipſæ
Prębererẽt dulci victũ de robore glãdes,
Et nũc vẽturis eadẽ ſperatis ab annis.

HIERONYMI Fracaſtorij Veronenſis,

DE SYMPATHIA ET Antipathia rerum. Liber Primus.

Caput Primum.

PRIMVM autem de latēti rerū cōſenſu & diſſenſu, quam Sympathiā & Antipathiā dicunt, agamus, quo nihil admirabilius eſt in tota natura, nihil ſcitu deſideratū magis. Gallinaceus pullus vix natus equū Elephantemq́; nihil reformidat, Miluum vel longè conſpectū adeò expaueſcit, vt ad matrem ſtatim confugiat. eadem agno & lupo & alijs multis inimicitia eſt. Marſi & Pſili ſerpentes illęſi tractant. Teſſalos &

quaſdam familias in Creta legimus laudādo afficere faſcino cōſueuiſſe, intuēdo verò Infantes in tabē vertere. Fulmen aurum colliquat intacto loculo, tum vina abſumit vaſe nec quicq̄ læſo. Adamantē ferunt ſolo Hircino ſanguine molleſcere. mala medica inſperſo in eorum cumulū pane flacceſcere. vniſono in cythara tacto moueri & aliud vniſonū videmus, quod ne propè etiā ſit: cōcuſſo verò tympano è corio lupi cōfecto, dicūtur ea diſſolui tympana, quæ ex agnino corio ſint cōflata. Herculeus lapis ferrum ad ſeſe trahit, Adamas & Electrū pilos & ſurculos. quid verò æquè mirandū eſt quàm ignotū illud antiquis miraculū nauigatoriæ pyxidis, cuius extremū perpēdiculum tēperati magnete ferri, in

incredibili diſtātia ad eas ſemper partes ſeſe cōuertat, quæ ad Polos ſpectant? quid ꝙ Leo animaliū omniū terror, gallinaceo tamē gallo terretur præſertim cantū emittēte? Taurū affirmāt quāuis furentē alligatum ficu ſtatim māſueſcere. Braſsicæ & rutæ tanta inimicitia eſt, vt iuxta ſeri nolint. Cucumis aūt ſuppoſito oleo recuruari videtur. Aurū neque oleū, neq; aquā imbibit, argentū viuū ſtatim ac raptim quodāmodo ebibit. Oleū aquæ nō admiſcetur, quā nec Adiantum admittit, q̄q̄ riuos & fontes amet. Calx verò & ſpongiæ & id genus, liq̄da omnia ita abſorbent, vt mirari liceat quū alioqui inter ipſa cōtrarietas non parua ſit. & illud quoq; mirādum eſt, ꝙ oſcitante alio & nos pariter, niſi aduerterimus

mus,oſcitamus. & alio edente acerba quædam,ſaliua alteri in os proſilit. Catablepha animal,hominē ad mille paſſus cōſpectum interficit.in fœtusſigna quędā eorū trāſire vidētur,quę matres auidiſsimè appetiuere. Octimeſtris partus nō viuit, quū tamē ſeptimeſtris viuere cōſpiciatur. Porrò ſupra omnē credulitatē videtur eſſe Echeneis paruus piſciculus, Remoram appellamus, qui medio in mari nauem vi atq; impetu ventorū actā ſiſtat,vt alij ferunt,aut ſaltem,vt alij, tardet. & infinita alia id genus, quæ incredibilis admirationis ſunt plena. inter quæ & contagionum natura eſt.

De primo conſenſu rerum omnium. Cap. 2.

Primus

PRimus autē, cōmunis rebus omnibus, & admirādus eſt ipſius vniuerſi cōſenſus. in quo quæ ſunt corpora, ita omnia inuicē connexa, ita hęrentia eſſe volunt, vt nulla potētia ſit, quæ eorũ extrema, quibus ſeſe mutuo tangunt, ſeiungere prorſus poſsit, atq; ita ſeparare vt vacuus locus intercidat. Mira profectò res eſt, hac de cauſa grauia ſurſum trahi, leuia deorſum, cōtraria quę ſeſe pellere, atq; etiā interimere ſolēt, nolle tamen ſeiungi: tantus eſt cōſenſus ille rerũ omniũ in vniuerſo. Cuius rei ſi quis fortè finem requirat, & cuius gratia fiat, non difficile certè erit aſsignare rationem, quam & omnes aſsignāt, ne detur vacuũ. quippè vacuũ in natura eſſe non pōt, quoniā nihil natura ſuſtinet,

nihil admittit quod fruſtrà ſit, quodq; vniuerſi ordinē & leges impediat: quæ quidē cōtingāt, ſi vacuus ſit vllus locus, in eo enim nec quicquā fieri poterit, nec qcquā recipi. At verò ſi quis nō ſolo fine contentus ſit, ſed & agens quoq; requirat, & quid nā illud ſit, quod diuellēti reſiſtat, & quo modo, nō erit fortaſſe ita promptū reddere rationē tanti nexus. quādo vniuerſi partes neq; eum finē agnoſcunt, neq; per naturā appetere poſſunt, aut contrarijs iungi ſi cōtraria ſint, aut ſurſum duci ſi grauia, aut deorſum ſi leuia. neq; enim dicendū (vt quidā aiunt) vniuerſi partes, tametſi nō eū cognoſcunt finē, dirigi tamē à cognoſcēte. qn̄ hic nō vniuerſalē & primā cauſam q̄rimus, ſed particularē & propriā: quale eſſe nō

poteſt eorũ vllũ, q̃ immaterialia ſunt. Sic enim perijſſet natura. neq; rurſus dicendũ, vt alij, q ma teriã in cã ponũt, quæ per ſe ſem per cõtinua ſit, ſine forma autem omnino eſſe nõ poſsit, vnde acci dat vniuerſum ſemper eſſe conti nuũ & plenũ. materię enim neq; actionẽ, neq; reſiſtentiã vllã iure poſſumus attribuere. Rectius igi tur fortaſſe illud dicetur, primũ finẽ quem omnia per naturã ha-bent, eſſe vt ſint, ac cõſeruentur: conſeruantur autẽ ſubſtantiæ & corpora principaliter ac maxi-mè per mutuum nexum & con-tactum extremorum, ſic enim euitant vacuum, quo nihil eſſe poteſt inimicum magis omni na turę. atq; hoc eſt quod alij loca-ri dicunt, locus enim fit vnũ cor-pus alteri, vnde & rectè aiũt locũ

eſſe

eſſe locati cōſeruatiuū: quod profectò maximè fit, quum à vacuo præſeruet. Nō cognoſcunt igitur eum finē ſubſtantiæ & corpora quæ in vniuerſo ſunt, per naturā tamen reſiſtunt, ne ſeparentur omnino. Non enim neceſſe eſt, quæ gratia alicuius agunt, finē etiam cognoſcere: ſed alia cognoſcunt quidem, alia per naturā agunt. In hoc autem ſimplici corporū nexu & loco, nihil alteri cōtrariū eſt, nulla verſatur inclinatio ſurſum aut deorſum. ꝙ ſi cōtraria sūt aliq̄ inter ſe corpora, ſi certā habēt inclinationē, habēt quidē nō quatenus ſimpliciter corpora ſunt, ſed quatenus talia, puta calida & frigida, grauia & leuia, quare & quatenus talia vim aliquā pati pñt, ſimpliciter aūt nō. quàcūq; igitur ītercidere va-

vacuũ poſſet, nexus & locus eſt neceſſarius ſubſtantijs omnibus: propter quod oĩa quæ intra primũ corpus ſunt, locũ habẽt ſecũdũ extrema omnia. quoniã ſecũdũ omnia extrema vacuũ interci dere poſſet. Primũ autẽ corpus, qm̃ p̱ supremã & extimã ſup̱ficiẽ, vacuo nõ eſt obnoxiũ, nec alterius cõſeruatiõe ĩdiget, p̱ internam ſolùm ſuperficiem locatur.

De Sympathijs Elementorum ad loca propria. Cap. 3.

IGitur quum omnia corpora finẽ eũ habeant vt conſeruentur, prima quidem rerum omniũ conſeruatio eſt, ſimplex illa locatio & nexus, quo præſeruantur à vacuo vt dictũ eſt. ſecũda autẽ quæ priorem hanc pręſupponit, eſt certa & determinata locatio & nexus, quẽ

con

cōſenſum habēt in primis elemē ta cum locis proprijs : neq; enim quatenus talia ſunt calida, frigida, grauia, & leuia, vbiq; cōueniē tem locū habent, ſed certas ſedes expoſcunt, & certos quorundam corporū nexus. atq; igni quidem qui pro natura debetur locus, eſt totū illud quod interiacet inter cōcauū orbis lunæ, & cōuexam aeris ſuperficiē, vbi cōuenientiſſimè collocatur. quoniā cū altero extremo illi orbi iungitur, à quo quàm optimè per lumē conſeruatur : cum altero verò Aeri, cui per caliditatem reſpondet: reſpondere autem per vtrāq; qualitatem nō datur, quoniā ſic ignis iam Aer eſſet, quare per alteram ſi reſpondeat, ſat naturæ datum eſt. Aeris verò ſitus inter ignem & aquam quàm aptiſsimus eſt.

Cum

Cum hac enim humiditate,cum illo caliditate concordat .porrò aquæ ſedes inter aerem & terram eſt,cum altero enim humiditate, cum altero frigiditate conſentit. Terra verò circa centrũ in aquæ concauo locum habet, cui frigiditate reſpondet. In his igitur locis omnem habent elemēta cõſeruationem, quam habere natura poſsint. nam & ſimplicem illum nexum & locũ habent, quo præſeruantur à vacuo, tum verò & proprium, vbi propria eorum natura maximè bene habet.in reliquis autem locis priorem quidem & communem nacta ſunt conſeruationem, propriam autem non, propter quod prouidit natura illis, vt per media contraria viam ſibi aperiant ad propria loca. Habet autē dubitationem

nem quãdã, quod diximus loca propria elementorũ eſſe nexum certorũ corporũ, quibus conſentiant qualitatibus, quoniã quęrẽtibus elemẽtis loca ſua, indiuiſibile quiddã videtur eſſe, quod vocãt vbi, ad quod per ſe feruntur tum tota ipſa, tum eorũ partes, ac centrũ ſui faciunt. cuius ſignũ illud eſt, ꝙ ſi loco aquæ poneretur aer, terra nihilominus ad centrum ferretur, & ſi loco aeris poneretur aqua, ignis quidẽ moueretur ad locũ, quo & nũc mouetur, quare accidere quodãmõ Elemẽtis videtur moueri ad ſuperficies aliorũ. Dicẽdũ duas elemẽta habere ratiões, alterã quatenns vna q̃dã natura eſt vnũquodq; illorũ alterã q̃tenus partes ſunt vniuerſi & naturæ totius, ac certè q̃tenus vna q̃dã natura ſunt, ſic ꝓfectò

cer-

certum vbi, certúmque locũ habent vnumquódque illorum, ad quod per ſe feruntur. ac ignis quidē locus eſt linea media inter concauum orbis lunæ, & conuexam aeris ſuperficiē, ad quam & ignis totus & pars eius quælibet per ſe mouetur, & centrum faciunt. Aeris verò locus eſt linea media inter ignem & aquam. Aquæ verò locus linea media inter aerem & terram. porrò terrę locus eſt centrũ. at quatenus partes totius naturę ſunt elementa, & veluti mēbra vniuerſi, loca quidem eorum ſunt ea quæ dicta ſunt: ſicut enim in animali partes inter ſe conſenſum & relationem non paruã habēt, & ī eo certos expoſcũt ſitus, ita & in vniuerſo quod perinde ac animal quoddã eſt, partes eius ſitus inuicem conſentientes ex-

poſtulant . alioquin vniuerſum ipſum debitè conſtitutum non erit. Non accidunt autē loca hæc elementorū vt partes ſunt totius naturę, lineis illis medijs ad quas mouentur, vt naturæ quædā per ſe, imo cauſæ & fines illarū ſunt: ſi enim quęrat quis, cur ignis ad lineam inter lunam & aerem mediam moueatur, reſpondere licet idcirco eſſe ꝙ eo pacto rectè collocātur elementa in vniuerſo, & natura tota ſuos cōſenſus habet, nec ignis ipſe bene haberet niſi in ea linea facto totius centro; hinc quidē lunæ concauum, inde aeris conuexum tāgeret. atq; itidem de alijs quoq; dicatur, neq; alia quidem eſt in locis elemētorum vis cōſeruatrix, vt multi putant, quàm hæc quæ dicta eſt.

De conſenſu partium in toto. Cap. 4.

Eſt

EſSt autem & alius in elemẽtis cõſenſus partium quatenus in toto ſunt: Conſtat enim ſi vi rarefactæ illæ ſint ſeſe condenſare, ſi condenſatę rarefacere quouſque veniãt ad eum ſitũ qui toti pro natura debetur. qui quidẽ conſenſus non minus prædictis eſt admirãdus, tum quòd mirum eſt, partium alias deſcendere in eo toto, alias aſcẽdere, alias in latus ferri, tum quòd ex cauſa hac maximi quidem & plurimum admirandi effectus proueniunt. nam & ſoni primum per hunc modum audiuntur, tum & primæ animalium motiones contingunt, & proiecta in aere continuum motum habẽt, & quo nihil admirabilius vidit tempeſtas noſtra, Tormenta quoq; illa, per quæ mœnia & vr-

bes tãto impetu demollimur, per hoc principium dãt eam ſtragẽ. ſoni quidem niſi addenſetur aer, non ſentiuntur, quoniã qualitates quę ſenſus mouẽt, omnes quidem ſubiectũ in quo per ſe ſunt, denſum amãt, medium verò per quod feruntur earum ſpecies, nõ omnes denſum volunt, ſed quædam rarum expoſcunt, quædam dẽſius. Lux igitur in ſubiecto raro non videtur, in denſiori videtur, mediũ verò per quod ſpecies illius tranſit, rarum eſſe oportet. quædam verò tam ſubiectum in quo ſunt, quã medium per quod deferũtur ſpecies denſius poſcũt, vt ſonus, qui ſi aut ſubiectum aut mediũ rarius habeat, ſenſum nõ mouet. qualitas ergo illa quæ ſonus dicitur, in materia denſa per ſe eſt, vt in ligno & alijs, ſicuti &

lux,

lux , & odor,& ſapor : at ſpecies eius ſi mouere ſenſum debet, me dium poſcit cōtinenter denſum. dico autem denſum nō per admi ſtionem terræ,ſed vi addēſatum, quod in aere accidit facto ictu.In de enim facta prius diſtractione & rarefactione tum ſubita fit ad-denſatio partis poſt partem,mo-re vndarū, vnde circulationes cō flantur . quod nō aliud eſt quàm ſucceſsiua quædam aeris adden-ſatio in orbē facta, per quam de-lata ſpecies a primo profecta ſen ſum dimouere poteſt. Fit autem ſucceſsiua illa addenſatio in aere prioribus quidem partibus ſubi-to ac vi dēſatis,ſubito etiā ſeſe ra refacientibus,ac alias ſucceſsiue dēſantibus. qui motus eſt partiū in toto per cōſenſum factus. Pro iecta quoq; per eādē rarefactionē

& condenſationem portãtur per aerem, partibus quidẽ, quæ ante ſunt, viam quodammodo aperientibus & propellentibus vndationẽ. ijs verò, quæ circa & à tergo, ſucceſsiuè addenſatis & rarefactis vna poſt aliam, & proiectũ vehẽtibus nõ aliter ac per vndã, celeriter autem & impetu multo. quoniam nihil celerius eſt rarefactione, quæ partium in toto fit. à principio autem ſegnior eſt motus propter reſiſtẽtiam totius aeris nondum poſiti in motu, mox factis circulationibus multis, & potente iam aere ſeſe expandere velocitas longè maior augetur, donec ſumma fiat: ad quam quũ peruentum eſt, lenteſcit ſenſim deinde motus, aere qui ante eſt primum rarefacto, ac iam condẽſatione continenter magis & ma-

gis deſinēte, minorata obſiſtētia. atque hoc pacto tandem laxatio & ſolutio circulationum fit: vnde & vectio demum ceſſat. In bellicis autem tormentis tantus impetus accidit igne multo repente genito è fomite, qui vi concluſus rarefactionem ſibi propriā quærit. ſi igitur obſiſtens potētius ipſum ſit, quā ignis, extingui ignē accidit, aut etiā generari non poſſe. ſin contra ignis poſt luctamē multū potētior ipſe ſit, tum ſubita atq; ea quidē ingenti rarefactione facta, aut vas rūpit, aut obiectā pilā impetu magno extrudit. q̄ mox ꝑ aerē eodē modo portatur quo & ſagittę, & proiecta reliqua. q̄ omnia per cōſensū partiū in toto fiūt. nihil autē cōtra naturā patiūtur partes, cū ſeſe aut cōdenſant, aut rarefaciunt, quan-

quã aliæ aſcendãt aliæ deſcendãt quoniã ſurſum aut deorſum inclinare nõ ineſt partibus, quatenus in toto ſunt, aut mouentur: ſed illi ſolum quod totius rationem habet & per ſe eſt, atq; extra moueri vult: ſic enim aut ſurſum inclinat aut deorſum. De motione autem animalium quomodo & ipſa per hoc principium fiat, paulo poſt inquiremus.

De attractione & motu ſimilium ad ſimilia. Cap. 5.

Videtur autẽ & alia quędã plurimũ admiranda, quę inter affinia & ſimilia verſatur, ſympathia. Cõſtat enim vnũ ad aliud moueri, donec & in vnum coeãt. quod & in elementis & alijs manifeſtũ eſt, in aere quidem inter bul-

las illas quæ in aqua fiunt. Videmus enim vnam ad aliam appellere, & eo velocius, quo proximiores fiunt. Similiter autem & in igne ſæpius eſt videre paruam flammã à maiori velociſsimè trahi, in aqua autem & terra non ita promptũ eſt, propter eorum corporum incommoditatem. in miſtis verò multis manifeſtiſsimè cernitur, vt Magnete, Electro, Adamante & alijs pluribus, præcipue autem in animalibus & plantis. De quibus omnibus nunc in vniuerſum quæremus, quomodo is motus fiat, mox de miſtis nonnulla ſeorſum dicemus. Sunt ergo qui putẽt ſimile moueri ad ſimile propter ipſam ſimilitudinem, qua ſeſe mutuo conſeruãt. nam qua cauſa elementa mouentur ad loca propria, eadem & ſe-

parata pars ad ſuam conſimilem mouere videtur. mouentur autẽ Elementa ad loca propria, vt locẽtur illic, vniãturque ſimili, à quo conſeruantur. cur ergo & pars ad partẽ nõ moueatur vt illi vniatur ac cõſeruetur? cùm maior multò & intrinſeca magis ſit earũ ſimilitudo, quàm elementi ad locum proprium. Sed certe hoc tametſi apparentiam quandam habeat, non tamen (vt arbitror) rectè dicitur. pars enim ſeparata, neque per cognitionem neque per naturam moueri ad conſimilem poteſt, ac non cognoſcere quidem manifeſtum eſt, per naturam autem non moueri, & ſigna ſunt, & cauſæ ac ratio quæ conuincant. Primùm enim videmus ſimilia hęc moueri non in omni diſtãtia poſita, ſed certam requirere, atq;

eam quidē valde paruam in mul tis . oportet autē in omni diſtan- tia moueri,ſi per naturā & ſimili tudinem agerentur: ſimilia enim vbiq; ſimilia ſunt,& eandem na- turam habēt. quemadmodū Ele- menta ad ſua ſe loca ferunt , vbi- cūq; poſita ſint. pręterea& quāto maior eſt moles eius ſimilisquòd ad aliud mouetur,tāto diſſicilius duci cōſtat,ac ne poſſe etiā moue ri,ſi maior accreuerit quantitas, quod cōtra fieri accideret ſi p̱ na turā ſeſe ipſa mouerent . quanto enim maior eſt in ijs quātitas,tā- to facilius fit motus , ꝙ plus adſit eius naturæ & virtutis q̄ mouet. Iudicāt hæc nō per naturā appli- cationē ſimiliū fieri : ſed interci- dere vim : quod & ratio quoque cōmōſtrat . quęrimus enim nun- quid per præſentiā vnius ſimilis

vt Magnetis, natura & forma alterius, vt ferri, mutetur ab eo quod per ſe eſt, an nō. ac mutari quidē non videtur, niſi corrūpatur, nō corrumpitur autem. ſi ergo eadē remanet, quę prius non pręſente Magnete, idem profecto faciet quod prius, & eandem inclinationem habebit: at prius inclinabat deorſum, ergo & nunc quoque ad idem inclinabit. quare ſi ſurſum ducatur, contra ferri naturam fiet, & vim patietur. qua de cauſa non rectè dicunt ſimilia per naturā ad ſimilia moueri. nec par eſt ſi elementa per naturā feruntur ad propria loca, vt & ſeparata pars ad conſimilē per ſe moueri debeat. quoniā ſeparata pars iā facta eſt totum quoddā, quod per ſe propriam naturam habet ſurſum vel deorſum inclinātem,

quæ

quę donec manet ſemper illuc in
clinat. Alij dicũt alterari ferrum
à magnetis ſpecie, & ita alteratũ
per ſe moueri ad ipſam. Sed certè
& hoc nihil eſt, & eadem quęſtio
redit. nam per ſpeciem illam ma-
gnetis vel corrumpitur forma &
natura ferri, vel remanet, ſi rema
net & eadem eſt, cur non eãdem
habeat inclinationem?

Quid igitur? defecit ne natura
in hoc, vt ſi ſimilia mutuo conſer
uantur, modũ non dederit quo
vnũ ad aliud moueri poſsit. Non
defecit quidem natura, ac modũ
dedit quo ſimul cõiungi poſſent
verum nõ eum quo elemẽta mo-
uentur ad loca propria, ſed aliũ:
qui quodammodo naturalis eſt,
quodammodo violentus, de quo
iam ſequitur vt dicamus. Quo-
niã igitur nulla actio fieri poteſt,
niſi

niſi par contactum (vt in naturalibus demonſtratur) Similia autem hæc non ſeſe tãgunt, nec per naturam mouentur vnum ad aliud, neceſſe eſt ſi applicari inuicẽ debẽt. demitti aliquid ab vno ad aliud, quod proximè tangat, & eius applicationis principium ſit. hoc autẽ aut corpus erit, aut forma aliqua ſimplex materialis vel ſpiritualis. Antiqui quidẽ vt Empedocles & Epicurus, quos è noſtris Lucretius ſecutus eſt, effluxiones corporũ, quas athonios appellabant, principium eius attractionis ponebãt. quæ quidem effluxiones ne negandæ quidem ſunt (vt mox oſtẽdemus) modus autem quem ipſi tradebãt, ſat rudis & ineptus erat. quẽ quoniam tum Alexander Aphrodiẽſis, tũ & Galenus ſatis apertè reprobant

bant, à nobis prætermittetur. Verumtamẽ receptis Athomorum effluxionibus nos modum alium tradere poſſe videmur, quò attractio ſimilium fiat. meminiſſe autem oportet eorum, quæ ſuprà dicta ſunt de conſenſu & motu partium in toto. ſuppoſito igitur, ꝙ à rebus effluant inſenſibilia corpora, dicimus ab vno ad aliud ſimilium reciprocè tranſmitti ea corpuſcula, è quibus totũ quoddam fit atque vnum, verùm diſforme in partibus, neque enim quę iuxta. a. ſunt & iuxta. b. eam habent rationem ſitus & raritatis ac denſitatis, quam habent quæ in medio ſunt. qua de cauſa partes in toto illo non debitè ſe habent. Sicut igitur ſuprà diximus in Elementis, partes conſenſum habere maximum,

&

& in toto moueri, cùm debitum non habent ſitum, & modo conſtringi modo laxari, ita & hic in ea athomorum nube ſe habere dicimus, vt partes in eo toto nunquam debitè collocentur, & pro natura cõſiſtant, donec in vnum nõ coeant: motis ergo particulis illis, & ſubiecta ſimul in quibus ſunt moueri accidit, & ſimul coire. atque hoc quidẽ modo ſi quis dixerit attractionẽ ſimilium fieri nullum (vt arbitror) aſtruet incõueniens, cauſam referens ad motum partium in toto. Cuius rei & illud eſſe ſignum poteſt, ꝙ cõfricata quædam vt Succinum, & Adamas fortius ſurculos trahũt. quòd ſi cauſa hęc in omnibus aſſignari in vniuerſum poſſet, non alia profecto quærenda à nobis (vt mihi videtur) foret. Sed certè

cauſa hæc non omnibus eſſe cō-
munis poteſt(vt mox dicemus).
quapropter aliud fortaſſe princi
pium inquirendū videtur q̃ atho
morum, quod commune omni-
bus eſſe queat. atq; hoc quidem
ſi nō eſt corpus, quod ab vno ad
aliud tranſmittatur, neceſſariò e-
erit forma ſimplex, & aut quali-
tas aut ſubſtantia: at certè quali-
tas nulla earū eſſe poteſt, quę ma
teriales vocantur, nō caliditas nō
frigiditas, non alia(vt manifeſtū
eſt). quare ſi qualitas vlla eſt, erit
vtiq; earum aliqua, quæ ſpiritua
les vocantur. quod & multi exi-
ſtimāt. Sed habet dubitationē nō
paruam, quomodo ſpirituale il-
lud eſſe prīcipiū poſsit illius mo
tus. nam ꝙ ipſum alteret ſimile
vt ferrū, quod alteratū ſeſe mox
moueat ad magnetē, ſuprà ſatis
d impro

improbatum fuit. quod verò ſpirituale ipſum ſit illud quod per ſe mouet, nō ſatis rationabile videtur. quoniam nihil per ſe moueri poteſt quod non ſit aut corpus, aut ſaltē natura & ſubſtãtia in corpe. porrò nec videtur quomō ſpiritualia hæc mouere poſſint, pręſertim trahere, quoniam productio eorũ non cũ motu locali fit, ſed per quandã magis generationē partis poſt partē momento factã. Si igitur ſpirituales vocatæ ſpecies omnes qualitates quædã ſunt, dicere fortaſſe nullo pacto poſſumus per ipſas eiuſmodi attractiones fieri. Si verò aliquæ illarũ ſubſtantiæ ſint, nihil (vt opinor) prohibet ad eas rationem omnem tam miri effectus referri, q inquiratur à nobis. Recipiēdũ autē eſt, vt multis placet

cet, ſpirituales ſpecies eiuſdẽ rationis eſſe cũ formis illis, quarũ ſunt ſpecies, nec differre ab ijs niſi mõ ſubſiſtẽdi. eatenus enim materiales ſunt, & dicũtur, quatenus craſſa quadã exiſtẽtia in materia ſunt, & certos terminos poſcũt. ingeniũ autẽ eſt formis omnibus ſeſe (quo magis poſſunt) ꝓpagare. quod quidẽ faciũt craſſæ illæ formæ, quæ materiales vocantur; verum propagare ſeſe per eũ modum, & exiſtẽtiam qua ipſæ ſunt, non vtique poſſunt. ſed tenuem & ſuperficialem ſui vel partẽ vel gradum producunt, quem Epipolim vocant. qui ob tenuitatem ſui, & contrarium non habet, & momento gignitur, ac progagatur ceu ſoboles quædã. hæ igitur tenues & ſuperficiales formæ aptæ imprimis ſunt id

quod ſunt repreſentare, vſq; ad craſſas illas à quibus productæ ſunt. propter quod ſimulacra ea rũ & ſpecies ſunt appellatæ. pro pter tenuitatẽ autẽ, & quòd momento gignuntur ſpirituales dici conſueuere: eiuſdem tamen rationis cũ ijs, quæ & craſſæ & materiales dicuntur. Si igitur qualitates primę, ſubſtantiæ ſunt elementorũ, vt multi Ariſtoteli attribuunt, aut etiam ſi ſubſtantiæ non ſint, ſed tamen quantum de ijs inducitur, tantũdem & de ſub ſtantia ſubgeneratur, vt Auerroi placet, aut vniuerſaliter ſi ſubſtã tiæ ſpecies ſpirituales habent, & ipſæ: viam fortaſſe habere poſſumus ad oſtẽdendũ, quo pacto ſimilium cõtractio & vnio a ſub ſtantia fiat per ſpiritualẽ ſpeciẽ.

Quippe delato ſpirituali ab.a.

ad

ad.b.& reciprocè,à.b.ad.a.quod eiuſdem rationis ſit cum.a.&.b. & ſubſtātia quēadmodū ipſa,totum quoddā ſit ex.a.&.b.& ſpirituali illo, in quo toto partes nō planè debitum eſſe, & ſitum habent,niſi inuicem ita aſtringātur vt ſimul &.a.&.b.coeāt.ſic enim totum illud bene habet, & ſecundum naturam coexiſtit: nō ſecus ac ſi aer aliquis valde diſtractus ad ſeſe redeat,& partes quæ longius aberant in vnum cogat & vniat.qui motus tandem eſt partium in toto ſeſe ad ſuū ſitū mouentium à forma factus,quæ natura & ſubſtātia eſt.eſt ergo partim quidem naturalis (quoniam motus omnis partiū in toto à natura fit) & a forma illa,quę in eo toto natura eſt, partim verò & violentus eſt,ſi ferro comparetur

& extremis ipſis, quę per ſe & vt grauia inclinationē deorſum ha bēt, quod & aeri etiam rarefacto & diſtracto accidit, altero extremo quod ſurſum eſt deſcēdente per motum partiū in toto. quod non incōuenit parti, dū pars eſt, vt in toto certo modo moueatur, quo nō moueretur ſi per ſe eſſet, & vt totū. qua de cauſa partim violētus eſt motus ille extremis partibus, quoniam naturam pro priam ſeruant qua vel graues vel leues ſunt, partim autem eſt natu ralis, quoniam in toto mouētur & non per ſe. ad quæ ſi quis reſpi ciat non alienum fortaſſe & velu ti paradoxum quoddam exiſtimabit, quod Alexander dixit at tractionem omnē à calore eſſe. ſi enim qualitates primæ, ſubſtā tiæ ſint elementorum, producant

autem ſpecies ſpirituales eiuſdē rationis, quæ longe productæ ad ſua ſimilia per dictum modũ poſ ſint applicationem eorũ facere. calori quidem maximè & præci pue debebitur ea facultas. Latet autem nos caliditas illa, quoniā ſpirituales ſpecies ſenſibilē actio nē non habent in alterando, quā quam in mouendo vim non exi guā prodant. atque hæc quidem ſunt quæ probabiliter de tanto problemate nobis dicenda vi- ſa ſunt, ad quæ credēda & ea nos induxerunt, quæ Galenus & alij dicunt, quum eiuſmodi effectus à tota interdum rerum ſubſtan- tia fieri dicũt, interdum à ſimili- tudine. quæ apud me non aliter ĩtelligi poſſe vidētur, niſi ꝑ dictũ modũ. ꝑ ſimilitudinē enim à Ga leno intelligi ſimplicē relationē,

aut relationis fundamētum, ego nunquam exiſtimare potui, quū hæc per ſe principiū motus illius eſſe non poſsint, neq; enim relatio, neq; fundamentum non tangens mouere valent. ſed per ſimilitudinem ego arbitror ſpeciem ſpirituale̅ accipiendam eſſe, quæ tāgit. per totam autem naturam audienda eſt forma, quæ ſui ſpeciem propagans, & ad conſimile copulans mouere poſsit. vtrū autem mouere per dictum modum qui ſit motus partiū in toto Galenus exiſtimauerit an per aliū, incertum eſt mihi. Sicut autē inter ſimilia mutua verſatur attractio, ita & inter diſsimilia, & cōtraria verſari propulſationē quādam mutuam conſentaneum eſt credere. quod quoniam in miſtis manifeſtum eſt magis, infrà certius

tius oſtendetur, nunc ad reliquos elementorum cõſenſus & diſſenſus pertranſeamus.

De conſenſu & diſſenſu elementorũ circa qualitates cõtrarias. Cap. 6.

EST autem & alia magnopere admiranda elementorũ Sympathia & Antipathia circa eas qualitates, quæ contrariæ inter ſe ſunt. vt caliditas frigiditas, humiditas, & ſiccitas. nam has quidem cõtrarias eſſe, & ſeſe mutuo deſtruere atque interimere manifeſtum eſt. at verò quis non miretur, quũ nihilominus videamus certos vnius cõtrarij gradus ſtare, ac quodãmodo congaudere cũ certis alterius: quoſdam verò cum quibuſdam non poſſe conſiſtere. quaſi caliditas ſpecie tota & natura cõtra-

ria nō ſit frigiditati: ſed certis gra dibus ſolū, quod quomodo ſe habeat, inquirendū. Quoniā igitur gradus certos & quandā intenſionē habēt hæ qualitates, quos gradus phyloſophi vſque ad octo ꝑ quandam eſtimationē producūt doctrinę gratia, manifeſtū quòd ſummus ille gradus, qui vt octo dicitur, cum nullo gradu ſui cō- trarij ſtare & conuenire pōt, ſed omnibus aduerſatur. at verò ille qui, vt ſeptem eſt, eam nō habet contrarietatē, vt omnibus aduerſetur, ſed ijs ſolum repugnat, qui ſupra vnum ſunt. cum vno autē & ſtat & concordat. qui verò vt ſex dicitur, cum duobus conſentit, reliquis contrariatur, qui ſupra duos ſunt. quinq; verò cum tribus cōcordat, ijs diſſentit qui ſuprà ſunt. quatuor porrò cum qua-

quatuor conuenit, reliquos qui ſuprà ſunt nō admittit. quare cō trariæ quidē ſunt qualitates, ſed non ita vt quilibet gradus cuilibet aduerſetur, ſed certi certis tantummodo. quod natura quidem ita conſtituit vt miſta fieri & conflari poſſent. Fortaſſe autem nec fieri poteſt, vt gradus vno aut pluribus vnius contrarij inductis in alio, tolli amplius ab eodem & deſtrui poſsint, vt ſi.a. calidum in.b.frigidum gradum vnum caliditatis induxit, fieri non poteſt vt .b. gradum illum rurſus deſtruat, & à ſe repellat, ne cum ſeptem ſuæ frigiditatis conſiſtat, quoniam nihil in ſe ipſum agit, neque ſimpliciter, neque quatenus frigidum, in ſe quatenus calidum per vnum gradum. Si enim ageret, ageret quidem indu-

ducendo frigiditatem aliquam. aut ergo inducet quam habet iã, aut quã nõ habet, at ea quã habet ꝓduci quidẽ nõ põt vt pote quæ iam habetur, minus verò ea quã non habet, & iam amiſit, quoniã per illã actu nõ eſt, nec eſt a quo fiat relinquitur igitur vt gradus ille vnus caliditatis in. b. cũ ſeptẽ frigiditatis ſtet & cõueniat, ſimiliter & de alijs dicatur. Sed habet difficultatem quomõ primus ille gradus ab. a. producatur in. b. & poſt ipſum alij, & quomodo cũ actione ſimul & reactio fieri poſ ſit. tangẽtibus enim ſeſe. a. & . b. Si quidẽ potentius eſt. a. quomo do patitur? ſi verò impotentius quomõ agit? ſi æquè potens, quo modo aut actio aut paſsio fit? qu igitur quiſq; hac in re dicat, no ſtrum inſtitutum nõ eſt nunc re

cenſere, quid autem rationabiliter exiſtimemus nos, in medium breui afferemus, quædam declarationis gratia præmittẽtes. Primum quidẽ quòd in actione cõtrariorum conſideranda eſt potẽtia, per quam fit actio, qualis ſit & quanta, deinde illud quod inducitur, ac demum in quod propriè agunt. ac potẽtia quidẽ ſemper menſuratur per gradus illos, ſecundùm quos eſt contrarietas. quoniã enim graduũ quidã quibuſdã contrarij ſunt, quibuſdam non, vniuerſaliter nulla actio fit inter eos qui contrarij non ſunt, nec ab ijs potẽtia reſultat, ſed ab ijs ſolũ qui cõtrarij inter ſe ſunt. Illud verò quod inducitur ſemp̱ eſt remiſsiſsimus gradus incipiẽdo ab vno, vel forte à medio aut minori, aſcendendo verſus ſummũ.

mum. Cōtra verò illud in quod ſit actio, ſemper eſt intenſior gradus, deſcendēdo à ſummo ad minimum. Ex his fit, vt tangentibus ſe.a.&.b.ſiue æqualia ſint, ſiue alterum potentius,ſemper alterum in alterum reciprocè neceſſariò agant:& ſi enim.b. ſimpliciter impotentius ſit, frigefaciet tamen.a.& neceſſariò gradū vnum primo inducet, mox & duos & ita alios conſequenter. quoniā id in quod propriè agit, eſt gradus ſummus, vt octo ipſius a.calidi,ad quem.b. contrarietatem habet per omnes ſui gradus. aget igitur per potentiam reſultantem ex omnibus gradibus, quod autē inducit,eſt gradus vt vnum frigiditatis,ad quē.a.contrarietatem non habet,niſi p gradum vnū qui eſt vt octo. p ſeptē
enim

enim nõ cõtrariatur. Siqdẽ vnus frigiditatis gradus cũ ſeptẽ caliditatis ſtat, & cõtrarietatẽ nõ habet. potẽtia igitur ꝑ quã.a.agere poteſt in gradũ illũ vt vnũ frigiditatis qui inducitur, nõ reſultat ex omnibus, ſed ex vno ſolùm, quare reſiſtat.a.per ſolum gradũ vnum. quum ergo.b. per omnes ſuos gradus agat.a.autẽ ꝑ vnũ tã tũ reſiſtat gradui vni qui inducitur, fiet quidem vt neceſſario primus ille gradus inducatur, nec obſtabit pars nõ paſſa, quoniã & ipſa ꝑ gradũ vnũ ſolũ aget, ꝑ ſeptẽ enim nõ cõtrariatur. at verò ſecundus pariter inducetur eadẽ ratione, quod.b.aget in gradũ vt ſeptem ipſius.a. cui per ſeptẽ ſui gradus contrariatur.a. autem in gradum vt duo qui.a.b.inducitur, non aget niſi per vnum gra-

dum

dum, hoc eſt per illum qui eſt vt ſeptem, quoniam duo frigiditatis gradus cũ ſex caliditatis ſtãt; & cum ijs contrarietatem nõ habent. reſiſtet igitur. a. per vnũ ſolum gradum. b. autem per ſeptẽ aget, quare neceſſario & ſecũdũ producet gradum, & cõſimiliter tertium, & ita deinceps: quoniã ſemper maior eſt potentia ꝑ quã agit, quàm ea per quã reſiſtitur gradibus qui introducũtur, quæ ſemper nõ niſi per vnum eſt aut forte per minus, & minus in infinitum. Idem dicatur & de. a. reſpectu. b. nam quum. a. agat primo in gradum ſummũ. b. cui cõtrariatur per omnes ſuos gradus, inducatq; gradum vnum caliditatis, cui. b. non reſiſtit niſi ꝑ gradum vnum qui eſt vt octo, per ſeptem enim nõ contrariatur, neceſ-

ceſſariò quidem fit vt.a.primum caliditatis gradum introducat in b.mox& ſecundum & alios eadē ratione,quo pacto tandem fit, vt & actio fiat & reactio inter cōtraria,quod non ſine fine quodā magno à natura inſtitutum eſt, quò miſta conflari poſsint,alia quidē inanimata terræ metalla,lapides, & id genus,alia animata, plantæ & animalia, & ipſe demū homo, de quorū miſtorum Sympathijs ſupereſt iam vt dicamus.

De Sympathijs& Antipathijs miſtorū, & attractione ſimilium. Cap. 7.

Habent ergo& miſta ipſa ſympathias ſuas, & antipathias & quidem admirandas . atq; in primis eas habēt, quas habere Elemēta dictum eſt, imo inſigniùs propter dēſitatem materiæ . Sicut enim ignis & aer

elementa non lucent, non ſonãt, nec calefaciunt, nec odorẽ aut ſaporem edunt, niſi addẽſentur, ita nec alias virtutes ita exquiſitè oſtendunt, vti quum per miſtionẽ ſunt condẽſata. Igitur & communem vniuerſi conſenſum loci & nexus in primis habent miſta, tũ verò & eum qui eſt partium in toto. Cõſtat enim ſi vi fuerint addẽſata ſeſe rarefacere, ſi rarefacta dẽſare. at verò & ad loca elementorum in ijs prędominantium mouẽtur, ac poſtremò ſimilia quoq; & affinia ad ſeſe trahunt, quod in quibuſdã admirationem nõ paruã prębet, vt in magnete, electro, adamante & plantis, & animalibus. quãquam particulares quaſdam dubitationes habeant conſenſus iſti. nam ſi per ſimilitudinem (vt ſuprà diximus) fit hæc at

tra

tractio, cur magnes non potius magnetem trahit quàm ferrū? & ſerrum cur non potius ad ferrum mouetur quàm ad magnetem? quæ nam affinitas eſt pilorum & ſurculorum cum Electro & Adamante? præſertim quòd ſi cum Electro affines ſunt, quomodo & cum Adamante affinitatem habebunt, quid diſsimilis electro eſt? at verò & illud dubium eſt, vtrum omnia ſimilia trahant, vt lapis lapidem, & caro carnem & reliqua, de quibus nihil conſtat. deinde & quæ non ſit illa ſimilitudo, vtrum ſpecie an genere, an in accidente aliquo ſit. ſunt qui dicant ſimilia eſſe oportere, ſed non eadem, propinqua autem. ac propterea ſimile moueri ad aliud à quo perficitur magis, quod ſuprà ſatis eſt improbatū. Si enim

natura graue eſt, donec natura illa remanet, ſemper deorſum inclinabit. videtur igitur mihi ſimilia eſſe oportere & eadē ſpecie, quæ ſeſe mutuo trahunt. dico autē eadem ſpecie, aut actu, aut proprio ſubiecto. voco propriū ſubiectū id à quo emittitur ſpirituale illud quod trahit. quod ſæpe in miſtis latet propter miſtionis difformitatem, per quam ſæpe aliud actu ſunt, aliud potentia. pili igitur & ſurculi ad Electrū fortaſse, & ad Adamantem trahuntur, non quà pili ſunt, ſed quà aut aer in ipſis incluſus eſt, aut principiū aliud, quod primò trahitur, & rationē analogiamq; habet cum eo quod per ſe trahit, in quo & Adamas, & Electrum cōueniunt per principium vtrique commune. quapropter & Magnes, & alia multa

non

non trahunt fortaſſe, per id quod actu ſunt, ſed per latens aliud in ipſis principium, quod ſimile fer ro eſt aut ipſi, aut principio in eo. Simile autem omne trahere ſuū ſimile ſi analogum ſit, & potētiā habeat, conſentaneum eſt crede- re, quoniam ita in elemētis appa- ret, & eadem eſt omnium ratio & finis. Interdum autem ſpirituale illud, quod trahendi principium eſt, validiſsimum eſt, interdū de- bile, ſicuti & principiū & forma aqua demittitur. propter quod alia ſimilium valenter ſeſe inuicē applicant, alia ſegniter & impotē ter, per ſe autem, debere ſe omnia ita habere, non ſolū ratio eſt, quę omnibus eſt cōmunis, ſed & expe riētia apparet. Nos em̃ p̄ſentibus multis è noſtris medicis experiē tiam multorum fecimus, perpen

diculo bene & concinnè aptato, quale eſt in nauigatoria pyxide. ac manifeſtè vidimus, magnetem trahere magnetē, ferrum ferrū, tum magnetem trahere ferrū, ferrum magnetem. porrò electrum parua electri fruſtula rapere, argē tum attrahere argentum, & quod valdè mirati fuimus magnetē vidimus argentum trahere. itē Electrum non ſolùm ſurculos & paleas mouere ad ſe, ſed & argentū. vidimus quoque idem fruſtū magnetis per vnam faciem magnetē trahere non ferrum, per aliā ferrum non magnetem, per aliam vtrunque. quod indiciū eſt in vna parte plus eſſe magnetis, in alia plus ferri, in alia vtrunque æqualiter, vnde fiat diuerſitas illa tractionis. quare nemini dubium eſſe debet, ſimilia omnia per ſe, ſe

inu

inuicem trahere,niſi per acccidēs impediantur.

Nunc & de motu illo quæramus quo perpendiculum illud tē perati magnete ferri ad eas partes conuertitur, quæ ad polos ſpectant. qui ad ſimilium quoque at tractioem, reducendus videtur. quanquàm ſint qui non trahi vllo modo perpēdiculum illud putēt, ſed cœli vertigine omnia per turbante, ſeſe ita conſtituere, vt quieſcat magis quo poteſt. talis autem eſt linea quæ ad polos ſpectat. alij exiſtimant ferrum illud ſeſe ad eas ſtellas conuertere, quę in polis ſunt, nō aliter quàm herbæ quædam ad ſolem vt heliotropion Tragopogū, & Ornithogalum, quorum neutrum rationabiliter dicitur. pturbari enim à cœli vertigine omnia, falsū eſt, quā-

do illa huc non pertingit, & mul
ta quieſcere hic videntur. ꝙ ſi cau
ſa illa ad perpendiculum faceret,
vtiq; & ſine temperamẽto magne
tis ad eum ſitum ſeſe conuerteret.
à ſtellis autem nulla attractio fie-
ri poteſt, niſi quæ à calore per ac-
cidens fit, calefactis quibuſdam,
quę mox per naturã ſurſum tol-
lantur, aut fortè circumaguntur
cũ ſole, vaporibus qui in vna par
te facti ſunt, & ſucceſsiuè de vna
in aliam fiunt, recipiẽtibus impe-
tum ſucceſsiuũ, & in orbem, ſicu
ti principium à quo generãtur in
orbem fertur, vnde accidit quoſ-
dã teneros flores & folia propter
humiditatem circũuerti cum ſo-
le, hæc autem ad perpendiculum
in nauigatoria pixide, nullam ha
bent attinẽtiam. Cõſtat præterea
perpẽdiculũ illud declinare, quæ
ad

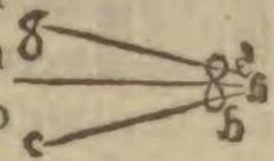
ad polos ſpectat, in noſtro quidē hemiſperio, quod eſt à fortunatis inſulis ad Catygaram, declinare dextrorſum per gradus circiter nouē, in alio autē hemiſperio, vltra inſulas fortunatas, declinare ſiniſtrorsū, & modo plus, modo minus. obſeruāt enim qui ad nouū orbē nauigāt, cùm peruētum eſt ad meridianū quod per Aſtores vocatas inſulas trāſit, mutari perpēdiculū & cùm in noſtro mari dextrorſum flectat à polo, illic ſiniſtrorſum verti, vt ſi polus arcticus ſit. b. perpendiculū in noſtro mari vbi.c. in alio autē mari vbi.d. declinabit quidē in noſtro mari.a.b. polo per lineam.c.g. in alio per lineam.d.e. Nec igitur diligentius rem conſiderantes dicimus cauſam, quòd perpendiculū illud ad polum vertatur, eſſe mō-

tes ferri & magnetis, qui ſub polo ſunt, vt negotiatores affirmāt quorū ſpecies per in-

credibilem diſtātiam vſq; ad maria noſtra propagata ad perpēdiculum vſq;, vbi eſt magnes, conſuetam attractionē facit. propter diſtantiam autem quum debilis ſit, non moueret quidē magnetē, niſi eſſet in perpēdiculo, quare & ſi non trahit vſq; ad principiū vnde efluxit, at mouet tamen, & propinquiorem facit quo poteſt: ꝓ ſi naues fortè vllæ propinquiores ſint illis montibus, ferrum omne earū euellitur, propter quod nauigijs incolęvtūtur clauis ligneis aſtrictis. propter ſitum igitur eorum montium declinat perpendiculū in noſtro mari dextrorſum, in alio ſiniſtrorſum à polo. Polus

b.mõtes magnetis vbi e.h. perpẽ diculum in noſtro mari, vbi .c. in alio vbi. g. in noſtro igitur mari declinabit à polo per lineã. c. b. in alio per lineam g.e. Attractio autem hęc ad Athomos

& corpuſcula reduci poſſe nõ videtur, quoniam corpus nullum in tanta diſtantia demitti poteſt, quod vnum continuum facere poſsit ab ijs montibus vſq; ad noſtra maria, ſpeciem autem ſpiritualem nihil demitti prohibet, quod & in lumine manifeſtum eſt, cuius ſpeciem à ſupremo orbe & ſtellis huc vſque demitti cõſtat, qua de cauſa attractiones ſimilium ad corpora vniuerſaliter reduci poſſe, ſuprà non arbitrati ſumus.

De Echeneide quomodo firmare nauigia poſsit. Cap. 8.

MAius miraculum prębet Echeneis piſcis, ſi modo verum eſt, quod fertur, aut firmare nauigia, aut tardare. Cauſa ſi qua eſt, nō alia certè eſſe poteſt, q̈ partim attractio per ſpecies p̄dictas facta, partim vacuū. modus autem eſt duplex, vnus, vt piſcis ille non cauſa ſit eius retentionis, ſed ſignū alterius quod retinet, alius, vt etiā cauſa ſit. primū igitur nihil prohibet ſaxa & ſcopulos vbi Echeneides degunt conſimilem ſpeciem vſq; ad nauigia mittere, qualem & montes & magnetis ad ferrum in nauigijs fixum. ſicut igitur ſi ferrū fortiter & tenaciſsimè nauigio infixū eſſet, ita vt nec extrahi poſſet, non attraheretur quidem nauigiū ad

monte

mõtes illos, ſed firmaretur tamẽ, ita & circa ſcopulos Echeneidum accidit trãſmiſſa ad naues ſpecie, quę vel ad clauos earum vel ad aliud analoga ſit, retineri ipſas. quare inuentus illic piſciculus ille, ſignũ dat ſubeſſe ſcopulos eos qui firmare nauigium poſsint. Si verò non ſignũ eſt Echeneis, ſed cauſa eius detẽtionis, oportet exiſtimare ipſam primò arctiſsimè affigi nauigio, vt euelli non inde poſsit, niſi vi multa, ab ipſa verò ad certos ſcopulos & ab ijs ad ipsã mutuo demitti vel ſpeciẽ vel etiã corpuſcula more torpedinis, quę conſuetam tentent attractionem ſimilium, nec ipſa igitur nauis attrahi in fundum poteſt propter reſiſtentiam ſui, nec ab ipſa auelli Echeneis propter fortem affixionem ob vacuũ, vnde fit vt firme-

tur

tur tantum nauis, aut tardetur ſal tem. quo pacto fieri poſſet vt ferri fructum in aere, pēdere quidē ſed nec ſurſum nec deorſum moueri poſſet, quod quidem contingeret ſi deſuper magnes poneretur, qui tātum trahere ſurſum ferrum, quantū ipſum deorſum inclinat, æquali potentia poſſet: ſic enim in aere firmaretur ferrum. quum enim potentia quæ deorſum mouet, certa ſit, certa itē quę ſurſum trahit, fieri poteſt vt modo altera potētior ſit, modo vtraq; æqualis. æquales igitur ſi ſint, pēdere in aere ferrū neceſſe eſt, nihil ergo prohibet & nauigium tā tū reſiſtere ne deorſum trahatur, quātū ſpecies ipſa in contrarium trahere nititur, quare firmari neceſſe eſt. nec plura quidē dici aut inquiri debent de tam abdita re.

De

De Antipathia contrariorum, & quomodo ſe mutuo pellant. Cap. 9.

SIcut autē ſeſe ſimilia trahunt propter cōſeruatio nem, ita diſsimilia & con traria propter eundem finem ſeſe mutuo pellunt, & fugāt. quod in antipariſtaſi multorum patet, in plantis autem & animalibus manifeſtiſsimum eſt. quæ vti affinia & familiaria attrahunt, ita extranea & incommoda à ſe abdicant. ob quam cauſam & candelæ flamma iuxta poſito aliquo valdè frigido, vt ferro & ſimilibus, in latus abſcedit. eſt & magnetis genus quod ferrum abigit ex quo cultelli ita præparari ſolēt, vt alter ferrum ad ſeſe trahat, alter pellat. quāquam nos quum hoc experimentū in mediū olim inductum eſſet, mōſtrauimus nō

id

id accidere, ꝙ ferrum abigeretur, quãuis perpẽdiculũ in latere vbi erat magnes, pelli videretur, cauſam autẽ eſſe, ꝙ magnes ille eorũ eſſet qui magis ferrũ q̇ magnetẽ trahit. applicitus ergo perpẽdiculo trahebat latus in quo magnes non erat cõmiſtus, ex quo fiebat vt latus alterũ magnete temperatũ neceſſariò abſcederet, propter quod videbatur pelli ab applicito magnete. Verũ nihil prohibet etiã talẽ inueniri magnetẽ, qui ferrum pellat, propter latens in eo principiũ, quod ferro cõtrarium ſit. Eadem de cauſa & cucumis recuruatur ſuppoſito oleo, quoniã aquę multũ continet, p̃ſertim dũ in incremẽto eſt, aquę aũt & oleo nõ parua diſcordia eſt, & naturæ cõtrariæ. cùm igitur ꝑ cõtrarias ſpecies alterũ ab altero abſcedat,

cremẽtum cucuberis in latus fit, vnde recuruari videtur. Adiãton porrò nõ madeſcit, neq; aquã admittit propter ſiccitatẽ ſupficiei, quæ aquæ cõtraria eſt, & eã ſolet repellere, queẽadmodũ in puluere & pennis & alijs ſiccis contingit: in quibus nõ conſiſtit aqua, ſed aut elabitur, aut in guttulas rotundatur. rotũdatur autẽ quoniã duobus modis aqua ſitũ naturalẽ exquirit. vno modo motu elemẽti deſcẽdendo ad locũ propriũ quãdo põt. poteſt autẽ quũ ſup aliquo plano ſtatuitur, quod cõtrariũ nõ ſit, & deſcenſum eius non impediat, vt ferrũ & lapides & id genus, ſuper quibus coextẽditur, & deſcendit aquæ quantũ põt. alius modus eſt, quũ nõ totũ extrà mouetur, ſed partes in toto, quęrẽtes cõuenientiſsimũ ſitum.

tum. quod tũ fit, quum incidit in ſubiectũ, quod ꝓpellit vndiq; par tes. quod faciũt multa ſiccorũ ꝑ cõtrariã ſpeciẽ. propter quod nõ motus elemẽti fit ad locũ ſuum, ſed partiũ in toto ſeſe aptè locan tiũ, quãtum expedit & bene eſt, talis autẽ ſitus eſt, quũ partes cõ- trariũ tangunt ſecundũ minimũ quo poſsint, & quo magis vnitæ ſunt & propinquæ inuicem. quæ omnia maximè præſtat orbicula ris figura, quæ & in puncto tãgit & breuiſsimas habet ad centrũ li neas. propter quod aqua in ſicca incidẽs rotũdatur. Signũ autẽ ꝙ in Adianto nõ cõſiſtat aqua pro pter ſiccitatẽ, id eſt ꝙ duabus exi ſtẽtibus Adianti ſpeciebus albo & nigro, nigrũ ꝗdẽ madeſcit, ꝙ humidioris ſuꝑficiei ſit, albũ au tẽ nõ, ꝙ ſiccioris. ad has cauſas &

læ-

lætalis Cathablephæ aſpectus eſt reducēdus, q̃ppè ſpũalis ſpecies q̄ ab ipſa ad diſtatiā multā ꝓtenditur ob contrarietatē & antipathiā quā cum ſpiritibus hominis habet, eos diuoluit ac fugat, vnde & homo perit.

Cur calx & pannus & alia multa ſicca exiſtentia aquam promptiſsimè admittant. Cap. 10.

SEd qui fit, vt ſi q̄ ſicca sũt, repellāt ob ſiccitatē aquā, calx tamē & pānus & linea & farina & ſpōgiæ & oſſa & terrarũ genera, vt ſphragis, & bolus armenus, & eiuſmodi ſicca exiſtentia omnia, aquā & liqdũ omne prōptiſsimè admittāt? q̃nimò quod vnũ eſt, videmus in ſpōgijs & lineis aquā quaſi trahatur, ſurſum etiam aſcendere, in calcem verò adeò intimè ingredi & penetra-

re, vt eã diſſoluat. An ſicca fora minulenta, & (vt dicunt) poroſa ſunt omnia: ſed alia poros habẽt tenues & anguſtos, alia habẽt laxos magis & bene coniunctos. quæ igitur anguſtos habent ſicca exiſtentia aquã nõ admittunt. nã neq; quatenus poroſa ſunt, neq; quatenus ſicca recipiunt. quæ verò laxiores habent poros, quamquam ob ſiccitatem quodãmodo obſiſtat aquę, quatenus tamẽ poroſa admittunt. in ijs enim tangẽte aqua abſcidit è foraminibus aer, qui in ijs clauditur, cuius loco ſuccedit propter vacuũ aqua, propter quod & aſcendit etiam. quòd ſi bene coniuncti ſint pori, penitiſsimè penetrat aqua & ad particulas omnes, quãuis minimas. quapropter, quod calx & diſſoluitur, & incaleſcit, diſſolui

tur

tur qdẽ, quoniã penetrante aqua ad partes omnes remolleſcit earũ nexus, propter humiditatẽ vnde & ſeparari accidit. incaleſcit verò facta ſeparatione, igneis particulis quæ prius diſperſæ & diuiſæ fuerant & quodãmodo in potentia, nunc actu factis atq; vnitis & potẽtibus agere iam. quapropter tũ Calx ipſa tũ & aqua incaleſcũt & feruẽt. Sed rurſus difficultatẽ nõ minorẽ habet, cur fiat vt tangente aqua aer foraminibus abſcedat, nunquid ipſe per ſe abit? an propulſatur ab alio? & ſi propulſatur, quomodo & à quo propulſatur? Sunt qui dicãt propulſari aerẽ, ꝙ denſetur ab aqua, atq; in anguſtius cogatur: cuius loco ipſa mox ſuccedat. Sed quomodo fit hoc, quũ dẽſari nõ poſſit aer niſi à frigido, imbibatur

autē aqua in poroſa, non ſolùm quę frigida eſt, ſed & quę calida, imò hæc magis & citius. Condēſatio præterea certū terminū habet, vltra quē nō procedit, at motus eius aeris, qui abſcedit, terminū nullū habet, donec abſceſſerit totus. Alij putant propelli aerē ab aqua ob pondus aquę, quoniā ſpōgioſum ipſum in quo eſt aer, in aqua aliquatenus immergitur & partes aliquas aquę habet, quę aliquibus aeris ſuperſtēt. deſcendentibus ergo ijs, quæ ſuperſtāt, aerem inde propelli accidit. Sed & hoc nō planè ſatisfacit. & ſi eñ quantū ſuperſtat aquæ deſcendere poſsit, & aerē qui ſubſidet propulſare, quū tamē ventum eſt ad lineā illā, per quā nō amplius ſuperſtat aqua, ꝗd erit mox quod rurſus propellere aerem poſsit?

neq; enim dicendū eſt aerem pri mò propulſatum aliū pellere, & hunc aliū, & ita ſucceſsiuè, quoniā, quū totus aer ille cōcluſus à primo per partē poſt partē tantū abſceſsit, quantū eſt locus, quem aqua occupauit, tum nō vltra im pulſio fit partiū aeris, ſed ceſſat. oportet ergo aliud aſsignare qđ pellat cōtinenter aerē donec abſcedat totus. Vtrū igitur aqua nō denſatione, nō pondere propellat aerem, ſed per ſpecies contrarias, vt ſuprà dictum eſt, cōtra ria & diſsimilia ſeſe mutuo pellere. diſsimilis autē & extraneę naturæ eſt aqua & q̄ aquea ſunt, cū aere: quare tangēs, vicinas ſibi ꝓ pulſat partes, qđ vel facillimè fit propter tenuitatē aeris, q̄ prōptiſ ſimè ĩpulsū oēm recipit. ſuccedē te igitur aqua, ac ꝑmanēte ſemꝑ

diſsimilitudine eadem, continua fit propulſatio & cõtinua ſucceſ ſio aquæ, ac demum fuga totius aeris in foraminibus clauſi. atq; hoc quidẽ ſi quis dicat, inconueniens(vt arbitror) nullũ aſtruet.

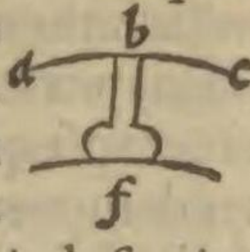
Audiendi tamen & illi ſunt, qui non propulſationẽ per ſcvllã aeris fieri dicunt, ſed attractionẽ magis humidi, quo attracto neceſſe eſt cædere qui in poris continetur aer, attrahere autẽ poroſa humidum non quatenus poro ſa(licet viæ requirantur) ſed quatenus exſiccata & priuata naturali humido. Duo enim ſiccorũ genera ſtatuẽda ſunt, alia nãq; per ſe & per naturã ſicca ſunt. ac talia quidẽ attrahere humidũ nõ poſſunt, ſed propellere magis habẽt, quoniã attractio omnis à ſimili fit. alia verò ſunt quæ per ſe qdẽ

& natu

& natura humida ſunt, per accidens autem ſunt exſiccata, remanet tamẽ in ijs forma ſua & natura cũ virtutibus omnibus, quas à principio ſortita eſt, inter quas eſt, & ſpiritualis ſpecies, quæ attrahere nata eſt quod ſimile eſt, ſimile dico nõ quatenus tale per accidens actu eſt illud, cuius eſt ſpecies, ſed quatenus per naturã & per ſe tale eſt. quę igitur poroſa ſunt, maxima pars exſiccata ꝑ accidens ſunt, per ſe aũtẽ in humore cõſtituta. propter quod & poroſa ſunt facta extracto humido, cuius appetentiã ſemper habent, & facultatẽ attrahẽdi, quod in ſiti manifeſtũ eſt. tangente igitur aqua nihil mirũ, ſi à poroſo exſiccato & carente naturali humido, trahitur ad partes omnes quod contangit humidũ, ac talia

ſunt, calx, ſpongiæ, linea & terrã rum genera. Adianton autẽ & pẽnæ & id genus, non ſolũ ꝙ anguſtos poros habeãt, ſed fortaſſe ꝙ ſicca per ſe ſint, aquã non admittunt. Nõ tacebimus poſtremò & cauſam aliã, quę adduci poteſt ad hoc problema: dicẽtes rationẽ eius rei nõ eſſe propulſationẽ vllã, nõ eſſe attractionẽ quæ à ſicco fiat, ſed eſſe motũ aeris illius, qui in foraminibus clauditur, qui ſeſe naturaliter mouet à loco, vbi præter naturã tenebatur, vt cũ toto ſuo vniatur, ac coextẽdatur ſecundũ naturã. quippè Elemẽtorũ partes nunquã naturaliter locantur, niſi toti ſpheræ aeris ita coextendãtur, vt nulla earũ exerta ſit, & abſcedat à toto, ſed oẽs ęqualiter in eo cõſiſtãt. qua è cauſa fit, vt aer ꝗ in foraminibus ſiccorũ

corū cōditur, tā& ſi toti cōtinuetur per vnū extremū, nō tamē illic ſecundū naturā conſiſtat, ſed violenter. vt ſi aeris totius ſuperficies ſit.a.b.c.porus verò ĩ quo aeris pars cōcluditur.b. f. aqua tangens vbi.f. violēter quidē tenetur aer in b.f.cuius ſignū eſt, quòd ſi dirumpatur porus, aer quidem qui in eo erat ad ſuperficiem totius .a.b.c. ferretur, coextendetúrque illi, atque ita vnietur, vt æqualiter ſecundum partes omnes in eo locetur, & totum vnum faciat æquale vndique. Indicat hoc non contineri ſecundum naturam partes aeris in poris clauſi. Permanent tamen in illis, nec abeūt dum poroſum eſt in regione & ſphæra aeris.

Si enim inde dimoueretur, neceſſariò aliqd aliud ſuccedere oporteret, quod certè aer eſſet. cur igitur ſuccedat hic, ille abeat, quum nulla ratio magis huius ſit quàm illius, præſertim q̀ ſi hic ſuccederet, & ipſe qdē pari ratione violēter detineretur in poris, ſi igitur & ille diſcedat, aliū ſuccedere neceſſe eſt, qui pariter ſi diſcedat, alius ſuccedat oportet, & ita in infinitū. neceſſe igitur eſt primum aerē quē caſus ab initio illic conclusit, illic etiā permanere, dū porosum in ſphæra aeris cōtinetur, at vbi fiat vt poroſum non iam vndiq; in ſphæra aeris ſit, ſed aut in aqua totum ponatur, aut aqua ſaltē per aliquod extremū tāgat, tum qui in foraminibus eſt aer, extrà ſtatim fertur & mouetur ad locū totius, cui ſuccedit aqua.

quæ quidē violētiā aliquā & ipſa patitur, propter eandem cauſam quòd & ipſa à toto ſuo abſcedit, verū minus violēter tenetur illa in eo poroſo q̃ aer, propter cōuenientiā naturæ, quę in vtroq; grauis eſt & quandā habet analogiā. eſt autē & alia ratio, cur aqua ſuccedere debeat, & ſurſum trahi, quoniā id quod trahit & mouet, eſt aer totus qui in poris concluſus receſſum quærit, quod verò mouetur, eſt pars aquæ minima quæ in poros paruos trahitur, & parū reſiſtit propter paruitatem, cui idē accidit quod trocleis per helices fabrefactis, quū per illas pondus vel maximū eleuamus, ꝙ ſenſim & in latus eleuatio illa fiat. Signū autē ꝙ aqua cōſimiliter attracta facilè ſequatur, illud eſt, quòd ſi porus ſit valde latus, qualis

qualis eſt fiſtula, non ſuccedit aqua, nec aer qui in ea eſt fiſtula, abſcedit: in paruis autē & obliqs poris abſcedit. aut igitur hæc eſt cauſa ingreſſus aquę in ea quę poroſa ſunt, aut & aliæ cōcurrūt, vt propulſatio, quæ per ſpecies fit, & attractio humidi, q̃ à poroſo accidit: de quo ſatis iā dictū ſit.

De analogia rerum in agendo. Ca 11,

ESt præterea rerum conſenſus & diſſenſus alius in agendo aut ſimpliciter aut porrò certo fine. neq; eñi omnia in omnia agunt, ſed certa ſolùm in certa. quorū ratio quærēda quidē eſt, ſed in vniuerſum. ergo in omni actione tria præcipuè requiruntur, præſertim ſi certi cuiuſdā gratia futura ſit. Sunt autem facultas agentis, aptitudo

mate

materiæ, & applicatio cõueniẽs. dico autem applicationem contactum, ſitum, moram, & in quibuſdam organa. hæc igitur quũ cõſentiunt omnia, tum actio ſperata fit, & obtinetur finis. & quæ eiuſmodi ſunt Analoga dicũtur. ſi verò aut omnia, aut plura, aut & vnum horũ deficiat, actio quidem fruſtratur, aut ſimpliciter, aut pro fine, & hæc non analoga vocantur. Accidit autem ſæpiſsimè aliquod vnum, aut plura ex his deficere: interdũ enim agentis potentia minor eſt quàm oporteat, interdum maior. quare ſæpe priuſquam intentam inducat formam, ſubiectum aut abſumit, aut liquat, aut in vaporẽ vertit. q̃ de cauſa magna flamma nutriri in parua candela nõ põt. Colliquat em̃ ſtatim pabulũ totũ quod

quod ſenſim in fumũ & ĩde in flã
mã verti debebat. quãdoque ma
teria ipſa inepta eſt. neque enim
ex terra aut aqua flamma vnquã
conſurget, ſed vapor, qui abibit.
at neque ex luto neq; ex lapide,
niſi hæc fortè in alia multa prius
cõuerſa fuerint. quòd ſi flamma
futura ſit, ex miſto fiat oportet,
neque ex omni, ſed ex ſicco aut
vnctuoſo, ꝓpinquo naturę ignis
ita nec homo nutrietur ex quoli
bet, vel etiã tenero. neq; enim ex
gramine vti equus. quoniã aliena
eſt ea natura, à natura hominis.
aliena aũt ſunt in vniuerſum, alia
ob qualitates cõtrarias, quę lon-
gè diſtãt, alia ob ſpirituales, quæ
cõtrariorum ſunt & refugere ani
mam faciunt. aut & quędã etiam
repellunt. alia ob ſubſtantiæ mo
dũ, qui eſt aut duricies, aut molli
cies,

cies, aut craſsicies, aut lentor & eiuſmodi: ob quę, aut non trahitur quod oportet, aut nō pellitur quod oportet, aut non miſcetur quale oportet. ſępe autem conuenientia erunt, & agens, & materia, ſed applicationis modus non cōueniet. aut enim nō planè fiet applicatio, aut non cōſentit propter figuram vel vias & foramina, quæ aut laxa plus ęquo ſunt, aut anguſta: interdum cōtactum prohibet ſpiritualis ſpecies: interdum nimis arcta & aſtricta quędam tenet aut ſpecies, aut vacuū. Interdum contactus fit, ſed mora aut longior fit quàm deberet, vnde exuritur materia, aut breuior fit, quàm oportuiſſet. ſæpe actioni obſtat partium ſitus. miro enim modo miſta compoſita ſunt. alijs villi per longitudinem

protendũtur, alijs per latitudinẽ, alijs in orbem, alijs aliter. qui modi penè infiniti ſunt. propter quę alia per lõgũ bene ſolubilia ſunt, alia per latũ, alia aliter. quę res in alterationibus quoq; actionẽ nõ parum euariat. quædã poſtremo certa inſtrumenta requirunt. propter has igitur cauſas non omnia in omnia agunt, ſed certa in certa ſolum. Fulmẽ, aurũ, & vina colliquat nihil læſo loculo & vaſe. in aurũ enim & vina penetrat & tãgit, & morã trahit, & propter acrimoniam caliditatis eliquat. ad loculum autem & vas debita applicatio non fit, aut propter laxitatem foraminum, aut propter paruam morã. aurum non imbibit oleum & vinũ, aut propter anguſtiã foraminum, aut propter contrarietatem, qualitatũ ſpiritualiũ

quæ

quæ ſeiuncta ea tenet. argentum autē viuū vel auidiſsimè ebibit, ꝙ ſtatim penetret in foramina, & attrahatur propter ſimilitudinē & ſympathiam. oleum aquę miſceri nō vult, vino autē miſcetur melius, optime autē cum vino aqua. liquidorū enim alia bene miſcibilia inuicē ſunt, alia nō bene. bene quidē quę aut vnā & eandē ſubſtantiā habēt, aut ſaltē diuidi mutuo ad minima poſſunt. aqua igitur cū aqua, & vinū cum vino optime cōmiſcētur, quoniā vnū ſunt, & vnū cōtinuū cōſtāt. vinū autē cū aqua bene & ipsū miſcetur, quoniā ſi fortè vnū nō eſt cū aqua, nec cōtinuū facit, ſed contiguū ſolum, ꝙ forma differat & terminis, diuidi tamen cū illa faciliter pōt in particulas minimas. diuidūtur autē ad minimas par-

tes, quoniam natura tum elemẽ-
torum, tum liquidorũ eſt, vt eo-
rum partes meliorem ſitum ha-
beãt quo poſsibile ſit. melior au-
tẽ ſitus eſt ille, quo partes minus
diſtant inter ſe quo poſſunt: & ſi
quidẽ datur, cõtinuæ ſiunt inter
ſe, ſi verò non datur, quia formæ
non vnum ſint, propinquiores ta
men & vnitę magis quo poſſunt
partes eſſe volunt & quærũt. pro
pinquiſsimus autẽ ſitus eſt, quo
diſtant ſolum per interpoſitionẽ
vnius minimi, quod vltra diuidi
non poteſt. Si enim diſtarent per
interpoſitionem trium vel qua-
tuor minimorum, maiorem pro
culdubio violentiam ſuſtinerẽt,
quare mutuo ſeſe ad minimas
particulas diuidunt, ſic enim me
lius locantur. quę vero liquido-
rum, neq; vnam ſubſtantiam ha-
bent,

bent, neq; inuicē diuiſibilia ſunt ad partes minimas, illa bene miſcibilia nō ſunt. talia autem ſunt quæ & naturas valdè diuerſas ha bent, & alterum illorum fortis & cōpactę miſtionis eſt, quale oleū quod cum aqua plurimum diſtat natura aereū & igneum exiſtēs, & pingue & fortiter miſtum. propter diuerſam igitur naturam, cum aqua neq; continuum fieri cum illa poteſt, neq; planè contiguū tūq particula quęlibet illius non bene diuiditur pinguis exiſtēs: tum quod altera ad alteram attrahitur (vt eſt videre) propter aerem, qui plurimus eſt in oleo. quare non admiſcetur illi, ſed ſuperſtat. dupliciter enim bene locantur liquida: aut cùm ad minima diuidūtur, aut cū alterū ſubſidet, alterū ſuperſtat. Superſtant

autē quæ leuiora ſunt & cū aere conſentiūt magis, quale oleū: ad minima verò miſcentur, quæ aquea magis ſunt. Vinū igitur ꝙ aqueū magis ſit, ſed tamen & aeris atq; ignis plurimum habet, & ſi neq; ipſum optimè miſcetur oleo, melius tamē miſcetur quàm aqua. mira res eſt argētū viuum, quod liquidorū nulli admiſcetur ſed durioribus ſolū: & ijs nō omnibus, ſed auro & argento & ſtanno, & plumbo, in quæ ita imbibitur, vt mollia ea reddat, liquidis autē alijs non admiſcetur: ꝙ propter pōdus ſubſidat omnibus, & ꝙ diuerſæ multum naturæ ſit, & fortis miſtionis. neq; igitur vnū cōtinuū cum alijs facere poteſt, neq; ad minima cū ijs diuidi. eſt aūt fortis miſtio, alia quidē in duricie cōſiſtēs, alia q̄ diu & fortiter

agi

agitata eſt, & miſcibilia habet, ad
quā minimas ꝑtes redacta. ſic em̄
ſeparari inuicē nō facilè poſſunt,
tū ꝙ propter propinquitatē ſimi
lia ſimilibus ſeſe aſtricta tenent,
quare cū diſſimilia diſsimilibus
minutiſsime cōmiſta ſint, ſimilia
in ſua cōſimilia valde poſsūt, ꝓ-
pter propinquitatē: tum fortè &
ꝓpter vacuū, quod propter ea ꝑ-
tiū vicinitatē plurimū obſtat, ne
ſeparatio particularū cōponētiū
fiat. eſt autē mira ea miſtio & cō-
poſitio in argento viuo. Conſtat
enim è calidiſsimis ſimul & fri-
gidiſsimis ꝑtibus, verū redactis
ad tā minimā quātitatē, & ita or-
dinatis vt penè ſeſe oīa tāgāt, & ſi
milia iuxta ſimilia, & iuxta diſsi
milia ſint, quod plurimū facit ad
cōtinēdā miſtionē. ꝓpter hęc igi
tur alijs liq̄dis nō miſcetur: durio

ribus verò quibuſdã miſcetur vt auro argẽto ſtanno & plũbo pro pter ſympathiã naturæ (vt dictũ eſt). attrahitur enim in eorũ vocatos poros ad particulas omnes. propter quod& ea molefacit: nõ ſecus ac alia liquida, vt aqua, ſolẽt duriora poroſa vt ligna& eiuſ modi, mollia reddere. ipſum quo q; duriciẽ quandã & conſiſtentiã recipit, ſi prædictorũ ſcobes cum eo miſceãtur: attrahit enim& ex ea cõmiſtione conſiſtentiã acquirit. quod pleroſq; fallit putantes per eam viã poſſe argentũ conflare, neſcientes non verã miſtionẽ fieri, ſed apparentẽ, per iuxta poſitionẽ quorundã conſtitutã, quę facillimė ſolui poſsint & ſeparari. Simile quiddã pati & Adamãtem cenſendũ eſt, ſi modo verum eſt hircino ſanguine ſolo molleſcere.

ſcere. penetrat enim & ipſe in Adamãtis foramina vſq; ad minimas ptes ꝓpter analogiã, quę eſt vel in principio cõmuni, vel foraminum ratione, propter quod & molleſcit. quæ autẽ analogia particulatim ea ſit, Deo & naturę notũ eſt. habere autẽ ſympathiã ad quædã Adamantẽ, & cõmune attrahẽdi principiũ, illud mõſtrat, ꝙ & paleas & ſurculos trahit. quare nihil prohibet & ad hircinum ſanguinẽ conſimilẽ quoq; habere rationẽ. idẽ & citrijs accidere, inſperſo in eorũ cumulum pane, putandũ eſt. attracta enim in panẽ humiditate eorũ, atq; illic ceu alieno in loco putreſcente, principiũ reliquo datur, vt cõputreſcat qua de cauſa flacceſcũt ea mala.

Vniſonum autem aliud vniſonum cõmotat, quoniã quæ ſimi-

liter tenſæ ſunt chordę, conſimiles aeris vndationes & facere & recipere natæ ſunt. quę verò diſſimiliter ſunt tenſæ, nō eisdē circulationibus aptæ ſunt moueri, ſed vna circulatio aliam impedit. ictus enim chordę, motus eſt cōpoſitus è duobus motibus, vno quidē quo chorda pellitur ante, hoc eſt verſus aeris circulationes alius verò qui retro fit, chorda reducēte ſeſe ad ſitū propriū. ſi igitur mota vna chorda debet & alia moueri, oportet vt in ſecūda talis proportio ſit, ꝙ vndationes & circulationes aeris, quæ impellunt & faciūt motū ante, nō impediāt motū qui retro fit à chorda. quā ꝓportionē ſolū hę chordæ habent, quæ etiā cōſimilē tenſionē habent. quæ verò diſsimilē ſortitæ ſunt tenſionē, nō ſeſe cō-
mot

motant, quoniã dum ſecũdus fit motus, ideſt reditus chordę retro circulatio ſecũda illi obuiat & ſe ſe impediunt: vnde nec motus fit vllus præter primã impulſationẽ quę intenſibilis eſt. vidi ipſe in ec cleſia quadã vbi ſtatuæ multæ ce reæ circa ſacellũ loco alto diſpoſi tæ ſtabant, pulſante tintinabulo quodã, vnã illarũ tremere, reliqs immotis pmanẽtibus, quod cùm quibusdã q propè aderãt, indicaſ ſem, admiratio multa eos cœpit. cauſa nõ alia erat, niſi q̃ & in vni ſonis accidit. plures quoq; cũ põ-dus aliquod ferũt, eadẽ ꝓportio ne indigẽt, vt cũ alius pedẽ ſiſtit, alius moueat: ſic eñ ſine labore fe rũt, ꝙ ſi ſeſe impediãt quietes & motus, fatigatio fit multa, & fer-re tandẽ non poſſunt. Idẽ accidit & ijs qui panem piuſunt, cũ duo

aut

aut tres lignum illud longum ac graue, modo eleuãt, modo deprimunt. Si enim non ea ratione id agant vt pariter omnes tollãt, ac pariter deprimant, cùm alius tollit, alius premere incipiat, motus ĩpeditur & labor accidit. In chordis autem propter celeritatem circulationum non percipitur.

Alia verò ratio eſt. qua Lupina Tympana ea diſſoluunt quæ ex agnino corio ſunt conflata. in his enim non ſolũ aeris motu ad impulſionẽ facit, ſed & ſpiritualis ſpecies. dictũ eſt enim contrariorum ſpecies contraria pellere. Lupo verò & agno contrarias eſſe naturas conſtat, ſpecies igitur contrarij vnius delata per aerem ad aliud, pellere maximè & diſſoluere etiã poteſt, non ſolũ per ſe ſed adiuta aere, partim ꝙ denſior

ior illeſit factus, partim q᷑ per circulationes & ipſe impellat in penitiſsimos porros ingreſſus. propter eãdẽ contrarietatem dicuntur & aquilarum pennæ pennas alias diſſoluere.

Quæ verò braſſicæ & rutę inimicitia eſt, pręter inimicitiã ſpecierum, inde fortaſſe putandũ eſt accidere, quod vtraq; calida eſt, & craſſarum radicum, quare cũ multum humidi quælibet ad ſeſe trahat, fit tandem vt iuxta ſatę præ humoris inopia areſcant.

De octimeſtri autẽ partu plura fortaſſe oporteret dicere. nunc tantum dicatur, q᷑ quemadmodũ in genere tritici eſt quoddam ſemen, quod tribus menſibus generat, vnde & trimeſtre vocant, alij ſetaniũ appellant, quoddã verò quod menſibus nouẽ. ita & in ge

ner

nere humani ſeminis quoddã eſt quod ſeptẽ menſibus parit, quoddam quod nouem. partus igitur qui editur octauo menſe, eſſe quidẽ non poteſt ex eo ſemine quod ſeptem mẽſibus gignit. quare ex eo erit quod nouẽ menſibus ſolet maturum producere. igitur cùm ante nonũ menſem editus ſit, indicat immaturũ eſſe, & vi aliqua eiectũ. talis autem vtpote immaturus & præcox moriturus enatus eſt. cuius ſignũ eſt, ꝙ certis regionibus vt in Aegypto octimeſtres partus etiã viuere ferunt, ꝙ bonitate regionis defectui immaturitatis ſatis fiat. cur autem duo tãtum ſint humani ſeminis genera, & alterum ſeptem, alterũ nouem menſibus partum edat, eandem habet quæſtionem cur & in genere tritici duo ſimiliter ſemi-
nis

nis genera ſint. cauſa in vniuerſũ eſt analogia talis agẽtis ad talem materiam, nam quis quærat cur tanta flamma tantũ roboris abſumat in hora vna? ac de ſympathijs tum elementorũ tum & miſtorũ quatenus miſta ſũt hactenus traditum per tranſcurſum ſit.

De animę Sympathijs & Antipathijs. Cap. 12.

NVnc ad animam tranſeamus cuius cõſenſus & diſſenſus non minorẽ etiãnum admirationẽ præbent. præſertim eius quæ cognitrix eſt. nã quæ vegetat ſolum & in plantis præcipuè ſpectatur, communes videtur conſenſus cum ijs habere, quæ ſimpliciter miſta ſunt. tametſi propter miram compoſitionem, quæ organica eſt, exiſtiment

ment aliqui habere plantas peculiares quaſdam actiones, quatenus organicæ ſunt, vnde & Plato ſenſu quodam participare eas dixit, quod & confirmare etiam Galenus videtur. Verum operationum quæ organa inſecuntur, alia ab anima fiūt, vt ſimpliciter miſta eſt, alia ab ea vti cognoſcitiua, quare & attractiones aliquę ſimplices ſunt, aliæ organicæ. organicas dico quæ fiunt per cōſtrictionem & dilatationem villorū: ſimplices autem quæ per ſpecies vt ſupra dictum eſt. videntur igitur plantæ ſimplices quidē attractiones & expulſiones habere, quemadmodum & alia miſta, organicas autem non. neq; enim ad eas obeundas cōſtrictione ſui & dilatatione vtuntur, ſed ſolū ſimpliciter trahunt familiaria, fugāt

aut

aut contraria. dedit tamen natura illis organa quędã, quo melius poſſent hæc operari. miro enim ordine ea ꝓcedit, trahũt ſiquidẽ & elemẽta & miſta nõ organica, ac demũ & organica. verũ elemẽta ſimpliciſs. exercẽt attractionẽ miſta verò nõ organica nõ ita ſimplicẽ pñt attractionẽ facere, ſed poris ſaltem indigent, & via qua poſsint, & ſimilia ad omnes partes trahere, & diſsimilia vndequaq; propellere. at plantæ maiori etiã organo indiguere, ꝑ quod certa ſolũ attraherẽt, & certo tẽpore cõtinerent, & digererint vnde tandẽ nutriri poſſent. animalia porrò præter hæc organum etiã mouent, & cõſtringũt, & laxant prout bene eſt. Plãtis igitur & ſi neceſſariũ eſt organũ quoddã ad attractionẽ, nõ tamẽ ꝓpriè

organicã faciũt attractionẽ, qua re nec ſentiũt nec cognoſcũt, niſi per tranſumptionẽ quãdã, ꝙ miro quodam quaſi ingenio diſcernãt, quæ ſibi cõuenientia ſunt, & quę cõtraria, ac partificioſe cõpoſitas vias trahãt & pellãt. atq; hoc eſſe arbitror quod Plato voluit ſignificare, quare nec ſimpliciter dixit ſenſum habere plãtas, ſed ſenſum quẽdã. Si enim ſenſum ꝓpriè haberent, ſic vtiq; & conſtringi poſſent pcepto malo & laxari pcepto bono, vt paulo poſt oſtẽdemus. quęrat autẽ fortaſſe aliquis quomõ in plantis & vniuerſaliter in ijs quę alũtur & vegetare dicũtur, attractio alimẽti fiat. Siquidẽ attractio eatenus fit quatenus aliqd ſimile eſt, at alimentũ quũ trahitur diſsimile eſt quippe qd alterari & trãſmutari
in

indigeat, ſi poſtremo aſsimilari mēbro debet. oportet igitur eorū meminiſſe q̄ ſupra dicta ſunt, qui ſeſe trahūt, ꝑ principiū vtriſque cōe trahi, quod ſæpe in miſtis latet. quę aliud actu sūt aliud potētia, multa em̃ actu & ꝑ accidēs priuata eo ſunt, quod ꝑ ſe & ꝑ naturā habēt remanēte tamen natura ꝓpria & forma cū virtutibus & potētijs ꝓprijs inter quas eſt & attractio. attrahitur igitur alimētū à forma nō qua actu, & ꝑ accidēs talis eſt, aut ipſa aut alimētū, ſed qua ꝑ ſe talia sūt, ac ſic quidē eſt ſimilitudo principium eius attractiōis, alteratio tn̄ q̄dā mox fit, vt id abijciatur ꝑ quod actu diſsimilia ſunt. quo abiecto demū exquiſita fit ſimilitudo & vnio. aliud aūt ꝑ quod actu & ꝑ accidēs diſsimile eſt, qn̄q; qdē eſt

forma trahẽs priuata aliquo ſibi ꝑ naturã debito, interdum eſt id quod trahitur vt alimentũ, quod ꝑ accidẽs ſupabũdat aliquo contrario & abijciẽdo, ꝑ ſe autẽ ſimile eſt, quare q̃tenus ſimile attrahitur, quatenus cõtrariũ alteratur.

De Sympathijs animæ cognitricis. Cap.13.

MAiores autẽ & magis admirãdos cõſenſus & diſſenſus ea habet anima, quæ cognitrix eſt. primũ autẽ recipiamus cognitionẽ omnẽ tum ſenſuũ, tum phantaſiæ, & intellectus, per eas ſpecies fieri quæ ſpirituales vocantur. porrò ſpecies haſce repreſentare non ſolũ res, quarum ſunt ſpecies, ſed & rerũ modos. dico autem modos, figuram ſitum magnitudinem locũ modum quietem & relationes

mul

multas, vt ſimile diſsimile dextrum ſiniſtrum & id genus. inter quos modos præcipui & maximè intrinſeci ſunt conuenientia & diſcōueniētia eius, quod offertur cum anima. omnis enim oblata res recipitur quidem ab anima vel vti amica & conueniens, vel vti ingrata & diſconueniens. atque hi primi quidem ſunt, & ſimpliciſsimi cōſenſus, & diſſenſus rerum cum anima. à quibus duo etiam effectus primi & ſimpliciſsimi ab anima fiunt, cōſtrictio & dilatatio. quippe recepta ingrati & diſcōuenientis ſpecie, cōſtrictio animæ & membri fit, recepta verò grati & conuenientis laxatio & dilatatio. qui motus quomodo ab anima fiant, nō paruam habet dubitationē. quoniam contraria ſunt dilatatio &

conſtrictio, contraria autẽ per ſe ab vno non poſſunt fieri, niſi fortè ad vnũ certum fuerint, condẽſantur quippe elemẽta, rarefacta quũ fuerint, & rarefaciunt ſe cõdenſata, ſed hoc ad vnũ certũ eſt, quo veniant ad eum ſitum & terminũ, qui illis pro natura debetur. aer quoque ſi loco ignis ponatur, deſcendit, ſi in loco aquæ, aſcendit. ſed hæc fiunt nõ vt contraria, ſed vt ad vnum tendant. at cõſtrictio, & dilatatio membrorum non ad vnum eſt, ſed modo magis, modo minus vtrunq; faciunt, quinimo & ab eo etiã termino ſæpe recedũt raritatis & dẽſitatis, qui formæ miſti debetur, quatenus miſtum eſt. quod per naturam fieri poſſe non videtur. ſi igitur anima per naturam facere contrarios illos motus nõ poteſt,

reſt, quid p deos erit quod ipſos faciat? Sunt qui iñ his ad inſtinctus naturæ recurrant, dicẽtes habere animalis naturã inſtinctus quoſdã, p quos mouet, prout bene eſt & magis expedit. ſed certè hoc nõ aliud eſt, quã eandẽ quæſtionẽ repetere. ſi eñ inſtinctus ille eſt prĩcipiũ p ſe eorũ motuũ, oportet naturã eſſe. natura autẽ omnis vna eſt, & vnius factiua, aut pluriũ quidẽ ad vnum. hi autẽ motus neque vnũ ſunt, neque ad vnum, imo non ſolum inter ſe cõtrarij, ſed formę miſti cõtrarij.

Fortaſſe igitur dicendum eſt ſicuti elementum plures habitudines & plures motus habere poteſt, vnum, ſcilicet ad loca propria, alium partium in toto: ita & anima, quæ forma membri eſt, poteſt plures habere habitudines

&motus: vnum quidē ad motū elementi prædominantis, alium partium in toto. & hūc duplicē, alterum quatenus ſimpliciter miſtum quoddam eſt, alterum quatenus eſt forma cognoſcēs. vtroque em̄ modo partes in toto moueri poſſunt. nam quatenus totū illud ſimpliciter miſtum eſt, ſeſe partes in eo & condenſant & rarefaciunt, quo veniant ad certū illum terminum, qui toti conuenit. at verò & quatenus totum illud cognoſcens eſt, ſic poſſunt in eo moueri partes vt bene eſt. ſi enim non cognoſcentia poſſunt per naturā ſimplicē debitā coexiſtentiā ſibi parare, cur & cognoſcentia & ſentientia bonū & malū non itidem poſsint? eſt igitur anima quodāmodo vna natura, quodāmodo nō vna. vna quidē

qua

quatenus mēbrū ſimpliciter miſtū eſt, cuius eſt forma: ac talis quidē vnius factiua eſt, aut plurium ad vnum. non vna autem eſt quatenus cognoſcēs. ſic enim quū à diuerſis mouetur, diuerſa etiā fit, aut ſaltem non eodēmodo ſe habens. quare & vt talis plura & cōtraria poteſt efficere, quoniā non vt ſimplex, & vna natura agit, nec incōuenit partes in toto moueri vna habitudine, quæ toti cōtraria eſt ſecundum aliā habitudinē. nam & in alijs miſtis partes interdum rotundātur in toto, & non deſcendunt, interdum deſcēdunt & non rotundantur, tum & ſe rarefaciunt ac condēſant, nūc aſcendentes contra totius naturam, nunc deſcendentes. quare nec inconuenit conſtringi & laxari membrū, quatenus cogno-

ſcens vltra eum terminũ rarefa-ctionis, qui ſibi debetur, quatenus miſtũ eſt. neq; em̃ repugnat eundem motum eidem eſſe violentũ ſub vna ratione, cõueniẽs autẽ ſub alia. igitur recepta ſpecie ingrati & diſcõueniẽtis nihil repugnat mẽbrũ conſtringi. ſic enim partes melius eſſe & ſitum habent, quoniã tactus fit ſecũdũ minimũ quo poteſt, & retractio à nocente. contra verò ſi boni & grati ſpecies recipiatur ab anima dilatatio fit: quoniã penitiſsimè partes omnes id bonũ recipiunt, alioqui totũ nõ bene haberet, ni ſi ſecundũ partes omnes frueretur eo bono. primi igitur & ſimpliciſsimi conſenſus & diſſenſus animæ hi ſunt, & primi motus animalis cõſtrictio & laxatio. ex quibus paruis principijs mox ad

magnos & admirãdos ſenſim p-
uenire animal potuit. primũ au
tẽ de ſympathijs ſenſuum & an-
tipathijs proſequamur.

De ſenſuum Sympathia & Antipathia. Cap. 14.

Mira profectò ea cõcordia eſt, quæ inter ſenſus & eorum obiecta verſatur, ſi temperata ſint. alioqui ſi excedant, non ſolum non conſentiant cum ſenſitorijs, ſed ea perturbent & corrumpant. Soni igitur (vt ab ijs ordiamur) ſi valde magni ſint, ſi nimis acuti, ſi nimis graues, ſi aſperi, ſi multi cõfuſi, ſi prorſus inſoliti & ignoti, ſi vniformes ac demum ſi imuſici ſint, oẽs per moleſtiã recipiuntur. cauſæ autẽ occultę admodũ ſunt. cõmunis verò omnium ra-

tio eſt, ingratos eos offerri ſonos in quibus anima incommodam cognitionem facit. quoniã enim finis eius & perfectio, eſt ipſa cognitio, ad hoc autem requirũtur & bonus organi ſtatus, & virtus potẽs & applicatio cõueniens, ac modus receptionis idoneus, tum quidem per diſplicẽtiam anima recipit, quum aut virtus laborat, aut organum vim patitur, aut applicatio impeditur, aut incõmode recipit. qui igitur imbecilles ſunt, aut circa auditũ dolent, ſonos pene omnes ferre non poſſunt. verum cauſa non accidit ex ipſis ſonis. at ſi ſonus ingens ipſe ſit cõmotat organũ propter circulationes aeris, tũ & virtutẽ diſſoluit, & applicationẽ tollit, vnde & cõfundi animã accidit & terreri. Similiter & ſi acutus valde

ſit ſonus, & ſtridulus applicatio
vim patitur, quaſi in auguſto fa-
cta.tũ & mẽbrana auditus quaſi
icta offenditur, vnde & cõtrahi-
tur repẽte, ac cũ ea ſimul & ner-
uuli quidã vſq; ad radices dentiũ,
in quẽ locũ ſubito incidens no-
uus aer horrorẽ quendã circa dẽ
tes facit. grauis quoq; plus æquo
ſi ſonus inferatur, plus aeris mo-
uet q̃ ſenſitoriũ ferat, tũ & appli
cationẽ valde amplã expoſcit. a-
ſper verò eſt, ꝗ fertur ꝑ inęqualẽ
ſuꝑficiẽ. quare circulationes ae-
ris cõfundit, & ſpeciẽ quaſi fractã
ad ſenſum defert, vnde & ſenſa-
tio ſimul varia fit & confuſa, ad
quã nec applicatio cõueniẽs ad-
hibetur. Vniformis autẽ iccirco
moleſtus redditur ꝙ nihil addi-
ſcit anima, coacta nihilominus
intẽtionẽ fruſtra adhibere. Cur
au-

autē ignoti & valde inſueti ſoni timorē incutiant, mox dicemus, quū de timore agemus. q̄ verò de cā fiat, vt q̄ imuſici ſunt, moleſti audiātur, muſici verò & certis cō ſtātes nūeris, ſuaues gratiq́; recipiātur, difficultatē nō paruā habet. qn̄ nec numeri, nec in vniuerſum quātitas vlla p ſe poteſt eſſe principiū vllius actionis. p accidēs aūt & vt modi eius quod p ſe eſt, quomō cōcurrāt numeri, nō ſatis patet. Vtrū igitur vt qdā dicūt, quòd anima maximè muſica ipſa ſit (vt Timęus tradit) muſicis etiā ſonis gaudeat, an rhetoricū magis eſt hoc. & Timæi generatio aiæ poæticū qddā eſt, nihil aliud ſignificare volēs, quàm q̄ anima ex maximis rerū pfectionibus cōſtat. ad numeros aūt q̄ in ſonis ſint equidem nō video
quam

quã cognationẽ habeat. Fortaſſe igitur dicendũ eſt ſicut in numeris quidã integri ſunt, quidã fracti, ita & in ſonis quidã integri, quidã fracti dicuntur. Integri ſunt omnes per ſe ſoni, qui vocẽ vnã faciunt, vna autem vox quę tota ſimul mouet, fracti verò qui vel vnã vocem nõ ſimul totã reddũt, ſed per partes, vel vocẽ vnam & inſuper partẽ eius includant. Si igitur integer ſonus ad aurem veniat, ſiue vnus fuerit, ſiue plures, collati inuicẽ ſuauiores accedũt, quàm ſi fracti veniant. vnus quidem, quia ſi vocem non vnam facit, ſed per partes ad vnam aſcẽdit vocem, aſper quodammodo eſt, & inæqualis atque indiſtinctus. Si verò vocem vnam totã reddat, & vt dicitur rotũdã, diſtinctus eſt atq; iccirco gratus.

Similiter & ſi plures ſint, fracti aũt, aut omnes aut aliqui moleſti sũt, ſiue voces nõ reddãt vnas, ſiue vnã & inſuper partem inclu dãt. in omnibus enim inęqualitas quędã eſt & indiſtinctio. at ſi voces rotundę omnes veniãt, tũ & ordo quidã in illis eſt & diſtin ctio. omne aũt ordinatũ & diſtin ctũ delectat. quod & Ariſtoteles ſignificare voluit circa problema ta. Numeri igitur quatenus numeri nihil ꝑ ſe faciũt ad ſuauitatẽ, & moleſtiã in ſonis, ſed ſolum quatenus ꝑ ipſos modi ſonorum notãtur, qui aut diſtincti, aut cõfuſi & aſperi ad animã pertingũt. quanquam de his plura fortaſſe oporteret dicere, nunc autem tãtum dictũ ſit, quantũ attinet ad propoſitum. Eadem & circa viſum cõtingunt, & propter eaſdẽ cau-

cauſas. Lumen enim ſi ingens ſit, ab anima ferri nõ poteſt, quoniã & ipſum virtutem & applicationẽ diſsipat, quod & colores quoq; faciunt, qui nimium lucis habent, vt albi & rubri ſi & fulgidi ſint, medij verò ꝙ temperatiores ſint, grati omnes recipiũtur, & inter ipſos viridis qui temperatiſsimus eſt. tum qui illi ſunt proximi vt puniceus & flauus. niger verò quòd priuatio quædam ſit lucis, minus delectat, paruorũ quoq; cõſpectus ingratus pariter eſt, ꝙ applicatione multa indiget & indiſtictus eſt. In ſaporibus quoque qui valde acuti ſunt, vt Euphorbij, Clematidis & ſimilium, moleſti omnes ſunt. fortaſſe autẽ & ſenſum tactus feriunt: quoniã calidiſsimi ſunt. calidi quoq; ſunt ſalſus, amarus & dulcis, ſed ſalſus

acuitatem habet haud ingratam, quoniã diluti ſubtilis nõnihil habet. propter quod aſper non eſt, ſed æqualiter ſẽſum tãgit. at amarus cõtra inęqualiter tangit, ꝙ ex terreo aduſto conſtet, & in craſſa ſubſtantia ſit. quare aſpera eſt illius applicatio & confuſa. dulcis verò ſuauiſſimus omniũ recipitur, quoniã exceſſum in miſtione nullius habet, ſed omnium cõuenientem miſcellã ex aereo multo & aqueo, cum quibus quę terrea & ignea ſunt, minutiſsimè ſunt confracta & rotundè cõmiſta. propterquod ęqualiſsimè ſenſum attingit & vt vnum, quã ob cauſam è rotundis cõſtare Pythagorici aiebant. è frigidis autẽ põticus acutis oppoſitus eſt. qui è multo terreo conſtat nõ planè digeſto, hoc eſt non exactè commi-

ſto, ſed vt rudi & craſſa ſubſtãtia conſtituto, propter quod & ille aſper eſt & inamabilis. ſi verò in eodem terreo plus aquei humidi adſit, acerbus fit ſapor. qua& ipſe aſper eſt& ingratus, minus tamẽ q̃ ponticus propter dilutionẽ. ꝙ ſi minus adhuc terræ, plus autem ſubtilis aquei bene cõmiſti affue rit, acidus vocatur ſapor, minus adhuc ingratus. ſiverò terreũ ſub aduſtũ fuerit, ſubtile autẽ, multo autẽ aqueo bene cõmiſtũ, aceto- ſus fit ſapor. in vniuerſum autem terra ingratũ videtur ſaporẽ face re, ꝙ inęqualis ſit ac ſicca & frigi- da, humiditas verò gratior vide- tur, quoniã æqualis eſt & lenis. ꝙ ſi cum caliditate cõiuncta ſit, om niũ ſuauiſsima habetur. quoniã & calor gratiſsimus eſt animæ, ꝓpter quod aer maxĩe ad ſuaui-

tatē ſaporū facit, aqua verò pro-
pter frigiditatē minus. Ignis por
rò & ipſe, niſi acrimonia officiat,
propter caliditatem ad ſuauitatē
cōducit. multum præterea refert
vtrū miſtio ex minutiſsimis con
flata ſit, & ijs quæ vnum facere a-
pta ſunt, an aliter. quas ob cauſas
diuerſæ ſaporum miſtiones fiūt.
quarum aliæ gratæ, aliæ ingratæ
animæ ſunt. ingratiſsima omniū
illa eſt, quæ non aliam habet ap-
pellationē, niſi ꝙ abominabilis
dicitur, vt luti, ſtercorum & quo
rundam medicamentorum. ho-
rum autē digeſtio nulla eſt, nec
miſtio quæ ad vnum ſit, ſed plu-
rium confuſio, quorum alia ama
ra ſunt, alia acria, alia inſipida, a-
lia aliter ſe habentia, ad quæ nec
applicatio cōueniens eſſe poteſt,
nec diſtinctio, nec ordo, nec de-
mum

mum familiaritas vlla cum anima. proportionaliter autē ſe habent, & odores quorum ingratiſſimus eſt, qui fœtidus appellatur quíq; abominabili in ſaporibus correſpondet. nā & hic ex ijs pariter reſultat, quę nullam habent digeſtionem nec rationē miſtionis, ſed cōfuſionem è multis ac diuerſis. qualia ferè ſunt putreſcentia. In quibus diſſoluta miſtione euaporatio diuerſorū contingit. Oportet præterea & illud non ignorare ꝙ contrariarum miſtionum cōtrariæ quoq; formę ſunt, & contrariarum formarum cōtrariæ quoq; ſunt ſpirituales ſpecies in repręſentādo. propter quod in ſaporibus & odoribus illud pręcipuè accidit, vt quorum contrariæ ſunt miſtiones, illorū quoq; & ſapores & odores cōtrarij ſunt.

quare nec qui vni animali eſt gratus ſapor aut odor, etiā alteri eſt gratus. Sicuti nec eiſdē omnia nutriuntur, ꝙ diuerſę ſint diuerſorū miſtiones & diuerſis gaudentes, quod & inter homines quoq; eſt videre: quorum alij vinum, alij acetum, alij carnes, alij alia faſtidiunt, vel natura vel morbo. Porrò & circa tactum eadem quoq; ſpectantur. ſuauiſsimus & maximè conueniens eſt illi calor ſi tēperatus ſit, tū & humiditas, quoniam lenis eſt & ęqualem tactum facit non aſperum. miſtio quoque illa voluptuoſiſsima eſt, quę dulci ſaporum proportione reſpondet, in qua decoctio eſt optima, & miſcella rotundè cōfecta. temperata autē qualitatibus, quale eſt ſemen, propter quod ſuauiſſima omnium eſt voluptas, quæ

in ſeminis emiſsione ſentitur in ea parte, quæ pariter omniũ titillãtiſsima eſt. Ingrata verò tactui per ſe eſt frigiditas, maximè quę cum ſicco coniuncta eſt, propter quod terra, & ea in quibus dominatur, ingratiſsima ſunt. Figura porrò & partium ſitus, quæ tangunt, nõ parũ faciunt ad voluptatẽ & moleſtiã illius ſenſus. vnde q̃ aſpera ſunt & quaſi hamatæ ſuperficiei, ingrata animę ſunt. Ingratus præterea, & doloroſus eſt & ſenſus ille, qui fit ſeparatæ partis à parte. nullus enim conuenientior eſt ſitus partium membri, quàm continuatio illarum, quare ſeparata parte quicquid aliud ſubingreditur & tangit, inimiciſsimum aduenit: ſubingreditur autem vt plurimum aer. ſunt tamen qui dicant ſeparationem

ipſam ſentiri, vnde & dolor inſurgat, ꝙ violentiſſima res ſit ſeparatio. quod certè dici non poteſt, ſi quis bene aduertat quid ſit per ſe ſeparatio, non enim aliud eſt q̄ localis motus, aut partes illę duæ ſeparatę. motus autē ꝑ ſe nō ſentitur, nec numer⁹ ille, niſi q̄d aliud ſubſit, quod per ſe ſensū moueat.

De primis effectibus, qui fiunt ex conſenſu & diſſenſu ſenſuum. Cap. 15.

SEntiunt autem partes & membra animalis quandoq; quidē per ſe ſola, animali ipſo non ſentiente nec iudicante ſe ſentire. Interdum animali ſimul ſentiente partis ſenſationem & iudicāte. nam motus quidem quo inteſtina & venæ ſuccū trahunt & deponunt, & torquētur ad emittenda excrementa, tū

vena

venarum & cordis dilatatio & cō ſtrictio & id genus per ſe quidā à mēbris fiunt, animali ipſo nihil ſentiente. vrinę autem emiſsio & fecum, & tuſsis, & ſternutatio & ira, & timor, & progreſsio nō ſine phantaſia fiunt, & iudicio animalis. quędā etiam imperāte voluntate proueniūt. Simpliciores autem & natura priores videntur motus, qui ſine phātaſia fiūt. Fieri autem illos per ſenſum quendā membrorū credendū eſt. conſtrictiones enim & dilatationes non niſi per boni & mali receptionē quandā fieri poſſunt, vt dictū eſt. propter quod natura quæ ab imperfectiſsimis per gradus ad perfectiſſima progreditur, animalia quædā fecit, quæ vegetāt ſolū & ſentiunt, ſine totius phātaſia, ſed mēbris ſolū per tactum bonū &

malum comprehendẽtibus, quales ſpongiæ ſunt. quapropter de mẽbrorũ motibus, qui ſine phãtaſia ſunt, primò breuiter agamus: mox & de phantaſię ſympathijs agemus. Reaſſumamus igitur quę ſupra vniuerſaliter dicta sũt, ſpeciẽ omnem quæ ab anima recipitur, recipi quidẽ vel vti bonã & conuenientem, vel vti malã & diſsidentẽ. ad hæc autem primos & ſimplicisſimos animæ motus eſſe conſtrictionẽ & dilatationẽ. hãc quidem, recepta boni ſpecie: illã, mali. ab his ergo & alij deinceps fiunt & quidem admirandi interdum in eodem mẽbro, interdũ & in annexis. quippe recepta nocentis ſpecie& facta cõſtrictione, ſępe paulo poſt& dilatatio fit quod alioqui mirum videtur. fit autem ſępe tã vehemens & ſubi-

ta

ta dilatatio illa vt excutiatur nocens. verùm motus illi non ſecundum idē & ſecundū eandem rationē fiunt. Siquidem cōſtrictio fit, vt tangatur nocēs ſecundū minimū quo poteſt. dilatatio verò mox fit, quoniā minimum illud quod tangit, diu ferre non poteſt illum cōtactum, tum quia vt miſtum vim patitur nimis aſtrictū, tū quia vt ſentiēs, eo in ſitu perſiſtere non poteſt, quibus de cauſis repentina laxatio fit, & ſæpe tanta vt excutiatur nocens. ꝙ ſi excuti non detur, ſed neceſſariò inſtet & inſiſtat, tūc alternatim fit nunc conſtrictio, nunc dilatatio, ſic enim mēbrū quietē quandā & pauſā doloris inuenit, vt accidit in ijs quos phalangia pupugêre. Interdū fit & motus tremulus, q & ipſe cōpoſitus eſt è dilatatione

& conſtrictione. verum differt à priori: in illo enim vtrunq; motũ faciebat anima, in hoc laxatio fit à pondere mẽbri propter debilitatem. conſtrictio verò à virtute & ab anima, quæ vbi pauliſper ceſsit ponderi, quaſi reaſſumptis viribus cõſtringit membrũ ac ſuſtinet. quem motũ alternatim facit, quoniam ſuſtinere ſemper ſi vellet anima, deficeret, quare melius quod poteſt, facit. Interdũ recepta ſpecie mali non conſtringitur membrũ, ſed dilatatur. quod maximè fit, cùm intrinſecum eſt nocens: cõſtrictio enim ipſum auget, dilatatio minuit, quoniã ſic refugit anima. quo pacto cor fortaſſe & venæ dilatationes ſuas factitant, introrſum enim cùm caliditas magna ſit, ſi inflãmari ipſum accidat, tũ ſeſe laxat ac dilatat,

tat,ſic enim tãgit.porrò facta dilatatione rurſus cõſtrictio fit,qui motus eſt naturalis,mẽbro redeũte ad ſitum proprium.vtriq; autẽ motui ſua conſequuntur beneficia,naturæ cognita.nam ad priorẽ dilatationẽ ſequitur attractio noui aeris,à quo refrigeratur cor ad cõſtrictionem verò ſequitur: expulſio eiuſdem aeris calefacti, & ſimul fuliginum multarũ circa exiſtentiũ.quę quidem beneficia cognita Deo & naturæ ſunt,non autem ipſi cordi.quare quodammodo per ſe fiunt à corde: quodãmodo per accidens. per ſe quidem , ſi cõſideretur cor vt pars totius naturæ,quę res ordinat & fines noſcit. per accidens autẽ quatenus cor eſt natura quędam vna per ſe.quæ quidẽ nõ aliud agit niſi quod per ſe & ꝑ naturã poteſt,

ad

ad quod ſi & finis ſequatur à natura totali intentus, per accidens fit quātū ex ſe eſt; non enim ſeſe dilatat cor primò & pe ſe vt aerē nouū trahat à quo refrigeretur: ſed vt minus tangat internū nocens. nec cōſtringitur vt expellat fuligines, ſed vt redeat ad ſitum propriū, qua tamē viciſsitudine temperiē acquirit, ſine qua viuere non poſſet. Sæpe & quiddā aliud maius molitur membrū recepta nocentis ſpecie. nā cōſtringendo ſeſe in vna parte, deponit nocens in aliam partē, qua rurſus conſtricta, deponitur idem nocēs in aliam, & ex hac rurſus in aliā, quo pacto tandem in totū lędens abiicitur, ſic inteſtina, feces & excrementa, veſica vrinam deponunt. res quidem mira, quòd vnū mēbrū nunc has nunc illas partes
con

cōtrahat, & modo hos villos, modo illos, quaſi ratione quadā vtatur. non eſt autem ratio alia, niſi partiū motus in toto, in quo quælibet ita locatur vt melius expedit. tātus eſt cōſēſus earū inter ſe & in toto. propter quod ſæpe nō vno modo mouētur oēs, & villi oēs: ſed modo hi, modo illi, reliqs quieſcētibus, & ita cūctis ac toto melius ſe habētibus quo poſsibile ſit. Sicut autem in receptione mali diuerſi contingunt motus, ita & in boni receptione varij effectus fiunt. ſi enim per totum mēbrum receptum fuerit bonū, tum dilatatio & laxatio totius fit, quo partes omnes profundè bono ſimul frui poſsint (vt dictum eſt). Si verò non ſecundum totū receptum ſit bonum ſed in parte ſolùm, tūc nō dilatatio totius fit,

ſed

ſed aut conſtrictio magis totius, aut partis ſaltem, quæ bono caret ad eam partem quæ habet. non ſunt autem conſenſus iſti, & diſſenſus tantùm in ſimplicibus mē bris & eorum partibus, ſed & inter compoſita viſuntur & ea quæ non continua ſunt, ſed contigua, altero alteri famulante & conſen tiēte. vno enim affecto & alia cōſimiliter afficiūtur. propter quod diuinū dicebat Hippocrates eſſe cōſenſum inter mēbra. Laborāte matrice, & aut ſurſum, aut in latus retracta, ita & reliqua coafficiuntur membra vnū poſt aliud, vt eorū nullum audeat motū conari, omnia quietē agunt, palpebræ claudūtur, reſpiratio vix fit, & cuncta demū ita immota manēt, vt ne pesquidē aut digitus di moueri queat ſine moleſtia. Cau ſam

ſam Galenus putat ꝙ à matrice frigiditas quædã ſtupefactiua nõ aliter eleuetur ad mẽbra reliqua, ac in Torpedine piſce effundi accidit. quod quidẽ vt admittatur, põt nihilominus ſine eo ſtupore ad ſimplicẽ mẽbrorũ cõſenſum referri (vt mihi videtur). præſertim quòd ſtupefactũ nullũ apparet mẽbrũ, ſed & audit mulier & calet ac rubet. non mouetur autẽ vllũ mẽbrorũ vt cõſentiãt primo affecto, quẽ cõſenſum in multis alijs eſt videre. dolente ore ventriculi, incuruatur corpus totũ. in calculo ſitus quoſdã natura docet, ſub quibus melius nos habemus, quàm omni alio modo. & in dolore capitis ſæpe oculos ita claudi accidit, vt ſi aperiri cogas, moleſtiſsimè facias, & dolorẽ augeas. ita ergo & affecta matrice

nerui & ligamēta quæ ad illã per tingunt, contrahuntur, aut ſimul tenti tenētur, mox ſucceſsiuè & crurū nerui & dorſi, & diaphragmatis, & pectoris, & aliorū idem faciunt. ac demū totum immotū perſtat. qui ſitus & ſtatus vti magis cōueniens à natura eligitur, nec partes melius in toto locari & conſiſtere poſſunt, ita affecto primo mēbro. cuius ſignum eſt, quòd ſi dimoueas membrum aliquod, mulier torquetur, & moleſtiam pati indicat. tantus eſt conſenſus inter mēbra, quæ quāquã diuerſa ſint qualitatibus & natura, animã tamē vnã ſortita ſunt. quærat autē fortaſſe aliquis vtrū affecta vna prima parte ſpecies eius affectus vna ad alia membra mittatur, an plures ſint ſpecies, quot & mēbra & affectus. nihil

autē prohibet nec plures eſſe ſpe cies, nec primā mitti ad alia mem bra. ſed ſatis eſt aliquod primū eſſe affectum ꝑ quod anima quæ vna in omnibus eſt, poteſt partes omnes in toto mouere vt melius eſt, & locare. ſicut enī in vno mē-bro ſimplici recepta boni vel ma li ſpecie non ſecundū totū: ſed in parte ſolum, totum tamen ſitum quærit quo poteſt, meliorem: ita & in toto animali quāquam non vbiq; ſit ſpecies boni & mali, ſed in aliqua parte tantū, pōt tamen totū ipſum & partes in eo melio ri mō locari, quo poſsibile ſit. de quo & nōnulla mox dicemus. ac de ſympathijs & antipathijs ſen ſuū & ſimpliciū mēbrorum per tranſcurſum dictum ſit.

De conſenſibus & diſſenſibus phan taſiæ, Cap. 16.

MAiores multo & magis admirādi ſunt cōſenſus illi & diſſenſus, qui fiūt ſpecie boni & mali ad phantaſiā delata. per quam non iam ſenſus aliqs iudicat, ſed animal ipſum. videtur enim ea facultas quaſi toti deputata, vti miniſtra & cognitrix eorum, quæ ad totum pertinent. Habet autem phantaſia cō ſenſum quidem cum toto, ſed cū corde maximum ac præcipuū, ſtatim enim cor eiſdem ſpeciebus afficitur, quibus & phantaſia, ſiue boni fuerint ſpecies, ſiue mali. porrò & cor cōuocatis ſpiritibus ſupra quàm credi poſsit, cōſentit, atq; ijs vtitur vti famulantibus. quam ob rem de vtroq; nō parua dubitatio eſt. ac primū de corde quomodo afficiatur à phantaſiæ ſpeciebus. ſi enim non

co-

cognoſcit p illas, quomodo moueri poteſt, & conſtringi & dilatari? diximus enim fieri hæc ab anima quatenus cognoſcitiua eſt ſi verò cognoſcit per illas, vtrum ne ſenſu aliquo cognoſcit ſolũ, an & ipſum habet quandam aliã cognitionem maiorẽ quàm ſenſus. ſi quidem per ſenſum cognoſcit tantum, quomodo igitur afficitur & mouetur à ſpeciebus omniũ ſenſuũ? oportebat enim ſolum ab vno moueri obiecto. at ſi maiorẽ habet cognitionẽ quàm ſenſus, habet ne & ipſum phantaſiam aut cõſimilẽ aliã vim, quod certè non ſatis videtur. porrò de ſpiritibus vocatis difficultas quoque vel maxima eſt, quando cõſtat moueri eos ad omnẽ partem & ſurſum, & deorſum, & in latus. vnum autẽ tantũ vnũ poſſe

videtur facere. ipſi autem vnum quid ſunt, ac ſeparati & ꝑ ſe exiſtentes in animali, quinimo ne etiam cognitionis participes. Ad priorem autem difficultatē poſſumus cum antiquioribus dicere cognitionem ineſſe cordi non ſolum ſenſu maiorē, ſed & phantaſia, tum quòd nō modo ea dignoſcat quæ & phātaſia, ſed etiā & motum ſenſationémq; ipſius phantaſiæ, tum quòd & intellectus quoq; actionem ad cor pertingere manifeſtū eſt: atque eadē cor iudicare bona & mala, quæ & intellectus cognouit, vtpote princeps membrum: cui, ſicuti ſenſus & phātaſia intellectus ſeruiunt & miniſtrant, ita & intellectus & aliç facultates in cor veluti regem & vltimū ordinatç ſunt. Signū cuius eſt, eiſdem affici atque

que vltimo affici, vtpote finem, quod antiq omnes opinati ſunt. Verûtamen ſi cui videatur non habere aliam cognitionē cor quā quę tactu fit, facta tamen phantaſia quorundam nihil prohibet ſi dixerimus cor non eiſdem ſpeciebus cognoſcere, poſſe tamen & conſtringi, & dilatari, & ſigna terroris, & irę & gaudij prę ſe ferre, quoniam anima(vt dictū eſt) vna eſt in toto animali. ad motū autē partium alicuius totius animati non eſt neceſſarium partes omnes, quæ mouentur per ſe cognoſcere bonum & malum, ſed ſufficit eſſe aliquod primum cognoſcēs, per cuius cognitionē totū ipſum mouetur in ſuis partibus, vt bene eſt, mō oībus, modo quibuſdā. Igitur recepta boni & mali ſpecie in phātaſia, totū ani-

animal mouetur in ſuis partibus modo vna, modo alia, vt magis expedit. mouetur autem principaliter cor, quoniam inde origo eſt virtutum omnium, & de ipſo totum maxime ſollicitũ eſt. De ſpiritibus autẽ rectè illud dici videtur, quòd & ad partes omnes mouẽtur ſurſum, deorſum, & in latus, & ſeparati etiam ſunt à mẽbris alijs. ſi enim continui forent cũ illis, impelli quidem non poſſent huc & illuc ſine mẽbrorũ offenſa & diſtractione. qua de cauſa ſeparatos illos natura fecit, verũ non ita, vt quaſi atomi quædã, ꝑ ſe cõſiſtãt, hic & illic diſtincti, ſed magis continuos inter ſe eſſe ceu nubẽ quãdã putãdũ eſt. Vtrũ autẽ animati ſint, dubitatio apud oẽs nõ parua eſt, nã animatos non eſſe indiciũ eſt, quòd

& in ſanguine ſunt & in ſemine. hæc autẽ nec ſentiũt,nec nutriũtur,quoniã organis carẽt, anima autẽ ſine organo eſſe non poteſt, at verò ſi animati non ſunt,quomodo ad partes oẽs moueri poſſunt? Dicendũ fortaſſe animatos eſſe ſpiritus eos ſaltẽ, qui partes mẽbrorũ ſunt. animatos aũt eſſe nõ tanquã mẽbra per ſe,ſed tanquã partes mẽbri, ſunt autẽ partiũ aliæ quę primæ dicũtur,vt elementa, quæ ſicuti in miſto ſunt, ita ſunt animatę. quare cùm potẽtia quodãmõ ſint in miſto, ita & potentia ſunt animatæ. alię autẽ ſunt partes,quæ ſecundæ dicũtur, quę quodãmodo actu ſunt, quodã modo potentia vt partes organici mẽbri. actu enim ſunt, quoniã eſſe ſuũ habẽt & ſignari poſſunt.potẽtia verò, quoniã ex

omnibus tertiũ quoddã ſit, quod per ſe tale eſt. atque hoc modo & ſpiritus partes ſunt carnis, nerui, & oſsis, & aliorũ. ex actione em̃ ſpirituum & temperie ab ijs data cũ alijs ex quibus cõponitur caro & neruus, ſit tertium illud quod caro appellatur & neruus, & os. quorũ pręcipua pars ſunt ſpiritus. igitur quod per ſe animatum eſt, caro eſt, & neruus, ſpiritus autẽ per ſe animati nõ ſunt, ſed ſolum vt partes. atque ita ſi ſint, facile erit oſtẽdere quomodo moueri ad omnes partes poſſint, nam & ipſi mouentur ſicuti partes in toto vt bene eſt. cognoſcẽte igitur phantaſia quod mali & boni eſt, in hac vel illa parte nunq̃ bene ſe habet totũ, niſi partes eũ ſitũ quęrãt, quo totũ bene habet. quare laborante corde, ad

ipſum mouētur ſpiritus, quaſi o-
pem laturi. qui finis in natura q̄-
dem animalis eſt & Deo cogni-
tus & cōmuni naturę, nō autem
ipſis ſpiritibus. qui tamen moti
vti partes in toto finem pręſtant
naturę notū. nihil autē incōuenit
partes in toto motas & ſurſum &
deorſum, in latus ferri (vt ſupra
dictū eſt). incōueniens aūt eſſet,
ſi ſpiritus tanq̄ vnum quid per ſe
exiſtens in diuerſa agerētur. quo
autem modo & illi moueantur,
qui in ſanguine ſunt, ſi quis quę-
rat, dicendum fortaſſe moueri i-
pſos alio mō vel attractos ab ijs
qui primò vt partes animati mo
uentur, vel cōſequētes ꝓpter cō
tinuitatem quam cum ijs habēt.
è tanto igitur cōſenſu quē phāta
ſia cū corde habet & ſpiritibus,
illi primò fiūt qui affectus animi
di-

dicũtur, gaudiũ, amor, ſpes riſus admiratio, ecſtaſis triſtitia timor ira verecundia cõmiſeratio & ſi qui alij ſunt, de quibus bene erit, ſi non omnia quæ ad ipſos attinent, at quædam tamẽ obiter & per tranſcurſum dici.

De gaudio & appetitu. Cap. 17.

QVòd igitur recepta boni ſpecie gaudium fiat, nemini dubium eſt. verum non propriè gaudium dici videtur, quum ſine phantaſia ſimpliciter membrum aliquod ꝑ ſe bonum recipit. ſed tum magis quũ animal ipſum iudicat, quod per phantaſiam fit, vt dictum eſt. videtur enim gaudium totius animalis effectus quidem ob bonũ apprehenſum. apprehenditur autem bonum, & ab intellectu, verum quia hoc commune non eſt

ani-

animalibus omnibus, vidētur au tē gaudere omnia, propter hoc, gaudium phantaſiæ attribuitur magis, quę omnibus animalibus eſt cōmunis aut perfectioribus. Si igitur præſens ſit bonū & habeatur, tum ſimplex fit gaudiū & fruitio boni. ſi verò apprehendatur quidē per phantaſiam, pręſens autem non ſit & non habeatur, aut non bene habeatur, tunc appetitus vocatus fit, hoc eſt motus animæ ad proſequendum bonum non habitum, aut nō bene habitum. nihil enim eſt aliud appetitus (vt & nomen ſonat) quā motus animæ ad proſequendum bonum oblatum, non autem habitum, propter quod appetitus ex gaudio & triſtitia quadam cōpoſitus eſt. quatenus enim bonū percipitur, eatenus gaudium fit,

triſtitia verò quatenus non habe
tur,aut nō cōmodè habetur,qua
propter mouetur anima ad con-
ſequendū.fit enim motus omnis
ad id quod non habetur. primus
autem & ſimplicisſimus appeti-
tus fit, quum bonū quidem reci-
pit anima, nondum autem pro-
fundè & penitisſimè habet.qua-
re dilatatio fit cordis, quo ſecun-
dū partes oēs fruatur bono,inter
dū anima ſecundū vnā partē ha-
bet,ſecundum aliam nō, vnde &
alius appetitus innaſcitur, vt ſe-
cundum omnes partes fruatur,
quare aut partē quę caret bono
ad aliā mouet, aut vtrāq; inuicē
aſtringit,aut bonū illud ſucceſsi-
uè de vna parte in aliam deponit.
quo pacto ab infantibus admo-
to ad mamillam ore, primū aſtri
ctio oris fit vndequaq; circa ma-
mi

millã & ſuctio lactis, deinde, vt & aliæ quoq; partes fruantur, attractio fit lactis de parte in partẽ vſque ad ventriculum. quæ quidem attractio non ſolũ ſimplex eſt à ſpecie facta, ſed & organica, hoc eſt per conſtrictionem & dilatationem villorum factã p modum dictũ quo partes in toto mouentur, prout expedit ſpecie boni percepta per phantaſiam. non ſunt autem hi motus & ordo inter membra abſque fine naturæ cognito, quanquam particularia membra ſimpliciter agãt. Interdum oblatum bonum nullo modo habetur, ſed ſeparatũ eſt. appetitus nihilominus fit ad proſequendum, vnde animal ipſum ſeſe aut totũ mouet ad bonũ, aut partẽ aliquã vt manum, quo magis potiri poteſt. verũ actio hæc
non

non ſtatim fit nato animali, ſed in quibuſdã longè poſt, & nõ niſi iam phantaſia habẽte experiẽtiam multorum motuũ vt lacertorum & aliorum ijs ſeruientiũ, quo pacto tandẽ progreſsio fit. quippe è paruis principijs & motibus ad maiores & demũ ad maximos peruenitur. tantus eſt cõſenſus partiũ & inter ſe & in toto. Porrò ſpecierum quæ vt bonæ recipiuntur, aliæ fiunt cũ abiectione contrarij, quod per ſucceſsionem quandã fit, & in tẽpore vt ſedatio ſitis, & vniuerſaliter primarũ qualitatũ receptio, aliæ momento, & ſine motu perficiũt vt viſio. quæ igitur cum motu accidunt & in tempore fiunt, delectare magis videntur, quia longior eſt voluptas, & diutius producitur. quæ verò momẽto perfici-

ficiunt, quaſi ſimul fiant & factæ ſint, delectãt minus. atq; hoc modo ſe habent quæ gaudiũ faciũt. quoniam autem & per phantaſiã & per intellectum homo apprendere & appetere bonũ poteſt, reliqua verò animalia per phantaſiam ſolum. appetitus quidem in homine, qui per intellectum fit, voluntas dicitur. qui verò tam in homine quã in alijs animalibus per phantaſiam fit, appetitus ſimplex dicitur. eſt autem & voluntas motus animæ ad conſequendum bonum per intellectum oblatum non autem habitum. conſultat quidẽ intellectus & ratiocinatur, & bonum oſtendit & eligendum, quo oblato ſi non habetur, motus fit animę ad conſequẽdum, quæ voluntas dicitur. Affectus porrò alius, qui ex gaudio

proficiſcitur, eſt amor vocatus. duo enim quum ad gaudiū concurrant, receptio ſcilicet boni, & cauſa ſiue res, quæ bonum illud producit, ſi quidem conſideretur anima quatenus bonum recipit & apprehēdit, ſic quidem ſimpliciter gaudet. ſi verò conſideretur vt & cauſam reſpicit quæ gaudiū illud facit in ipſam, ſic quidem amor fit, hoc eſt deſiderium quoddam quo & illi rei bene eſſe optatur, qui amor vocatur. ꝙ enim amor eiuſmodi ſit, illud mōſtrat, quòd res illæ ſi bene habent, lætamur, ſi male, triſtamur. quapropter amor per ſe cauſam reſpicit ſecundum ſe, quæ gaudium facit quem affectum magis exprimit nomen beneuolentiæ. & ſimpliciter quidem non aliud eſt amor q̃ beneuolentia rei qua gaudemus:
quòd

q̃ ſi rem illam in voluptatem noſtrã vertamus, non amor eſt, ſed libido: amor enim per ſe omnis purus eſt, & nihil aliud vult, niſi vt bene ſit illi rei. quẽ amorẽ non ſolus homo, ſed & alia animalia habẽt, quibus phãtaſia & memoria ineſt, nam & filios ea tueri videmus, & ijs eſcas parare. propter quod & diuina res eſt amor, & à natura propter finem diuinum datus.

De Triſtitia & Odio. Cap. 18.

SIcut igitur recepta boni & conuenientis ſpecie, lętitia fit, ita recepta ſpecie mali & diſſentientis, triſtitia innaſcitur. quæ propriè triſtitia dicitur quum animal ipſum iudicat per phantaſiam, quanquam etiam triſtitia dicatur, & quum membrũ aliquod per ſe mali ſpe-

ciem recipit. eſt autem & in triſti tia appetitus ſuus, hoc eſt motus animæ, ſed hic eſt ad euitandum malum, qui eſt primus & ſimpli ciſsimus appetitus, qui in triſtitia fit. Sunt autem plures modi qui- bus animę malum euitat. primus eſt refugere quà poteſt, propter quod conſtringitur membrum. ſic enim ſecundum partes multas refugit, niſi intrinſecum ſit malũ tunc enim dilatatur, vt dictũ eſt. cùm verò conſtringitur ſi diu fer re eum ſitum non poteſt, tum aut motum facit compoſitum modo dilatando ſe, modo conſtringen- do, aut motu tremulo agitur. aut excuſsionem nocentis tentat, mẽ bro ſeſe repente, & impetu quo- dam laxãte. quod quidem in ſim plicibus membris ſine phantaſma motis naturaliter fit, eo modo,

quo

quo dictumeſt.in animali antem iudicante per phantaſiam maiori quadam eruditione fit, edocta iam phãtaſia plurium motuum. quis mõſtrauit Aſello rudiſsimo animali cùm pungitur pellẽ primò conſtringere, mox repẽtino quodam ac grandi conatu facto eandẽ laxare & diſtendere, ac per eum motum lędens excutere? nẽpe prius natura docuit cõſtrictionem facere recepto nocẽte, mox & eadem dilatationem docuit, partibus quę prius conſtrictę fuerant, nõ potentibus diu eo ſub ſitu ſtare. quorum motuum vbi ſemel edocta fuit phantaſia, tũ quaſi facta arte quadam & memoria prõptiſsimè eũ excusſionis motum operatur. operatur autẽ modo hoc modo alio ingenio, modo pedes admouẽdo, modo manus,

modo alia membra per quæ nocens abijcitur. quòd ſi nullo modo propellere, & amouere poſſe iudicet, animal ipſū fugit & amouet ſeſe à nocente. Sicut autem in gaudio erat & gaudium ſimplex & amor, ita in triſtitia eſt & ſimplex triſtitia & odiū. triſtitia quidē, quatenus anima ſub recepto malo male habet, odiū verò, quatenus cauſam reſpicit, cui male vult. eſt enim odium deſiderium quoddā quo male optamus cauſæ, à qua triſtamur. eſt autem & in animalibus omnibus aut perfectioribus ſua maleuolentia, in quibuſdam quidem cōſpicua, in quibuſdā obtuſior. in quibus imperfecta quædam eſt phantaſia. Sunt enim animaliū quę ſolū refugere à malo nouerūt, quædam verò quæ etiā repellere poſſunt.

hominũ autem alij natura triſtes ſunt, alij lætabundi magis. triſtes ſunt qui cõtrarijs reſiſtere minus poſſunt, lęta verò obire non ſunt idonei: lætabundi autem, qui & ad lęta aptiſsimi ſunt, & triſtibus maximè poſſunt reſiſtere. qui igitur pauci caloris ſunt & exãgues ac debiles vt ſenes & ægri, & conualeſcentes, parum reſiſtere contrarijs poſſunt, quare vt plurimum triſtes ſunt, porrò & hi, & qui melancholici natura ſunt, & amarioris ſanguinis ad læta minus idonei ſunt, quare nec ea vti læta recipiunt, vt ſpectacula, veneres, comeſſationes, conuentus, luſus, & id genus. ægri quidem & pauci caloris quia nõ poſſunt & diſpoſitionem nõ habẽt: melancholici verò quia ad cõtraria diſpoſiti ſunt. Iracundi verò

& ipſi non lętantur, quia ira non ſine triſtitia quadam eſt. qui verò optimè ſani ſunt, & multo abundant ſanguine, & eo quidem dulci & leni, nõ acri & bilioſo & melancholico, ji quidem quòd & maximè reſiſtunt contrarijs, & quòd optimè diſpoſiti ſunt, omnia ferè aut vti lęta recipiunt, aut vti minus triſtia, quare & ad ſocietates, & cantus, & ſpectacula, & luſus, & alia id genus maximè proni ſunt. vnde & iuuenes, & pueri maximè gaudẽtes ſunt. alij præterea maximè amant, qui ſcilicet & læti natura ſnnt, multa enim recipiunt vti grata, taliũ autem eſt amor. alij parum amant, qui & triſtes natura ſunt, plurima enim odêre propter contrariã cauſam, quòd omnia ferè vti ingrata recipiunt, in ijs autẽ odiũ

verſa

veſatur. Sunt porrò qui neminē fere amant. nam quemadmodū inter animalia quædam ſunt, quę reliqua ferè omnia odêre, & proſequuntur, vt ſerpentum genus, ita & inter homines quidā ſunt, qui reliquos odio habent. quod & in guſtu quoq; accidit. in quo diſpoſitiones quædam inueniuntur, quæ eduſia ferè omnia abominentur. Sicut igitur in his praua quædam conſtitutio eſt in lingua, & ſtomacho longè ab ea quæ ordinario, & vt plurimum fieri à natura ſolet, ita & inter animalium ſpecies, & inter homines ipſos cenſendum eſt, in quibuſdā alieniſsimam ab eo quod vt plurimum eſt, conſtitutionem eſſe humorum & complexionis, per quas reliquos odio habent, aliæ his opiniones ſunt, alij mores,

alius color, alius aſpectus, ſanguis eorum cęnoſus, turbidus, & quadam ſordida melancholia redundans, quibuſdam quidem frigens, quibuſdam exuſtus, qui & inſolentes ſunt, & ſuperbi, reliquos deſpectui habentes, ad ſeipſos omnia trahentes, inuidi præcipuè vtpote maleuoli, atq; ita ſe habent triſtitia & gaudium.

De Timore. Cap. 19.

QVòd autē & timor triſtitia quędam ſit manifeſtum eſt, omnes em̄ ex malo aliquo timemus. ſi igitur malum præſens iam ſit, & lędat iam, triſtitia ſimplex fit. Si verò præſens non ſit, ſed immineat vt affuturum, tum timor vocatur & pauor fit. nihil enim aliud eſt timor, quàm triſtitia ex im

imminenti malo. primum autem quod in timore fit, eſt fuga caloris introrſum: eius quidem qui extra cor eſt, verſus cor, eius autem qui in corde, in penitiſsima cordis. propter quod timentes & pallent, & tremunt calore deſerente membra. fit autem in timore maximè concurſus caloris ad cor & fuga, quoniam & laborat maximè cor. In ſimplici nanque triſtitia præſente malo in aliquo membro, phantaſia quidem fit euitandi malum in ea parte, aut per conſtrictionem, aut per motum tremulum, aut per excuſſionem, aut aliter. ipſum autem cor per ſe non laborat. at vbi ſpecies mali imminentis ad phantaſiam, & ad cor fertur, ipſum quidem per ſe laborat. quare maximè ad ipſum fit caloris cõcurſus.

fit quidem interdum, vt & in ſimplici triſtitia laboret cor, vt in nũtio cæſi filij in prælio, aut fugati exercitus & eiuſmodi. verum differt & hoc à timore, quòd in timore ſimul cum triſtitia ſemper anima videtur ſatagere & conſilium quærere, vnde confunditur & tremit. in nuntio autem fugati exercitus ſola triſtitia fit. cuius ſignum eſt, quòd ſi nuntietur fugatum eſſe exercitum, adhuc tamẽ incertum ſit, tremor ſimul & timor cum triſtitia illa iungitur, eo quòd anima ſatagit & conſilij confuſa eſt, & neſcit quid faciat. propter quod minus timent, qui conſilium capiunt aduerſus imminens malum. vnde & quum de improuiſo imminet malũ, timemus magis.

Eorum autẽ quę timorẽ incu-

tere ſolent, multiplex eſt natura, vniuerſaliter autē quorũ miſtiones & naturæ contrariæ ſunt, & multũ diſsimiles, ſicuti per inimicitiam quandam & diſconueniētiam recipiuntur ab anima, ita & ſi ſub modo aliquo quo nocere poſsint recipiantur, timorē inferunt, miluo quidem & pullo gallinaceo inimica natura eſt: non timet autē miluus viſo pullo, ꝙ nihil ab ipſo lędi poteſt, pullus aũt contrà viſo miluo expaueſcit, ꝙ naturam eius vti inimicam & nocere potentem recipit. elephantis autem & equi natura cũ pullo nõ eſt contraria. videtur autē natura non fruſtra hunc timorē inſinuaſſe animalibus quo poſſent & fugere, & ſe tueri. quinimo, & propter hanc cauſam nõ ſolũ voluit formas contrarias formidabiles

eſſe,

eſſe, ſed & certas figuras & motus ſub quibus delata ſpecies timorẽ apportet, propter quod non ſolũ verus miluus, ſed & fictus ſimilitudinem habẽs gallinaceo pullo pauorem infert. Eſt autem animalium inimicitia interdum cũ tota ſpecie, interdũ non cum tota ſpecie propter certa quædã: qua de cauſa cum Pſillis & Marſis nõ ea ſerpentum inimicitia eſt, quæ cũ reliquo genere, ſiue ſit miſtio ijs non omnino contraria, ſiue odor, ſiue aliud, per quod ſpecies minus ingrata accidat. quæ amicitia & inimicitia naturæ inter homines quoque verſatur. propter quod alios ſine cauſa odimus, alios amamus, propter modos cũ quibus ſpecies rerũ ad animã veniunt, qui ſunt cõuenientia & diſcõueniẽtia. Formidoloſa quoq;

ea ſunt, q̄ vti prorſus ignota pertingunt ad phantaſiam. dico autē ignota non quantū ad vniuerſale illud, quod cognitionem facit, vt color, ſonus & id genus: ſed quātum ad coniuncta, quæ ſub ipſo vniuerſali latent. cùm enim neſcimus quę ſint, & an bona, an malà tum ignotū illud pertimeſcit anima, ꝙ phantaſia fiat de ſublatēte atq; imminēte malo. ꝓpter quod & noctis, & ſolitudinis, & maris, & præcipitiorum imago & belli formidabilis eſt. omniū enim horū phātaſia fit, cōiuncti cuiuſpiā quod nocere poſsit, cuius ſignū eſt, quòd aſſuefacti nihil pręterea timemus, quaſi ſecuri. hac de cauſa ſępe expaueſcimus ex paruo lapilli caſu ſi impręuiſus accidat, & ſuperueniente nobis aliquo, vel etiā amico ſi de īprouiſo ſuperueniat

niat, timor ſit, quòd nondum parata anima ſit & nõ cognoſcat. re autẽ cognita ſtatim ceſſat timor. eadem de cauſa in Ephialte quē alij incubum vocãt, formido ſit. quoniam per ſomnũ obſtructis neruis illis, qui ad pectus eleuandum veniunt, & prohibita dilatatione illius, memoria ſubit eorũ quę ſolent eam dilationem prohibere, inter quę occurrit põdus aliquod nos opprimens: quare phãtaſia ſit ponderis nos opprimentis. hoc autem quum vti ignotũ offeratur, timor ſit, facto autem timore rurſus memoria ſit terreſaciētium, inter quæ nobis occurrit aut dæmon, aut quid ſimile, antiquis autem Ephialtes gigas. ſemper eñ in ſomno ea primò occurrũt, quæ maxima ſunt in vno quoq; genere. quare tandē phanta

taſia ſit dæmonis alicuius, aut al
terius ſimilis nos opprimẽtis, vn
de excutimur præ timore. Sunt
porrò magis & minus timoroſa
ea ad quæ magis & minus ſumus
potentes, alij ſcalas timent aſcen
dere quòd minus agiles ſint, alij
nihil timent, quòd agiles ſint, &
alij ponti anguſto cõmitti expa-
ueſcunt, alij non. Timidi verò
natura ſunt, q̃ frigidi magis ſunt,
quales mulieres, eunuchi, ſenes,
& melãcolicorũ genus, cõtra ve-
rò audentes magis, qui natura
ſunt calidi & multi ſanguinis &
ſpirituũ. ea enim eſt optima ani-
mæ diſpoſitio per quam ipſa ma
ximè poteſt, & operatur & reſi-
ſtit. operatur autem & poteſt per
calorem. quare quibus is eſt plu-
rimus, & minus confundũtur in
periculis, & ſemper conſilium ca

piunt, & ſi pars ſanguinis & ſpirituum introrſum fugit, pars tamē multa relinquitur, quare nec tremunt, nec pallent ſicuti alij, & ſe tuentur. timidiores quoq; ſunt cæteris paribus, qui paucorū habent experientiam, multa enim ijs vti ignota offeruntur. propter quod pueris maximè infertur timor, experti verò & ſecuri & potentes diſtinguere cōiuncta cum rebus, pauciora expaueſcūt. Sūt tamen nonnulli qui quod experti non ſunt, quæ ſubſunt rebus, multa non timent, nōdum enim nouere pericula quę coniungi cōſueuere. propter quod & qui plura conſiderant, & plura experti ſunt, interdum magis timēt, quā qui ad pauca aduertunt, vt ebrij & qui natura ſimiles ebrijs ſunt.

De

De admiratione, & Ecſtaſi, & riſu. Cap. 20.

SI verò nouũ aliquid vti ignotum offeratur, non tamẽ phãtaſiã faciens imminentis mali, tunc non timor fit, ſed admiratio ſola. nihil em̃ aliud eſt admiratio, quàm ſuſpenſio animæ ſeu fixio & applicatio intenta. nam & tenduntur nerui & calor ac vis omnis animæ ad id affigitur, vnde & intentio vocatur. ſi igitur ignotũ illud vt ſimpliciter ignotum offeratur, tunc inquiſitio ſola fit, id eſt applicatio animæ ad eam rem, & ad coniuncta cum illa, ad quæ mouetur de vno in aliud. quod quomodo fiat, difficultatẽ non paruam habet. diximus autẽ de eo in ijs quę à nobis de intellectiõe aliâs ſcripta ſunt. Si verò quod offertur vti ignotũ

ſub ratione offeratur cuiuſdam magnitudinis conſueta longè ex cedentis, ſed rei tamen quam per opinionem veneramur & amamus, tunc ecſtaſis vocata ſit: hoc eſt mentis phantaſięq́; exceſſus quidam in admiratione. per quã ab omni alia re diſtracti ĩmotíq; reddimur, & ĩſenſitiui. quod maxime ijs accidit, qui aut verè ſancti ſunt, aut ſibi ex melãcolijs videntur. his enim & angelorũ choros & deos videre apparet. idem & amantibus interdum euenire conſueuit ex ingenti intentione in rem amatam. ſępe enim adeo magna eſt, vt ſpecies ea in phantaſia perinde moueat, ac ſi in oculis eſſet. nihil enim refert ad apparentiam faciẽdam ſiue ſpecies de foris veniat ad oculos, ſiue introrſum. propter quod videre ſe-

ſe putant, & obſtupeſcūt, & extra ſe fiunt. ſi verò res ſub ratiōe magnitudinis oblata ſit, ſed rerū timēdarū, vt dęmonū & maniū, tunc affectus ſupra ecſtaſim fit. q nomen nō habet, ſed ab effectu horror appellatur, horreſcimus enim & rigidi euadimus, admiratio enim tenſionē facit, timor frigiditatē, vnde quaſi cōgelati diſtentiq́; neruos & pilos, ĩmmoti ſtamus. Noua quoque ea ſunt, quę riſum mouere ſolēt. Verū illud in primis ſciendū eſt, lętitiā omnē cordis ſpirituū & diaphragmatis dilatationé facere, horū autē dilatationē dilatare & muſculos, qui à lateribus buccæ ſunt, ac facere motū illū oris, qui riſus dicitur. qui in natura finem aliquem habet, quo lętitia interna in facie manifeſtetur. qua de

cauſa quum aut amicis & familia ribus, aut filijs, & vniuerſaliter charis occurrimus, præſertim ſi vti noui aduenient, ridere ſolemus, & lætitiam oſtendere. verũ hæc non propriè ea ſunt, quæ ridicula dicuntur. neque eiuſmodi propriè riſus eſt. Res autẽ quæ propriè riſum mouẽt, ſunt in primis nouæ, repentinæ, leues ac ludicræ, habentes argutiam quandam, & concinnitatem ad aliud. ab his enim maximè ridere ſolemus: quales ſunt facetiæ, & quæ mimi repręſentant, & perſonati, & extranea quędam ſubitò ac cõcinno quodã caſu facta, vt ſi quis ad negotia ſua intentè pergens ſubitò labatur. hæc enim omnia vti noua offeruntur, & propter nouitatem ſubitam admiratione inducunt, repentina autem

eſſe oportere monſtrant facetiæ, quæ quum protenduntur & affe ctatè dicuntur, leporem & ſalem omnẽ amittunt. ſubito enim ferire volunt. leues autem res eſſe debent, alioqui ſi feriæ ſint, nõ riſum faciẽt, vt ſi qui minus eſt, ſit pater, aut qui labitur, male afficiatur. porrò delectãt hęc, qm̃ argutiã habent & cõcinnitatẽ quãdam. oportet autem ſcitu facilẽ eſſe argutiam, alioqui inquiſitionem faciet non riſum. quę igitur eiuſmodi ſunt omnia, ſubitam & repentinam admirationẽ ac repẽtinam etiam delectationẽ faciũt. admirationem quidem, quia vt noua offeruntur, repentinã verò quia ſubito oblata, delectationẽ verò tum quia cognoſcuntur faciliſſime. delectat enim omnis cognitio vtpote animæ finis & per-

 fectio,

fectio, tũ quia appoſitã ad aliud concinnitatẽ habent, qua de cauſa & tranſlatio delectare ſolet. delectatio autem omnis vtpote res læta expanſionẽ cordis facit, hęc autẽ motũ oris, qui riſus dicitur. quòd autem appoſitã concinnitatem habeant, quæ riſum mouent, mõſtrant & facetiæ, & mimi, & perſonati. facetia enim omnis arguta eſt, vnde & ſales dicti ſunt, mimi verò propter aptã imitationem maxime delectant. perſonati verò & ipſi imitantur. non omnes autẽ riſum mouent, ſed qui per noua quædam & extranea, quæ quatenus talia, admirationem primò ſubitã faciunt, mox delectant, ſi apta ſit nouitas. eſt autẽ & in eo qui cadit & inopinatè labitur ſua concinnitas, quæ delectat, aptiſsimè enim

vi-

detur fieri, vt qui intentè in rem ſuam pergit, repente labatur, nullus enim (vt dici ſolet) poterat illi accidere pulchrior caſus. quis non rideat, qui videat duos monachos ſup equo aliquo qui calcitret, & dicere illos patres velit, nimirũ appoſitiſsima res eſt, & facetiſsimus caſus. quòd ſi periculum aliquod graue ijs immineat, iã non riſus fiet, ſed timor & pietas, quoniam res ſeria fit, non amplius iocoſa & ludicra.

Eſt autẽ riſus compoſitus ex admiratione & lętitia motus propter quod & quædam contrà nitentia in riſu eſt, admiratio enim ſuſpenſionem quandã in anima facit, lętitia verò expãſionẽ, qua è re fit vt quum producitur riſus, non ſine moleſtia fiat, q̃q̃ & alia quoque cauſa coniũgatur, quòd

non debitè perflatur cor in illa quaſi continua expanſione exiſtens. Aſsimilatur autē riſui & is qui ex titillatione contigit, cōpreſsis capitibus lacertorū quorundā & neruorum, vt coxarum & plantæ pedis, & ſubalarū. non eſt autem propriè riſus, ſed aſsimilatur. quoniam & ille miſtus eſt motus ex ſuſpenſione & dilatatione cordis repēte factis. quod accidit non quomodocūque cōpreſsis, & tactis lacertis, & neruis illis, ſed leuiter tantum & per ſumma, ac ſubitò preſsis & ſubitò etiam dimiſsis, atq; ita alternatim dimotis. ex primo enim contactu & leui preſsione quidam veluti horror repentinus accidit, qui ad diaphragma & cor ptingens, repentinā cōtractionē & ſuſpenſionē animę facit. mox ſubitò

tò etiã dimiſsis neruis illis, ſubitò etiã ceſſat horripilatio, & cor ad ꝓpriã naturã redit. quod cũ delectatione & gaudio fit & dilatatiõe. eſt autẽ tam ſubitus vterq; motus vt ſimul pene ſint ſuſpẽſio aïæ & dilatatio, qđ & in riſu quoq; cõtingit. ꝓpter qđ & hîc quoq; proportionale quiddã riſui cõtingit nõ ſine moleſtia quadam, nemo autem ſeſe ipſum titillat. quoniã ſubita quædã horripilatio eſt, quod titillare dicimus. Subita autẽ fit titillatio & repẽtina quũ aïa imparata, & nõ aduertẽte cõtactus fit. at ſeſe tãgẽte aliquo ſemp parata & aduertẽs anima eſt, alio vero tangente etiã ſi aduertere velimus, horror nihilo minus fit, quia tã cõtinua nõ eſt animaduerſio illa, vt tamẽ nõ tãgatur tãquã de improuiſo. cuius

ſig-

ſignum eſt, quòd ſi intentiſsimè, & obſtinate aduertamus aut titil lationē non ſentimus, aut minorem. idem accidit & ſi quis capil lum alteri vellicet non aduertēti, ſubitò enim horreſcit. quod nemo patitur ſibi ipſi capillū vel licans. Sunt autem alij ad riſum promptiſsimi, alij duriores. duo enim in riſu ſunt, admiratio ſubi ta rei nouæ & ludicræ, & delecta tio. qui igitur facillime admiran tur, ij ex cauſa hac aptiores ſunt ad ridendū. propter quod pueri maximè & mulierculæ, & plebs facillime ridere ſolent. grauiores autem & ſeueriores vt viri, & ij quidem philoſophi, minus in riſum ducuntur. porrò qui læti na tura ſunt, aut ex accidēti aliquo facilius in riſum mouētur, facilli mè enim lętis afficiuntur proper diſ-

diſpoſitionē.quare per naturā iu uenes, & optime ſani, & qui ſanguinē plurimū habent, & eum dulcem non bilioſum, non melā cholicum, maximè ridere ſolēt. ex accidentibus verò diſpoſiti quoq; ad riſum ſunt, qui in lætitia quaſi ſunt conſtituti, vt ebrij, & quibus multa adſunt eorum, quæ lęta dicuntur ſi noua ſint. quare & qui in conuiuijs ſunt inter famliares & amicos, quāplurimum ridere conſueuere, imò ſępe adeo effusè ridēt, vt continere non poſsint riſum & incontinentiæ notentur. cauſa eſt (vt Ariſtoteles ait) quòd ipſa lætitia quaſi riſus quidam eſt, & ij quodāmodo in motu ſunt ſemper. res autē in motu poſita adeo prōpte impellitur vt cōtineri nō poſsit. Cōtra aūt qui aut natura, aut ex accidenti

cidenti aliquo triſtes ſunt, vt melancholici, & quibus amarior eſt ſanguis, & ęgri, & iracundi nō facile ridere ſolent, quoniam delectari non poſſunt, vnde & aliqui viſi ſunt qui nunquā riſere, vt de Philippi imperatoris filio legitur. qui ob id agelaſti appellantur. nunc de Ira dicamus.

De Ira. Cap. 11.

QVòd igitur quicūque iraſcitur, ex offenſa aliqua iraſcatur, manifeſtū eſt. Cognoſcitur autem offenſa, & ꝑ intellectum, & per phantaſiam, iraſci autem cōe eſt animalibus omnibus, aut ꝑfectioribus, quare & ijs per phantaſiam accidit, quatenus cōmune eſt, iraſci. non eſt autem ira, quum non iudicante animali ipſo, membrum aliquod recepto nocente, aut con-
ſtrin-

ſtringitur, aut etiam nocens expellit: ſed tum ſolùm, quum animal ipſum iudicat. porrò nec ſi animal recepta mali ſpecie phãtaſiam faciat, aut ſe contrahendi, aut aliter cauendi à nocẽte, aut etiam propulſandi, quatenus ſeſe à malo defendat, iraſci ipſum dicimus. neque enim aut in tuſsi, aut ſternutamẽto ira moueri animal dicimus, niſi communi quadã appellatione. quare tum ſolũ iram vocamus, quum & odiũ fit in rem, quæ offendit. nec ſolum odium, ſed & appetitus nocendi illi, & quodammodo vlciſcendi iniuriam. quod quũ per mẽbra exteriora fiat, vt per manus aut pedes, aut cornua, aut dentes, & id genus alia, quibus natura animalia armauit, neceſſarium animę eſt vires colligere, ac mox de-
man

mandare ad ea membra, quę age re debent. primũ igitur quod ſit in ira, appetitu nocendi oborto, eſt collectio caloris circa cor, vbi ſedes animæ & vis eſt. propter quod rectè aiunt eſſe irã ſanguinis ebulitionẽ. hoc enim primo fit, mox niſi quid impediat, trãſmiſsio etiã caloris collecti fit ad partes, quæ nocere paratæ ſunt. prohibent autem quædam ſæpe trãſmiſsionem, vt aut timor maioris periculi, aut iudiciũ, quòd fruſtra id fiat, aut ratio & eiuſmodi alia. Sed hæc accidunt. quare ira p ſe eſt appetitus nocẽdi cauſæ nos offendenti, ex quo collectio caloris fit circa cor, & tranſmiſsio eiuſdem per ſe ad partes, quæ nocere habent. nocent autẽ animalia nunc per has, nunc per illas partes, vt cuiq; prõptius eſt.

at

at homo quum non aliter nocere poteſt, lingua iram conceptã mõ ſtrat, aut iurgijs, aut imprecatione mali, aut & blaſphemijs in Deũ. quem cauſam eſſe omniũ, quę fiunt, in opinione hominum eſt. Sunt autem alij promptiſsimi quidem ad iraſcendum, tardi autem ad proſequendam vindictã. alij verò tardiores quidem ad iraſcendum, prõptiores verò ad ſumendam vindictam, alij ad vtrũque promptiſsimi, alij ad vtrunque tardiſſimi. qui igitur triſtes natura ſunt, & omnia ferè per diſplicentiam recipiunt, vt ægri & malè affecti, & ex alijs cauſis irati, & quibus bilioſior eſt ſanguis, & melancholici, omnes quidem hi quòd ex omni cauſa facillimè offenduntur, facillimè iram concipiunt. tardius autẽ exequuntur

quicunq; ex his timidiores ſunt, & pauci ſanguinis & frigidioris, tum verò & prudētiores, & rationi parentes magis. Contra verò qui bene valent & multi ſanguinis ſunt, & lenioris, ſerius quidē iraſcuntur & non facilè, quia oīa ferè vel vti læta recipiunt, vel vti minus triſtia, at vbi de offenſa iudicium fecere, tū promptiſsimè iram effundunt, & vlciſcuntur. ad vtrumque verò impigri ſunt, quicunque calidi quidem ſunt, & multi ſanguinis, ſed bilioſi, & amari, aut exuſti melācholici, prę cipue autem & irrationales, & ſuperbi. ſuperbi enim ex omni iniuria vel leui magnam iram concipiunt, quòd iniuriam non metiuntur, quanta per ſe eſt: ſed quātus ille videtur, cui illata eſt. tardi verò ſunt ad vtrunq; frigidi natura

tura, ſed mites tamen, & ingenij haud peruerſi. atque hi obliuiſcũtur etiam iniuriarum. quod non ij faciunt, quibus craſſus & fibroſus eſt ſanguis, qui'ue inuidi ſunt & ſuperbi & praui ingenij.

De Verecundia. Cap. 22.

VErecundia autem eſt triſtiti1 de defectu proprio in præſentia alterius, propter quam fit motus ſanguinis & caloris ad eas partes, quæ laborant maximè. laborat autẽ maximè facies in pręſentia alterius, qui iudicet defectus noſtros, propter quod & erubeſcimus, & demittimus oculos in pudore. triſtamur igitur & dolemus ob defectũ propriũ (vtpote malũ). nihil autẽ refert ſiue actu

ſiat defectus ille, ſiue factus fuerit aut immineat. omnino enim triſtamur, & ſi nemo ſit præſens, triſtamur ſolũ, ſi verò alius, aut plures præſentes ſint, non triſtamur ſolùm, ſed propter præſentiã laborat facies, quaſi ferre non potẽs præſentiam eius, qui noſtrum defectum videt. propter quod natura quaſi opem latura illuc calorẽ mittit, calor etiam ſanguinẽ trahit, vnde rubemus, quod in adoleſcentibus ſignum bonũ dici ſolet. ſignum eſt enim ingenui animi, cui cura ſit defectus proprij, & corrigi ſit ſperandum. in ſene autem verecundia laudari non ſolet, vtpote qui factus ſenex correctus tamen non ſit, & virtutẽ non habeat. qui igitur arrogãtes ſunt, & ſibi plurimum tribuunt, cæteros contemnunt, & nihili habẽt.

qui

quiq; ſcelerum & defectuū proriorum curam nullam habent, hi ſolent inuerecūdi eſſe, propter quod impudentes cum exprobatione quadam nominantur. Sunt tamen qui inuerecundi ſunt, vel quòd ad defectus proprios non aduertunt, vel non cognoſcunt. Timidi verò, & qui alios nonnihili faciunt, defectuum autē propriorum curam gerentes, & aduertentes, magis ſolent verecundia capi. atque hęc quidem de affectibus animi & eorum cauſis & ſympathijs, ac antipathijs dicta ſint per tranſcurſum.

De alijs quibuſdam conſenſibus phantaſiæ. Cap. 23.

QVoſdam præterea conſenſus habet phantaſia, quum à memoria quorūdam mouetur, aut valdè intenta

eſt. quippe alio oſcitante, & nos pariter oſcitamus, ſi non aduerterimus, quod fit excitata memoria alterius ab oſcitatione, tum & facto repente & inaduertenter appetitu eiuſdem quod alias anima vti bonum agnouit, vnde & nos ſimul oſcitamus. nihil enim refert ad faciēdum eum motum an vapores aliqui pigri ſupermuſculis ſint, vnde appetitus fiat excutiendi, an alio modo, & ex memoria innaſcatur idem appetitus. idē enim omnino fit. innaſcitur autē non aduertētibus nobis facta memoria. aduertentibus autem non innaſcitur phantaſia rectum iudicante. ſimiliter & edēte alio acerba quædam, memoria fit & appetitus conſimilium. omnis autem appetitus animā mouet, & calorem. anima autem, quæ in membro

bro eſt, quod appetit, quaſi ſibi deficiat aliqd ineo, ſuggerit proportionale quiddam aut ſaliuam aut quod melius iudicat. ſicut & in veneris phantaſia, appetitu facto intenditur virga ſuggerente anima plurimum ſpiritus, & dolente mẽbro calor & ſanguis concurrit. ad quę ſi rectè reſpiciamus impoſsibile non exiſtimabimus quod de p̃gnãtibus dicitur, remanere, ſcilicet in fœtu ſigna quorũdam, quæ ipſæ auidiſsimè appetiuere. ſiquidẽ facta ingenti quadã phantaſia & appetitu quorundã, anima ex ijs, quę in corpore ſunt proportionale aliquid mouet pręcipuè in ſanguine. ex quo quum nutriatur fœtus nihil prohibet ſigna quædam eius alimenti ita affecti in eo remanere, præſertim coloris. propter quod ea ſigna ru-

bētia ferè omnia ſunt, & exuſtio nem aliquam in ſanguine factam oſtendentia. Fortaſſe autem & figura cupitæ rei oſtenditur, quòd in eo proportionali anima etiam figuram mentiatur. Eadem porrò phantaſia intenta, poteſt & faſcinum inferre, nō quidē ab vnoquoq; hominum, ſed à certis ſolum, quorū humores & ſpiritus adeò remoti ſunt à natura aliorū vt penè venena ſint. ij igitur cōcepto in infantem odio intentiſsime intuentes, ſpiritus quoſdam ex oculis, & tota è facie eiaculantur, qui ad teneros infantis ſpiritus appliciti, eos vti venena ſenſim abſumunt. ex oculis autē & toto è corpore euaporare inſenſibilia corpuſcula mōſtrant, ſpecula in quæ mēſibus laborantes mulieres inſpectāt, ſpurca enī & ſqua lore

lore quodam ac ſitu obſita reddũ tur. legimus & familias quaſdã fuiſſe in Creta, qui laudando faſcinum inferebãt. quod certè vti poſsibile recipiendũ eſt. exiſtẽte enim natura quorundã (vt dictũ eſt) perinde ac venenoſa, & eiaculatis ex oculis eorũ ſpiritibus perniciosis, nihil prohibet non infantes ſolùm ſed & grandiores faſcino affici, laudando autem maximè. quoniam laus propria lætitiam parit, lætitia autem vt diximus dilatationem tum cordis, tũ & ſpirituum facit, tum & totius faciei, & præcipue oculorum, vnde additus quodammodo aperitur veneno, quod à faſcinatore eiaculatur. qua è re fortè enatũ eſt illud, quod præfamur cũ aliquos laudare volumus, bene eñ prius ominantes, verba noſtra dicimus

tibi nō noceāt. quin & aliqui ſūt, qui dum laudantur, faciem auertunt, non tantum vt indicent moleſtam ſibi eſſe laudationem, ſed vt à faſcino caueant. iam enim in opinione eſt per laudationes faſcinum fieri. Vtrum autem & numeri quidam & figuræ, & imagines ſympathias quaſdam, & antipathias habeant ad amores & odia, & faſcinos, & vtrum verba & cantationes, & id genus ligent & ſoluant, alterius quidem eſt, & tēporis, & contemplationis. De ingenio autem eorum animalium quæ intellectu carent, & quomodo nidos ad alendos fœtus & telas ad capiendas eſcas tam artificioſè fabricentur, & alia eiuſmodi, nonnulla quidem diximus in ijs q̄ de intellectione à nobis ſcripta ſunt, nōdū autē emiſſa, neq;

planè exculta & digeſta. quod fa ciemus ſi vita & otiū ſuppeteret no bis. atq; hæc de ſympathia & anti pathia rerū, quantū attinet ad cō tagiones pro tempore dicta ſint.

De quibuſdam dubijs à Rhamnuſio ſcriptis. Cap. vltimum.

HAEC, cùm iā impreſſa eſſent, ac viſa à Ioāne baptiſta Rhamnuſio Illuſt. Vene. Dominij Secretario vtriuſque linguę peritiſsimo, & eorum quæ ad bonas literas & diſciplinas attinent, multa perdocto, gratulatus ille pro vetere amicitia nobis, ſimul & nonnulla dubia ad nos perſcripſit, & nouas quaſdam ſympathias propoſuit. quarum rationē ſi otium mihi foret, expoſtulabat. digna quidem omnia, de quibus conſideratio haberetur diligentiſsima. nā quum ego

ego cauſam, quòd in nauigatoria pyxide perpendiculũ ſemper in polum ſpectet, retuliſſem in mõtes ferri & magnetis, qui ſub polo ſunt, dubitationem ille non negligendam attulit. primum quidem ꝙ qui de ſubiectis polo partibus ſcribunt, nulli dicunt montes ferri, & magnetis ſub polo eſſe, deinde ꝙ & ſi dentur ij mõtes: cauſa tamen ad eos referenda nõ videtur in noſtro mari: quãdo cõſtet in Ilua inſula iuxta Populoniam Italiæ eſſe magnetis montes. inde enim erui omnem magnetem quo hic vtimur, nec tamen nauium illàc prętereuntium perpendicula ad eos montes verti. oportere autem ita fieri, ſi magnetis ſpecies perpendiculũ mouet. propinquiſsimis exiſtẽtibus inſulæ illius montibus. cur enim

non

non magis moueãt, quàm qui re motiſsimi ſunt ſub polo?

Ad hæc autem & miras quaſdã propoſuit antipathias, quarũ vna erat, qui fiat vt impoſito oleo in charta, ita aptata vt contineat, ſubiectus ignis oleum quidem calefaciat, chartam autem non. alia erat conſimilem habens rationẽ, cur & circa pomum circumuoluto tenui linteo, pomum ab igne calefieri cernamus, linteum nec quicquam lędi. Addebat autem & ꝙ à fulmine nauium malos ſępiſsime videmus tãgi, carinas autem nunquã. Tum & illud quoq; quęrebat, quę ratio efficiat, vt feruente, & exũdante in ahenis ſaccaro ſi butyrum quanuis modicũ imponatur, ſtatim ſubſidat feruor. quo ingenio vtũtur artifices ad prohibendũ ne erumpat ſaccarum.

rũ, vtuntur & alio ingenio ad idẽ purificandum, quod pariter videri mirũ poteſt. vbi enim coagulari ſaccarum incipit, proijciunt in vocatas campanas, tum cretam tenuem cicotriconizãt, ac ſuper imponunt, qua campanę oſtium patet craſsitudine digiti. atq; ita ſaccarum purgãt, ſurculis omnibus & feculentia omni ad cretã attracta. Hæc ſunt quæ ille nobis examinanda propoſuit. quod quidẽ faciemus à ſupraſcripto inſtituto noſtro non recedẽtes, vt non proprias & propinquiſsimas cauſas aſsignare nitamur, ſed medias & proprijs proximiores, quo poſsibile nobis ſit. Primùm igitur vtrũ ſub Polo ſint magnetis mõtes, nec ne, ſub ambiguo relinquamus. ſcimus enim eſſe qui ſcribãt planas magis eſſe eas regiones, de

quo

quo& doctiſsimus,atq; eloquẽtiſ
ſimus Epiſcopus Iouius circa eã
Sarmatię partem,quę Moſcouia
nunc dicitur,diligentẽ inquiſitio
nẽ ab incolis fecit,qui ne eos etiã
inueniri mõtes retulere,qui Rhy
phei ab antiquis dicti ſunt.memi
nimus tamen nos quaſdẽ chartas
vidiſſe earũ,quas mundi mappas
appellant,in quibus ſub polo mõ
tes notati erãt (qui magnetis mõ
tes inſcripti fuerant) . ſiue igitur
ſint,ſiue nõ ſint,ij mõtes,nihil ad
nos in præſentiarum attinet,quã
do ꝑ mõtes polo ſubiectos,cathe
nã illam mõtiũ intelligimus, qui
ad ſeptentrionẽ ſpectãt tanti & tã
vaſti,ac ferri & magnetis feraces.
qui & ſi magis diſtãt à noſtro ma
ri,q̃ Iluæ inſulæ montes , poten-
tiores tamen ſunt ad mouendum
perpendiculũ propter abundãtiã
&

& copiam ferri,& magnetis. Fortaſſe autem & qui in Ilua eſt magnes, nõ multæ actionis eſt in ea minera. multi enim dũ in minera ſunt, minus valent, quã extracti, ꝗ ſpirituales ſpecies ſua habeant impedimenta. ſignum autẽ parũ valere in ſua minera Iluæ inſulæ magnetẽ, ꝗ tam propinquus cũ ſit nauigijs illàc prætereuntibus, perpendiculum tamen non ad ſe conuertit. Incaleſcere autẽ & feruere in charta oleum, chartã non accendi, communem habet rationem cũ lebete. In quo aqua quidem feruet, lebetis fundus friget: & pomo, quod & ipſum calefit linteo illæſo. Horum autem omniũ cauſa eſt antipariſtaſis. frigida enim ſunt aqua, oleum, pomum, propter quod prohibẽt intermedium calefieri. Sed quomo
do

do caleſiunt ipſa, ſi mediũ nõ caleſit? actio enim omnis contactu fit, ignis autẽ non tangit aquam, oleum, pomum, niſi per intermedia, lebetem, chartam, & linteũ. hæc autẽ niſi caleſiant, ac tantũ caleſiant quantũ aqua, & oleum, & pomum, nõ videtur quomodo caleſieri poſsint. quòd ſi caleſiãt, quo pacto igitur per antiperiſtaſim & frigiditatẽ prohibẽt, ne intermedia incaleſcant? Dicendũ pororis exiſtentibus lebete, charta & linteo, citiſsimè calorem cõtrahere aerem, qui in poris includitur, ac per ipſum incaleſcere aquam. porrò quicquid aquæ calefactum eſt tolli ſtatim, & aſcendere, ac loco eius ſubſidere aquę partem nihil calefactam, quæ lebetem infrigidat, qua pori non ſunt, atq; ita continenter fieri, vt

aquæ pars cedat, & tollatur, pars ſuccedat, & refrigeret, ita & oleũ facit, nam & ipſum actu frigidũ eſt, ita & pomum, quoniam humidum eſt. & frigidũ, & ſemper pars eius aliqua frigida tangit intermedium, ac calefieri prohibet per certum tempus. Cur verò fulmen nauium malos tangat, carinas autem & ſpondas, quæ iuxta aquam ſunt, nõ, dubitationẽ maiorem habet, ſi modo verum eſt, quod fertur. nã & de lauro traditur non feriri ipſam à fulmine, quod nõ ſatis certũ eſt: eo autem recepto, quòd res ita ſe habeat, promptior quidẽ poteſt eſſe ratio in naui quàm in lauro. nã antennas feriri à fulmine facile eſt, quòd altæ ſunt, alta autẽ à fulminibus peti in prouerbio etiã eſt. cauſa autẽ eſt, quòd fulmẽ vapor

eſt

eſt quidã miſtionis fortis, qui in altis gignitur, & extruſus è nube in latus acquirit impetũ. quare alta maximè ferit. Interdũ tamen impetus in ima inclinat, verũ vbi antipariſtaſim inuenit aut frangitur, aut & repellitur, dictũ eſt enĩ ſuprà contrariorũ ſpecies fugare cõtraria. Igitur iuxta aquas quũ deſcendit vapor, partim quidem frangitur partim repellitur, quoniam aer aquis vicinus plenus eſt vaporibus frigidis ex aqua eleuatis, qui tum materiali antipathia, tum ſpirituali frangunt, ac repellunt fulmẽ. quare carinas & proximas ſpondas, aut nõ tangit fulmen, aut fructũ non immutat. in lauro autem vtrũ talis antipathia ſit, incertum eſt: illud magis in cauſa putarim, quòd laurus rotunda admodum eſt, & corticis

denſi ac læuis, à quibus omnibus fit, vt incidens vapor non inhæreat. propter quam rationem nec columnas à fulminibus tangi videmus, quòd rotūdę terſęq; ſint.

Butyrū autē iniectū cōpeſcere feruorē ſaccari, dignā habet inquiſitionē. Idem verò & oleum facere videmus in pulmenta, ſi qua corpulentiora ſunt, vt in fabę & ciceris lomēta. feruorē em̄ & exundātiā eorum compeſcit. horū autem cauſa eſt, quòd duo pręcipue cōcurrunt, quū feruor exundans fit, alterum eſt exceſſus caloris, & vaporū copia breui facta, alterum eſt obſiſtentia feruentis rei, ſi corpulentior ſit. multū enim extēditur & in magnas ampullas, priuſquā ſcindatur. ꝑpter quod & dupliciter etiam cō peſcitur exundantia illa. vno mo
do

do ſi calorem & vapores frangas qui extendũtur, quod fit iniectis frigidis vt aqua, alio mō ſi ipſum obſiſtens, ita prępares, vt extendi in magnas ampullas non poſſit. quod faciunt vnctuoſa iniecta, diuiduntur enim ipſa ad minimas, & nō vltra diuiſibiles partes, quę intermiſtę partibus corpulenti humidi, prohibēt extenſionem amplam fieri. extēſio eñ rarefactio quędã eſt. rarefieri autem non admodũ poſſunt minima vnctuoſi, tum quòd minima ſunt, tũ quòd tenacis miſtionis, quare quũ vndiq; interpoſita intermiſtáq; ſint obſiſtenti, faciunt vt nec ipſum obſiſtēs recipere extenſionē poſsit, niſi paruã, & per paruas ampullas factã, quare exundantia cōpeſcitur, & feruor fit per ampullas crebras & paruas.

vnctuoſa autem ſunt præcipuè oleum & butyrum, & bene diuiſibilia in minimas particulas: at butyrum cum ſaccaro probè cõuenit propter dulcedinis, & pinguitudinis ſympathiam, quare & ſi modicum ſit, ſufficit tamen ad compeſcendam exundantiã ſaccari, quoniã bene miſcibile eſt, & modicum omne in multa partibile. Creta verò imponitur ſupra campanæ oſtium, non quòd ipſa attrahat fœculẽta, ſicuti magnes ferrum. Sed quòd prohibẽdo exhalationem incluſi ignis & vaporum fit, vt penitiſsimè vapores permeent per ſaccarũ, qui mox aſcendentes ſecum ferunt agglutinatas omnes ſordicies, & ſurſum impellunt, quæ herentes cretæ propter tenacitatem ſic red dunt purũ & ſincerũ ſaccarum.

Si igitur per hæc & doctiſsimo Rhamnuſio, & alijs factum eſt ſatis, tibi præſertim Cardinalis ampliſsimè, mihi quidem & gaudeo & gratulor: ſi autem & alia deſiderantur, excuſabit me horum cõſenſuum & diſſenſuũ natura, quæ adeo in abdito eſt. Si qui verò laborem noſtrum cõmendabunt, aditúmque & viam per nos apertam his rebus fatebũtur, id omne debebunt tibi.

DE CONTAGIONE, Liber Primus.

Quid ſit Contagio. Cap. I.

NVNC aũt de contagione proſequamur, cuius gratia tot de ſympathia & antipathia rerũ quę ſita ſunt, ab ijs incipientes, quæ vniuerſalia magis vidẽtur, & aliorum principia. quòd igitur contagio ſit quędam ab vno in aliud tranſiens infectio, vel ipſum nomẽ oſtẽdit. in duobus enim ſemper contagio verſatur, ſiue illa duo diuerſa ſint, ſiue duę continuę vnius partes. verùm quę inter diuerſa fit, ſimpliciter & propriè contagio dicitur, quę verò inter duas vnius partes, non propriè, ſed quodammodo. videtur autem & conſimilis eſſe vtroque infe-

infectio, & cui contagio ſit, & à quo. tum enim contagionem factam dicimus, quũ ſimile quoddam vitium vtrũque tetigit. quã ob rem qui hauſto veneno pereunt, infectos quidem fortaſſe dicimus, contagionem autem accepiſſe, minimè. & in aere quæ ſimpliciter putreſcũt lac, & carnes, & reliqua, corrupta quidem vocamus, non autem contagionem paſſa, niſi & aer ipſe corruptus conſimiliter fuerit. de hoc autem diligentius in ſequẽtibus inquiremus. videtur autem actio omnis & paſsio aut circa rerum ſubſtantiam fieri, aut circa accidentia, contagionem autem accepiſſe quempiam non appellamus, quòd calefactus ab alio fuerit, aut factus vitioſus, niſi per trãſumptionem. quapropter vi-

detur contagio, conſimilis quædam infectio ſecundum ſubſtantiam. vtrum igitur quum domus incendio vicinæ ardet, contagionem vocemus? at certè neque hęc contagio eſt dicenda, nec in vniuerſum quum totum ipſum corrumpitur, primo ſecundũ quòd totũ eſt, ſed tũ magis, quũ in particulis minimis & inſenſibilibus quædam infectio fit, & ab illis incipit, quod & nomen infectionis oſtendit. infectum enim vocamus non corruptum qua totum eſt, ſed quodammodo, & circa inſenſibilia. totum autem voco, ipſum compoſitum, particulas verò minimas & inſenſibiles voco eas ex quibus compoſitio fit & miſtio. exuſtio igitur circa totũ ipſum fieri videtur, contagio autem circa particulas componen-

tes, quanquam & ab ijs mox corrumpatur & totum ipſum. propter qđ & miſtorum paſsio q̃dã videtur contagio. quoniam autem dupliciter corrumpuntur & intereunt miſta, vno modo per aduentum contrarij, ſub quo cõſiſtere non poteſt eorum forma, alio modo per diſſolutionem miſtionis. vt in putrefactis contingit, dubitationem fortaſſe habet vtro modo cõtagio fiat, infectione in particulis minimis illata, ad hæc autem & qualis nam ſit hæc infectio, vtrum corruptio earum particularum, an alteratio ſola, & quid demum patiantur. quare & illud poteſt dubitari, vtrũ contagio oĩs ſit putrefactio q̃dã. quę omnia manifeſtiora quidẽ fient, ſi contagionũ differentias primas & earum cauſas

in

in primis perquiſiuerimus. nunc ſi licet aliquo modo contagionis rationē ſubfigurare, dicemus cō tagionem eſſe conſimilem quan dam miſti ſecundū ſubſtantiam corruptionē de vno in aliud trāſ- euntem, infectione in particulis inſenſibilibus primò facta.

De prima contagionum differentia. Cap. 2.

TRiplex autem videtur eſ ſe prima contagionum omnium differentia. alia enim cōtactu ſolo afficiunt, alia præter hoc & fomitem quoq; re- linquunt, & per ipſum contagio ſa ſunt, vt ſcabies phthiſis, areæ elephantiaſis, & id genus: fomitē appello, veſtes, ligna & eiuſmo- di, quę incorrupta quidē ipſa exi ſtentia, conſeruare nihilominus

apta

apta ſunt contagionis ſeminaria prima, & per ipſa afficere. nõnulla porrò ſunt, quæ non contactu ſolo, non ſolo fomite, ſed & ad diſtans etiam transferunt cõtagionem, vt peſtilẽtes febres & phthiſis, & lipitudines quædã, & exanthemata illa, quæ variolæ vocantur, & ſimilia. videntur autem ordine quodam ſe habere hæc, nã quæ ad diſtans faciunt contagionem, ea & fomite & contactu afficere conſueuere. quę verò fomite contagioſa ſunt, eadem & contactu contagioſa ſunt. ad diſtans autem nõ omnia, at contactu omnia. quapropter & ſimpliciſsima eſt, & natura prior ea cõtagio quę ſolo cõtactu afficit, quare & de ea primò agemus, inquirẽtes quomodo fiat, & per quod principiũ, mox & de alijs, vt videa-
mus

mus an omniũ ſit cõmune quodam principium, an diuerſum in ſingulis, & quid propriũ habeat vnaquæq;.

De contagione, quæ ſolo contactu afficit. Cap.3.

VIdetur autẽ quę inter fructus contagio verſatur, maxīe eiuſmodi eſſe, quæ ſolo contactu afficiat. vt vuę ad vuam & pomi ad pomũ. quare quęrẽdum eſt, quodnam eius infectionis principium ſit. ꝙ enim tangẽtia ſeſe iſthæc afficiantur, marceſcente aliquo illorum primo, manifeſtum eſt, quo autem principio, non manifeſtum. quoniam autem primum, vnde omnis infectio in alia trãſit, putrefactum fuit, cenſendum eſt, & ſecũdum quoque cõſimiliter putrefactionem

nem concepiſſe, ſi quidem conta
gio conſimilis erat in vtroque in
fectio. eſt autem putrefactio quę
dam miſtionis calido innato eua
porante, atq; humido. eius verò
euaporationis principium ſem-
per eſt aliena caliditas, ſiue ea in
aere ſit, ſiue in circunfuſo humi-
do. igitur quod in vtroq; eſt prin
cipium putrefactionis, idem &
contagionis principium erit, ca-
liditas ſcilicet extranea. ſed ea in
primum aut ex aere acceſsit, aut
ex alio, & contagio nondum di-
citur, in ſecundum autem acceſ-
ſit ex ijs particulis inſenſibilibus
quæ euaporant è primo, & iam
contagio eſt: quoniam ſimilis eſt
in vtroque infectio. poteſt au-
tem euaporans è primo calidum
in ſecundum facere quod aer
in primum, & ſimiliter putre-
face

facere, imò magis propter analogiam. Quoniam autẽ quę euaporant è primo particulæ, aliæ quidem ſunt calidæ & ſiccæ, vel per ſe vel ex cõmiſtiõe, aliæ ſunt calidæ & humidæ ſimiliter vel p̄ ſe, vel ex cõmiſtione. videntur q̃ calidæ ſunt & ſiccæ, aptæ quidẽ exurere magis, putrefacere autẽ minus. q̃ verò calidæ & humidæ ſunt, è cõtrario putrefacere aptæ magis, exurere verò minus. humidum enim partes eius, quod tãgit, emollit, ac laxat, beneq; ſeparabiles reddit. calidum autem ſurſum tollit ac ſeparat, vnde diſ ſolutio miſtionis fit euaporante calido & humido innato, quæ putrefactio erat. quapropter exiſtimandum eſt calidas, & humidas particulas aut per ſe, aut ex com miſtione humidas, quæ euapo-
rant

rant è primò, eſſe principiũ & ſeminariũ eius putrefactionis, quæ in ſecundo fit, dico autem humidas ex cõmiſtione, quoniã in euaporationibus quę contingunt in putreſcentibus, miſceri vt plurimum accidit particulas minimas ac ſic principia fieri tũ generationum quarũdã, tũ & corruptionũ nouarũ. aptiſsima autẽ eſt ad putrefactiones & contagiones inferendas ea cõmiſtio, quę è calidis fit cum humidis. in fructibus igitur, quę contagio accidit per hęc principia fieri putãdũ eſt. at verò & in alijs quoq; omnibus, quę putreſcentia ſeſe tãgunt, ſi analoga ſint, idem euenire: & per idẽ principium exiſtimare par eſt. principiũ autem ſunt particulæ illæ inſenſibiles: quę euaporant, calidæ quidem, & acres ſed humidę cõ-

P miſtion

miſtione, quę deinceps ſeminaria contagionum dicantur.

De cõtagione, q̃ fomite afficit. C. 4.

VTrum autẽ & ea quæ per fomitem contagionẽ affe runt per hũc modũ & per idem principium fiant, dubitatio nem habet. quoniã principium quod eſt in fomite alterius naturæ videtur eſſe, ſiquidẽ vbi in fomitẽ ſeceſsit à primò infecto illic diutiſsimè perdurare ſeruariq; in corruptũ poteſt. vt admirationẽ nõ paruã præbeãt, quæ & phthiſici & peſtilẽtes tetigere, lectuli, veſtes, ligna, & id genus. ſæpiſsime enim vidimus virus illud per duos & tres annos ſeruatũ. at pticulæ q̃ è putreſcẽtibus euaporant nullæ tã diu perdurare poſſe vidẽtur. ſed profecto propter hãc cauſam nemo putare debet, nõ idẽ eſ

ſe

ſe pricipiū quod in fomite eſt cū ijs,quæ ſolo cōtactu afficiūt, quā do particulęq̄ euaporāt è primo, eædē & in fomite pariter reſerua ri poſſunt,atq; ita ſeruatæ idē facere,quod& tū feciſſent,quū eua porarūt è primo. ꝙ autē tam diu perdurare ſeruariq́; poſsint in fo mite,ſi quis pſuaderi vult,& minus admirari,debet ſe in cōſimili bus exercere. nōne videmus alie nū odorē in ligno , & veſtibus & alijs per multū tēporis aſſeruari, nec nuda qdē illic qualitate & ſine ſubiecto exiſtente,ſed corpuſculis magis cū ea minimis , atq; effugientibus viſum? quid de fuligine & fumo dicemus in parietibus obducto ? nónne & hæc ex minimarū particularū admiſtione tinctura ſit, q̄ diutiſsimè dura re ĩcorrupta cōſueuit. ac talia cer

tè infinita alia ſunt.quorũ omniũ rationem ſi quis fortè requirat, è duobus dicimus maximè dependere. quorum alterum eſt ſubtilitas, alterum eſt fortitudo & conſtantia miſtionis. propter ſubtilitatem igitur penetrant, & in foraminibus quorundam conduntur vnde neq; aeri ſubiecta ſunt, neq; multis extrinſecarum alterationum, propter validam autem miſtionem durare poſſunt aduerſus multa. eſt autẽ valida & fortis miſtio duplex, altera in duricie conſiſtens, vt ferri, lapidũ, & eiuſmodi, quorum inſenſibilia minima annos permultos viuunt, altera in lentore quodam, & multa elaboratáq; miſtione conſtituta. dura igitur, & ſi non ſunt ſeminaria contagionum, at lẽta elaboratáq; eſſe poſſunt. eſt autem elaborata

miſ

miſtio, quæ è valde minimis fit bene inuicē agitatis (vt in ijs quæ de ſympathia diximus). accidit autem talem miſtionem fieri in euaporationibus illis, quæ cōclu ſæ ſunt, vbi nō diſpergitur, quòd euaporat, ſed valde agitatum mi nutiſsimè commiſcetur. quod ſi lentorem quoq; accipiat, & valida miſtio fit, & apta ſeruari in fomite, cuius ſignum eſt, quòd quę cunque per fomitem afficiunt, omnia lenta glutinoſáque conſpiciuntur, & propter hoc ſola ea, quæ talia ſunt, fomitem habere poſſunt, quæ autem lenta non ſunt, ſed aut in ſicco per ſe conſiſtunt, aut multo aqueo abundāt, apta citiſsimè alterari, ea quidem putreſcentia contagioſa eſſe poſ ſunt, ad id quod tangunt, fomitē autem non relinquunt. quòd vel

non adhæreſcant & glutinentur, vel citò alterentur. propter quod marceſcentes fructus cõtactu qui dem afficiũt, fomite aũt nõ. pluri mo enim aqueo abũdãt, & quod euaporat lentũ nõ eſt. lenta verò agglutinantur quidē, & reſident in ijs, quę tangunt, & propter for tē miſtionē non facilè alterantur. ꝙ ſi analoga ſint cũ eo, quod tã-gũt, ſtatim contagionē inferũt, ſi verò nõ analoga fuerint, & quod tangitur non aptum quidē eſt af-fici ipſum, ſed ſeruare tamē ſemi naria, tũ fomes fit. & nactũ mox aliquid quod analogum cum pri mo ſit, non aliter inficit, ac & pri-mum feciſſet. nihil enim refert, ſi ue aliquid ſtatim tangat, ſiue me diante alio. non ſunt autē apta o-mnia, vt fomes fiant, ſed ſolùm q̃ foraminulenta ſunt & calida, aut

par

parū frigida. in ijs enim & condi poſſunt ſeminaria contagionum propter foramina, & non alterari neq; ab ipſo fomite, neque ab extrinſecis, niſi ea plurimū excedāt propter quod aduerſum ignē nō defēdūtur. igitur neq; ferrū neq; lapides, & eiuſmodi frigida & nō foraminulenta, idonea ſunt, vt fomites fiant. lana verò & panni, & lignorum multa, idonea magis ſunt. ꝙ igitur & quæ fomite afficiunt commune principium habeant, & cōmunē inficiendi modum cum ijs, quæ contactu ſolo, ex his manifeſtū eſſe poteſt. differunt autem miſtione, ꝙ his quidem fortis & lenta ſit, in illis debilis, & nō lenta, & propter hoc alia fomitem relinquunt, alia non.

De contagione quæ ad diſtans fit. Cap. 5.

MAiorem autem tum admirationem, tum dubitationẽ prębent ea, quę nõ cõtactu ſolo, nõ ſolo fomite, ſed & ad diſtans etiam contagionẽ faciũt. Lippitudinis genus eſt, quo qui laborat omnes ſolet inficere, qui in ipſum ſpectant. notiſsimę ſunt & peſtiferæ febres, & pthiſis & alia multa, quorum labe cohabitantes, quanquam ne etiam tãgant, coafficiũtur. horum igitur, quæ natura ſit, & quo pacto id vitium propagetur, dubitatio non parua eſt. quapropter accuratiſſimè de hoc eſt inquirẽdum, quoniam maxima pars hæc eſt eorũ quæ inueſtigamus. Videtur autẽ contagio hæc & alterius naturæ eſſe, & per aliud principium fieri. primum quid, quia peſtiferarũ febrium nonnullæ ſunt, quę ho-

ris

ris decem, aut duodecim perdũt, ęgro nihil caliditatis, nil frigiditatis ſentiente. præterea ſi lippus alium lippum reddit, alterius quidem naturę videtur affectus iſte. quoniam viſio nonper caliditatẽ aut frigiditatem fit, ſed per vocatas ſpecies & ſimulachra rerum. Porrò ſubita & penè momentanea penetratio harum contagionum idem prorſus oſtẽdit. ſtatim enim & ictu (vt dicitur) oculi penetrant per totum animal, & necant. quod nulla alia qualitatum notarum, tam prõptè facere poteſt, ꝙ contrarium habeant. adde ꝙ ſi à notis qualitatibus fieret hęc contagio, ad debilius quidem, & minus reſiſtẽs ſemper propagaretur. quod certè fieri nõ videmus, quãdo ſæpe id quod debilius eſt, aut nihil, aut minus patitur. vt o-

culos quidem phthiſis nõ carpit teneriores delicatioreſq́; exiſtentes, pulmones autem corripit. poſtremo quum hæc contagio vndiq;, & ad omnem partẽ feratur, imitari quidem videtur ſpiritualium motum, qui in orbẽ fit. corpora verò quæ notis qualitatibus conſtant, vnum tantum motũ habent ſurſum aut deorſum. quare alius impetus, alia vis eſſe videtur harum cõtagionũ, & venenis aut Catablephæ animali aſsimilari, non autem reliquarum contagionum modum & naturam ſequi.

Quòd cauſa contagionum, quæ ad diſtans fiunt, reducenda non ſit ad proprietates occultas. Cap. 6.

QVi igitur occultas proprietates inducũt, paruo negotio ab his ſeſe difficultatibus extricãt, per pauca ratio

tionē oēm earum contagionū ad
haſce proprietates referentes, qđ
& in alijs multis oī ſollicitudinę
liberi & ſecuri factitant. bene igi
tur erit de his proprietatibus bre
ui q̄dā p̱currere. ſimul em̃ & illud
aperietur, qđ nam eſſe poſsit ha-
rū cōtagionū prīcipiū. Suppone̅
dū autē eſt nobis, quū decē ſint re
rū oīm genera, actiua tñ princi-
pia eſſe tantū ſubſtātiā & qualita
tē. cōſtat em̃ neq; quātitatē, neq;
ad aliquid, neq; vbi, neq; alia (vt
ſummatim dicamus) effectiua eſ
ſe, niſi p̱ accidēs. porrò ſubſtātiā
per ſe nihil aliud facere, niſi loca-
les motus ſurſum, deorſum, rare-
factionē, & condenſationē, & cir
cularē. hi enim à forma rerū fiūt.
reliquæ verò actiones à qualitati
bus proueniūt. qualitatū verò a-
liæ materiales dicūtur, calidū, fri
gidū, humidum, ſiccū, lux, odor,

ſapor, & ſonus, alię ſpirituales vocantur, quæ ſpecies ſunt. & ſimulachra materialiũ ſiue ſint cũ ijs vniuocè, ſiue non, vt lucis lumẽ. ſaporis verò & odoris, & ſoni ſpecies nomen non habent, niſi ſaporimen & odorimen, & ſonimẽ velimus effingere, ſicut à luce lumẽ. Similiter & caliditatis & frigiditatis, & aliarum ſpecies nomẽ nõ habent. conſtat autem eas eſſe tũ ex ſenſibus, tum ex intellectu. ꝙ igitur materiales qualitates multa poſſint efficere, manifeſtũ eſt, nam primæ quidẽ vocatæ omnia generant & alterant, ſecundæ verò appellatæ lux, odor, ſapor, & ſonus, nihil quidem inter ſe agũt quoniam contrariæ non ſunt, ſenſus tamen mouent, ſed & hoc ijs mediantibus, quæ ſpirituales vocantur. Harum verò ſpiritualiũ
quòd

quòd actio multa ſit, & vis in natura, ſimiliter eſt manifeſtum (vt in ijs diximus quę de rerum ſympathia & antipathia diximus) nã & ſenſus & intellectus mouent, & principia ſunt motionũ in animalibus, deinde & motus locales videntur facere attractionem & fugã. nõnullæ etiã & primas qualitates producere, vt lumẽ quod calorem gignit. Hæc igitur cùm itẽ ſint, quærimus quidem ab ijs, qui occultas proprietates inducunt, quando actio omnis vel à ſubſtantia fit, vel à qualitate materiali, aut ſpirituali, quo nã principio dicant actionem hanc fieri qua contagiones produci videmus? ac certè ſi à ſubſtantia & forma fieri aſſerant, quid oportebat occultam proprietatem vocare. ſed vocent vt lubet, nihil tamen

ea forma facere poterit, niſi locales motus, ſurſum, deorſum, rarefactionem, & condenſationē, contagionem autem nō, quæ per ſe localis motus non eſt, ſed magis quorūdam corruptio & quorundam generatio. ſi verò qualitate aliqua fieri dicant, ſi quidem materiali, nihil ignotum aſsignabunt, niſi fortè ignotum quiddā qualitatum genus effingāt, quod nec caliditas, nec humiditas, nec ſiccitas ſit. quod certè effingi nō poteſt. ſi autem ſpiritualem aliquam qualitatem in cauſa ponāt, poterunt quidem notiori ſaltem vocabulo vti: & ſtatim dicere ſpirituale aliquod contagiones haſce producere. ſed certè neq; hoc adducere pro cauſa poſſunt. primùm quia ſpiritualia hæc tādiu ſolum durare conſueuere, quandiu

diu præſens eſt illud, à quo efflu xere, niſi fortè fuerint in intelle-ctu. at quæ ad diſtans faciunt cō-tagionem, abſente etiam primo perdurant nihilominus, & in fo-mite, & in aere. quinimo de lo-co ad locum feruntur trās etiam maria, quod ſignum eſt corpus eſ ſe, quod & defertur & perdurat, longè à primo ſe habens. quod ſi dicant corpus vtique eſſe hoc, quod de loco ad locum fertur, a-gere tamen per ſpiritualem qua-litatem, profectò & ad non ne-ceſſaria recurrunt, & inconue-niens aſſignant. ſi enim rectè de-finita contagio eſt, oportet tale in ſecundo fieri, quale in primo fuit, & idem eſſe in vtroque prin cipium, idémque & in quarto & quinto: & in alijs, quę contagio-nem recipiunt. tale autem non pot

poteſt facere vllum ſpiritualium per ſe, per accidens quidem nihil prohibet ſpiritualia enecare & diſſoluere etiam miſtionem aliquã fugãdo quædã contraria, quod & fœtor facere poteſt, & Cathablephę animalis aſpectus (vt dictum in ſympathijs fuit), generare autem tale in ſecundo, quale in primo fuit non poſſunt ſpiritualia. generatio enim omnis per primas fit qualitates. oportet autem in hiſce contagionibus non putrefactionem ſolùm fieri, ſed à primis ſeminarijs, & alia quoque gigni & propagari, quę ipſis ſimilia natura ſint, & miſtione. non aliter quàm ſpiritus in animali è ſanguine ſolent alios ſibi conſimiles generare, quod ſpiritualium nullũ efficere per ſe poteſt. quã ob cauſam & in contagionibus quæ ad

diſtans fiũt idẽ eſſe cõmune principium,& eundem inficiẽdi modum per qualitates notas cenſendum eſt, quod & Ariſtotelem & Galenum exiſtimaſſe ſine dubio videre poſſumus. differunt autem harum contagionum ſeminaria,& ab ijs, quæ ſolo cõtactu afficiunt & ab ijs, quæ fomite ſolo. ſed primũ dicamus, quo pacto ad diſtãs ferri poſsint,& quo modo in orbẽ moueri videãtur, & qua ratione vim tantã ſortita ſint,& tam cito penetrẽt,& quales ſint earũ analogię, tũ demum quam differentiã habeant ad alia ſeminaria, diffiniemus.

Quomodo ſeminaria cõtagionũ ad diſtans ferantur & in orbem. Cap. 7.

ERgo illud in primis inquiramus,quo motu agantur ſeminaria illa cõ

tagionũ, quãdo longè & ad eos, qui diſtant ea ferri manifeſtũ eſt, quod multi adeo mirãtur. eſt autem inter prima reſpiciẽdũ ad cõ ſimilia, quo minus admirari poſ ſimus. quis putaret è cępe & allio lachrymas nobis, vel è longin quo elici, è pipere iride ptharmica ſternutamentũ, è croco, ſolano ſtricno ſomnũ cõciliari, è tractatione metallicorũ apoplecticum hominẽ fieri? exhalant nimirum ex omnibus his ac circũquaq; feruntur inſenſibilia corpora, quorũ diuerſæ actiones ſunt, & facul tates. manifeſtiſsimũ aũt hoc apparet in ijs quæ corrũpũtur & pu trent. principiũ autẽ motus eorũ corpuſculorũ ad oẽs partes, partim qdẽ per ſe eſt, partim ab alio datur. p ſe igitur euaporatio oĩs ſurſum fertur, quod & in fumo

&

& alijs multis ſpectari poteſt, ſi
quis neſciat euaporationẽ omnẽ
calidã eſſe, ab alio autẽ accidit, &
in latus, & deorſum poſtremò
pelli, quod præcipuè duabus de
cauſis euenit, altera eſt obſiſtẽtia
aut aeris, aut tabulatorũ & eiuſ-
modi, in quæ incidũt, quæ primũ
exhalant partes. vbi igitur vltra
ferri nõ poſſunt, pelluntur quidẽ
& in latera ab ijs, quæ ſuccedunt,
& hæc ab alijs, donec accidat re-
pleri totum. altera cauſa eſt aer i-
pſe, qui euaporationem omnẽ ſi
tenuis ſit, & bene ſolubilis diui-
dit, vſq; etiã ad minimas & non
vltra diuiſibiles partes. ea enim
eſt elementorum & liquidorum
omniũ natura, vt ſitũ cõueniẽtẽ
quærãt, quãtũ poſsibile eſt. Con
uenientiſsimus autem ſitus eſt,
quũ partes cõtinuæ inter ſe ſunt,

aut ſi continuæ eſſe nō poſſunt, minus tamen inter ſe diſtēt, quo poſsibile ſit. ſic enim minore violentiā ſuſtinent, vt in ijs diximus quæ de ſympathia tradita ſunt. qua de cauſa aer continenter eā euaporationem diuidit magis, & magis, donec ad eas veniat partes, quæ non vltra diuidi & ſeparari poſſunt. Facta igitur innumerabili illa diuiſione multū aeris repleri accidit, & circunquaq; miſceri, quod & in fumo manifeſtiſsimum eſt videre. propter has igitur cauſas, & quę circa contagiones contingunt euaporationes, circunquaq; feruntur, & aeris multū occupāt, quoniā exhalatio omnis multū diffunditur, magis autē ſurſum & primo, ſed tamen mox & ad latera, & poſtremò deorſum accidit ferri. ac

ſic & cohabitantes poſſunt infice re ſeminaria hęc, & non ſolũ in fomite, ſed & in aere per certum tempus ſeruari, diutius autem in fomite. quo autem modo fiat, vt tam paruæ quantitatis exiſtẽtia non alterentur ſaltem medio in aere expoſita, priorem habet dubitationem. nã quæ tam fortis eſſe miſtio poteſt in tam parua particula, vt in aere diu conſiſtere valeant: præſertim, quæ in duritie non conſiſtunt? ſed certè quę lenta ſunt, & glutinoſa quãquã paruiſsima ſint, poſſunt quidẽ ſi nõ omnino tantum, quantum dura, viuere, at paulo minus poſſunt. dura quidẽ propter tria reſiſtunt alterationibus maximè, & quòd in pauca quantitate plus habent materiæ, & quòd propter terram plus habent frigiditatis, & quòd

partes nõ bene ſubtiliari & rare-
fieri poſſunt propter dẽſitatem.
quod fieri oportet, ſi caliditas in-
duci debet. priora igitur duo & ſi
lenta non habent, æquè ac dura,
attamen in parte habent & ipſa.
tertiũ verò habent nõ minus quã
dura hoc eſt difficultatem ſubti-
liationis propter partium tenaci
tatem, & quòd miſtio è valde mi
nimis conſtat. tenacitas enim fa
cit, vt pars nõ facile ſecedat à par
te. miſtio verò è quàm minimis
facta bene vnitis aduerſus altera
tiones omnes valet, quoniã ſi ra-
refieri oporteat, ſtatim præſto
ſunt partes terræ, quæ ꝓhibeãt,
iuxta quodlibet minimũ ſitæ. ſi
verò denſari neceſſe ſit, præſto
ſunt ignis partes ꝓpter propin-
quitatẽ, quæ ſimiliter obſtẽt. qua
de cauſa non ſolùm dura, ſed &
len

lenta ſeſe defendunt ab alteratio nibus multis ſi mediocres ſint, magnas autem nō ferūt. propter quod ab igne abſumuntur ſeminaria omniū contagionū, & ab aqua etiam frigidiſsima frangūtur. quòd ſi curioſior quiſpiam illud quærat, cur intrinſecè ſaltē non alterētur hęc ſeminaria, quū è diuerſis ſint miſta? ſciat ille non eſſe hanc ſolis ſeminarijs ꝓpriā quęſtionē, ſed & alijs multis cōmunem, vt piperi, calci, euphorbio, pyrrhiti lapidi & metallicis, & alijs pluribus. quę quū è diuer ſis ſint miſta, alterationē tamen nullā intrinſecus, aut nullius momēti patiūtur, ſed annos multos immutata perſeuerant, vt mirū ſit lapides annos mille & duo millia durare. cauſa omnium eſt quòd miſtio, quæ è diuerſis fit,

ad tam minimas particulas reda ćta eſt, ꝙ propter paruitatem exceſſum nō habēt particulæ inter ſe illum, qui reqritur ad agēdū. qua de cauſa dum miſtio illa eo pacto perſtat, dū igneæ partes ſeparatę ſunt & diſperſę, ſepultęq́; in alijs, alteratio nulla introrſum fit, quare & piper, & euphorbiū, & reliqua tractata manibus frigida ſentiuntur. at vbi caſu aliquo miſtio illa ſoluitur & mutatur, & partes quæ eiuſdem rationis ſunt, in vnum coeunt, & maiorē quantitatem, & potentiam ad agendum acquirūt, tū actu fiunt, & agunt iam, vnde & calx & piper, & euphorbium, iam calida percipiuntur, quū prius potentia ſolùm calida eſſent, actu verò aliter ſe habentia propter eandem cauſam nec ſeminaria intrinſecus

cus ſeſe alterant, quanquam è diuerſis conſtent, vtpote miſta. ꝙ autē in tam pauca quantitate vis multa ineſſe poſsit, declarat fulgur, quod non aliud eſt quàm vapor. declarant & euphorbij & piperis, & ſimiliũ particulæ minimæ & effugientes viſum. quibus tanta vis à natura tributa eſt, adeo refert ignem in materia denſa contineri, quãquam parua ſit, talia quoq; ſunt ſeminaria cõtagionũ. omnia enim acria ꝑ ſe ſunt, quãquam in lentore conſtituta, quæ & ipſa actu fiũt à calore animalis] ſubtiliante eam miſtionē & vniente partes conſimiles. talia autem ad humores & ſpiritus non paruam potentiam habent. quare & perdere etiam poſſunt pancis horis, ſi ad ſpiritus analoga ſint, de quo mox largius di-

cemus.eadē& ex oculis lippiēti-
bus eiaculari poſſunt in alterius
oculum & conſimilem infectio-
nem inferre,quæ viſio quidē nō
eſt,ſed vitium in oculo. Quòd
autē in animal penetrent & nō-
nulla citiſsimè, nemo mirari de-
bet,ſi modum quo ingrediuntur
conſideret. ingrediuntur autem
è paruis poris & venis,& arterijs
in maiores,& ab his in alios ſępe
etiamvſque ad cor. vnus penetra
tionis modus eſt per propagatio
nem & quaſi ſobolem.prima eñ
ſeminaria, quæ adhęſerunt è vi-
cinis humoribus ad quos habent
analogiam, conſimilia ſibi alia
generant & propagant, & hæc
alia,donec tota humorum maſſa
& moles afficiatur. alius modus
eſt per attractionē, quæ intro fit,
tum inſpiratione per anhelitum,
tum

tum venarum dilatatione. ſimul enim cum aere qui attrahitur ingrediuntur cōmiſta contagionū ſeminaria, quæ vbi introducta ſunt, non eadem facilitate regrediuntur per expirationē, qua ingreſſa per inſpirationem fuere. quoniā agglutinātur humoribus & membris, & nonnulla etiā ſpiritibus, qui contrarij ſpeciem refugientes, ſecum & inimicum ad cor ferunt. non enim dicendum eſt (vt quidam aiunt) venena & contagiones pręcipuè cor petere atque aggredi, vti inimicū, quaſi cognitio & volūtas ijs inſint. tardius autem penetrant, quę per ſe minus acria ſunt, aut in lentore multo ſepulta, & analogiā habētia ad craſsiores humores, & q̃ p venas trahuntur. celerius autem quę per anhelitum & quæ ſub-
tilio

tiliora ſunt, & acrimoniæ maioris, ad ſpiritus autē analoga. Fortaſſe autē & alius eſt penetrationis modus. omnis enim euaporatio de anguſto in amplum facillimè diffunditur. quare quum minores & anguſtiores ſint venæ, quæ circa ſumma ſunt, maiores verò cōtinuè qua verſus cor itur, inde fit, vt & contagio quàm facillimè ex anguſtis venis in amplas diffundatur, vbi etiam maior eſt calor, atq; ad cor etiā ferātur, niſi quid obſtet. Quòd igitur & quæ ad diſtans fit cōtagio per idem cōmune principiū fiat cum alijs, & per eundem modū, & quo motu feratur, & quomodo penetret, & tantā habeat vim, hactenus dictū ſit. quomodo autem particulari & propria quadā natura ab alijs differat, nunc dicatur

catur. ab ijs igitur quæ ſolo contactu afficiunt differre videtur, quòd hæc in forti miſtione conſtituta videtur & lentore quodā, illæ verò non. ab ijs verò quę fomite ſolo & contactu inficiunt, differunt eæ, quę ad diſtans protendũtur, quò validior adhuc miſtio ijs ineſſe videtur, & ſubtilitas maior, propter quod & penetrant magis, & maiorem actionē habent. Fortaſſe autē & antipathia ad anima his eſt, nō ea ſolũ quæ materialis dicitur, ſed & ſpiritualis etiam quę ſpiritus poteſt fugare & calorē qui humorũ miſtionem continet, propter quod & maximè pōt putrefactionē inferre, de quo etiā mox dicemus.

De analogia contagionum. Cap. 8.

Contagionum autē analogiæ multiplices quidem ſunt, &

ma

maximè admirandæ. peſtis quędam eſt arboribus aut ſatis, animalium nulli obeſt. contrà quædam tangit animalia, ſatis & arboribus parcit, & inter animalia, hæc hominem carpit, illa boues, illa equos aut alia, ſed & in eadē ſpecie, quæ pueris & iuuenibus eſt contagio, ſenum neminem lędit, & è contrario nec quę mares, ſemper etiam mulieres attingit. promiſcuè verò alij certas peſtes ſenſere, alij non, & alij inter peſtilentes illęſi verſantur, alij non. inter membra porrò eſt, & ſua analogia, lippitudo nulli mēbro nocet niſi oculis, phthiſis verò non oculis, quāquam delicatioribus, ſed pulmoni: Alopeciæ & Achores caput ſolū tentant. at verò & in humoribus, quædā vni eſt cōtagio, alij non, quædā omnibus.

aliæ

alię ſpiritus pręcipue ꝑdũt, quorum omnium admiranda quædã ratio eſt. aſsimilantur autem & alijs multis, de quibus omnibus diximus in ijs quę de ſympathia vbi etiã cõmunes cauſas perquiſiuimus, quæ vel ad rationẽ agentis referũtur, vel materiæ, vel applicationis. ꝓpter q̃ nõ oĩa agũt in oĩa, ſed certa in certa ſolũ, quæ analoga dicũtur. particulares autem, & proprias analogias nec inſtitutum noſtrum eſt dicere, nec prudentis inquirere. ſat enim in pręſenti ſit, ſi nõ proprias & propinquiſsimas cauſas, at medias tamen ſciamus, & ad proximas nitamur quantum pro ſubiecta materia dabitur.

Vtrum contagio omnis putrefactio quædam ſit. Cap. 9.

Nunc

NVnc illud inquiramus, vtrũ omnis contagio putrefactio quędã ſit, & an omnis putrefactio cõtagioſa. videtur autẽ putrefactio omnis cõtagioſa aut ſimpliciter, aut ſaltẽ ad continuã partem, ad aliud verò cõtagioſa non omnis ęſt, quoniã ad agendũ multa vt diximus requiruntur. omnẽ autem contagionem in putrefactione quadã cõſiſtere dubitationẽ fortaſſe habet: quoniã rabies contagio quędã videtur, putrefactio autẽ non. ſimiliter & vinũ quum aceſcit ab alio contagionẽ quandã pati videtur, putrefactionẽ autẽ nõ. nã quũ putreſcit, tũ & fœtet & inguſtabile eſt, acetum verò ſuaue eſt, & putredinibus etiã reſiſtit. ſed certè & eæ putrefactiones q̃-dam ſunt exiſtimãdæ. verũ illud

circa

circa putrefactiones eſt intelligẽ-
dum, ꝙ interdum ſola miſti diſſo
lutio fit, & ſola euaporatio humi
di atque innati caloris, generatio
autẽ noua nulla conſequitur, atq;
hæc ſimplex putrefactio dicitur.
interdum in ipſa euaporatione ſi
mul & generatio aliqua prouenit
aut animalis, aut alterius quod
formam vnam & certã habet, &
miſtionis rationem ac digeſtionẽ
ſuã. in quibus igitur ſimplex fit
putrefactio, generatio autem nul
la, & fetor fit & abominabilis ſa-
por, propter cauſam quæ in ſym
pathia dicta eſt. vbi verò genera
tio aliqua intercedit, & digeſtio
ordóque partiũ pro certa forma.
tum ſæpe neque fetor fit, neque
abominabile quicquã. igitur &
vinũ quandoq; quidẽ ſimpliciter
putreſcit, & marcorẽ cõtrahit, &

ingratū inguſtabiléq; eſt. Interdum nō ſimpliciter putreſcit, ſed & ſimul generatio aliqua ſequitur vt aceti. euaporāte enim quod dulce atque aereum eſt, relicto multo terreo ſubtili aduſto cum plurimo aqueo, miſtum illud fit, quod acetum vocamus, cuius & forma ſua eſt, & digeſtio, & ordo partium, & ſapor, & odor. quòd autē præcedat putrefactio aliqua prior, declarant, & lac, & pituita, quæ quum putreſcere incipiunt, ſtatim aceſcunt. In rabie quoque putrefactionem quandam accidere cenſendum eſt, facta contagione ab alio, latet autem nos. quoniam quę in viuo animali putrefactiones fiunt, non admodū manifeſtę ſunt. veriſimile eſt autem ita ſe habere, quoniā & canes quū rabiūt febre quadā corripi ſolēt.

ſi igitur in omnes cõtagiones inductio fiat, omnes quidẽ in putrefactione quadam conſiſtere videbuntur. quod & ratio quoq; perſuadet, quoniã nulla alia euaporatio aptior eſſe videtur ad cõtagiones inferendas, q̃ quę in putrefactionibus fit. quoniã autem diximus cõtagionẽ eſſe in inſenſibilibus particulis, primò quęrat fortaſſe quis, vtrũ particulę illę corrumpãtur quidẽ, an alterẽtur ſolũ, ad quos dicimus quantũ quidẽ ſufficit ad putrefactionẽ faciẽdã, non neceſſe eſſe corrũpi particulas ipſas, ſed alterari ſolũ, quatenus diſſolui miſtio poſsit, & euaporare calidũ cum humido innato, nihil tamen prohibet & corrũpi etiã, ſed non neceſſe eſt quatenus attinet ad faciendã putrefactionem. quoniã autem putrefa-

ctiones omnes ad continuam ſal tem partem conſimilem putrefactionem inferre aptæ ſunt. ſi omnis quidē contagio putrefactio eſt, videbitur quidē contagio ſimpliciter & communiter dicta putrefactio quædam conſimilis de vno in aliud tranſiens, ſiue continuum illud ſit, ſiue diuerſum. verùm hęc nō eſt ea quę propriè cōtagio dicitur, ſed illa quę inter diuerſa verſatur. ꝙ & ſi etiam propriiſsime velimus contagionē cōſiderare, quę in morbis ſpectatur & non ſolo contactu afficit, erit quidem cōtagio cōſimilis de vno in aliud tranſiens putrefactio, cuius ſeminaria actionis multę sūt, in forti ac lenta miſtione conſtituta, ac antipathiā ad animal habentia nō ſolùm materialem, ſed & ſpiritualem etiam: ex qua defi

niti

nitione ratio omnium eorum manifeſta eſt, quæ circa contagionẽ videntur.

Cur morborum alij contagioſi ſint, alij non, & cõtagioſi cur lenes ſint. Cap. 10.

IMprimis igitur cur morborum alij cõtagioſi ſint alij non, & quomodo fiat vt alij ardentiores cùm ſint, & grauiores, nullã tamen inferunt cõtagionem, alij verò placidiores, mitioréſq; exiſtentes contagioſi plurimùm ſint, quæramus: quod certè dubitationẽ quandã habet. ſi enim contagio vim & actionẽ ſequitur, qui acutiores ſunt morbi viderentur magis contagioſi: ſi verò aduſtionem ſequitur contagio (vt multi medicorũ putãt) ſimiliter viderentur, qui ardẽtiores ſunt contagioſi magis. ꝙ ſi &

putrefactionem multã ſequitur contagio, in pluribus quidẽ multa putrefactio fit, contagio autem nulla. ergo morborum quicunq; abſque putrefactione fiunt, nulli quidẽ contagioſi ſunt, quoniam, vt dictum eſt, contagio non ſine quadam putrefactione fit. In quibus verò putrefactio cõtingit, requiri quidem acumen dicimus, ſi contagio ſequi debet, ſed non ſufficit acumen ſolũ & potentia agẽdi, verum & lentor quoq; requiritur, & fortis atq; elaborata miſtio vt dictum eſt. ſimiliter neq; aduſtionem ſequitur contagio, ſed ſi qua in contagionibus aduſtio accidit, illa ſequitur magis, q̃ origo cõtagionis ſit. nec ſimiliter omnẽ putrefactionẽ ſequitur contagio, quanquã larga ſit, & multi humoris, ſed eã ſolùm in qua ſeminaria

fieri

fieri poſsint, quæ & miſtionis ſūt fortis & in lentore conſtituta. febrium igitur multę ardentiſsimę ſunt, vt quę è colera, ſed in ſicco conſiſtentes, è quibus quę euaporant particulę, ſeminaria eſſe non poſſunt contagionis in alio, ſiue quòd miſtio earum debilis ſit, ſiue quòd non adhereant & agglutinentur propter ſiccitatem. at quęcunque ſordidam habent putrefactionem & cōcluſam, illę ſeminaria gignunt adinferēdas cōtagiones idonea. ſordidā autē dico putrefactionē, in qua nō fit ſuperficialis putrefactio & euaporatio eius, qđ putreſcit, ſed profūda & ad totū. cōcluſam autē voco in qua nō abeūt & exhalāt quę euaporāt particulę, ſed quodāmodo cōcluſę bene ac diu agitantur & miſcētur, lentorē autē habentes.

ſic enim & fortis fit miſtio & glu tinoſa, lenes autem apparent cō- tagioſi morbi præcipuè febres, quæcunq; contagioſæ ſunt, propter id ꝙ profūda fit putrefactio, in qua multum humidi euaporat quod tum lentorem inducit, tum & acrimoniā hebetat. In quibus autē acumen & ardor multus ſen titur, in ijs ſuperficiales magis ꝑticulæ euaporant calidæ & ſiccæ, propter quod nec cōtagioſę ſunt.

In quo conuenit cum venenis contagio, & in quo differat. Cap. II.

Conueniunt autē, & cognationem quandam cum venenis habent nonnullę cōtagiones: quoniam ſicut illa inimicitia quadam fraudulēta latentia perdunt animal & cor petunt, ita & contagiones quædam facere ſolent, propter quod vene noſ

noſas ſolemus quaſdam febrium appellare. differũt autem inter ſe nõ parum, ꝙ venena nec propriè putrefacere poſſunt, nec tale in ſecundum gignere, quale in primo fuit principium & ſeminariũ. cuius ſignũ eſt, ꝙ venenati ad alios contagioſi nõ ſunt. cauſa verò iccirco eſt, ꝙ venenorũ eſt duplex genus. alia enim ſpirituali qualitate enecant, qualis eſt ſerpẽtum maxima pars & Catablephę aſpectus. alia verò materiali qualitate operãtur. quę igitur per ſpirituales ſpecies agunt, corrũpere quidem poſſunt, fugando calorẽ innatum, & triſtitiã intolerabilem ingerendo. generare autem nihil ſimile poſſunt, quoniã generatio omnis à primis qualitatibus fit. propter quod in venenatis nihil tale vnquã factũ vidimus, quale

eſt quod à Vipera & Baſiliſco emittitur. eorũ verò quę per materialẽ qualitatem operãtur, alia calida ſunt, vt vocata cauſtica & vrẽtia, alia frigida, vt opiũ & hyoſciamus & id genus. verũ quæ calida ſunt vrentia, omnia in ſicco ſunt conſiſtentia, quare & exurere magis apta ſunt, q̃ putrefacere & cõtagionẽ inducere. ꝙ ſi quędã à medicis putrefactiua dicũtur, hoc tamen impropriè dicitur, ſimpliciter enim cauſtica ſunt. appellant autẽ putrefactiua hæc, illa cauſtica, ꝙ cauſtica cruſtam & vocatam eſcaram prius faciũt: vocata verò putrefactiua veſsicam prius inducunt, quaſi in his calor naturalis euaporet, ſicut in ijs q̃ putreſcũt. verũ propriè cauſtica & illa ſunt, vt Arſenicũ, Auripigmẽtũ, Pythiocãpe, & Catarides quæ putre

fact

factiua dicuntur. Cæterũ non putrefaciũt, ſed vrũt è quibus quod euaporat ſeminarium contagionis eſſe non poteſt, vtpote ſiccũ. quæ igitur venenorum calida & vrentia ſunt, propter hãc cauſam cõtagioſa non ſunt. quę verò frigida & ſtupefactiua ſunt, putrefacere quoq; non ſolent, quare neq; hæc contagionem inferre. ita igitur differunt quæ cõtagioſa ſunt à venenis.

De alijs differentijs contagionis. Cap. 12.

SVpereſt nũc vt de differẽtijs alijs ꝓſequamur ac earũ cauſis. neq; em̃ oẽs vno mõ cõtagiones ſe habẽt. alię in nobis primò fiũt, & generãtur in aliquo, mox ab illo in aliũ trãſeũt. alię extrinſecus primò veniũt. & factæ de vno in aliũ propagãtur,

&

& aliæ per ſumma errant, & vix cutim carpunt, aliæ ſolidiora occupant, aliæ & interna, & aliæ omnia tã interna, quàm externa. quædam porrò promptiſsimè inhærent, & afficiunt, quædam ſerius, & aliæ ſe ſtatim manifeſtãt, aliæ non niſi lõgè poſt, aliquę ad hæc letales ſunt, aliquæ ſine vllo vitæ periculo. omnes autem in viuo corpore natæ infectionem diſſeminare, in mortuo non. & corporum alia ſuſcipiunt facillimè, alia aut nunquam, aut cum difficultate. vnde & illud quęri poteſt vtrũ peſtilentijs aſſueſcere poſſimus, ſicuti venenis. In nobis igitur primò oriri ſeminaria contagionum manifeſtum eſt, non ſolum in ſcabie, achoribus phthiſi, ſed in febribus etiam, quæ peſtiferæ dicũtur. cauſa eſt, ꝙ in nobis

& humoribus noſtris putrefactio nes fieri nihil prohibet, quę & ſor didæ ſint, & concluſę, à quibus ſe minaria illa fiāt, quæ tum lēta, tū & fortis miſtionis ſint. hæc autē cōtagiones inferre, dictum eſt ſu prà, ac in aliquo primo ita fieri poſſe, nemo dubitat. illud fortaſſe dubium eſſe poſſet, vtrū & in ſecundo qui afficitur, contingat ſimiliter ſordida & cōcluſa putre factio, an non. ſi enim non cōtingit, quomodo in ea noua ſemina ria fiunt, quæ tertium aliquem in ficere poſsint? at ſi cōtingit, à quo nam fit, quando cauſæ eædem in ſecundo non ſunt, quæ in primo fuere, ſiquidē in primo cauſæ fue runt obſtructiones, plenitudo & malitia humorū & ſimilia. in ſecū do autem nihil horū adeſſe neceſ ſe eſt, quando videmus, tēperato

&

& probè ſano exiſtēte aliquo, cō cipere tamen ab alio contagionē ſolis ſeminarijs ſufficientibus inferre. Dicendū igitur & in ſecundo ſordidā ac concluſam putrefactionem fieri, ſordidam quidem, quoniam profundè corrumpitur quod à ſeminarijs recipit putrefactionē, propter multam inheſionē & actionem eorum atq; analogiā. talis autē & concluſa eſt, propter multā euaporationem, quæ fit. ꝙ & ſi non talis per ſe eſſet, nihil tamen refert dū profunda accidat. omnino enim tale in ſecūdo fuit, quale in primo principiū & ſeminarium eſt, quoniā dictū eſt eam ſeminarijs ineſſe vim, vt ſibi ſimile propagare, & gignere poſſint, ſicuti & ſpiritus faciūt. In primo igitur cauſæ fuerunt illę, quę paſſim ſolēt putrefactiones in nobis

bis facere, obſtructiones, plenitu dines, & humorum prauitates, à quibus facta putrefactio ſordida & concluſa plurimũ, accidit inde ſeminaria enaſci, quę apta ſint, in aliũ contagionem transferre. ſiue in eo fuerint cauſæ & diſpoſitiones, quę in primo fuere, ſiue non. quare analogũ humorem nactæ in ſecudum & tertium, & alios cõ tagionem apportant. Quòd verò & extrinſecus quoq; in nos veniant principia & ſeminaria cõta gionũ, & in nobis non primò fiãt ſimiliter quoq; manifeſtum eſt, quoniam ſæpe videmus populariter vagantes morbos, quas epidemias vocant, quorũ alij cõmunes quidem pluribus aut ciuitati bus, aut regionibus ſunt, ſed non cõtagioſi, qui cõmunes tãtũ dicũ tur. alij verò etiã cõtagioſi, id eſt,

qui

qui ſemel in vno concepti abſq; aeris diſpoſitione illa communi, contagionē in alium trāſferunt, atq; hi non cōmunes tantum dicuntur, ſed contagioſi ſimul, quales ſunt peſtilentiæ, vti ea quæ circum Græciam vagata eſt, de qua Thucidides ſcribit, & quales illę, quæ noſtris annis apparuere in Italia ab alijs lenticulæ, ab alijs puncticula appellatæ. referemus etiam inſolitā anni. 1514. cōtagionem, quę in boues ſolùm irrepſit viſa primò circa Foroiulienſem tractum, mox ſenſim & ad Euganeos delata atq; inde in agrū noſtrum. abſtinebat primò bos à cibo ſine cauſa alia manifeſta. ſpectantibus autem in ora eorū bubulcis, aſperitas quædam & paruæ puſtulæ percipiebātur in palato & ore toto, ſeparare protenus

inf

infectum oportebat à reliquo armento, alioqui totũ inficiebatur. Paulatim labes illa deſcendebat in armos, & inde ad pedes, ac quibus ea permutatio fiebat, ſanabãtur ferè omnes. quibus auem nõ fiebat, plurima pars interibat. Harũ ergo contagionũ, quæ extrinſecus veniũt, potiſsima cauſa eſt aer, quãquã ex aquis & paludibus, & alijs nihil prohibet euenire. aptiſsimus autẽ eſt aer, tum quòd facillimè & proprias & alienas infectiones cõcipit, tum q̃ neceſſariò eo vtimur ad vitã, ſed illud maximè aduertendum eſt, quòd aer interdũ alterat ſolũ calefaciẽdo, infrigidãdo, humectãdo, & exſiccãdo, interdũ nõ ſolũ alterat, ſed & vapores extraneos in nos immittit, interdum non vapores ſimplices, ſed & ſemina-

ria contagionũ. differt autẽ ſemi narium cõtagionis à vapore ſimplici, ꝙ vapor alterabile ſatis eſt corpus, miſtionẽ nõ habens fortem in lentore, quale eſt ſeminariũ. cõcurrunt tamen vapores in nos importati multipliciter ad putrefactiones quæ fiunt. primò enim & obſtruunt, deinde & locum habent alienæ caliditatis & humiditatis, tum immiſti humoribus inamabiles illos reddũt & ingratos mẽbris, vnde & reſpuuntur & relinquuntur à natura, ac ſic putreſcunt. ſeminaria verò non ſolùm hæc faciũt, ſed maximè faciunt, ac ſimul & cõſilia ſibi alia ceu ſobolẽ procreant, quę ad alium delata cõtagionem inferunt. Si igitur vapores ſimplices in nos aer importet, non iam contagio eſt, nec ægritudo per ſe con-

contagioſa, niſi profunda & con cluſa putrefactio fiat, quæ nec ſimiliter ſi ad aerem comparetur, contagio dicitur, quoniam nō eſt conſimilis in vtroq; infectio: ſed ſi ad alium comparetur, qui ſecū dus ſit, & tertius, & quartus, iam contagio dicitur, & ægritudo cō tagioſa. ſi verò ab aere ſeminaria ſtatim immittantur contagionis in aliquem primum, & contagio dicitur ab aere accepta, & ad aliū apta eſt tranſire. idem enim vitiū & aer paſſus eſt, quod & ille, cui illatum eſt. idem & de terra & aqua dicatur, nam & ipſa interdum vapores ſolos in nos tranſferunt, interdum & ſeminaria ipſa contagionum. quibus autem de cauſis tum aer, tū aqua & alia inficiantur, & modo ſeminaria contagionū cōcipiant, modo va-

pores extraneos,& modo alterẽt ſolùm,recipiendum eſt nobis vti notum. Illud fortaſſe magis deſideraretur, vtrum à cœlo & ſyderibus contagiones vllæ per ſe dependeant, quãdo aſtrologi ſæpe quoſdam futuros morbos & Epidemias prædicunt, quemadmodum Syphilidem ſiue Gallicum vocatum morbum prędixiſſe ipſos cõſtat multo antequam apparuiſſet.ſed certe(quando nihil à cœlo huc demitti põt,quod proximè tangat) niſi ſpirituale aliquod ſeu lumẽ, ſeu tale aliud, ſi ad ea reſpiciamus,quę ſuprà de actionibus ſpiritualiũ dicta ſunt, videbimus à cœlo nullas contagiones per ſe fieri poſſe.per accidens autẽ nihil prohibet, quaſdã ab ipſo fieri, ac prædici etiam ab aſtrologis poſſe, qui ſcientes,ea

quæ

quæ à ſyderibus per ſe vt plurimum fiunt, poſſunt ſimul & illa præuidere quæ per accidens cum illis, vt plurimũ coniunguntur. poſſunt autem per ſe ſydera cale facere: ad calefactionem autẽ ſequitur & vaporũ plurima ex aqs & terris eleuatio, q moxvarias & diuerſas corruptiões efficiãt, mõ nouas, mõ cõſuetas, mõ magnas prout & ſyderum conſtitutiones ſe habent. Igitur has conſiderãtes aſtrologi ac docti, quæ apportare ſolent, prænũtiant effectus, qui quãquam per accidẽs à ſyderibus fiunt, vt plurimũ tamen cõcomitantur ea, quæ per ſe fiunt. nihil enim prohibet quædã per accidẽs eſſe, & vt plurimum eſſe. aptiſsimè autẽ ſunt ad magna & noua producenda illæ ſyderum conſtitutiones, in quibus plures

Planetarum in vnũ coeunt, prę-ſertim ſub inſignibus aliquibus earum ſtellarum quæ fixæ dicũ-tur.raro enim fit, vt quũ eiuſmo di cõuentus fiunt, notabilem ali quem partum & portentum non edant, ſed de his plura fortaſſe oportet dicere. Per ſumma au-tẽ errãt ſcabies,porrigo,papulæ, lepra &circa caput achores,areę, ophiaſis & id genus. horũ autem omniũ ſeminaria craſsiora & mi nus acria ſint,ꝙquę intima petũt. hęc enim ſubtiliora ſunt,& acria magis,& ad ſpũalia magis analo ga. eorũ autẽ quę in ſummo inſi dent, alia ſummã cutim tentant, alia profundius immerguntur, quę in denſiori materia ſunt,qua les ſphaceli,& eſtiomeni, & car-bunculi , & elephantia,& ſyphi-lis morbus , & id genus. Cito au tem

tē afficiunt, quęcūq; ſeminariorū in acrimonia multa conſiſtūt, & ſubtilia ſunt, pręſertim per anhelitū cor petentia, quorū analogia eſt ad ſpiritus, aut ad ſubtiliores humorū. at quorū materia dēſior eſt, & analoga ad humores craſsiores, ea tardè ſerpunt, vt ſyphilis & rabies. mortuū autē animal contagē eam nō ſeruat, qua tenebatur viuens. quoniā ſeminaria cōtagionis vnà cum calore innato extincta ſunt, paratiora verò ſunt ad cōtagiōes corpa, ad eas quidē, quę primò in nobis fiunt, immūda qdē & valde humida, & carnis ac foraminū cōſtipatorū. ad eas verò q̄ extrinſecus veniunt paratiora ſunt, q̄ foramina aperta & laxa habēt, calida autē & humida. difficulter autē recipiūt & ſerius, quibus frigida eſt,

& ſicca denſaq́; corporis cōſtitutio. propter quod ſenes & aniculæ minus corripiũtur, quã iuuenes. attendendæ tamen ſunt analogiæ contagionũ, quæ vnũ magis q̃ alium tentant. minus itẽ recipiunt, qui per ocium vitam traducunt, q̇ vegetes & negotiatores. quoſdã porrò vidimus, qui in medijs peſtilentijs verſantes ſecuri eſſe conſueuere, de quibus quę dam ſuo loco dicemus, & vtrum cõſueſcere peſtilẽtijs poſsimus.

De ſignis contagionum. Cap. 13.

SVnt autem & indicia cõtagionũ ſua, quorum alia prænuntia ſunt futurarũ, alia præſentes monſtrant: ac eorum quæ prænuntia dicũtur, alia à cœlo ſumuntur, alia ab aere, alia ab ijs, q̃ circa terras & aquas ſunt, quorum quædam vt plurimum

mum veracia ſunt, alia ſæpe. qua re nec per omnia prognoſticari niſi probabiliter, licet. In cœlo igitur quum eorum ſyderũ, qui planetæ dicuntur, vides vnam in partem plures conuenire, vt ſępe accidit plures, aut ſeptentrionales fieri, aut auſtrales, nec non & coniungi etiam inuicem, tum ſcito in ea parte mutatiões magnas circa terras futuras. ac primùm quidẽ humiditates plurimas ſublatis vaporibus multis è terra & aquis, mox ſiccitates nõ paruas conſecuturas, conſumptis tandẽ vaporibus & exuſtione circa terram & aerem facta. hæc autem ſolent & putrefactiones apportare, quòd ſi coniunctio ſyderum illorum ſit plurium quidem ſub maioribus earum, quæ fixæ dicuntur, tum & prædicere potes

inſignem aliquā portenti contagionē. ſunt porrò & aſpectus quidā planetarū, quibus aſtronomi hæc portenta tribuūt, qui nec omnino negligēdi ſunt, nec ſemper timendi. ex aere porrò ſua quoq; indicia haberi ſolēt, ac primùm quū multę crębręq́; incenſiones illę apparēt, quæ in ſuprema regione è vocato hypocaumate fiunt, vt cadentia ſydera, cometæ, trabes, æges & id genus, putrefactionē circa terrā fieri oſtendūt. omnia enim hęc è fomite vnctuoſo & lēto fiunt. hoc aūt monſtrat vapores, qui à terra tollūtur, tales quoq; exiſtere, quod potiſsimū circa putrefactioēs cōtingit. notare pręterea oportet, & alias inferioris aeris cōſtitutiōes. neq; enim ſine ſuſpicione eſt, quū aut auſtri plurimi perflarint, & diu in-

incubuerint, aut caligines quaſdã prçter modum certã regionẽ videris occupare, & ſi fuſcus & veluti puluerulẽtus aer ſolẽ diu triſtem reddiderit. tum verò tibi maximè cauendum erit, quũ vẽtos quoſdã fueris conſpicatus ex ea regione perferri, vbi peſtilentia graſſetur. non ſolùm autem timendum tibi ſit, ſed fugiẽdum, quum ea quç ſub diuo ponũtur, vt obſonia & lintea, & id genus, marcorem quendã & ſitum contrahunt. ſed & aquç quoq; ſua ſigna dant, quum inundãt flumina & diu reſtagnãt. quũ loca paludoſa cœnoſaq́; relinquuntur. quũ maria piſces emortuos plures in littoribus deponunt. Terra quoque vbi plurimã inſectorum generationẽ profert, putrefactiones conceptas nuntiat. quç

niſi totæ in ea animalia abſumptæ fuerint, contagiones ſubeſſe declarant. potiſsimũ autẽ iſthæc portendũt locuſtæ, quarum ſæpe innumerabilis ac penè ĩfinita generatio ſit, hoc autem non ſolùm monſtrat magnã putrefactionẽ preceſsiſſe, ſed ſępe nouam facit. tollũtur enim quaſi exercitus ingens, & in certas euolant regiones, quas vbi latè depopulatę sũt, illic ſępe cõmoriũtur, vnde mox immẽſa corruptio ſequitur. qualem in Africa contigiſſe legimus anno. 118. delatis ad littora locuſtis incredibili numero, atq; ibi emortuis. ſimiliter & in Gallia eueniſſe anno. 864. memorię mã datũ eſt. In Italia verò ann. 1478. in agro Ferrarienſi, Mantuano, Veronenſi, Brixiẽſiq;, & vicinis alijs quum ingens increuiſſet earum

rum multitudo, paulo poſt miſe
randa peſtilentia ſecuta eſt. & an
nis ſuperioribus etiã contigiſſet,
niſi Dei optimi clemẽtia & mor
taliũ cura prouidiſſet. quo tẽpo-
re tantũ eius generis animantum
vidimus, quantũ antea, nunq̃ vi-
ſum fuiſſe putandum eſt. quarũ
pars multa in huius ſuꝑioris Ita-
liæ agris reſedit, pars verſus Gal-
lias euolauit diebus ſeptẽ nõ ſuf-
ficientibus migrationi tanti exer
citus. Idem ſæpe faciunt & cada
uera cæſorum in prælijs. quin &
cibi nonnulli ſunt, quorum vſus
frequens nunc has, nunc illas in-
fectiones producunt, alij Elephã
tiam, alij ſcabiem, alij carbuncu-
los, alij alia interdum & anima-
lia, quæ ſub terra degunt, ſolent
nonnullas infectionum ſignifica
re, quum multa eorum è latibu-
lis

lis & proprijs laribus in apertū exeunt.

Sæpe exiguus mus
Augurium tibi triſte dabit, tellure ſub ima
Quem non vllus amor tenuit, ſed in aera apertum
Erupit ſcrobibus, vitæque atque immemor vſus,
Et paruos natos & dulcia tecta reliqt.
Ipſa etiam tellus ceu nō ignara futuri
Quum tremit, atque intus grauida ſuſpirat ab aluo,
Signa dabit. tremuere vrbes & vertice toto
Formidauit Athos, timuitque ſub æquore Nereus.

Quippè crebri terræ motus & ipſi nūtiant cōtagiones futuras, quoniā exhalatio, quæ intus concluditur, nō ſolùm noxiū quiddam acquirit, ſed etiam gignitur ex ipſis maximè putrefactionibus, quæ ſub terra fiunt. Adhæc & cùm vides carbunculos multos

tos & exanthemata, & bubones enaſci, timere quodammodo po tes. Præſentes verò contagiones indicant, eas quidem, quę ex trinſecus veniũt, multitudo eiuſdem morbi, tam & ſi non quandocunque multi eodem laborãt morbo, cõtagioſa eſt ægritudo. eſſe autẽ cõtagioſam cognoſces, & ex genere morbi, & ex ijs, quę ſequũtur. eas verò quæ primò in nobis fiunt, contagioſæ ne ſint an non, cognoſces ſimiliter & ex genere morbi, & ex his quæ ſequuntur. ſed iam de contagione, quid ſit, & quo pacto fiat, & quibus principijs, & quæ ſint contagionum differentiæ, & cauſæ, tũ & quę ſint earum ſigna cõmunia in vniuerſum dictũ hactenus ſatis ſit.

DE MORBIS CON-
tagioſis, Liber Secundus.

De febribus contagioſis. Cap.1.

AD hæc conſequens
eſſe videtur, vt de
ſingulis contagio-
ſis morbis, qui no-
bis cogniti ſunt, a-
gamus, qui ſint, & quibus de cau
ſis fiant, & quomodo differant in
ter ſe, ab ijs incipientes, quorum
cognitio neceſſaria magis vide-
tur. tales autem ſunt febres, quæ
in contagione conſiſtunt. de qui
bus tanto accuratius eſt agendũ,
quanto plures earum nouæ inuſi
tatęque annis noſtris apparuere.
in vniuerſum autem de omnibus
pauca quidem à maioribus no-
ſtris pro tanto negotio literis mã
data ſunt. quid autem ſimplici-
ter

ter ſit febris, & quomodo fiat in præſentiarum nobis eſt ſupponē dum. Contagioſæ autem vocā- tur non quæcunq; vicinū & con- tiguū humorē poſſunt inficere, ſed illæ ſolùm quę in alium conſi milem inferre infectionē valent, & quæ dicta ſeminaria contagio- nis per ſe includunt. Earum verò quę contagioſæ dicuntur, aliæ pe ſtilentes vocantur, aliæ non peſti lentes, & peſtilentum quædā ſim pliciter peſtilentes ſunt, quædam malignę tantū appellantur, quaſi mediæ inter peſtilentes, & nō pe ſtilentes: quippe contagioſarū fe briū, quædā vt plurimū ſalubres ſunt, quædā vt plurimum perdē- tes, quædā verò partim ſalubres partim perdentes, à quibus multi quidem euadūt, multi verò per- eūt, in dubio qui plures ſint, qua-

les quæ lenticulæ dicuntur.

De variolis & morbillis. Cap. 2.

Ergo de ijs cōtagioſis primò eſt agendum, quæ tã & ſi contagioſę ſunt, peſtilentes tamen non appellantur, q̃ maiori ex parte ſalubres ſint. tales autem vidẽtur illę, quas qui arabum libros trãſtulere, Variolas & Morbillos vocant. per variolas intelligentes eas, quas & vulgus varollas vocat ex ſimilitudine arbitror puſtularum, qui vari dicuntur. per morbillos autem eas quas vulgus ferſas nuncupat, à feruore fortaſſe dictas. De ijs autem græci non videntur ſub alio egiſſe nomine quàm exanthematum, quod nomen & varium etiã apud ipſos reperitur. contingunt igitur eiuſmodi febres præcipuè pueris, raró viris, rariſsimè ſenibus.

bus. videntur autem & omnibus ſemel in vita aut accidere, aut aptæ eſſe, quæ accidunt. niſi præcox mors hominem tollat. nõ facilè autem dignoſcuntur adeſſe, priuſquàm puſtulæ ipſæ malum prodant. ſigna tamen quædã præcedũt ex quibus ſuſpicio eſſe poteſt, eiuſmodi affuturam febrem, ac primùm quum vides populariter quodammodo vagari genus id febrium, puer autem eſt, qui febrit, tum ſuſpicari potes cõmuni illo teneri morbo, neceſſarium tamen non eſt: quare & alia ſigna ſpectato, ſi cõuerſatus eſt cũ alio affecto, ſi lucent oculi, ſi dorſum confractum ſentitur, ſi facies rubet. febris autem continenter affligit, moroſa quidem magis quã mordax, hęc enim primũ indicia apparent. tũ interroga num alias

ſenſerit eiuſmodi febrem, quæ ſo let exãthemata illa apportare. raro enim fit, vt qui ſemel affectus fuit, denuo etiã patiatur. tum vide ſi quid à natura ad cutim pellitur, nam vt plurimum circa quartũ diem, aut paulo poſt, apparere ſolent primũ quidẽ ſparſæ quędã ceu maculæ rubentes, mox manifeſtius in puſtulas cõcreſcunt, interdum humidiores & varis ſimiles, interdũ ſicciores & ſimiles ijs exanthematibus, quæ ex calore ſolent pueris euenire, quas vulgus ſufferſuras vocat. Vtræque mox tenui quadã pituita & ſanie replentur, ac per ipſas ſoluitur ægritudo, facillimè quidẽ pueris, difficilius autẽ grandioribus. propter quod matres optare ſolẽt febres haſce filijs aduenire quũ tenera in ętate ſunt. Cõtagioſæ igi

tur

t ur ſunt, quoniã quod exhalat in putrefactione lentũ admodũ eſt, & ſeminarium cõtagionis in alterum, eo pacto quo in alijs fieri diximus. maiori autẽ ex parte ſalubres ſunt, quoniã ebulitio hęc purificatio quædã ſanguinis eſt. neq; enim contẽnẽdi ſunt, qui dicũt infectionem à ſanguine mẽſtruo contractã in vtero matris, ſecerni per eiuſmodi ebulitionẽ & putrefactionem eius, ac ſic defecari ſanguinẽ per quandã quaſi criſim à natura factã. propter quã cauſam omnes ferè hunc aſpectum patimur, quoniã omnes eam infectionem menſtrualẽ deferimus à vẽtre matris. qua de cauſa non perdit, vt plurimũ febris hæc per ſe, ſed purgat magis. pueris verò benignior eſt, q̃ adultis. quoniam ſi qui per ætatẽ teneram eã ſangui-

nis infectionem nõ expurgant, ſi gnum eſt eſſe malè idoneã ſeparari. quare mox quum in grãdiori ætate fit ſeparatio illa, cõtingit quidẽ vi multa, & affligit magis. minus autẽ quum mollior eſt ſanguis, & aptior vt ſeparetur ab eo labes illa: ob id etiã quum ſemel acceſsit nõ reuerti prȩterea ſolet, quoniam ſecreta iam ſit infectio, viſa tamen quãdoq; fuit bis acceſſiſſe, quibus ſcilicet prius nõ exacté ſecreta fuiſſet. Si igitur ſanguis pituitoſior ſit, puſtulæ variformes fiunt albæ, rotundæ, mucore quodam plenæ. ſi verò bilioſior extiterit, puſtulæ ſicciores erumpunt. analogia autem eius cõtagionis ad eam ſanguinis ſuperfluitatem eſt, quæ è mẽſtruo ſanguine cõtracta fuit. quare ad eo ſolũ analoga eſt hæc infectio, qu
bu

bus purificatio ſanguinis non eſt facta. propter quod nec omnes in ficit, nec humores omnes, nec plura de his dicantur.

De peſtilentibus febribus. Cap. 3.

NVnc de peſtilentibus vocatis proſequamur, quarum aliæ, vt plurimum perdunt verè peſtilẽtes vocãtur, aliæ multos ſolùm perdunt, malignæ appellatæ, communi autẽ vocabulo omnes peſtilentes nuncupari ſolent. de quibus accuratiſsimè perquirendum eſt, omnes enim peculiarem quandam & rationem, & curationem habere exiſtimant. quæ autem peculiaris ratio ſit, nondum planè aſsignare video. quidã breui ſeſe ab hac difficultate explicãtes, ad occultas proprietates recurrunt. de quo multa in ſuperioribus dicta

 ſunt,

ſunt, quę hic non aliter repetētur tāquam nihil dicentibus & docētibus, qui difficultates propoſitas per ignota ſoluere ſtudent. Galenus verò interdum videtur dicere peſtilentes febres habere quandā venenoſitatem, & per hoc differre ab alijs, interdum peculiare ijs ineſſe, vt putrefactio circa cor ſit, quandoq; quidē in ſubſtātia eius quandoq; in contentis. de quo recto eſt rationē habere. nā quid ſit venenoſitas illa, non declarat Galenus, & vtrum verā venenoſitatem intelligat, an magis aſsimilationem quandā interficiendi. ꝙ ſi verā venenoſitatem intelligit, oportebat dicere in quo conſiſteret. venena enim aut per materiales qualitates, aut per ſpirituales necant. quod verò dicit peculiare eſſe his febribus, vt aut cordis ſub

ſtantiã putrefaciãt, aut contenta, rurſus dubitationem non paruã habet. qua de re Montanus ciuis noſter primarius, iam & nunquã ſatis laudatus in re medica, & in quem, ſi Pythagoricè loqui licet, Galeni anima migraſſe videtur, ſubtiliter quidem multa diſſeruit pro Galeni placitis, quãtum quidem videre potui ex ſcriptis quibuſdam, quæ ſub eo ordinariam medicinæ Patauij legente ab auditoribus notata & literis mãdata fuere. quæ quum forte ad manus noſtras tum perueniſſet, quũ & ipſe de hiſce febribus ſcriberẽ, ſuſpenſum me admodum reddidere, quum ego alia via fortè fortuna incederem. nã ſi inceptis noſtris perſiſtere voluiſſem, nõ ſolũ timor oboriebatur, quomodo mihi ipſe conſiderem deuiãti ab eo-

rum calle, ſed & rem valde arrogantem videbar aggredi, qui & à primo Galeno & à Secundo diſſentire auderem. quocirca quum quaſi decreuiſſem retractare quę cunq; de ea materia ſcripſiſſem, rem tamen cum quibuſdam amicis communicaui, qui ingenuè cõſulentes perſuaſerunt, quæ ego iã ſcripſiſſem, tametſi viderẽtur nouo calle procedere, emittenda tamen eſſe non per aſſertionem aliquam, ſed vti problemata magis. quæ igitur Montanus noſter ex Galeni placitis tradit, hæc ferè ſunt. Febres quæ peſtiferę vocantur differre ab alijs, quę in putrefactione conſiſtunt, ꝙ peſtilentium putrefactio vel in ſubſtãtia cordis ſit, vel in contentis. in alijs verò iam nec putrefactã eſſe cordis ſubſtantiã, nec contenta. trãſ-

mit

mitti quidē ad cor vapores putri dos,atq; accendere tū cor, tū con tenta.putrefacere autē nō.ꝙ ſi eò veniant,aut putrefaciant,iam ſebrem peſtilentem eſſe.porrò peſtilētem omnem febrem hecticā etiā eſſe, ſiquidem facta putrefactione in corde aut contentis fieri non poſſe, vt iā confirmata nō ſit:atq; hinc illa contingere, quæ in peſtiferis apparēt febribus, nō ſentire ſcilicet ægrum ſe febrire, pulſus nō magnos,nō citatos percipi,maximam mortalium partē perire.conuenire autem peſtilentes febres partim cū putridis, partim cum hecticis: cū putridis quidē,quia omnino febres hæc à putredine pendent. cum hecticis verò, quia iam cōfirmata ſit febris. verùm neq; ſimpliciter hecticas dici debere, nec ſimpliciter putridas

das,ſed peſtilentes hecticas & pu tridas. Venenoſitatem autem ea rum non aliud eſſe, quàm gradũ putrefactionis largioris circa cor. Atq; hæc ferè ſunt,quæ ego ſcripta vidi. quæ ſi bene conſiderentur,non paruas habent difficulta tes,ac primũ ꝙ progreſſus hic nõ declarat cur peſtilentes febres cõ tagioſæ ſint,quod peculiare quid dam & proprium videtur cum ipſis iungi . præterea ſi quæratur cur in ijs putrefactio eſt in corde aut contentis, dicere quidem videntur cauſam eſſe, quòd ingens & larga quædam fit putrefactio, per quam accidit & cor aut contenta infici.ſi verò rurſus quæratur cur fiat ingẽs illa putrefactio, contingere dicunt ex pręparatio ne,hoc eſt nimia humiditate quę vel intrinſeca eſt, vel extrinſecus

acc

accedit. quod certè nõ minorem habet difficultatem. nã primò mirũ videtur in decẽ millibus hominum, qui in peſtilentia pereũt, eã eſſe præparationem in omnibus, præſertim quod videmus innumeros exactiſsimè ſanos exiſtẽtes, & nullo vitio humorũ deprauatos, concipere tamen cõtagem illam ex ſola conuerſatione cum peſtilẽtia affecto, aut ex illius veſtibus. quidnam igitur in hoc fecit illam ingẽtem putrefactionẽ? quũ nec obſtructiones fecerint, nec humiditas aut propria, aut ab aere acquiſita, quare aliquod aliud principium aſsignari neceſſe eſt, quod in cauſa ſit. oportebat præterea declarari qualis nam eſſet ea ingens putrefactio. nũ quãtitate ingens & mole, an gradu actionis. nã ſi actione ingens, cur

ar

ardentiſsimæ cauſones & furētes non tamen peſtilentes ſunt? quin nec illæ, quæ ex eruginoſa colera ſunt. ſi verò quantitate ingens eſt quæ neceſſitas erat ponere cor ipſum putrefieri? poterat enī ſufficere quantitas illa ingens putrefactionis. Ad hæc & illud dubiū eſt, ſi adeo ingēs eſt putrefactio, cur nō ſentit æger ſe febrire, quū aliæ alioquin minoris putrefactionis inflāmationem indicant? nec recurri ad hecticam poſſe videtur, quando multo ante quàm hectica fiat, putrefactio illa ingēs fit, imo cauſa cur hectica fiat, eſt putrefactio circa cor, illam autem facit ingens putrefactio per corpus reliquum. cur ergo prius non ſentitur, quàm hectica facta ſit? poſtremò & mirum illud videtur in his febribus putreſce-

re cor aut & contenta. ſtatim e-
nim videretur animal perire, quo
niam ne ęryſipelata tolerare po-
teſt delicatiſsimum membrum.
non perire autem hominem ſta-
tim manifeſtum eſt, ſed maiorem
partem peſte affectorũ vltra quar
tum & ſeptimum viuere, quin i-
mo & multos euadere, quod cer-
tè fieri poſſe non videtur, ſi febris
iam hectica confirmata eſt.

Præterea cur & aliæ hecticæ
non ſunt peſtilentes, quando fe-
bris confirmata eſt in corde, & ſi
vapores putridi circa cor ad id ve
nerunt, vt poſsint facere hecticã
& confirmatam caliditatem in
corde, videntur etiam poſſe & pu
trefactionem facere, aut in ipſo,
aut in cõtentis ſaltem: quod ſi ſit,
neceſſatiò perire oportere peſtilẽ
tes omnes videtur. atq; hæc ſunt,
quę

quæ dubitationem faciunt circa poſitionem hanc. quare non tacebo quę ego prius conceperam, paratus opinionē mutare, ſi minus ſatisfacere videbuntur. Inhærendo igitur fundamentis illis, quæ circa cōtagionum naturam iacta ſunt, dico peſtilētes febres ab alijs putridis differre in multis. primū in principio agente, deinde & in materia ſeu modo putrefactionis ac demū in accidentibus proprijs quæ ſequūtur. quippe in alijs putridis principia & cauſæ putrefactionis ſunt, aut obſtructio, aut plenitudo, aut malitia humorum in quantitate vel qualitate. voco autem principia hęc agendi, quia cauſę ſunt cur à caliditate loci putrefactio fiat. in peſtilentibus autem febribus, nullum horum per ſe cauſa eſt, & principium putre-

factionis.poſſunt enim eſſe in ali quo mēſuratè humores, poteſt abeſſe omnis obſtructio, omnis plenitudo, peſtilentia tamen ab alio concipi. oportet igitur eſſe aliud principium per ſe eius contagis. nihil quidē prohibet quãdoq; & has diſpoſitiones adeſſe, ſed accidunt quidem quantũ ad id quod ꝑ ſe agit. æquè enim putrefactio fit, ſiue adſint, ſiue non, quinimò illud fieri poteſt, vt in aliquo præparatũ ſit, aut phlegma, aut colera vt putreſcãt ex prę dictis principijs, minus tamē corripiantur à cõtagione, quàm humor alius, quod analogia nõ ſit ad illos. quare nec omnes putrefactiones, quæ circa terras & aerem fiunt, etiam diſponũt ad eã, quæ circa peſtē verſatur, ſed certæ ſolùm. ſi igitur rectè tradita

 ſunt,

ſunt, quæ de contagione à nobis ſunt dicta, principia quidem con tagionum per ſe ſunt ſeminaria ipſa, de quorũ natura tanta narra ta ſunt, quæ quidem tametſi cõ- muni quodam principio cũ va- poribus & loci caliditate conue- niunt in agendo, peculiarẽ tamẽ quandam ſortita naturam ſunt, & rationem putrefaciendi. in pri mis enim diximus habere ea vim & actionem multam, tum & mi- ſtionem fortem & elaboratã, nec non & miſtionem in lentore cõ- ſtitutam, ac demum non materia lem ſolùm antipathiam ad calo- rem naturalẽ & ad animã ipſam, ſed & ſpiritualẽ. hæc igitur quũ ita ſe habeãt, longè diuerſam pu trefactionem ab alijs faciunt. ſi quidem in alijs ſuperficialis quo dammodo fit putrefactio, nõ pro
fun

funda, & ſordida, in his autẽ pro fundiſsima & ad partes vel peni-tiſsimas eius quod putreſit. qđ quidẽ iccirco accidit, primò ꝙ ſe minaria nõ ꝑuæ actionis ſunt, quemadmodum ſimplices vapo res, ſed longè maioris, propter fortem miſtionem, propter quã nec cito & facilè alterantur, ſed preſtant, & actionẽ cõtinuãt. pro pter lentorẽ autem agglutinãtur valde illi humori, ad quẽ habent analogiam. in quem incumben-tia cito diſſoluunt, actiua multũ quũ ſint & humida, ad quod nõ parum adiuuat ſpiritualis antipa thia, quæ naturalem calorem fu-gat & propellit, à quo deſtitutus humor cito cõtrahit putrefactio nẽ profundã. fit etiã putrefactio illa non profunda ſolũ, ſed & val de larga, hoc eſt multarum par-

tium, quoniã ſeminaria hinc inde diſperſa ſunt, & hæc alia ceu ſobolem generant, illa alia. rectè igitur dicebat Montanus magnã putrefactionem in peſtilentibus febribus fieri, ſed rationem non dedit per ſe id faciẽtem, aſsignãs humiditatem contractã & pręparantem. Differunt præterea hæ febres ab alijs putridis in accidẽtibus proprijs. ad has enim ſequitur eſſe contagioſas ad aliũ. cuius cauſa aſsignari non aliter poteſt, quã per rationẽ ſeminariorum, quæ ad alium delata tale in ſecũdo faciunt, quale in primo fuit. ꝙ ſi peſtilens aliqua febris primò in nobis fiat, nunq̃ tamen eſſe peſtilentem dicimus, niſi tum quũ ſeminaria cõtagiõis iã facta ſunt, quare æquè eſt, factam eſſe febrẽ ex ſeminarijs, & aptã eſſe ex ijs fieri,

fieri, atq; ea p ſe includere. ſi igitur licet peſtilentẽ febrẽ diffinire, dicemus eſſe febrẽ ſordidæ & profundæ putrefactionis, includentẽ ſeminaria acutiſsimę cõtagionis per ſe. propter quod & letalis eſt, & ad aliũ cõtagioſa. atq; hæc per ſe ratio eſt peſtilentis febris, nõ autẽ ꝙ vel cor, vel contẽta in eo putreſcant. nihil quidem prohibet, & ad illa putrefactionẽ deferri, præſertim ſi analogia ad illa ſit. ſed ſiue hoc ſit, ſiue non ratio nõ eſt hæc peſtis, ſed fortè ratio vehemẽtioris peſtis, & citius interficientis. quod autem per ſe eſt, & (vt aiunt) formale, eſt eſſe febrem per ſe includentẽ ſeminaria cõtagionis letalis. ꝓpter quã cauſam quę è venenis fiũt febres letales quidem ſunt, ſed non peſtilentes, quoniam contagioſæ

non ſunt. carent enim eo quod formale eſt, & per ſe ratio peſtilentiæ.

De Differentijs peſtilentum febrium, & Accidentibus earum. Cap. 4.

PEſtilentum verò febriũ aliæ extrinſecus in nos veniũt, aliæ in nobis primò fiunt, aliæ omnes perdunt, aliæ maiorem partem, aliæ multos ſolùm. diuerſa porrò eſt earũ analogia & admiranda: quædam ad ſanguinem præcipuè analogę ſunt, quædam ad coleram, quædã & ad humores alios, aliæ promiſcuè ad omnes, & aliæ ad ſpiritus ſolos, aut ad ipſos maximè, & q̃dã citiſsimè perdũt, q̃dam ſerius. extrinſecus veniũt, quorum ſeminaria prius concepta ſunt,

aut in aere, aut terra & alijs. opor tet autē & ea prius corrupta fuiſ ſe, ſi propriè contagio dicenda eſt. dico autem ſeminaria, non va pores ſimplices, multū enim dif- fert (vt diximus) inter ſeminaria & vapores. In nobis autem pri mò ſiunt, quæ è communibus quidem cauſis cum alijs originē habent, vt plenitudine, obſtru- ctionibus, & humorum malitia. verùm putrefactio & ſordida eſt, & concluſa, eiuſmodi autem vt in ea ſeminaria fiant contagio- nis pernicioſæ. nihil enim prohi bet ſæpe talem in aliquo primò fieri, mox ab illo in alios impor tari. omnes autem perdunt, quæ ad ſpiritus & ſpiritualia analo- giā habent, maximè quæ extrin ſecus veniunt p anhelitū attractę cōtages. maiorē verò partē peri-

mũt, q̃ ad acutos humores analo gę ſunt, p̃ſertim ſi & ipſe extrinſecus apportentur. multos autẽ ſolùm, quæ ad craſsiores humores rationem habent. quo autem modo & quibus de cauſis diuerſę ſint analogiæ earũ, ſuprà quidem demonſtratũ vniuerſaliter fuit. quare nunc non aliter repetendum erit. Sed iam de accidẽtibus earum dicatur, quatenus ſigna & notitia earum haberi poſſint. primũ ergo quòd per ſe has febres ſequitur, eſt eſſe contagioſas, quod & maximũ eſt earum ſignũ. quod quoniã non ſemper datur videre poſſe, alia ſigna attẽdenda ſunt, commune autem eſt omnibus ferè, per initia omnia videri valde placida. ita vt vix febrire exiſtimetur, qui nihilominus latẽtẽ peſtẽ cõcepit. pulſus,
vri-

vrinæq́; id atteſtantur, ſed ita tamen vt peritũ nõ lateant. per proceſſum porrò tametſi ſua ſunt augumenta tota, tamẽ per ſe febris placida videtur & lenis, calor tactu mordax nõ eſt, introrſum verò moroſus magis, quàm acris ꝑcipitur. quippè interrogati, qui ægrotant num febriant, nõ febrire ſe dicunt, ſed tamen in anguſtia quadam verſari. decubitus ſupinus eſt, dorſum perinde ac verberati, anhelitus ſolito longior, pulſus non citatus, non altus, ſed præſſus magis & vix audens ſe attollere. hęc ergo ſigna ꝑ primos morbi proceſſus apparent, quæ quum vides, tum ad alios ſpectato, quos febres tenẽt, ac quũ multos emori vides è conſimili morbo, tunc time peſtilẽtẽ eſſe febrẽ cui aſtas. in dies autẽ certiora ſe

oſtēdent ſigna: nā vel maculæ in cute apparebūt, vel abſceſſus circa emunctoria vocata. oculi adhæc ſubrubent, & vacillāt, anhelitus extraneo quodā fetore grauis eſt, quo ſolo ſigno periti, ſæpe peſtilentē febrē deprehēdūt, verba ſępe dicūtur multa, & īterdū incōpoſita, caput graueſcit, & modo vigiliæ, modo ſomnus nimius ægrū tenet, Hypocundria tendūtur. egeſtiones liqdæ ſunt, corruptæ longinquę à forma fecum & humorū, fetentes. vrinæ aūt ſubiugaliū ſimiles, aut quaſi vinū granatorum, aut tenues crudę, aut cōfuſæ, rubræ. quandoq; & ſimiles ſanis ſunt, lingua ſordeſcit. virtus omnis labat & fatiſcit, mala autē ſigna ſunt, deliriū perſeuerans, vrinæ detentio, fluxus ſanguinis nariū ad quē alle-

uia-

uiatio nulla conſequitur, ventris deiectio multa per initia oborta, vel è leui pharmaco facta, apparitio macularũ & abſceſſuũ, ac ſubita mox deliteſcentia. Quòd igitur per initia mites appareant hæ febres, nihil mirum videri debet, quum toto genere, & in toto proceſſu lenes plurimũ ſint. cauſam aliqui reddũt, quòd nec nos tangẽtes ardorem febris ſentiamus, nec æger ipſe. nos quidem quia febris hæc extrorſum quieta eſt, introrſum turbãs, æger verò neq; ipſe ſentit, quoniã hecticam febrẽ patitur, de qua ſupra dictum ſatis fuit. Nos è noſtris principijs cauſam inde eſſe arbitramur, ꝙ ꝓfunda admodum ſit putrefactio, in qua acrimonia oĩs multũ obtũditur & hebeſcit, humido multo ſimul euaporãte, &

len-

lentore tãto facto. in febribus au tem quę in ſicco conſiſtunt, quales ſunt colericę, acrimonia & fer uor ſentitur, mẽbra exuruntur, ſitis vexat, ariditas linguę fit, quo niam igneum eſt, quod euaporat & ſiccũ. propter quod nec conta gionem facit, quoniã non agglu tinatur, quãquã magnæ actionis ſit. eſt fortaſſe & alia cõcauſa cur peſte laborantes febrem nõ ſentiant, quòd ſenſus illis magnope re obtuſi ſunt, obſepti tanta putredine, in qua virtutes non ſolũ diſſoluuntur, ſed nec tranſmittũ tur ad ſenſitiua mẽbra. quòd verò pulſus parui ſint, & rariores, rurſus cauſam aſsignant alij, ꝙ peſtilentes hectici fiant, quare quum nec caliditatem nouã per cipiant, pariter nec noua euentatione indigẽt, vnde & pulſus nõ

val-

valde diuerſi ſunt à ſeipſis ſanis exiſtentibus. Nos ſi licet, aliam cauſam aſsignamus, illud pręnotantes, quòd natura ſemper illud eligit, quod aut melius eſt, aut minus malum, vt in ijs diximus, q̃ de ſympathijs tractata ſunt. ſicut igitur oblato fetore aliquo à natura fit, vt vix anhelimus, vix halitum per nares trahamus, quaſi ſic minus aperiatur aditus fetori. ita lata ingenti, atq; abominabili putrefactiōe ſeu exhalatione ad cor, vix audet natura ipſum dilatare, vix venas tollere, quo minus via putredini aperiatur, quare tantum tollit, quantum vix ſatis eſt vitę & euentationi cordis. propter quod pulſus paruus fit, & rarus, & anhelitus longior & anguſtior. cōſtrictio verò ſeu expiratio velocior, quàm dilatatio

& inſpiratio.quod & in pulſibus etiam venenatorum cōtingit, vt ſępe vidimus. Vrinæ autē vt plurimū ſubiugaliū ſimiles sūt. propter multā & diuerſorū ebulitionē, quòd ſi humor crudior fuerit albida ſępe vrina fit, & ſubtilis, ſi verò ſanguinis excrementa redundēt, rubra exit, & cōfuſa propter ebulitionem, quæ ſi ſubaduſta & ſubtilia fuerint, aut tenui melancholiæ admiſta, ſimilē vino granatorū vrinā faciūt. ſed iā particulares febres ꝓſequamur.

De Ephimera peſtilenti in Britania Cap. 5.

IN Britania inſula, quæ nūc Anglia vocatur, genus eſt peſtilentis febris & cōtagioſę, quę ad ephemeras referenda videtur, quòd die vna aut hominē perdit, aut liberat. eſt

eſt aũt nõ cõtagioſa ſolũ de vno in aliũ, ſed & vagatur etiã de ciuitate in ciuitatẽ, nõ tantũ per eam inſulã, in qua ferè vna videri ſolet, ſed ſępe & ad vicinos Belgas deferri viſa eſt. quapropter & vitio aeris pręcipuè enaſci cẽſendũ eſt. cur aũt in ea inſula pręcipuè oboriatur, vniuerſalis quidẽ cauſa eſt analogia eius aeris. particulatim verò in quo ea cõſiſtat analogia difficile certe eſt noſſe. quã quàm ſunt, qui dicant id è ſoli ratione contingere, quod maximè gipſeum eſt, vnde & Albiõ olim appellatã fuiſſe volunt. certis igitur conſtitutionibus humidis, vapores è ſolo illo accidit eleuari, ſubtiliſsimos quidem, corruptos tamen, qui & ſubtilẽ etiã inferũt cõtagionem, cuius analogia eſt, vel ad ſpiritus, vel ad tenuem

ſpu-

ſpumam, quæ ſanguini ſupernatat. quæcunq; autē cauſa ſit, conſtat analogiam eius contagionis eſſe ad ſubtile ſanguinis. propter quod die vna aut finitur ægritudo, aut æger. vt plurimũ autem finitur ægritudo per ſudorē, vnde & febrem etiã ſudorem appellant incolæ. Nullis verò alijs medicamētis vtũtur aduerſus ipſam quã expectatione ſudoris, nã quibus aduenit, omnes ferè euadũt, quibus autem retinetur maxima pars perit. quare cura omni & diligentia procurãt ne impediatur ſudor, quod vel facillimè accidit, ſi tantum æger ſitum, atq; accubitum mutet. qua de cauſa iubēt medici, vt æger integra die vna ſitum nõ mutet. quã moleſtiam qui ferre poſſunt, mercedē laboris recipiunt & euadunt. qui verò ferre

ferre non valent,ſed ſe iactant,de cubitum mutant, nouum aerem aucupantur,impedito ſudore ſua cauſa pereunt.

De febre quam lenticulas vel puncti culas vocant. Cap. 6.

SVnt aliæ febres quę mediæ quodammodo ſunt inter verè peſtilentes & non peſtilẽtès, quoniã ab ijs multi quidempereunt,multi etiã euadunt. Contagioſæ autem ſunt,& iccirco naturam peſtilentum ſapiunt,appellari autem ſolent malignæ magis,quã peſtilentes,quales illæ fuere, quæ annis. 1505. & 1528.inItalia primum apparuere, ætate noſtra non prius notæ.certis verò regionibus familiares,vt Cypro & vicinis inſulis , maioribus etiam noſtriscognitę,vulgus lenticulas aut puncticulas appel

lat, quòd maculas proferant lenticulis, aut punćturis pulicum ſimiles, quidam mutatis literis peticulas dicunt. de quibus diligenter agendum videtur, quòd & nunc quoq; crebro viſantur, modo cõmunes multis, modo quibuſdam particulatim contingentes. viſi etiam ſunt, qui ex Italia in alias regiones profecti, vbi nullæ eſſẽt eiuſmodi febres, ex ijs tamẽ perierint, quaſi ſecum infectionẽ detulerint. quod clariſsimo & doctiſsimo Andreę Naugerio oratori pro Illuſtriſsima Venetorũ Rep. apud regẽ Gallorum annis ſuperioribus cõtigit. ex hac enim labe interijt in ea prouincia, in qua ne nomine quidem nota erat ægritudo eiuſmodi. vir eius doctrinæ & ingenij, vt nulla maior literarum iactura ſit facta iã multis

tis annis. Contagioſa igitur eſt & hæc febris, ſed nō celeriter, nec fomite & ad diſtans, ſed tātum per tractationē infirmi. per initia autem quum febres omnes peſtilentes placidæ ſint, & mites, tum hęc adeò placidè inuadit (vt vix admittere medicum ægri velint) vnde & medicorum multi plurimū decepti ſunt, expectantes reſolutionē morbi paulò pòſt, nec quicquam cōtra parātes, mox verò ſigna malignæ febris aperiebātur: nā quanquā calor mitis pro natura eiuſmodi febriū ſentiebatur, internè tamē perturbatio quædā percipiebatur, tū & fractio in toto corpore, laſsitudoq́; more fatigati, decubitus erat ſupinus, caput graueſcebat, ſenſus hebetes erāt, & mēs magna ex parte poſt quartū aut ſeptimū nō cōſtabat.

oculi rubeſcebãt, verba multa dicebantur. vrinę primũ exalbidę, vt plurimũ cernebantur plenę tamẽ, mox rubentes & confuſę, aut ſimiles vino granatorum, pulſus rarus, & humilis qualẽ diximus, excremẽta corrupta fetẽtia. circa quartũ & ſeptimũ in brachijs dorſo & pectore maculę rubentes, ſępe & puniceę erũpebant punctu ris pulicum ſimiles, ſępe maiores imitatę lenticulas, vnde & nomen inditum eſt. ſitis autem aut nulla, aut parua aderat. ſordeſcebant tamen lingua, ſomnolentia quibuſdam aderat, quibuſdam & vigilię, interdum in eodem vtrũque per vices, ſtatus alijs ad ſeptimum, alijs ad quartumdecimũ, alijs & vltra, vrina quibusdam detinebatur, quod peſsimum ſignũ erat. ea febre mulieres paucę, ſenes

ſenes paucisſimi, Iudęi ferè nulli deperiere. iuuenes & pueri multi & ij quidem nobiles cõtrario modo, ac peſtilentes veræ conſueuere, quę quũ vulgum pręcipuè capiant, tum hæ febres maximè in nobiles graſſari viſę ſunt. perituros ſua ſigna pręcedebãt, ſicuti & euaſuros mala erãt, ſi ſtatim ęger virtute defici ſe ſenſiſſet, ſi aſſumpto leui pharmaco ingẽs alui deiectio ſecuta fuiſſet, ſi facta criſi non acceſsiſſet alleuiatio, nã vidimus quibus libræ tres ſanguinis erupiſsẽt è naribus, paulopoſt tamen obijſſe. malũ itẽ ſi vrinę detinebãtur, ſi lẽticulæ delituiſſent, ſi ęgrè erupiſſẽt, ſi liuidę fuiſſent & valdè puniceę, ꝙſi aut oĩa aut plura ex his acceſsiſſẽt certiſsima ſeq̃batur mors. euaſio verò ſi cõtraria aut oĩa, aut plura apparuiſſẽt.

De Cauſis. Cap. 7.

HAEC quidem in propatulo erant & ante oculos, quibus autē de cauſis & quomodo eueniſſent, magna inter medicos diſcrepantia, magna altercatio erat, varijs varia exiſtimantibus. alij aduſtionem & acuitatem in cauſa ponebant, alij plenitudinem, alij intranſpirationem corporum, alij occultā proprietatem, quare & quiſque pro exiſtimatione ſua auxilia afferebat, non ſine artis ludibrio, quòd vulgares non lateret tanta diſſenſio. quoniam autem vagantes erant hæ febres, & multis vno tempore communes, communē quoque cauſam, tum habuiſſe cēſendum eſt, præcipuè autem contractam ab aere, quod ſatis rationabile apparet. quando anno. 1528. præ

præcedente hyeme auſtrina pluuioſa, vere quidem multa flumina inundauere, apud nos quidem Atheſis & Padus, apud alios alia fuere pariter & caligines quædã, quibus arborum germina olearũ prçſertim, quàmplurima aruêre. quibus de cauſis & principium his febribus datum credendum eſt. quæ verò ſparſæ nunc apparẽt, cauſam particularem in nobis habent. in quibus primæ fiunt, & conſimilem putrefactionem acquirunt, qualis illa fuit, quæ primum communem multis originem ab aere traxit. quoniam autem cõtagio hæc per comparatione ad verè peſtilentes, ſatis mitis apparet, nec celeriter contrahi ſolet, nec fomitem relinquit, nec ad diſtãs protẽditur, ſed tardè & per tractationem ſolam (cẽſendũ eſt

ſeminaria ipſius nō eſſe admodū acria) nec fortem illā elaboramq́; miſtionē habere, ſed magis apta eſſe, vt & alterētur facilius, & nō agglutinētur quemadmodū alia ſolent, quæ fomitem relinquūt. & in ſumma quæ à natura vaporum nō multū remota ſint. acria tamen quātum ſufficit eiuſmodi contagionem inferre. Conſimilē ergo infectionem in aere primū fuiſſe cenſendum eſt, quę mox in nos ingeſta tale febrium genus attulerit, quę tametſi peſtilentes verè non ſunt: in limine tamen earum videntur eſſe. Analogia verò eius contagionis ad ſanguinē pręcipuè eſſe conſtat. quod & maculæ illę quę expelli conſueuere, demonſtrāt. omnes enim rubentes ſunt, principij colorem & rationē retinentes. qua de cauſa & magna

etiam

etiam & late fuſa eſt putrefactio, propter humiditatem & fluxibilitatem ſanguinis, eadem de cauſa & lenior etiãnum eſt hæc, quã peſtilentes aliæ. non poteſt tamẽ non moroſa ſentiri, facta magna introrſũ euaporatione prauæ putredinis. propter quod & laſsitudo quoque ſentitur, & mens non conſtat, & caput grauat, & oculi rubẽt. quæ euaporatio quoniam lenis eſt, & tractabilis rariſsimè ſolet phreneſim facere, quod multi medicorũ timere ſolent, videntes delirium fieri. porrò nec mirũ eſt, ſi egeſtiones corruptæ liquidæq́; apparent, tam larga quum putrefactio fiat. vnde & malum erat ſignũ ſi aſſumpto leui pharmaco ingens deiectio ſecuta fuiſſet, præſertim primis diebus. ſignum enim erat valdè amplã eſ-

ſe corruptionem. Somnus autem ijs multus obrepebat, quibus pituitoſior erat ſanguis, vigiliæ verò quibus bilioſior. maculæ autē apparebant in cute, natura foras pellente quam poterat partem infectionis. nam & modo per ſanguinis fluxum è naribus, modo per ſudorem, modo per alui deiectionē exonerabatur. ſed ſalubrior erat, quæ per eiuſmodi maculas tētabatur expulſio, propter quod multi eorum euadebāt, quibus largè fiebat ea, multi verò peribant, quibus raræ & ſparſæ erūpebāt maculę, aut vbi erupiſſent, deliteſcebant. ſignificabat enim aut naturā nō eſſe potētē, aut materiā malè obedientē, quæ aut expelli non poſſet, aut retrocederet natura tentante aliam expulſionem. Sanguinis verò efluxio per

nar

nares, nullos penè leuabat, quoniam magnum quidem ſtimulũ arguebat, & naturam maximè cogi ad expellendum quà poterat cõtrarium, quod in maioribus venis inerat, ſed ea via non erat idonea ad expellenda ſeminaria contagionis, quæ maximè in minoribus venis ſedem habebant, vtpote quæ extrinſecus acceſsiſſent. ſimiliter nec multum proderat vẽtris deiectio, quoniam corrupta quidem materia expurgabatur, ſeminaria autem non. quare ex omnibus cõuenientior erat, quæ per cutim expulſio fiebat. primũ quidem per maculas facta, mox & per ſudorem. propter quod & multi viſi ſunt euaſiſſe, quibus largus ſudor ſuperueniſſet. per has enim vias magna pars ſeminariorum, vnà cum ſubtili parte ſan-

guin

guinis excernebatur. detinebatur autem interdum vrina, ſiue quòd abſumeretur aquoſitas, ſiue ꝙ alio verteretur, vt in maculas vel ſudorem, ſiue quòd redundantia nimia humorũ, aut craſsities vias obſtrueret, ſiue deficeret virtus. propter quod peſſimum erat ſignum. pueros autem & iuuenes carpit magis ea cõtagio, quod in ijs plus adſit ſanguinis & humidioris ad quem habet analogiã. tum verò & ij foramina magis aperta habent & calidiores ſunt, vnde attractio fit maior, tum per venas, tum per anhelitũ. propter quam cauſam & qui negotiabantur magis, magis etiam carpebantur. minus autem ocioſi & frigidi & ſicci natura, quale ferè eſt ſenũ & Iudęorum genus. mulieres verò frigidæ & ipſæ ſunt, & denſioris

ris carnis. porrò nobiles magis, q̃ plebs hac tanguntur labe, contra verò peſtilentia magis plebs quã nobiles, quoniam peſtilentia potiſsimum in cõtagione vnius ad alium verſatur minus vitio aeris. hæc autẽ infectio magis aeris vitio, quàm trãſitu vnius in alium. ab ea igitur contagione, quæ ab vno in alium tranſit, magis caue re nobiles poſſunt, propter diuitias & cõmoditates alias, quibus plebs caret. ab ea verò quæ depẽdet ex aere minus defendi poſsũt nobiles, quàm plebs, quoniam ea cum communis omnibus ſit, magis eos occupat, qui delicatiores ſunt, & minus robuſti, quique & plus habẽt ſanguinis & humidiores ſunt, quales ſunt nobiles, propter luxũ & vitæ quietem. plebs autem & robuſtior eſt, & ſiccior

vtpot

vtpote fatigata magis & victus parcioris. ita igitur ſe habent lenticulares febres, & ex his cauſis fiunt. nunc de verè peſtiferis dicamus.

De verè peſtiferis febribus. Cap. 8.

QVæ verò peſtiferæ propriè dicuntur febres, partim quidem cum his conueniunt, partim differunt. conueniunt quidem natura quadam cõmuni, quòd contagioſæ omnes ſunt, & per eundem modum afficiunt. differunt autem quòd peſtilentum contagio longè promptior eſt, & celerrimæ ſuſceptionis, tũ verò & fomitem quoq; relinquit, & ad diſtãs ſeſe etiã extẽdit. item & aut omnes, aut maiorem partem eorũ perdit, ad quos pertingit. Sæuiora quoq; ſunt & reliqua accidentia, nam & virtus

veloc

velociſsimè, & multa exoluitur, & pertutbatio quæ interna eſt, lõ gè maior ſentitur. nõnullę quoq; ſunt, quæ per initia ardentiſsimã febrem apportãt, tametſi reliquæ & illę etiam mox lenes apparent pro natura totius generis. vigiliæ vt plurimum infectos tentãt, quã doq; ſopore commiſtæ. pulſus & in his quales in alijs percipiuntur rariores, & humiliores quã ægritudo videatur poſcere. Vrinæ cõ turbatæ aut albæ, aut etiam ſimiles ſanis. egeſtiones corruptæ, liquidæ, fetẽtes. In quibuſdã bubo nes aut parotides, aut alij abſceſſus apparẽt. maculę aut nullę, aut rarius in ijs viſę, quod alioquin mirũ eſt, quum materia harũ febriũ ſit longè ſubtilior. ſunt & ha rũ differẽtiæ inter ſe quædã. aliæ extrinſecus in nos accedũt præ-

ci

cipuè ab aere. qui quũ corruptus eſt, & ſeminaria ſtatim in nos trãſ fert, tum nihil mortalibus miſera bilius poteſt accidere. verum ra- riſsimè contingit, vt ex aeris cor- ruptione peſtilentia contingat. a- liç ab ipſo quidem originem tra- hunt, ſed non ſtatim ab eo ſemi- naria recipiunt, ſed aut vapores, aut conſimiles quoſdam affectus & diſpoſitiones, à quibus mox fe bris in nobis primò peſtilens fit, & ab vno in alium tranſmittitur, aliç & in nobis primò fiunt nõ vi tio aeris, ſed aliorum vt ciborum, & vniuerſaliter vitio eorum, quç prauas putrefactiones facere con ſueuere.

Quoniã igitur celerrimè ſuſci pitur hçc cõtagio, exiſtimãdũ eſt acutiſsima & ſubtiliſsima eſſe ea rum febriũ ſeminaria, & analo-

giam

giam prçcipuè habere, aut ad ſpi
ritus & ſpiritualia, aut ad bilio-
ſos humores. qua de cauſa nõnul
læ interficiunt paucis horis, quæ
ſcilicet ad ſpiritus & ſpiritualia
analoga ſunt, & antipathiam ha-
bent nõ ſolũ materialem, ſed &
ſpiritualẽ. nõnullæ ſerius necãt.
perdunt autẽ vel omnes, vel ma-
iorem partem. omnes quidẽ quç
ad ſpiritus, & ad cor habent anti
pathiam vtrãq;, maximè autẽ ab
aere pendent, & per anhelitũ at-
trahuntur: maiorem partem, quç
in humoribus ſedem habent bi-
lioſis aut ſanguine exuſto, aut
etiã puro, propter quæ & vigiliç
magis adſunt in his febribus, q̃
in alijs, quæ tamen in ſanguine
fiunt (præſertim ſi pituita abun-
det) coniunctũ vigilijs ſomnum
afferunt. cçterum mites & hæ vi-

dentur, quãquam ingens ſit ægritudo. Cauſa eadẽ quæ in alijs ꝙ profunda eſt putrefactio & ſordida, in qua acrimonia nõ planè percipitur, tum ꝙ obtunditur à multo humido quod euaporat, cuius ſignum eſt lenta eſſe ſeminaria & fomitẽ relinquere, tum ꝙ ſenſus hebetes per ſe ſunt. ꝙ ſi nonnullæ ardentiſsimæ videntur ꝑ initia, hoc iccirco accidit quòd nondũ putrefactio profunda eſt, ſed febres illæ in nobis primò incipiunt tales, quales aliæ quæ cõtagioſę nõ ſunt. cholericæ autem vt plurimũ, mox profunda fit putrefactio & contagioſa ac lenior incipit febris videri. pulſus propter prædictã in alijs cauſam rariores & humiliores videntur, ꝙ natura nõ audet venas tollere, ne aditũ veneno aperiat. Quòd autem

tem vrinæ ſimiles ſanis appareāt interdū, admirationē non paruā præbet. quòd enim aut cōturbatæ aut & albidę videantur, nemo itidem miratur. Cauſam aliqui dicūt iccirco eſſe, quòd ſimiles ſanis videātur, ꝙ corruptio & putrefactio circa ſpiritualia verſetur, quare nihil impedire ne & hepar & renes officijs proprijs fungantur. ꝓpter quod vrinę cōcoctiōe quadā nō carēt, ſed certè ſi febris eſt totius paſsio, mirum eſt ſpiritualia laborare, virtutes omnes exolui, hepar tamē & renes, quaſi ſana ſint mēbra, concoctiones debitas facere. Fortaſſe igitur illud potius exiſtimandum eſt, ꝙ exiſtēte vrina craſſa & plena, ſępe accidit vt deficiente iā virtute & nō potēte craſsiores illas partes expellere, ꝑcoletur quodāmō

vrina,& vbi primũ craſſa admodum fuerat, incipiat iã craſſa minus deſcendere, deinde & minus adhuc craſſa, donec perueniat ad mediocrem quandã conſiſtentiã, in qua nubeculę quędã pendeãt. propter quod ſanis aſsimilatur, nõ eſt autem verè ſana, ſed apparet. quod ſępe non ſolũ in peſtiferis febribus, ſed & in alijs videtur, quum propè mors eſt, & virtus iam non poteſt craſſas vrinæ partes expellere. quę res inexpertos quoſdã medicos ſępe fefellit, incipientes bene ſperare ex ea vrinæ mutatione. fiunt autẽ abſceſſus magis quàm maculæ in hac febre, quoniam furens magis, ac turgens materia illius eſt. furiũt autem introrſum magis & circa principalia mẽbra, hepar, cor & cerebrum. omnis autẽ furens humor

mor irritat plurimũ & cogit expelli. quare à partibus, quę intror ſum ſunt, motus fit præcipuè ad emunctoria principaliũ mēbrorum. mouetur autē non ſolũ materia furens, ſed & quæ illi cōiuncta eſt, propter quod abſceſſus maximè fiunt, & nō maculæ. cōtingit tamen & illas quandoq; ſimul fieri, expulſa tenui materia quadam, circa cutem. præſertim vbi in ſanguine infectio ſit. ita igitur ſe habent, quæ contagioſę vocantur febres. nunc ad alios morbos pertranſeamus, qui & ipſi contagione conſiſtunt.

De phthiſi contagioſa. Cap. 9.

QVi de phthiſi hactenus tractauere, videntur qui dē de ea egiſſe magis, quatenus primò in nobis fit, & origi nē habet, aut ex defluxionibus,

quæ ad pulmones feruntur, aut è fracturis quarundã venarum, aut ſanie derelicta, vel è pleuretide, vel peripneumonia & ſimilibus. de ea verò quæ ex contagione cõcipitur, nulla quidem aut quàm paucißima tradidere. nos verò eã quæ in nobis primò fit nõ negligentes, ac ſupponẽtes magis, nunc maximè de ea agemus, quę in contagione verſatur, quod inſtitutũ eſt noſtrũ. cõſtat enim & cõtagione concipi, & propriam quandã animaduerſionem expoſcere demonſtrabimus, noſtri tabem vocant, quod vocabulũ, ſicut & apud græcos phthiſis, interdũ cõmunius eſt, pro cõſumptiõe corpis quęcũq; ſit, interdũ ꝓpriè magis, quũ pulmonis vitio ꝑ ſe cõtingit. quod rurſus dupliciter ſolet euenire, quãdoque qui-

quidē exvlcere in pulmone habito, vnde ſanies vera emanat, quādoq; nō ex vero vlcere, nec vera ſanie, ſed magis in ſaniē quandā cōuerſis pituitis, quę illuc deſcendêre. Verū & illā quoq; poſſumus phthiſim ſatis ꝓpriè appellare, quæ corruptis putrefactisq́; pituitis, ita pulmonē affecit, vt ſi nō vlceratus eſt, at flaccidus: tamen & putidus iā redditur. quippè factis diſſectionibus quorundā, vidimus interdū partē pulmonis ſincerā & nullatenus vitiatā, partē nōdū exactè putridā, nondūq; vlceratā, ſed tamen flaccidā mollēq́; atq; in marcorē tendētē quādoq; & totū pulmonē talem vidimus. quare quū iam marcor ille in pulmonem ſerpit, phthiſicum appellare meritò hominē poſſumus, quū verò ſimplici-

ter corrũpuntur pituitæ circa pul monem, nondũ autem affectus ipſe eſt, tum non vocari phthiſicus homo debet, ſed aut dyſpnoicus aut quid tale. quæ igitur ſint phthiſis illius cauſæ, quæ in nobis primò fit, ſatis eſſe notum medicis arbitror, quarum nullã neceſſe eſt, in ea præcedere, quę è cõtagione concipitur. poteſt enim eſſe vt quis nec diſtillationibus detentus ſit, nec venam fractã gerat, neq; vllo vlcere circa pectus affectus fuerit, nec pleuretidem paſſus, nec demum vllo vitio tactus, ſed optimè ſanus exiſtens, ex conſuetudine tamen & conuictu cum phthiſico, aut ex fomite, labem illam contraxit. nam mirum profecto eſt, quanta tenacitate, quãto tẽpore ſeruetur virus illud in fomite. ita vt veſtes

quas

quas phthiſici geſtauere, ſępe viſæ ſint poſt bienniũ attuliſſe contagionem. quinimò tales etiamnum fiunt, & cameræ, & lectuli, & tabulata vbi phthiſici periêre. in fomite igitur illo non aliud putandum eſt relinqui, quàm ſeminaria contagionis ex ea putrefactione euaporãtia, quæ in phthiſi fit. quorũ mira quædã eſt analogia, quãdo ea nõ ad oculos, nõ ad palatum, nõ ad aliud membrũ cõtagioſa ſunt, quàm ad pulmonem. cauſam in vniuerſum ſuprà mõſtrauimus. neq; enim omnia in omnia agunt: ſed ſolũ quæ & agentis, & materiæ, & applicationis rationem certam habẽt, atq; ob id analoga dicuntur. ſigna autem iam tabefacti pulmonis ſæpe oculis patent, ſæpe enim fruſtula etiã ipſius per ſputũ reiecta

apparent. Tabeſcentis & flaccidi iam, non ita manifeſta ſunt ſigna, ſed tamen quum prolongari morbum vides, ſputa horribilia aſpectu apparere, fetere, ac ſaniem repręſentare, quum & generoſeæ fiunt, tum certo ſcire potes tabeſcere iam pulmonem, pręſertim ſi è contagione concepta fuerit phthiſis. conceptæ autem per contagionem indicia habere poteris, ſi cauſas diligenter inueſtigaueris. ſimiles autem contagioſis & illæ ſunt, quæ hæreditariæ à parentibus contrahuntur. mirum enim eſt quaſdam familias vſque in quintam & ſextã generationem omnes eadem tabis conditione perire, & quoſdam eadem ætate.

De Rabie. Cap.10.

NOn minorē admiratio-nē præbet rabies. de qua ſequitur vt agamus, ea per ſe teneri animal nullum prę-ter canes Galenus ſcribit, atque ita certè cōſpicitur. quæ verò ani malium rabidi canes momorde-rint, rabire omnia, præter homi-nem, Ariſtoteles tradit. quæ au-tem hac in cōtagione ſpectātur, hæc ferè ſunt. In primis conſtat non concipi eam cōtactu omni, non fomite, non ad diſtans, ſed tum ſolùm quum è morſu canis ita dilaceratur cutis vt ſanguis eliciatur, quaſi in ſanguine ipſo contagio fiat, per contactum dentis & ſpumæ animalis ra-bientis. Serpit præterea tam ſegniter & per moras, vt rariſsi-mè ante vigeſimā diem prodatur

inſe

infectio, maiori ex parte poſt tri geſimã, multis nõ niſi poſt quatuor aut ſex menſes, quibuſdam etiã poſt annũ, aliq & poſt quinquẽnium manifeſtari tradidere. vidi ipſe puerum, qui octo poſt menſes ex quo demorſus fuerat, cõtagionẽ oſtendit, ex qua mox perijt. Interea nec febris vlla ſentitur, nec vllum aliud malũ, neſciente ęgro quanta pernicies lateat, quã mox tum ferè percipit, quũ ea ad cor pertingit. quò vbi peruenit incredibili cruciatu hominem affligit. Cor & præcordia vellicãtur, æger nec ſtare, nec quieſcere poteſt. ſed more furentis huc illuc agitur, manibus cor pus dilacerat, ſitit immensè. ſed illud maximum incõmodum ac cedit, quòd & aquam & liquida omnia adeo reformidat æger, vt po-

potius emori eligat q̃ bibere, aut ad aquã deduci. tum verò & alios ipſi mordent, ſpumat os, oculi torui aſpectu ſunt, ac demũ fatigati vitã miſerabiliter eflant. ferunt & ſi quis ſub orbo arbore iacuerit, qui aliâs demorſus à cane rabido fuerit, rurſus in rabiẽ verti. de his igitur quærendum eſt, quibus è cauſis fiant, verũ nõ per eas rationes, quas demonſtrationes appellant. ſed ſi rationabiliter & ex cõmunibus locuti fuerimus, ſatis feciſſe exiſtimari debemus. Quoniam igitur fomite non concipitur hæc cõtagio, nec in cute fit per contactum ſimplicem, ſed dilaceratione cutis indiget, exiſtimãdũ eſt ſemina illius non admodum lenta eſſe, atq; ea craſsiora fortaſſe quàm in foraminibus condi poſsint. quare nõ

niſi

niſi ſanguini agglutinari, ſpuma in qua ſeminaria latent illi commiſta. porrò & quoniã tardè ſerpit, par eſt putare analogiã eius eſſe vel ad ſolidas partes, quales sũt nerui & eiuſmodi, vel ad craſſum aliquẽ humorẽ, at conſtat ſolidorum nullum hac in labe corrumpi. quare ad craſſos humores analogam eſſe contagionem. tales autem ſunt phlegma & melãcholia. videtur autem ad melancholiã magis eam eſſe analogiã, quia videmus rabioſos demum etiam furentes fieri, quemadmodũ & melãcholicos. deinde quia & canis à quo primùm contagio oritur, valde melancholicum animal eſt & ſiccum. porrò phlegma in humano corpore multũ eſt comparatione melancholiæ, quod & aptiſsimum eſt, vt putreſcat.

ſcat. quare ſi in ipſo foret contagio, hæc non tam diu lateret vt poſt annũ manifeſtaretur. at melãcholia, quoniam & paucior eſt, & frigida, & ſicca, & minus apta putreſcere, diutius ſeruare latentia ſeminaria poteſt. febrem autẽ non excitat hæc contagio niſi ad poſtremũ, quoniam ſenſim fit, & quod euaporat, nõ ſtatim ad cor fertur, ſed longè poſt, aut etiam expellitur. propagatur tñ ꝑ partem, poſt partẽ ad interna, ac demum ad præcordia, quò vbi peruenit, & febrem ſuſcitat, & ſeptũ tranſuerſum, & cor ipſum conuellit, ac poſtremò furorẽ & mortẽ affert, maximè autem tanguntur ea canes, quoniã vt diximus, maximè ſicci ſunt, & aduſti ſanguinis. primũ igitur ij more melancholicorũ triſtes fiũt, & ſoli-

tarij, mox paulatim incaleſcente ſanguine, ad omnia indignabundi fiunt, cuncta incipiunt odiſſe, ac iam & præ iracundia mordēt, oculi rubent, os ſpumat ac tandē in furorem aguntur. animalium verò quæ momorderint omnia rabiunt & moriuntur, præter hominem, quod iccirco fit, quia alia animalia propter feritatē in qua cum cane conueniunt, concepta contage neceſſariò rabiunt, propter analogiam. hominis autem natura longè aliena eſt ab ea feritate & cōueniētia, propter quod nec analogiam promptam habet ad ſuſcipiendum. vnde fit vt non omnes qui demorſi ſint etiam rabiant, ſed multi beneficio temperaturæ ex ſe, aut non contrahunt contagē aut ſuperāt. atq; hoc ego illud eſſe exiſtimo, quod Ariſto

teles

teles voluit, quanquam ſcio eſſe qui in eo textu vbi hac de re agitur non legēdum eſſe (præter hominē) ſed prius quàm homo, volunt, quaſi græca lectio non πλὴν ſed πρὴν audiri debeat, quod nullam habet neceſsitatem. Cur autem adeo reformidēt liquida, & canes ipſi, & qui à cane demorſi ſunt, vnde & hidrophoni appellātur, difficultatem habet, & abditiſsimam rationem. neq; enim illud credēdum eſt, quod multi dicunt, & Aetius etiam exiſtimare videtur, iccirco ita timeri aquā ꝙ ijs appareat ſeſe catulos quoſdā in aqua cernere, quandoquidem nonnulli eorū qui iā aquā cœperant formidare interrogati, num quid tale appareret, vt viderent, nihil tale videre reſponderunt.

Vtrum igitur quemadmodū &

in quibuſdam alijs morbis abominatio quorundam fit, propter indiſpoſitionē ſtomachi aut linguæ, ita & in rabie detentis accidat? an magis defectus & indiſpoſitio nō eſt in ſtomacho & lĩgua, nā & ſitiūt, & quātū è lingua eſt, humida etiā expetūt. ſed defect⁹ potius in phātaſia eſt, cuius ſignū eſt, ꝙ nec videre volunt, nec tāgere, quanquam vti potum, appetāt humida. Fortaſſe igitur (vt diximus in ijs quę de ſympathia) phātaſia quorundam memoriā excitat, quæ pauorem ſolent incutere, quod & in rabie, poteſt contingere. quoniam enim & ſpuma circa os eorum obuerſatur, & corde præcipuè liqueſcunt, ex his phātaſia fit, quædam liquidi eos extinguentis, vnde formido fit, quotiens aut vident, aut tangunt, aut

&

& audiunt offerri liquida ſibi. In ægris autem phantaſia fit horribilium ex paruis occaſionibus, vt ſæpe ex aſpectu paruarum figurarum in parietibus videmus ęgros & lupos, & canes ſubimaginari ac clamare & iubere, vt inde auferantur. An quemadmodum diximus in ſympathijs, quæ exſiccata ſunt, humida poſſunt appetere & trahere, quum forma ſecundũ naturã per ſe remanet, quanquã actu & per accidens aliter ſit. at verò quum ſiccitas eo vſq; proceſſit, vt iam forma naturam non ſeruet amplius, ſed iam ab ea ceciderit, tum ſicca illa non ſolùm non appetunt humida, ſed vti cõtraria abhorrent, & à ſe abdicant, quemadmodum accidit, & in ijs qui prope mortem ſunt. omnem enim & cibũ & potũ ita abhorrẽt,

quòd nihil moleſtius & horribilius ijs offertur, quàm cibus & potus, quoniam membra iam priuata natura ſua ſint. ita igitur in rabie facta exſiccatione tāta, quòd iam natura propria collapſa eſt. & quæ prius vti conuenientia & bona recipiebat, nunc vti contraria & horribilia recipit, non ſolū potus liquidorum omnium, ſed & phantaſia abominationem parit. exſiccari autem rabie affectos manifeſtum eſt, quum etiā & in conuulſiones ex ſiccitate incidāt. Cur verò & qui ſub orbo arbore iacent, rurſus in rabiem vertātur, ſi alias rabidi fuere, conſimilē habet latentem cauſam ſi modo verum eſt, quod fama quadam circumfertur. nihil autem prohibet vapores, qui ex ea arbore continenter exhalāt, ſtiptici quidē, &

ſi lic

ſi licet dicere melancholici, ad ho minē delatos, & intus calefactos idem facere poſſe, quod & ſeminaria rabiei, magis autem in eo, qui rurſus rabidus, propter derelictam diſpoſitionem. atq; hęc de rabie probabiliter dicta ſint.

De Syphilide morbo ſeu Gallico. Cap. II.

NVnc ad eas contagiones pertranſeamus, quæ extrinſeca magis tentant, incipientes à Syphilide morbo. quippe nouum & diu noſtro orbe incognitum morbum inter alia admiranda noſtra tēpeſtas vidit, qui Europam ferè omnem, Aſiæ verò atque Affricę partem non paruam occupauit. In Italiam verò ijs ferè temporibus erupit, quibus Galli ſub rege Carolo regnum Neapolitanum oc-

cupauere, annos circiter decem ante.1500.à quibus nomen Morbo inditum fuit, Gallicus appellatus. Galli verò nominis iniuriam in nos retorquentes morbũ Italum vocant, Hiſpani Paturſam, Germani, nunc Meuium, nunc Gallicum dicunt. nonnulli nouo impoſito nomine pudendagram appellauere, ꝙ à pudendis inciperet, ſicuti & Mentagrã quòd à mento inciperet, nouum morbum apud antiquos appellatũ fuiſſe Plinius eſt author. Nos ſyphiliden in noſtris luſibus appellauimus. Hunc autem morbũ noſtro orbi adeo nouum, familiariſsimum tamẽ certis regionibus ferunt, qui per hiſpanas nauigationes nouum mundũ compercere, vbi vel plurimum abundet ea contagio, non ſecus illic domeſti

ca ac apud nos ſcabies . principiò igitur quũ is apud nos apparuiſſet, hæ ferè notæ conſpiciebãtur in eo morbo. oriebatur in quibuſdam ſine vlla ab alio concepta cõtagione. in quibuſdam (quæ maxima pars erat) è cõtage excipiebatur, verum non ex omni contactu, neq; promptè, ſed tum ſolũ, quum duo corpora contactu mutuo plurimũ incaluiſſent, quod prçcipuè in coitu eueniebat, quo maxima mortalium pars infecta fuit. viſi tamen infantes nonnulli fuere, qui è ſuctu lactis à matre aut nutrice infecta cõſimiliter affecti ſint. fomitẽ autẽ nõ relinquebat ea cõtagio, aut nõ niſi maxima quadã occaſione. neque ad diſtãs etiã ſeſe propagabat. ſed neq; ſtatĩ manifeſtabatur, verũ certo tpe delitęſcebat. interdũ quidẽ

per menſem, interdum per duos ſæpe & per quatuor menſes. Interea tamen ſigna nonnulla aderant conceptæ labis, animum triſtitia qnædam detinebat. corpus, laſsitudo, pallor, faciem. tandem quod in maiori parte inerat, vlcuſcula quædam circa pudenda oriebantur, ijs non diſsimilia quæ ſolent ex fatigatione contingere quam cariem vocant, ſed natura longè impar, nam hæc & emori contumax erat, & victa vna parte alia regerminabat immortali propagine. poſt hęc cruſtoſę quę dam puſtulæ per cutem erumpe bant. in quibuſdam quidem à cal uaria incipientes (quod vt plurimum erat) in quibuſdam in alijs locis, paruæ primum eæ apparebant, mox augebantur paulatim ad magnitudinē cooperculi grā-
dis

dis& ſimilitudinem etiam, ijs nō abſimiles, quæ in pueris Achores vocantur. differentiæ earum multæ viſebantur, quibuſdam paruæ & ſicciores, quibuſdam maiores & pinguiores, nonnullis liuidæ, alijs exalbidæ leuiter pallentes, alijs duriores & ſubrubentes. omnes autem paucis poſt diebus aperiebãtur, ac mucore quodam mucilagineo fœtido manabant. nec dici poteſt quãtus ille mucor perpetuo effluebat, quanta ſordicies, exulceratę deinde excedebãt more eorum vlcerum, quæ phagedenica appellantur, atque interdum non ſolas carnes, ſed & oſſa etiam ipſa inficiebant. quibus autē circa ſuperiora vigebat malum, ijs diſtillationes prauæ contingebant. quæ modo palatum, modo gargareonem, modo fau-

ces, & tonſillas erodebant. labia quibuſdam conſumpta ſunt, quibuſdam naſus, quibuſdam oculi, alijs pudenda tota. ad hæc autem magna ex parte gũmoſitates quędam per mẽbra concreſcebãt magna deformitate. nã ſæpe oui, ſæpe panis magnitudinẽ æquabãt, quibus apertis mucor ſuberat albus mucilagineus. tenax is callus maximè in brachijs & cruribus accidebat. qui interdũ vlcerabatur, interdũ integer vſq; ad mortem perſeuerabat. Præter prædicta omnia, quaſi parua illa forẽt, ingentes lacertorum dolores accedebant, ſępe cum ipſis puſtulis interdum ante, nonnunqnã poſt, & ipſi quidẽ diuturni, quibus nihil crudelius erat. affligebant pręcipuè noctu. dolor autẽ non propriè in iuncturis inerat, ſed circa
la

lacertos ipſos & neruos. Verùm quibuſdã nihilominus ſine dolore vllo oriebãtur puſtulæ. quibuſdam ſine puſtulis dolores, maior pars vtriſq; affligebatur. Interea languebãt mẽbra omnia, macies corpus detinebat, nullum aderat deſideriũ cibi. nullus ſomnus, ſed mœror & iracundia aſſidua & amor decubitus, facies & crura turgebant. quãdoq; & febricula quędã concomitabatur, ſed raro. dolebat quibuſdam caput, dolor is erat diuturnus & nullis medicaminibus parẽs. ſãguis ſi haurieba tur inſyncerus mucoſusq́; ſpectabatur, vrina craſsior pĩguis diuulſa & ſubrubẽs, quo ſolo ſigno, cũ non adeſſet febris, multos ꝓnouimus eo teneri morbo, egeſtiones ægrè reddebãtur, & illę mucoſę ſiccę. His notis tenebãtur ꝗtũ eo
mor

morbo laborabãt. Loquimur au
tẽ de his, quaſi de præteritis, quo-
niã tametſi nunc quoq; ea conta-
gio viget, poſt tamẽ illa prima tẽ
pora immutata videtur. ab inde
enim annis ferè viginti cœperũt
pauciores videri puſtulæ, gũmo-
ſitates verò plures, cùm è contra-
rio primis annis fuiſſet. Factæ itẽ
fuere puſtulæ (ſi q̃ apparebãt) ſic
ciores, ac dolores (ſi qui accede-
bant) cuius sũt acerbiores. porrò
& annis labentibus, annis iã ferè
ſex, in quibus nũc ſumus, magna
rurſus mutatio facta eſt eius mor
bi. quippe quum in valdè paucis
puſtulæ iam viſantur, & dolores
ferè nulli, aut multo leuiores, gũ
moſitates verò multæ. & quod
mirum omnibus viſum eſt, capil
lorum & reliquorum pilorum ca
ſus homines ferè ridiculos facit,
alijs

alijs ſine barba, alijs ſine ſupercilijs, alijs glabro capite in conſpe-ctum venientibus. quod infortunium prius putabatur ex medicaminibus euenire, præſertim ex argēto viuo. mox certiores facti omnes, ſciunt ex ipſo morbo immutato procedere, quinimo (& quod peius eſt) iam nunc multis videntur labefactari dentes, quibuſdam etiam cadere.

De Cauſis. Cap. 12.

IGitur quum primum tā nouus apparuiſſet morbus, magna ſtatim inter medicos oborta cōtrouerſia fuit. alijs cōtendentibus nullam ab antiquis factam de eo mentionē fuiſſe, alijs contrà fuiſſe factā, his quidem Elephantiam exiſtimātibus illis vocatum ab arabibus ſafati, alijs lichenas. primus Nicolaus

Leon

Leonicenus vir doctiſsimus, & grauis eam difficultatem ſuſtulit, apertè monſtrans nullum horum eſſe, ſed prorſus apud antiquos innominatũ fuiſſe morbũ. quanquam poſteriores quidam obſtinatè quidẽ magis, quàm rationabiliter tanto viro non planè aſſenſere, Elephantiaſim omnino aſſerẽtes eſſe. de quo mox pauca quædam & nos dicemus. Cæterum quicunque hactenus de eo morbo ſcripſere, alij quidẽ quid non eſſet, magis dixiſſe videntur quàm quid eſſet. alij eam rationem quæſiuiſſe magis, quæ circa formam verſatur, quòd eſſet ægritudo partim in compoſitione partim in complexione & vnitate, & id genus. materiam verò & principia quę magis fuerant perquirenda reliquere. alij materiã

qu

quidem attigere, principia verò & rationem eam, quæ è contagione dependet, non vt par erat, ſunt proſecuti. Nos verò in ijs luſibus quos ad Petrum Bembum nunc cardinalem ſcripſimus, quo fortè tẽpore à peſtilẽtia rus pulſis multum otij nacti eſſemus, de his omnibus quędam certè attigimus: verum quantum Poetica concedere potuit. quæ quum non admittat omnia, multa quidem prętermitti à nobis neceſſe fuit pro toto negotio, quæ ſi nunc proſequamur operæprecium facturos eſſe nos exiſtimamus. quod igitur ad primã morbi originem attinet, arbitrati ſunt aliqui contagionẽ hãc è nouo illo mundo delatã ad nos fuiſſe, quẽ Hiſpanę nauigationes adinuenêre, vbi ea labes plurimũ viget. cuius ſignũ id
affe

afferunt, ꝙ tum & morbus hic apud nos primum apparuit, quũ & nauigatio illa facta fuit, & cõmercia habita illius gentis: propter quod & apud Hiſpanos viſus primùm fuit. quare totam labem hanc cõſiſtere putant in cõtagione vnius ad alium. ſed profecto tametſi maxima mortaliũ pars è cõtagione morbũ hunc cõtraxit, obſeruatum eſt tamen innumeros alios ſine vlla contagione per ſe infectionem eã perpeſſos fuiſſe. Impoſsibile præterea fuiſſet tam paruo tempore contagionem, quę per ſe ſegnis eſt, nec concipitur facile, tantũ terrarum peragraſſe ab vna claſſe ad Hiſpanos primum delatã. quando conſtat aut eodẽ tẽpore, aut ferè eodẽ, & in Hiſpania, & Gallia, & Italia, & Germania, & tota ferè Scythi

thia viſam fuiſſe. adde ꝙ prædixiſſe illā aſtronomos certis ante annis nō paruū indiciū eſt, aliud ſubeſſe illi principiū, quàm ſimplicem cōtagionē. primū igitur illud mirum videri non debet nouos atq; inſolitos morbos certis temporibus apparere, non quidē delatos ab vna regione ad aliam, ſed ſuis cauſis exortos, ann. 1482. pleuretidis genus quoddam erupit, quod totā ferè Italiam affecit. noſtris verò temporibus illæ prius nō viſæ in Italia febres apparuere, quas lenticulas vocant, de q̄bus ſuprà egimus. vidimus & annis ſuperioribus lippitudinem contagioſam quaſdā ciuitates inuaſiſſe. vidimus & peſtem illā ſolis bobus cōmunē. de qua ſupra meminimus. quam ob rē nec mirum eſſe debet, ſi & galli-

cus morbus nõ prius cognitus in noſtro orbe per multa ſecula, nũc primũ eruperit. venient & ægritudines aliæ nouæ inuſitatęque, quũ tempus feret. ſicuti & mentagra apud antiquos, quæ poſtea amplius nunquã viſa eſt. hic idẽ morbus interibit & extinguetur, mox etiam & nepotibus noſtris rurſus videndus renaſcetur, quẽadmodum & præteritis ætatibus viſum à maioribus noſtris fuiſſe credẽdũ eſt. de quo nõ pauca indicia etiãnum ſunt. Tonſor quidã amicus noſter libellum habebat experimẽtorũ quorũdã antiquũ ſatis, inter q̃ vnũ, inter alia ſcriptum erat, cui titulus erat ad ſcabiẽ craſſam, quę cũ doloribus iuncturarũ accidit. is ergo quum primũ recẽtiſsimus eſſet morbus, memor medicaminis, conſuluit me-

medicos quoſdã,nuni vti eo medicamẽto deberet in noua illa cõtagione,quam per ſcabiem craſſam ſignificari exiſtimabat. medici autem inſpecto medicamine acriter prohibuere, quòd ex argento viuo conſtaret & ſulphure. felix niſi medicos illos conſuluiſſet incredibili quęſtu diues futurus. paruit autem nec auſus eſt experiri medicamẽ. quod demũ expertus,atq; optimũ agnoſcens valde indoluit, quod ſero vſus eo fuiſſet, quæſtu iam per alios ſibi arrepto. ex quo videre profecto poſſumus alijs etiam ætatibus viſum eum morbum fuiſſe. Sunt qui putent, & Auicennam illum ſignificaſſe capite de olibano quũ dixit Tus valere dolori cõpoſito illitũ ex aceto & oleo, & eſt dolor inquit, cum quo pro

ueniunt in corpore ſicut verrucę cum deambulatione ſicut formicæ. ſed certè hoc nihil eſt, quoniã Auicẽna illic trãsfert, quod Dioſcorides ſcribit de Ture, quum dicit: Formicãtes verrucas inter initia impetiginesq́; ex aceto & pice illitũ tollit, per quæ Mirmecia intelligit. vt ergo ad propoſitũ reuertamur, inter nouos morbos & eos, qui raro in lucem veniũt, collocãdus eſt morbus gallicus. quare & cauſas illius ac principia oportet ex ijs eſſe, quæ raro & ipſa contingant. eſſe autem talia vt cõmunia ſint non ſolùm multis mortalium, ſed & regionibus multis. quod certè in nullam aliam cauſam referri poteſt, quã in aeris conſtitutionẽ. qualis autem ea fuerit, & ex quibus principijs exorta, nũc eſt inquirẽdum.

Quo-

Quoniã igitur analogię ſuę ſunt in contagioſis, & principia oportet eſſe analoga(vt dictũ eſt) ad ea quæ affectum recipiunt, manifeſtum eſt, principia huius contagiõis ad phlegma craſſum & ſordidũ analogiã habuiſſe. ſi enim ad puſtulas reſpiciamus, quæ eo in morbo apparuere, ſi ad gummoſitates, ſi ad lacertorum dolores, vbiq; qdẽ videbimus nõ niſi mucorem & ſordiciem. & demũ phlegma lentum, mucilagineũ, craſſum, quare & ſeminaria à quibus contagio per ſe omnis dependet, talia quoq; ſuo modo fuiſſe cenſendũ eſt. quocirca & aerem, vnde origo fuit morbi, diſpoſitionẽ eiuſmodi contraxiſſe. cuius ſeminaria lenta quoq; & phlegmati conſimili analoga eſſent, & in eo aliorum rurſus ſeminariorum

productiua taliũ, qualia & prima fuere. quoniã autẽ & erodit, atq; exeſt contagio hęc, oportet & ſeminaria illius acria eſſe, quãquã in lentore multo obſepta ſepultaq́;. Talia igitur principia habuiſſe infectionem hanc putandum eſt, atq; in aere ſordidã quãdam obrepſiſſe putrefactionem, quæ mox ad craſſum & ſordidũ phlegma in nobis habuiſſet analogiã. quo autem pacto, & quibus de cauſis in aere eiuſmodi diſpoſitio facta fuerit, difficilè quidem eſt certò ſcire. ſi quid tamen rationabiliter conijci poteſt, hoc certè erit. quæcũq; enim cauſa & principiũ id fecerit, oportet illud ex ijs eſſe, quę raro eueniũt. ſiquidem & diſpoſitio illa in aere, quę raro viſam contagem hanc peperit, ex ijs eſt quæ raro contingũt.

quo

quoniã igitur(vt ſupradiximus) quæ hic ſunt, maximè à ſuperioribus cœlo, ſcilicet & ſyderibus alterantur, & varijs afficiuntur modis, nihil aliud eſſe poſſe videtur, quòd in tot regiones per tantum ſpatij potuerit aerem tã male afficere, niſi cœli & ſyderũ cõſtitutiones, & eas quidem, quę & raro accidunt, & magna quũ accidunt, poſsint efficere. Supra autem mõſtratum eſt, tum magna & portẽtoſa poſſe huc ſydera inducere, quum plura eorũ in vnũ cocunt. ac talem certè coitum & conuentum ſyderum vidit tempeſtas noſtra, trium ſuperiorum Saturni, Iouis, & Martis. qui cõuentus & raro accidere ſolet, & quum accidit, magna ſemper apportare conſueuit. tum quòd ea Sydera potentiſsima ſunt,

tum q̀ vnio illa diu perdurat, ꝓpter motus tarditatem præſertim Saturni & Iouis. quã coniunctionẽ videntes Aſtrologi, nouas magnasq́; ægritudines portendi prædixere. Si quid igitur probabiliter dici poteſt de principio tantæ contagionis, ita certè exiſtimandum eſt. Ergo facto eo ſyderum conuentu ingentẽ vaporum tractionem fuiſſe factã credendum eſt. q cõmiſti aeri diuerſimodeq́; agitati tandem ſordidã putrefactionẽ intulerint, à qua ſeminaria illa in nos importata fuere, q̃ ad ſordidos & mucoſos humores, quale eſt phlegma craſſum & mucoſum, haberẽt analogiã. vndẽ tandem contagio illa enata eſt, quò mox tot mortalium, tot regiones male affecit, partim quidẽ aere ipſo principia & ſeminaria

ria immittēte, partim de vno in aliū contagione pertrāſeunte. ac de origine morbi & principijs eius ita traditū ſit. ꝙ verò & materia eius ad quā ea principia habuerunt analogiam, ſit phlegma ſordidū & craſſum (vt diximus manifeſtiſsimū eſſe pōt) ſi enim puſtulas inſpiciamus, illę omnes pingues mucore incredibili manantes fuere. Si verò gummoſitates, & illæ cōcreto phlegmate cōſtabant, quòd ſi & ad dolores ipſos lacertorum, & illi quidē idē oſtendēt. erant enim diuturni extenſiui, noctu affligentes, factis item diſſectionibus lentor quidā per neruos & lacertos coextētus cernebatur. quare nemini dubiū eſſe debet materiā eius contagionis eſſe mucoſum phlegma & ſordidū. videntur autē puſtulæ ex

minus craſſa materia originē habuiſſe, gūmoſitates ex craſsiſsima, dolores verò ex media quadā. quippè ſerpēte cōtage ꝑ maſſam ſanguinis & pabulū ſibi faciēte in phlegmate, pars qdē qu minuscraſſa, minusq́; ſegnis era extra pellebatur ad cutim, atq; i lic ſenſim cōcreſcebat ī puſtulas q̄ verò craſsior aliq̄to fuerat & m nus apta vſq; ad cutim expelli, r ſidebat circa neruos & lacertos vbi coextenta dolores acerbiſsimos excitabat. Craſsiſsima verò circa partes q̄ſdā coagulabatur & in gūmoſitates cōcreſcebat. non erat aūt prōpta cōtages vt excíperetur, ꝓpter lētorē in quo ſepulta erāt ſeminaria, ſed indigebat cōcalefactiōe quadā corporū ſic quodāmō actu fiebant ſem naria, & alteri agglutinari poterāt,

rāt, & ſeſe ex analogo ſibi pabulo ꝓpagare, qđ nō calefacta face re q̃dē nō poterāt, quaſi coagulato. ꝓpter eādē cām & diu latebat contages intra corpus: anteq̃ ſeſe manifeſtè oſtēderet, qm̃ ſegniter ſerperet, ꝓpter frigiditatē & craſſitiē materiæ. mox tñ exedebat & ſolida etiā carpebat, ꝓpter acuitatē ſeminariorū in dēſa materia quū actu fiebāt, & putrefactio ꝓcedebat. apparebāt aūt primū vlcuſcula circa pudenda, qm̃ inde prima origo cōtagionis initiū capiebat in maiori parte ex coitu. erāt aūt & malè morigerata ea vlcera, tū ꝙ locus ille ꝑ ſe ſatis putidus eſt, tū q̃a ſemiarijs hincinde diſꝑſis iā fiebat vt parte vna ſane ſcēte ꝓpter remedia, alia regermi naret. at puſtulę vt plurimū à caluaria occipiebant partim q̃dē, q̃a pars

pars illa propter ſordiciē & craſſitiem humoris, ex quo nutritur quodāmō analoga eſt ad cōtagē. partim ꝙ eius euaporatio ſurſum fertur. in omni autē putrefactione euaporatio plurima fit. qbus aūt puſtulæ aderāt multæ minus dolorū accedebat, ꝙ materia multa excerneretur, ac ſimul ſignum id eſſet materiā eſſe ſubtiliorem. Cōtra verò quibus craſsior erat, dolores quidē multi inſurgebāt. ac puſtulæ pauciores. materia verò quæ dolores dabat, nō erat in iuncturis ipſis infixa, quòd craſſior eſſet, q̃ penetrare in iuncturas poſſet, quare ſup neruis & lacertis maximè reſidebat. affligebat autē noctu magis & ſole condēte ſe, quoniā interdiu calor naturalis ſolet exteriora petere, ad quæ moueri ſolēt mēbra, demā-

da-

datus à natura ad vigiliæ opera exercēda, nec non à lumine ſolis excitus, quā ob rē fouebat quodāmodo ea mēbra & ventoſitates exoluebat, quę lacertos & neruos extendebāt & vellicabāt. ac ſimul & materiā cōcoquebat. noctu verò introrſum recurrere calor ſolet, & membra ea deſerere, ad quæ per diem demandatur à natura, qua de cauſa dolores tum excitabantur & diſtentiones maiores accreſcebāt, deſtituta materia à calore fouente & diſſoluente ventoſitates. Annis verò labētibus mutatio quædā eius morbi facta eſt. quoniam diſpoſitio prima quæ in aere fuerat, iam ceſſauerat. nec morbus aliam ſui propagationem habeat q̃ è contagione vnius ad alterū, propter quod perſeuerabat. omnis autem con-

ta-

tagio q̃to magis abeſt à principio & prima origine, tãto ſiccior ſit & terreſtrior, propter aduſtionẽ, quæ continẽter coniungitur. qua de cauſa primi temporis cõtagiones, quaſi ortui & principio propinquæ, ſordidiores pinguioresq́; viſebãtur, & puſtularũ plurium, minorũ verò dolorũ. quæ verò annis poſt ſequentibus contigere, vtpote aduſtę & craſſę magis, pauciores quidem puſtulas, maiores autẽ dolores dedere. nã & à principio vbi plus erat puſtularũ, illic minus erat dolorũ, vbi minus puſtularũ plus dolorũ cernebatur. porrò & annis hiſce vltimis, quaſi in ſenio exiſtẽte contage & materia facta craſsiſsima, maior adhuc mutatio facta eſt, nã gũmoſitates multæ apparent, puſtulæ autẽ paucisſimæ, & illæ ſic-

icciores, dolores autẽ ferè nulli, ut longè minores. ꝙ materia ꝓpter craſsiciẽ facillimè cõcreſcat n gummoſitates, extra autẽ nõ aciliter ꝓpellatur ad cutim, vel eſidebat circa lacertos. ꝙ ſi quid amen ad cutim peruenit, id tenue quoddã phlegma eſt, quod ſalſedinem quandã acquiſiuit ex aduſtione, quare ad radices pilorum latum pabulũ eorum abſumit, vnde & ipſi mox cadunt, ſicuti in porrigine, Alopecia, & achoribus ſiccis accidit. Fortaſſe autem & idem fit in hoc morbo nunc, quod & in Alphis accidit, in quibus decidunt pili, materia quadam alba mucilaginoſa coextenta ad radices eorum. nam vidimus quoſdam quibus barba deciderat conſimilem quãdam ſub cute coextẽtũ humorẽ habuiſſe.

quod

quod facillimè poteſt nũc eueni-
re in euaporatiõe & ſecretione q̃
fit ab ea materia iam penevitrea,
coagulatis vaporibus vbi ad pilo
rum radices peruenire. quocũq;
igitur modo id fiat, exiſtimandũ
eſt ſenium iã huius morbi incœ-
piſſe, nec longè poſt futurum, vt
ne per contagẽ quidẽ ſe propa-
get. quoniã materia in dies frigi-
dior fit, & terreſtrior, in qua & ſe
minaria tum pauciora, tum & de
biliora in dies gignuntur. ꝓpter
quod nec iam facilè concipitur
nunc ea contagio, vti prius ſole-
bat, quare & tandẽ fiet, vt nec ſe-
ſe poſsit propagare, ſed deſinat,
reuerſura mox, quũ eadem prin
cipia, & eædem cauſæ reuerten-
tur. eſt autem certis regionibus
familiaris contages, vt in Hiſpa-
na vocata inſula & vicinis alijs,
quo

quoniā (vt diximus) ea diſpoſitio quam ad nos tēporis longitudo attulit, illic connaturalis viget huic morbo gignendo. quemadmodū Elephātiæ, Aegyptus, Iudæaq́; familiaritatem quandā habent, quæ igitur principia & cauſæ fuerint nouæ huius contagionis, & quo conſiſtat, & quam habeat analogiam, & quæ ſint eius accidentia & notę, per hęc hactenus determinatum ſit.

De Elephantia. Cap. 13.

NOn eſſe autem Gallicū vocatum morbum eum qui Elephantia vel Elephantiaſis interdum & Elephas à gręcis appellatur, ſufficere quidē ad oſtendendum ea poſſent, quæ Leonicenus vir tantus ſcripſerat. Veruntamen ſi & nunc quoque pauca quædam eadem de re adij-

ciantur, non inutile fuerit (vt pro miſimus). quando poſteriorum quidam plus æquo obſtinati ſcriptis mādauere eundem eſſe morbum Elephantiam & morbū Gallicum, atque eiſdem etiam remedijs curari oportere. quod autem eos præcipuè decepit: id fuit, ꝙ vidētes ipſi antiquos ſeorſum de Lepra ſcribere, & ſeorſum de Elephantia, tum exiſtimantes per lepræ nomen ab ijs intelligi, illud quod vulgo lepram vocamus, ne ſciuerunt quid nam eſſet Elephātia, niſi morbus hic. qui mox Gallicus eſt appellatus. ſed certè hæc monſtrāt antiquorum ſcripta parum fuiſſe conſiderata ab oſtinatioribus hiſce hominibus. neque enim ita eſt vti ipſi putant, per lepram à græcis eū morbum intelligi, qui vulgo lepra dicitur, ſed

aliam

aliam quandam longè leuiorem diſpoſitionem, de qua ſimul cum pſora hoc eſt ſcabie agũt. quę via quædam eſt ad Elephantiam, quę propriè paſsio illa eſt, quam non ſolum vulgus, ſed & recentes medici tum Latini, tum Arabes leprã vocant. Paulus de lepra agẽs vna cum pſora, horũ inquit morborum vterq; ſummę cutis aſperitas eſt, cum pruritu & corporis attenuatione, ex melãcholico humore ortum habens. Galenus in libello de tumoribus. ſunt autem pſora & lepra melancholicę paſſiones ſolius cutis. quæ ſi in venis & carne inualeſcant, cancer nominatur & Elephas. item quoſdam dicit ex Elephantioſis factos fuiſſe leproſos, ægritudine in melius conuerſa. manifeſtum igitur eſſe poteſt leuiorẽ multo eſſe lepram

apud antiquos, quam Elephãtiē quòd autem & Elephãtia ea propriè ſit, quæ vulgo lepra dicitur, ex his manifeſtum ſimul fiet. nã vt primum à noſtris incipiamus, Plinius libro. 26. nouos quoſdã ponit morbos Elephantiaſim & Lychenas, quos ſine dolore vllo, ſine vitę periculo contigiſſe ſcribit. diximus, inquit, Elephantiaſim ante Pompei Magni ætatem non accidiſſe in Italia, & ipſam à facie ſæpius incipientem in nare prima veluti lenticula, mox inualeſcente per totum corpus maculoſa. & varijs coloribus, & inęquali cute, alibi craſſa, alibi tenui, dura ceu ſcabie aſpera. ad poſtremũ verò augeſcente intumeſcẽtibus digitis in pedibus manibuſq́;. Aegypto peculiare hoc malum, & quum in reges incidiſſet, populis fun

funebre . quippe in balneis ſolia ſanguine temperabant, ad medicandum eam. quis non videt per hæc non Gallicum morbũ ſignificari, qui dolores vel ingentes af ferat, ſed vocatam vulgo lepram, quæ ſine dolore accidit, quæ à na re incipit, vt & Paulus, & Auicēna, & alij recentiores tradũt, quã Aegypto familiarem omnes dicunt, & ipſe præſertim Galenus, quam demum vnam humano le niri ſanguine conſueuiſſe libri omnes pleni ſunt. Arabes verò per Elephantiam non planè id intelligunt, quod gręci & latini, ſed tu morem quendam pedum ex humore melancholico, ceu è varicũ genere, quaſi ſpeciem eam lepræ intelligant, in qua pedes more Elephantum tument, per leprã autem id accipiũt, quod & vulgo le

pra dicitur à græcis Elephãtia.notæ autem Elephantiæ & accidentia hęc ſunt, oritur primò ſine dolore vllo, ſine febre, ac delitet ipſa quoq; certo tempore, priuſquam ſe prodat, mox prima vt plurimũ indicia dat à nare oborta parua veluti lenticula ſubnigra. cutis deinde varia fit colore, duritia, aſperitate, attenuatione, quippe alibi liuida fit, alibi alba, alibi in atro ruffa, dura hic, illic lenior, alicubi aſpera & ſquãmoſa, alicubi craſſa, & veluti coriũ igne induratum, puſtulæ ſimul per totũ corpus enaſcuntur duræ, & vt plurimum purpuraſcẽtes, quæ tractu tẽporis exulcerantur, & pus emittunt, verum non multum ac ſiccius, quàm in ſyphilide circũ tumeſcunt vicina membra, & alia contrahuntur, alia extenduntur.

pro

propter quod multis excauatur naſus, os vtrinq; contrahitur verſus aures, oculi rotundantur, & ſimiles ſatyris (qui pingũtur) fiũt. vnde & ſatyriaſis etiã is morbus appellari cõſueuit. quanquã ſunt qui ſatyriaſim dictum putẽt, propter tentiginem nimiam veneris quæ eo in morbo contingit. Tument deinde digiti in pedibus ac manibus, ac pedes ſimiles fiũt Elephantum pedibus. vnde quidam volunt eſſe Elephantiaſim appellatũ. quanquã Archigenes à magnitudine morbi, ita vocatum dicat. Adhæc autẽ & venulæ, quæ ſub lingua ſunt, ceu varicoſę fiũt pruritus adeſt, & cum eo tentigo veneris vehemens. fetent mox & tolerari iã non poſſunt, & multis alba per totũ fit cutis, quæ inſanabilis habetur. Cõtagioſus porrò

eſt morbus non cõtactu ſolo, ſed & fomite. & anhelitu etiam, quãquam tardè irrepat & ſeſe propaget. in viros autem graſſatur magis, quàm in mulieres. quin & eunuchi pauciſsimi viſi ſunt eo malo correpti. propter quod & nonnullos legimus ſeſe caſtrauiſſe ne eo tentarentur. Nationum verò aliæ familiarem habent, vt Aegyptus & Iudæa, aliæ vix nouere. ſimpliciter autem extremæ calidæ & frigidæ regiones eam labẽ ſentiunt magis quàm mediæ, vt Aetius authoritate Archigenis refert. propter quod Germani & Scythæ, & Aegyptij, & Arabes, maximè illi obnoxij ſunt, quanquam Galenus contradicere videtur Archigeni, qui Germanos, & Scythas carere hoc morbo dicit. Itali verò & Græci minus. & certè

tè ſemper apud nos viſus raro fuit is morbus, quãquã ꝑ ciuitates domus, quæ hoſpitalia vocantur, & ſupellectiles ſumptibus publicis paratæ ſtructęq́; videãtur Elephãtiacis ſuſcipiendis. Verùm quos ego hactenus vidi, nemo quidem, aut pauci è ſuſceptis Elephãtiaci mihi viſi ſunt, ſed leproſi ſolum, aut impetigine quadam fera detenti. atq; hęc ferè ſigna ſunt, quę in Elephantia videri ſolẽt. ex quibus vnuſquiſq; videre poteſt, longè alium eſſe morbum, qui Gallicus appellatur, qui non in melãcholico humore ſedem habet, ſed in phlegmate ſordido, qui nõ fomite afficit, non anhelitu, in quo tẽtigo in Venerem omnis abeſt, dolores autẽ vel acerbiſsimi adſunt. quoniã autẽ & hic cõtagioſus eſt morbus, manifeſtũ eſt in-

clu

cludere ipſum ſeminaria contagionis, ſicuti & alios. eorum verò analogia non ad mucoſam & ſordidã pituitã eſt, quẽadmodũ vocati Gallici, ſed ad humorem melancholicum magis. quod puſtulę ipſæ maxime monſtrat, durę, ſiccæ, purpureæ. tum & cutis duricies, & inæqualitas quod & oẽs quoq; qui eo de morbo ſcripſere atteſtantur, vt dictum eſt. Elephãtioſos inquit Galenus eodẽ modo curabis, ſicuti & cancrum. ex eadẽ enim materia ſunt. in libello de Tumoribus paſsio eſt Elephas propriã habẽs generationẽ in melãcholico ſanguine, tractu verò tẽporis nigra colera fit. ea de cauſa puſtulæ ſicciores ſunt, vlcera verò minus mucoſa, habent tamẽ ſordiciẽ ſuã. quoniã putrefactio omnis ꝑ ſe ſordida eſt. viros

aute

autē magis q̃ mulieres tangit hęc cōtagio, ꝙ melāncholici ſanguinis plus habēt viri. ſed cur frigidæ regiones & Germani, & Scythę magis ea tenētur q̃ Itali & Græci, humidiores exiſtentes, cauſa eſt (vt mihi videtur) ꝙ ij ſanguine multo abundāt, & eo quidem pingui & vnctuoſo quare multa in eo exhalatio fit, quæ cùm ad cutim peruenit, ob denſitatem eius, & frigiditatem regionis, non euaporat tota, ſed ſolùm quod tenuius eſt, craſsius verò ſub cute coit, atque illic exuritur. quod facilè fit, propter vnctuoſitatem, vnde nō tranſpirans putreſcit, & labem hanc gignit, cuius ſeminaria analogiam habent ad partes ſanguinis craſſiores & melāncholicas vnctuoſas. propter quod & porcorū carnes maximè aptæ ſunt ad

Elephantias inducendas. ex ijs enim multus fit ſanguis exuri idoneus. quod verò Galenus ſcribit non eſt, quòd regiones compareт niſi in victu. Cuius cauſa Aegyptus familiarem habet eam labē. Germani verò & Scythæ minus ex hac cauſa. Scythæ autem minime, propter lactis vſum. qui verò in calidis regionibus degunt, craſſum quidē & ipſi ſanguinem habent & denſam cutem, ſed alia de cauſa, quare & ipſis maximè exuritur ſub cute ſanguis, & putreſcit. medijs autem in regionibus temperatior eſt ſanguis & bene tranſpirabilis caro. Mulieres verò & Eunuchi qui mulieribus ſimiles ſunt, propter frigiditatem ſanguinis & aquoſitatem, minus eo tenentur morbo. Dolores verò nō excitat Elephantia nec cō-

uul

uulſiones, vti in Gallico morbo ſpectantur, quoniam in ſicco magis conſiſtit, & materia ſi qua eſt, non reſidet circa neruos & lacertos, ſed circa ſumma conſiſtit magis, propter quod nec febrem facit. quærat autē fortaſſe quis, cur furorem non facit hęc paſſio, nec amentiam, cùm in melancholia exuſta conſiſtat. cauſam inde eſſe cenſendum eſt, quòd in furore & amentia exuſtio præcipuè circa cor & cerebrū verſatur, in Elephantia autem circa cutim magis, quòd ſi ſanguis fortè & introrſum vratur, nō ita tamen exuritur, vt furorem faciat, natura ſemper ad ſumma pellente quod vitiatur. tument autem membra quoniam materia multa ſub cute collecta caleſit non trāſpirans & coextenditur. porrò & nutrimē-
tum

tum in ijs locis non planè concoctum, ſed vitioſum in tumorem concreſcit. pruritus verò fit, propter acrimoniam aduſtionis. propter pruritum autem tentigo circa genitalia, ad quod non parum facit natura melãcholię, quæ ſpirituoſa maxime eſt. vt Ariſtoteles docet. à facie verò id malũ incipit, quoniam exhalatio omnis facillimè ſurſum fertur, præſertim ad faciem, ad quam venulæ multæ terminantur, quæ & ſpongioſa eſt, vnde & aliæ multæ infectiones faciem pręcipue tentant. vt Ionthi & id genus. tarda verò eſt ea cõtagio, quoniam in humore craſſo cõſiſtit. cur autem fomitem ipſa relinquat, Gallicus autẽ morbus non, quum lentore maiori abundet, dubitationẽ habet. dicẽdũ ſeminaria in Gallico morbo,

bo, propter lentorem & frigiditatem ſtatim coagulari, & aut non agglutinari in fomite, aut ſi agglutinantur, non inficere alium, frigida& coagulata exiſtentia, niſi valde calefiãt. propter quod viſi quidam ſunt, qui è linteis, vbi dormierant gallico morbo ſordidiſsimè exulcerato affecti, conceperint infectionem. Cæterum fomitem non relinquit, vt plurimũ ea contages. quæ autẽ in Elephãtia ſunt ſeminaria, calidiora multo exiſtunt, vtpote in aduſtionè quadam cõſtituta. propter quod non coagulantur, lentorem autẽ habent tantum, quantus ſufficit, vt in fomite agglutinetur. fit porrò Elephantiaſis aliquando quidẽ per ſe in aliquibus, & primò in quibus melãcholicus eſt ſanguis & multus, & vnctuoſus, & cutis

den

dēſior, quādoq; ab alio cōcipitur, in quibus nō neceſſe eſt ſanguinē eſſe per ſe malè affectum, ſed malè afficitur à ſeminarijs contagionis, corrumpentibus craſſam & ſiccam ſanguinis partem, ad quā habent analogiam. atq; ita ſe habet Elephantiaſis paſſio, quæ vulgo lepra dicitur.

De lepra propriè dicta & ſcabie. Cap. 14.

LEpra verò ita ab antiquis vocata in duobus præcipue differt ab Elephātia loco & materia. quippe profundius agitur Elephantia, quanquā & ipſa circa ſumma verſatur. lepra verò in ſuperficie magis eſt. materia porrò Elephantiæ craſſior eſſe videtur, & exuſta etiam num magis. propter quod profundatur magis. vtraque tamē ex

me

melancholico humore fit. nihil autē prohibet, & in vtraq; interdū cōiungi aliquid ſalſæ pituitę, vnde fit, vt nec Elephātia, nec lepra vno ſemp viſantur modo. ꝙ ſi diuturnior fiat lepra, & tractu tēporis malignior, tū in Elephātiam tranſit. ſunt autem in lepra ſuæ puſtulę atq; interdū crebræ, cęterū ſicciores, quàm in Elephātia & ſquāmantes magis, quàm exedentes. pruritus quoq; plurimum infeſtat, macies corpus tenet, & vt vno verbo dicatur, delicatior quędā Elephantiaſis lepra eſt. oritur autem vt plurimū primò in nobis vitio humorū & cōplexionis & regiminis. nihil autem prohibet & contagionē ab alio concipi. contrahitur autem & à natiuitate, ſicuti & Elephantia. pſora autem quā noſtri ſcabiem

biem vocant, leuior adhuc diſpo ſitio eſt, quàm lepra tranſiens & ipſa in lepram, ſicuti lepra in Elephãtiã, quũ grauior vtraq; fit. videntur autem græci per pſorę nomen tantum eã ſcabiei ſpeciẽ ſignificare, quæ ſiccior eſt, & melã choliæ non nihil ſapit, quare cõtractius pſoram capiunt, quàm nos ſcabiem.

De diſtinctione infectionum cutanearum. Cap. 15.

QVoniam autem infectionũ, quæ cutim carpunt, multæ sũt ſpecies & multa nomina ſed cõfuſa ſatis, bene erit de ijs curſim pauca quædam notaſſe, vt cognoſcamus quomodo inter ſe differãt, & quæ contagioſæ ſint, & quæ non. Ergo ſi colera ſit q̃ ad cutim propellitur, vel illic aliter clauditur, ſi quidẽ

nõ

nõ putreſcat, tũ Eryſipelas vocatum facit, puſtulã ſcilicet vnã aut plures cum rubore, caloreq́; multo, nonnunquã & cũ febre, interdum quidem in facie, facta interdum & in alijs partibus. grauior autem multo eſt, quæ faciem carpit. nam ſępe è parua puſtula accidit circunſtantes partes, & faciem totam adeo inflammari, vt & oculi aperiri non poſsint, & labia præ tumore deformia reddãtur, quod fit communicata acrimonia ad circumadiacentes partes. moderni guttam rubeam appellant. ſi ergo cholera imputreſcens inflammata & accenſa ſit, Eryſipelas hoc ferũ facit, ſi verò inflãmata nõ fuerit, alia Eryſipelata edit, q̃ è pura ſi ſint cholera, ſimpliciter dicũtur Eryſipelata. ſi verò nõ è pura ſint cholera, ſed

cōmiſta, nō ſimpliciter dicūtur,
ſed cū adiectione cōmiſti humo
ris vel abſceſſus ab humore ap-
pellati. ſi quidē enim ſanguini ſit
admiſta, ἐρυσιπέλας φλεγμονῶδες
vocatur, ſi pituitæ ἐρυσιπέλας οἰδη
ματῶδες, ſi melancholiæ ἐρυσιπέ-
λας σκιῤῥῶδες prædominante ſem
per cholera, verū in hoc Scyrrho
de ſi inflāmata & accenſa ſit cho-
lera puſtulā illā facit, quæ ἐπινυ-
κτὶς vocatur, quòd ſæpiſsimè no
ctu enaſcatur, Arabes eſſere ap-
pellāt. ita ergo ſe habet cholera,
quæ nō putreſcit. quòd ſi putre-
ſcat iam & ſub cute puſtulas fa-
ciat, tū vocatos ἕρπητας, hoc eſt,
ſerpētes puſtulas gignit. quippè
ſtabile eſt Eryſipelas, & vrit ma-
gis ac ſquāmas & cruſtulas indu
cit. ſerpit autem herpes vocatus
modo, ſede priori relicta ad alias
par-

partes transferētibus ſeſe puſtulis, modo & in priori loco manētibus, & vicina pabulātibus. cuius ſerpiginis quū rationē multū cōſideraſſem, nō in aliā certè cauſam reducere potui, q̄ in putrefactionē ſubtilem humoris. nam ꝙ nō alia ſit differentia herpetis ab Eryſipelate, quàm ſubtilitas materiæ, durū quidē videtur, quādo & Herpes ille, qui ἐσθιώμενος dicitur, craſſæ ſatis materię eſt, cuius cauſa etiā exeſt, & ille etiam qui κεγχρεία vocatur. quid prætereà prohibeat ne cholera, quę Eryſipelas facit in latus exedat & pabuletur, ſi ſerpigo acuitatē ſequitur, q̄n cholera illa acutiſsima eſt. quare veriſimilius videtur in putrefactione quadā conſiſtere, quę herpetes facit cholera, ſignū cuius eſt, ꝙ ſordidiores videātur

ſemper Herpetes q̃ Eryſipelata. item & ſiccioribus indigẽt ad curationem, quum Eryſipelas indigeat humidioribus. porrò q̃ in putrefactione ſunt, promptiſsimè in vicinum infectionem conſimilem transferũt. præſertim ꝙ cutem non exurente herpete in latus magis pabulantur. ſępe igitur in parte prius infecta exhalat materia, quę putrefit infectione ad vicinũ cõmunicata, ſępe vtraque pars pabulo quodã inficitur. Ergo ſi putreſcat cholera, ſit aũt in ſuperficie, tũ ſimplex herpes fit, qui ſerpit tantũ, nõ aũt exeſt. at ſi profundior fuerit, nõ ſerpit ſolũ, ſed etiã exeſt, vnde nõ ſimplex fit herpes, ſed ἕρπης ἐσθιόμενος hoc eſt depaſcens vocatus, atque hic à craſsiori cholera fit, ille à tenuiori. porrò ſi hic qui æſthiome-

menus dicitur, à cholera accenſa & inflammata fiat, herpes ille fit, qui vulgo ignis ſyluaticus appellatur. ſi verò non accenſa ſit cholera, ęſthiomeni ſimplices fiunt. atq; hi quidē herpetes à cholera fiunt pura. ꝙ ſi non pura ſit, ſed miſta tenui pituitę, putreſcat autē, herpetē illū gignit, qui κεγχρίας hoc eſt miliaris appellatur, ꝙ puſtulę ſimiles ſint granis milij. atque ita ſe habent Herpetes, quos Celſus per ignē ſacrū intelligit. non enim vt quidam volunt, per ignem ſacrum intelligitur ab eo Eryſipelas. ſiquidem de igne ſacro ſeorſum, & de Eryſipelate agit. Si verò ſanguis fuerit, qui in cutim influit, interdum qdem puſtuloſos abſceſſus facit, interdū maiores etiā, quā Eryſipelas ſit, quos phlegmonas vocāt. ru-

bent ij cũ calore & dolore ac febre etiã, vt plurimũ. ſicut aũt ſanguis quãdoq; purus eſt, quãdoq; miſtus, quod plurimum fit, ita & phlegmon alius ſimpliciter dicitur, alius cũ adiectione nominis admiſti humoris. ſi enim illi cholera admiſceatur phlegmon, fit Eryſipelatodes, ſi verò pituita, phlegmon dicitur ædematodes, ſi melancholia phlegmon ſcyrrhodes dominãte ſemper ſanguine. ſpecies autẽ phlegmonis ſunt δοθιὴν φῦμα φύγεθλον, Dotienem nos furunculũ vocamus abſceſſum in acutum tendentẽ cũ inflãmatione rubore & dolore, cui nõ nihil choleræ admiſtũ eſt. phyma verò furunculo ſimile pene eſt, ſed planius eſt, & rotundius, vulgus impropriè carbonẽ vocat, multũ differẽs ab eo q ꝓpriè

car

carbunculus dicitur. fit aũt phyma è ſanguine ſubaduſto craſsiore q̈ qui furũculũ facit. phigethlon verò eſt quod noſtri panẽ vocãt ob ſimilitudinẽ, alij & bubonẽ. q̃q̈ ſunt, q bubonẽ appellãt q in carnibus laxis fit. phigethlon verò q in neruoſioribus. fit autẽ hic vel è puro ſanguine vel miſto tenui pituitæ. ſi verò ſimul inflãmatus ſit ſanguis ac putreſcat, tũ bubones peſtilentes facit: quos Auicenna althoin vocat. quod ſi ſubtilis admodũ ſanguis ſit, influat autẽ in ſummã cutẽ, puſtuloſos abſceſſus facit. ſi igitur non inflãmatus qdẽ ſit, calefactus tñ vt quaſi ferueat, tũ exanthemata vocata facit quas Plinius eruptiones papularũ vocat, vulgus ſufferſuras à feruore vt arbitror dictas. puſtulæ ſunt, vix cutim excedẽ-

tes rubræ, confertæ inuicem, pueris præcipuè familiares quum ſupercaleſcunt. ſunt autem duũ generũ, quædã ſicciores & rubicundiores quas Auicenna plantã noctis appellat, quędã verò in rubore albicantes tenui pituita cõmiſta ſanguini, quę Græci ἵδρωα vocant, noſtri ſudamina, Auicenna deſudationes. quòd ſi craſsior aliquãtiſper ſit ſanguis, ac ſimul putreſcat, nõ autẽ inflãmatus, tum ſi tenui cholerę cõmiſtus ſit, vocatas morbillos facit, ſi tenui pituitæ variolas, quæ duo, ἐξανθήματα etiamnum à Græcis vocantur. At ſi pituita fuerit, quæ in cute tumores facit, ſi quidẽ humidũ ſuũ ſeruat, nec à calore fuit exſiccata, nec à frigore cõcreta, tum molles facit tumores, q̃ οἰδήματα vocantur. q̱dã tumores ſimpliciter

ter transferūt, ſimplici nimis(vt mihi videtur)vocabulo, Arabes vndimiā vocant. quòd ſi pituita, aut à calore, aut à frigore indurata fuit, vocatos Scyrrhos facit. è quibus ſunt ſtrumæ, quas χοιράδας Græci vocant, & nodi quos γαγγλία, & id genus glandulæ & gūmoſitates reliquæ.tum & verrucæ quæ porra vulgo appellamus,quæ ſi baſi latiore ſint μυρμηκίαι, vocātur, quaſi formicantes, quòd punctiones in ijs fiāt,quaſi formicarum. Si verò ſint baſi tenuiore, ac veluti ſuſpēſæ ἀκροχορδῶνες nuncupantur. Auicenna verò Myrmecia confundit cū herpete,& in herpete curam ponit, quam Galenus Myrmecijs tradit, errore periculoſo, niſi capitulis diuerſis addita ſint, vni q̄ alterius ſunt. Sunt prętereа ex hoc

hoc genere calloſitates quædam, quarum alij proprie calli à nobis dicuntur à Græcis τύλοι, tum & vocati claui ἧλοι à Græcis dicti. è pituita quoq; & aliæ puſtulę fiunt, quales ἴονθοι, qui à Latinis varri, vulgo coſsi vocãtur, ꝗ præſertim oriuntur in facie. ſunt & φλυκταῖναι, quas Auicenna nomine veſsicarum cõprehẽdit, bullæ ſunt nõ diſsimiles ijs, quas excitat aqua feruẽs, ꝗbus tenuis ſubeſt pituita. proxima ijs ſunt ψυδράκια vocata phlyctænis paulò duriora, quibus cũ pituita tenuis ſubeſt melãcholia. phlyctænæ verò è ſimpliciori ſunt pituita paululũ inflãmata, vñ & in bullã ſurgit. porrò è pituita ſalſa fiũt vocatæ à vulgo volaticæ, Celſus papulas vocat, Græci λειχῆνας. quãquã ſunt, qui Lychenas transferant im

impetiginē, quod non rectè fieri arbitror. quòd autē quas nos volaticas dicimus, Celſo papulæ ſint, manifeſtū eſt, ſi materiam, ſi modū ſerpendi, qui ab ipſo traditur, reſpiciamus. ſunt autē duorū generū. alterū, quod fit è tenui pituita & ſalſa per ſummā cutē ſerpēte in orbē, quod paſsim nomine volaticę monſtratur. alterū cui parū melācholiæ adiungitur, & profundius aliquāto ſerpit. & nō præciſe in orbē, quod ſæpe in impetiginē vertitur, nec me latet Lychenis nomē à græcis interdū latius capi pro fœdiori cutis habitu, vnde & poeta ſordidos appellat Lychenas, & Plinius ipſe etiā nouū morbū Pompeij ætate viſum Lychenas vocauit, ſicuti & mentagrā. quæ omnia ex ſalſa pituita fiunt putreſcente, cui quid-

dam

dam melancholiæ permiſtum eſt, propter quod ſordida putrefactio fit. Gignitur prætereà & ſcabies è ſalſa pituita, cui nomen commune non propriè inuenio apud Græcos, quando ψώρα, aut illam ſignificat apud ipſos, quæ apud nos impetigo dicitur melancholica paſsio & via ad lepram: aut ſi ſcabiem notat, illã certè ſpeciem tantũ importat, quæ ſicca dicitur ſcabies. quare de ſcabie vidẽtur, aut non egiſſe græci cõmuni nomine, aut de ea nõ egiſſe, niſi fortè ſub pruritus capite cõprehẽderint. Sunt autẽ & aliæ quædã è pituita paſſiones ἀχὼρ & ἀλωπεκία & σίφηλις. Achores autẽ nos vulgo appellamus Latume, Plinius vlcera capitis manãtia transfert, Arabes Saphati appellant, cruſtoſæ ſunt

ſunt, & ſordidæ infectiones in capite puerorum præſertim natæ, de quibus nec multa nunc dicenda ſunt.

Si verò humor qui in cute tumorem facit melancholicus ſit, ſi quidem nec inflammatus fuerit, nec putreſcat, Scyrrhos melancholicos facit, alios quidem maiores, alios minores & puſtuloſos solùm. ſi autem inflammatus ſit & accenſus, non autem putreſcat, cancer vocatum facit. ſi verò putreſcat quidem, non autem inflammatus ſit, tum pſoram & lepram gignit & Elephãtiam nondum feram, at ſi inflammatus ſimul ſit, & putreſcat, Elephãtiam feram facit, quum iam horribiles aſpectu ſunt, ſimiliter & carbunculum quem Antracem vocant, generat. Impetigi-

tiginem porrò à nobis vocàtam non aliã eſſe apud græcos videtur mihi, quàm pſorã & lepram, quæ ſecundũ magis & minus illas quatuor ſpecies facit, quæ à Celſo traduntur. ex quibus patet impetiginẽ nõ eſſe Lychenas, vt multi vertunt, ſed eã magis quã ſuprà vocauimus volaticam Lychenas eſſe. hæc enim à phlegmate ſalſo, Impetigo autẽ è melancholico humore magis fit. ac de cutis infectionibus, ita per tranſcurſum determinatũ à nobis ſit. è quibus cõtagioſę ſunt bubo peſtilens, & exanthemata illæ quas ferſas & variolas vocamus & ſtrumæ quædã vlceratę & Lychenes nõnulli & ſcabies & Elephantia, & achores, & Alopecia, & Syphilis, & mẽtagra, & ſi quę alię ſunt, in q̃bus putrefactio ſordida fiat.

De

DE CVRATIONE LIBER TERTIUS.

Quòd peculiaris curatio debeatur contagioſis morbis. Cap. 1.

HActenus ergo de cõtagione quidē eſſet, & quibus principijs & cauſis fieret, & quæ eſſēt differētiæ eius omnes in vniuerſum quidē libro primo percurrimus, mox de contagioſis morbis aut omnibus, aut maximè notis qui eſſent, & quibus è cauſis penderent, & quo modo inter ſe differrent libro ſecundo diſſeruimus. ſupereſt iam vt de curatione omnium contagionum agamus, methodo primum (vt par eſt) generali & communi, mox & propria cuique morbo. de quo quidem in primis ambigat fortaſſe

aliquis, vtrum aliquam peculiarem & propriam curationem habeant contagioſi morbi ab alijs, & an tradita ſit à maioribus noſtris. mirum enim videri poteſt, ſi aliqua in his erat peculiaris methodus, prętermiſſam ab illis fuiſſe. At certè ſi rectè tradita ſunt, quæ ſuprà determinata fuere de contagione, propria quædam & determinata curatio debetur contagioſis morbis, quatenus contagioſi ſunt. quando diximus eos, & principio lõgè differre ab alijs & modo materiæ & putrefactionis, ac poſtremo & accidentibus ipſis. quibus omnib⁹ ſua animaduerſio & ſua curatio debetur. nã ſi quiſpiam rectè ſe habens tũ circa humores proprios, tum & circa complexionem & alia, phthiſim tamen ab alio per contagionem

nem concipiat, plurimum profe-
cto refert, ſi per initia aduoceris,
& ſeminaria eius contagionis per
ea extinguas, quæ dicemus: ijs e-
nim interemptis, nihil prætere
procedet morbus. ſimiliter & in
rabie ſe habet, & in Syphilide &
ſcabie, & alijs. quinimo & in pro
ceſſu quoque ſi ad communia re
mediā te conuertas catharrum
in phthiſi expurges, materiam
concoquas. nihil tamen opera-
bere, niſi perpetuò ad ſeminaria
animum & curationem aduertas.
porrò & in febribus, quæ peſti-
lentes dicuntur, cur non ijs reme
dijs vtimur, quibus in alijs ſole-
mus? cur protinus omnes clamāt
putrefactioni reſiſtendum eſſe?
nec quidem obſtructiones aperiē
do, non plenitudinē euacuando,
ſed propria quędā inquirēdo, quę

obſiſtant putrefactioni . quippe certus in his eſt putredinis modus, qui propriam animaduerſionem poſcit . Videntur igitur maiores noſtri curationes quarundã contagionum tradidiſſe, quantũ ad quędam remedia: verũ omnia illa non ad contagionem, quatenus contagio eſt, deſtinata fuiſſe, ſed aut fortuna quadam inuenta, aut ex ſimilitudine ad alia, vt venena & ſimilia. quæ res certior fit per ea, quæ circa vnumquenque morbum dicentur. quod iam aggrediamur, ab vniuerſali metho do & forma initium capientes.

Quoniam antem duplex eſt medendi ratio, altera quę pręſeruat, altera quæ liberat, nos breuitatis gratia, de ea quæ liberat, inquiſitionem faciemus, illud policentes, ꝙ hac rectè perſpecta vnuſquiſq

quiſque viam habere poterit quã facillimam, ad eam quoque quæ prẹſeruat. qui igitur contagiones curare volet, ad hæc aduertat neceſſe eſt. primum videat, quẹnam contagio eſt, vtrum earum, quæ extrinſecus veniunt. & an ab aere an ab alio ſit concepta, an earum ſit, quæ in nobis primò fiunt, & vtrum contactu ſolo afficiat, an & fomite, vel & ad diſtans feratur. tum perpendat qualis ſit, nũ acuta, an ſegnis, & quo in humore ſedem habeat & analogiã, nec non & quantum proceſsit, ſi in principio eſt, an plurimũ eſt progreſſa, & quibus in locis præcipuè ſit, intra ne tota, an extra tota, an vbiq;, & an ſolida occuparit, an per ſumma tantum erret, & vtrum velociter & largè ſerpat, an tardè & anguſtè, & vt ſum

matim dicamus, differentiæ omnes contagionum ante oculos habendæ ſunt.

De intentione quę habetur ad principia. Cap. 2.

HIs animaduerſis tria principaliter eſſe ſcito, ad quę intentio omnis dirigenda eſt. primum quidem principia, à quibus initium & originem putrefactio habet. ſecundum eſt materia, quæ in via eſt, vt inficiatur, & iam cœpit. tertium materia, quæ iã corrupta eſt, nec amplius reſtitui poteſt. ac principia quidem quandoque, vt diximus, cõmunia ſunt cum alijs morbis, qui in putrefactione conſiſtunt, quãdoque propria contagioſis. communia quidem ſunt plenitudo, obſtructio, malitia humorum, & ali

alia id genus. propria verò ſunt ſeminaria ipſa contagionum. nihil enim prohibet aliquo planeſana exiſtente, & menſurate in humoribus & alijs ſe habente, contagionem tamen ex alio ipſum cõtrahere. ergo ſi communia adſint principia nihil aliud nobis dicendum agendum ve ſit, niſi quæ medici iubent agenda, quum plenitudines, obſtructiones, & alia eiuſmodi adſunt. vbi verò ea adſunt, quę propria ſunt contagionibus principia, tum magna cura & diligentia opus eſt. protinus enim ſi ſeminaria ipſa, aut eneca re, aut educere poſsis, aut frangere, morbus præterea non vltra protenditur. quare maximè initia perpende ſi potes ijs adeſſe. ꝙ ſi non poſsis, ſcito tamen per totũ morbi proceſsũ continẽter cu

ram ad ſeminaria adhibendam eſ ſe. ad quæ multiplex ingenium eſt, & nunc vno modo ad illa, nũc alio agendum. poſſunt autem illa, aut extingui, & vt dicitur enecari, aut educi, aut frangi & alterari, aut repelli. his autem vti non ſemper omnibus datur, nec conuenit: ſed modo vno, modo alio, modo pluribus agere licet, vt & res, & occaſio, & reliqua poſcũt. Ergo extingunt & interimunt, & quæ calidiſsima ſunt, & quæ frigidiſſima, maximè autem quæ vrentia dicuntur, aut vicina vren tibus, ſiue per ignem facere velis, ſiue per ea, quæ cauſtica vocantur. extinguntur quidem ab ijs ſeminaria, ita vt ijs interemptis, & totus ſimul interimatur, qui imminet morbus. nihil enim remanet, quod præterea ſobolem

gig

gignat.nam ignis quidem vis,tametſi locum exurit, vltra tamen non aliud nocumētum relinquit quod vel ad priorem labem attineat, vel apportet nouam peiorem.quare vbi auxilium hoc adhiberi poteſt& debet,nullum pręſentius eſt. porrò extingunt & frigidiſsima, vt frigidæ potus, de quo ſuo loco dicemus,& ablutiones etiam,quod maximè valet ad ea ſeminaria, quæ in fomitibus continentur.

Sequēs ad ea ingenium eſt euacuatio.quod certè difficulter admodum fieri poteſt,quoniā hinc inde diſperſa ſint ſeminaria hæc, & per ſe educi non ſatis commodè poſſunt.nihil tamen prohibet cum humoribus quibus agglutinata ſunt,ſimul& ipſa quoq; educi. Verū non niſi vi multa fit.mo

di autem euacuãdi præcipui ſunt pharmaca quę aluum mouent, & quæ ſudorem cient & vrinam, & alia de quibus circa particularia rurſus dicemus: vt cucurbitulæ & phlebothomia, & reliqua.

Quæ verò frangunt & alterant ſeminaria, ea ſunt, quæ antipathiam habent materialem, hoc eſt per qualitates notas contraria ſunt. quoniam enim diximus ſeminaria hæc acrimoniam quãdam habere, tum & in lentore quòdam conſiſtere, acrimoniam quidem frigidis frangemus, lentorem verò ſiccis potentia. exſiccant autem alia per qualitatem ipſam, quæ eſt ſiccitas, quæ quidẽ paruæ actionis in tota natura eſt, alia per caliditatem, alia imbibitione, vt pulueres & farinæ, & id genus, alia modis omnibus vt ſal

quorum omnium interdum qui dem vnum, interdum aliud magis conueniens eſt. quare & abũdare oportet, vt eligere poſſimus quę magis conducunt. Repellunt autem quæ propriè ſpiritualem antipathiam habent aduerſus ſeminaria. diximus enim in natura diſſenſum hunc rerum eſſe, vt ſe ſe mutuo nonnulla pellant, quare ſicut & venena & ſeminaria contagionum, antipathiam habent ad animam & naturalem co lorem, ita & quædam alia ſunt, quæ vti antidota quædam antipa thiam quoque & ad venena & ad ſeminaria ipſa habent, & ea repellunt, fortaſſe autem & eadem obtundunt alio modo. nam quoniam ſpecies tum veneni, tum cō tagionis ad animam vti inamabi lis & ingrata fertur, & triſtitiã ingeri

gerit,ita ſpecies eorum,quæ anti dota ſunt, vti grata & læta recipi tur.qua è cauſa obtūditur paſsio prior à veneno & contage illata, &vigoratur anima,quod in fetore omni fieri manifeſtum eſt, vbi p odorata recreari nos ſentimus. quòd igitur in contagionibus an tipathia hęc verſetur:quę recreet per odorē, manifeſtum eſt : vtrū autem & illa quoque adſit, quæ repellat,& ſi non ita manifeſtum eſt,rationabile eſt tamen,& in ve nenis manifeſtiſsimum. conſtat enim aſſumptis quibuſdam anti dotis vim omnem veneni ſubito tolli, quod non alia facultate fieri poſſe videtur, quàm per ſpiritualem ſpeciem,quæ præcipue re pellat venenum. tametſi per materiales etiam qualitates operetur antidotum. Conſtat quoq; ru ſtic

ſticos quoſdam, quum fortè ſeca
rent herbas, demorſos fuiſſe à vi
pera ac repente inflatos, appoſita
autem Tormentilla vocata her-
ba ſupra locum, ſtatim liberatos
fuiſſe. Nos quoq; mirum quiddã
vidimus in bolo armenio. villi-
cus enim quidam noſter, quum à
me forte proficiſceretur in forũ,
inter eũdum ſenſit ſe in collo pin
gi, neſciens qua è re contigiſſet.
ſtatim autẽ facto tumore ingenti
& ſtrangulatione quadã ad me re
uerſus, nec quicquam loquẽs, ſed
ſolùm digito locum cõmonſtrãs
proſtrauit ſeſe ſuper capſa, mu-
giens quaſi moriturus. ego beſtiã
aliquã venenoſam ratus, qui neq;
carbũculi ſigna vlla vidiſſem, nec
alterius eorũ, quæ oriri in nobis
ſolent, bolum armenium propi-
naui cum aceto, vt fortè excellẽs
apud

apud me erat bolus, quo aſſumpto confeſtim & quodam quaſi miraculo detumuit locus, ac ſurgens ille & loquens, hoc me inquit à morte liberauit, putare autem ſe araneum pupugiſſe, qui decidiſſet in collum. hæc ergo & ſimilia à maiori quadã vi euenire quàm à notis qualitatibus cenſendum eſt, quod & circa malignas & venenis ſimiles contagiones cõtingere par eſt exiſtimare, in quibus ſuæ quoq; antipathiæ ſint, vt de eodem bolo armenio traditur, per quem in magna illa peſtilentia, quæ adeo Athenas vexauit, tot pręſeruatos legimus. Scordiũ quoq; cognitum ferunt tam mirè præſeruare à putrefactione, cùm cadauera, quę ſuper ipſa iacuerãt inuenta fuiſſent incorrupta. quãtum porrò & balſamum, & myr-
rha

rha,& aloe,& cedrus,& id genus à putrefactione couſeruent,notiſſimum eſt in cadaueribus regū. quare & circa contagiones eiuſmodi eſſe antipathiam nemo infi ciari debet.quæ autē illa ſint,qui bus data ſit tanta facultas, ſtatim dicemus. vtrum autē antipathia hæc ſit in ea qualitate, in qua & odor verſatur,an alia, incertū eſt homini. atq; hæc quidem remedia ſunt, quibus vti aduerſus ſeminaria poſſumus.

De intentione ad materiam, quæ iam infici cœpit. Cap. 3.

AD eam verò materiā quę nondum corrupta eſt, in periculo autem iam agitur, vna quidem generalis intentio eſt prohibere tum cauſas putrefactionis, tum iam inducti affectus principium, quod & alijs

etiam morbis, qui in putrefactio ne conſiſtunt, commune eſt. modus autem non eſt communis, ſicuti, nec cauſæ, nec ratio putrefactionis communis eſt his & alijs morbis. quippe in alijs præcipuę cauſæ ſunt plenitudo, obſtructio & humorum malitia, in his autē nulla horū neceſſaria per ſe ſunt, ſed quodammodo accidunt, aut concauſæ ſolùm ſunt, non autem per ſe principia. Igitur ſi hæ concauſæ contagionibus coniunctæ ſunt, negligēdæ quidem nō ſunt, ſed prout conuenit, tractandę, & tollendæ. quæ autem propria, & per ſe conſideratio & intentio ad materiam periclitantem vertitur, illa eſt, vt omni ingenio obſiſtas putrefactioni quæ inducitur, ac quomodo ſeminarijs, à quibus pendet, te opponas dictū eſt, quid

aut

autem circa materiã ipſam agas, nunc dicendũ. Quoniam autem in putrefactione omni diſſolutio quædam miſtionis fit, euaporante innato calido & humido, euaporãt autem hæc remollitis ab humiditate partibus, & ſublatis ab extranea caliditate, manifeſtum eſt ꝙ ad hæc obſiſtere neceſſe eſt, primum quidem remittendo eam, quæ inducitur extranea caliditas. deinde exſiccãdo, quę remollit partes, humiditatẽ, ac demũ ꝓhibendo diſſolutionẽ miſtionis. prohibent autem præcipuè reſinoſa, non ſolùm quòd exſiccent, ſed quòd conſtare materiam faciunt glutino ipſo. prohibent autem & intermiſti pulueres quidã imputreſcibiles ipſi exiſtentes: ſubtiliſsimè igitur diuiſi & interiecti inter partes ma-

teriæ partim alterantis actionem impediũt interpoſiti ipſi, partim materiã cõtinent ne diſſoluatur nexu quodam. Simili modo quo arena immiſta calci, tenacẽ nexũ opatur, & aquæ farina. penetrãt enim humida minima in tenuiſſimos vocatos poros ſiccorum, vnde ſeparari non poſſunt propter vacuum, nullo exiſtẽte alio, quod ſubingrediatur, quod maximè ad fortitudinem miſtionis valet. non negligenda autem eſt, nec parui facienda minimorum intermiſtorum actio. quis putaret in multo lacte ĩterpoſito pauco coagulo, aut tenui puluere plumæ floris cynaræ coagulari lac totum? quis crederet in magno aheno ebuliente ſaccaro, ac præ feruore iam erumpente, ſiſti tamen & conſtare ac deponere

eru

eruptionē & tumorem omnem impoſito paucißimo butyro? ꝗ verò attinet ad putrefactionem, nonne videmus conſeruari vina in magnis dolijs intermiſto pauco alumine, quæ alioqui citißimè putreſcant? quare nec mirum eſſe debet, ſi & eas quę in nobis fiunt putrefactiones, per interpoſitos pulueres quoſdã prohibeamus. atque hæc quidem ad materiam, quæ iam periclitatur, idonea remedia ſunt.

Ad eam verò materiam, quæ iam corrupta eſt, & reſtitui non poteſt, vna intentio eſt remouendi eam è corpore, quod aut pharmacijs fit, quum ſcilicet materia introrſum eſt, aut inciſionibus, vel diſſolutiuis, quum eſt extrorſum. habet autem & hæc digeſtiones ſuas à medico præpa-

randas. nos eas quidē quæ ad benignum reſtituunt, ſed eas, quæ euacuationem faciliorē reddunt. de q̱bus omnibus in particularibus morbis diſtinctius agemus. nunc enim generales magis percurrimus. quoniam autem remedijs abundare oportet in cõtagionibus, & modo vno, mõ alio vti neceſſe eſt, bene erit plura enumerare eorum, quæ in contagionibus valēt, vt eligere poſsimus, quæ idonea magis ſint. Vrentia ergo ſunt, viride æris, auripigmentum, calcitis, calcanthum, & quod ſublimatum vocatur, & quod præcipitatum, & vocata ruptoria, & id genus. vicina verò vrentibus, ſunt ſal, gemma, nitrũ & ſal & aceti fex vſta, & alumen, & cinis ficus, & ſtercus columbinum, & vatrachium, & clematis,

&

& thapſia,& euphorbium & py-
retrum & calx,& hermodactyli,
& vnguentum ægyptiacum , &
trochiſci , Andronis, & Diacal-
citis & eiuſmodi . Reſinæ verò,
quę & abſtergunt , & exſiccant,
& materiã conſtantem faciunt,
ſunt , Terebinthina , Laricina,
Abietina,cędria, Thus, maſtix,
galbanũ, myrrha, ſtyrax vtraq;
gũmi,laſer,& reliquæ. Quæ ve
rò tũ in pulueres redigi poſſunt,
tum decoqui, calida quidē & ſic-
ca ſunt,aſpalathus,cupreſſus,iu-
niperus, cedrus, xilobalſamum,
citrus,cedrus,agnus caſtus, Gua
iacum,agalochum,ſcordiũ,cha-
mædrys,dictamũ tum noſtrum,
tum creticum,pentaphyllon he-
ptaphyllon , & phu, & verbena,
& Thlaſpi,& vocata ſcabioſa,&
cardo benedictus,quem Theo-

phraſtus alteram ſpeciem Cnici agreſtis facit, tum & Gentiana, & ariſtolochia, & Smyrnium.

Item aromatica caſia, cinnamomum, calamus aromaticus, Iuncus odoratus, Macer, nux muſcata, Zedoaria, doronicum, galanga, iris. frigida verò & ſicca ſunt margaritæ, coralli, ſuccinum, ſaphiri, hiacynthi, & in magno prętio habitus ſmaragdus, tum terra lemnia, & bolus armenius, & ſamia, & ſandali, & vocata biſtorta, fortè bulapathon, & lapathi genera omnia præcipuè oxalis, & Trifolium omne, maximè quod odoratum dicitur, & conſimilis herba, quæ vulgo gallica appellatur fortè onobrychis, nec non & cicorium, & cicerbita, & nymphæa, & tamarindi, & cornu cerui, & os cordis eius, & cornu mo

no

nocerotis, & roſæ, & earum ſemi
na, & citria, & è liquidis acetum,
& omphacinum, & vinum oxya
canthinũ. ex antidotis verò ſunt
Theriaca & Mitridatum, & tro
chiſci deviperis, & Diamuſcum,
& diambra, & cyphi, & ſaccarũ
roſaceum, & eiuſmodi. Quæ
verò ſpiritualem antipathiã ha-
beant, non ſatis facilè eſt iudica-
re, quoniam eadem habent & eã
antipathiam, quæ inter materia-
les qualitates verſatur. quoniam
tamen nõnulla maiorem quan-
dam vim præſe ferunt, quàm ma
terialium qualitatum (vt ſupra
diximus) exiſtimandum eſt ta-
lia maximè eſſe terram lemniã,
& bolum armenium, & ſcor-
dium, & Heptaphyllon, & cor-
nu Monocerotis, & prædictas
gemmas pręcipuè Smaragdum,

& Theriacam,& Mitridatum,& ſi quid aliud in experientiam ve nit. Vrentibus autem vti tum ſolũ licet,quum contagio extra eſt, & ea quidem maligna ac in principio. ſi enim introrſum ſit contagio, adhibere quidem non potes vrentia ſine maiori pericu lo, extra verò ſi ſit,apponere qui dem potes & debes ſi maligna ſit contagio. verũ in principio ſolũ iuuabis. ſi enim iam radices egit, & introrſum ſeſe inſinuauit, nihil quidem proficies, ſi extra vrẽ tĩa appones,licet tamẽ quandoq; vicina vrentibus applicare, qbus admiſcẽda erunt pinguia quędã, quæ in ea introferant, at ſi extra quidem ſit cõtagio, nõ autẽ mali gna, nec ſic quidem vrentia ſunt applicãda.quãdo per alias facultates leuiores, & per abſtergẽtia

ſola

ſola leuare morbum datur, vt in ſcabie & ſimilibus. de his autem in particularibus rurſus dicetur, & quãdo & quomodo cõueniãt.

Calidis verò & ſiccis vti tum debes, quum materia non valde acuta eſt, ſed frigidior, ſiccis verò & frigidis quum calidior eſt. quoniã autem horũ multa & ſtiptica ſunt, & ſubſtantiæ craſsioris, inferius quidem examinabimus, quomodo liceat ea adhibere, & nõ adhibere. porrò per decocta conuenienter ages quũ introrſum contagio eſt, vt in febribus. per pulueres verò quũ maximè & multiplici facultate obſiſtere putrefactioni voles. atq; hęc quidem ſatis ſint quantũ ad vniuerſalem curandi rationem pertinet, nũc particularia proſequamur, à febribus incipientes,

De Curatione febrium variolarum, & morbillorum. Cap. 4.

INter febres quæ in contagione verſantur, illæ prius percurſę fuere, quę vocatas variolas & morbillos emittũt, vtpote minus ferę. de quibus quidem agemus, quatenus nondum peſtilentes ſunt. nam & ipſę in peſtilentijs ſępe viſuntur, ſimpliciter autem peſtilentes nõ ſunt. quoniã igitur diximus expulſationem illã variolarũ, morbillorumq́; quodãmodo criſim quandam eſſe, & ſequeſtrationẽ menſtruæ infectionis à ſanguine nulla tibi eſſe alia intentio debet, quàm vt non impedias expellentem naturam, ſed iuues potius, ſi opus eſt. quippe eam impediunt nonnulli interdum phlebothomijs, interdũ purgatorijs pharma

macijs. quare quũ tu videris febrem eſſe eiuſmodi, quæ eas expulſiones aut faciat, aut factura ſit, tum abſtine à medicamentis omnibus, ſed naturam ſine per ſe agere, niſi fortè à principio magnam plenitudinem fueris cõſpicatus. tũ enim licet vti purgante pharmaco, ſed non acri & moleſto: ꝙ ſi iuuãda natura ſit, locum prius procura, vt calidus decẽter exiſtat, vt ęger pãnis cõueniẽter tegatur, & ijs rubentibus, vt leui vtatur cibo, vino abſtineat, tũ vide quæ cauſæ prohibent expulſionẽ, num carnis denſitas ſit, aut craſsities materiæ. tunc enim iuuanda eſt natura cum ijs quæ foramina cutis aperiunt, & materiã attenuant. quales ſunt caricæ: & feniculus, & carui, & apiũ, & ſimilia, ex qbus cõmodè decocta fient.

fient. ſunt qui addāt lentes abie-
ƈta prima aqua decoƈtas, aliqui q̃
& tragacantham, quod quidem
fortè miretur aliquis. quando in
lentibus & tragacantha cōtraria
magis videtur intētio ineſſe, quū
& ingroſſent & inſpiſſent ſangui
nem, & cutim obſtruant. Verū
ita res accipienda eſt, ꝙ ebulitio
ſanguinis interdū temperata eſt,
interdum non temperata, ſed aut
maior q̃ oportet, aut tenuior quā
oportet: ſi igitur temperata eſt,
craſsior aūt humor qui feruet, tū
neq; lentes, neq; tragacantha ad-
iungi debet, ſed ſat erūt, quæ ſub
tiliant. at vbi intemperata eſt, &
maior quàm oportet, aut quod
excernitur nimis ſubtile viſum
fuerit, tum ſi prædiƈtis addantur
lentes & tragacātha, reƈtè facies,
quoniā ita ebulitionem tempe-
rabis

rabis, quod & in ſputo ſæpe fieri oportet, quũ plus æquo tenue eſt. nec plura de his febribus dicantur.

De Cura febrium peſtilentum communi. Cap. 5.

NVnc verò ad eas pertrãſeamus, quæ peſtilẽtes vocantur febres, quòd vel partẽ maiorem perdant, vel multos ſaltem. quarum quæ maiorẽ partem perdunt, verę peſtilentes dicuntur, quæ verò multos ſolũ, malignæ magis dici ſolent. quoniã autẽ gradibus ſolũ differunt, & cõmunẽ quãdã naturã habẽt, cõmunes primũ earũ curationes & intentiones trademus, mox & proprias proſequemur. Ergo ijs primũ conſideratis, quę diximus eſſe circa cõtagiones cõſiderãda, analogia ſcilicet loco, tẽpore & ante

ante alia morbi origine, extrinſe ca ne ſit, an intrinſeca. Scito & in his illa tria pręcipuè eſſe attendē da, ad quæ prius diximus eſſe o- mnē intentionē dirigendā: ſemi- naria ſcilicet, materiā periclitan- tem, & eā quæ periclitata iam & prorſus corrupta eſt. Ac quoniā ſupra dictū eſt, ſeminaria poſſe vniuerſalitervel extingui, vel frā gi, vel educi, vel per antipathias repelli, videndum eſt, quæ nam ex his in peſtilētibus febribuscō uenire poſsint. ac primum quidē extingui ſeminaria per vrētia nō datur, quoniā febris iam intror- ſum facta eſt, nec ſatis tutum eſt, introrſum aſſumere quæ vrunt. extra verò ſi apponas, aut nihil operaberis, aut contagē exagita- bis vehemētius, quare ꝑ alia in- genia age. vtrū autē extingui per

fri-

frigida poſsint, vt per aquę potũ, dubitationem habet, quoniã & ſi aqua quatenus frigida iuuare poſsit, at tamen quatenus humida, obeſſe non parum videbitur, q̃ augeat putrefactionẽ. non ſolùm igitur, propter hanc cauſam nocere potus aquæ poteſt, ſed & ob illud etiam, q̃ materiam crudiorem reddit, & obſtructionẽ adauget, quapròpter in maiori parte harum febriũ abſtinere ab eo potu melius eſt. nihil tamẽ ꝓhibet certis caſibus etiã cõuenire quũ febris ardens eſt, & cholera quodãmodo fuerit, ſi & reliqua cõſentiãt. tũ enim magis prodeſſe frigiditas, q̃ obeſſe humiditas poteſt. Igitur quum extingui non niſi rariſsimè poſsint ſeminaria febrium contagionem peſtilentem habẽtium, videndũ eſt

vtrũ

vtrũ ſaltem educi poſsint, ſed certè & hoc difficulter admodũ fit. per ſe enim ſeminaria valde diſperſa ſunt, & ſi educi detur, educuntur quidem per eductionem materiæ, cui ſunt hærentia. quomodo tamen fiat, & quibus modis melius, qbus difficilius, paulo poſt oſtendemus quũ de materiæ euacuatione tractabimus. ſupereſſe igitur videtur, vt maximè procuremus ea frangere, & per antipathias repellere. eorum autem quæ frangunt, omnia quidẽ potentia ſicca ſunt. ſed alia calida quidẽ ſunt, alia frigida, & rurſus alia ſicca tantũ ſunt, alia etiã ſtiptica, & craſſæ ſubſtantiæ. quare & dubiũ eſt vtrũ calidis vti liceat in his febribus, & vtrum ſtipticis. nam calida videntur, & febrem augere, & acrimoniã ſemi-

na

nariorum. ſtiptica verò videntur obſtruere, & tranſpirationem intercludere, & materiam craſsiorẽ facere. ad quæ dicẽdum eſt diuerſitates & analogias contagionum conſiderandas eſſe. aliæ enim ad craſsiores & pinguiores humores habent analogiam, aliæ ad ſubtiliores & acres magis, & aliæ ad ſpiritus etiam. porrò in quibuſdam obſtructiones multæ ſunt, in quibuſdam pauciores. vbi igitur analoga eſt contagio ad craſſos & frigidiores humores, præcipuè ſi & obſtructiones non paucæ ſint, bene erit ſiccis vti, quæ etiamcalida ſint. frigida autem minus conuenient, maximè ſi & ſtiptica fuerint craſſæ ſubſtantię. at vbi analogia ad ſubtiliores & acriores humores ſit, vel ad ſpiritus ipſos, obſtructiones autem

paucæ fuerint, tum decet per ſicca illa agere, quæ ſimul & frigida etiam ſint, quæ ſi etiam ſtiptica fuerint, nihil refert. frangũt enim hæc maximè & virtutẽ continẽt, ne diſſoluatur, quod potiſsimum accidit in his febribus. porrò ſi ea quæ per antipathias valẽt, vlla in contagione cõuenientia ſunt, in hac certè conueniẽtiſsima & maximè preſentanea ſunt, in qua cõtages venenis quibuſdam aſsimilatur. quare his maximè vtendũ, nec vnquã deſerẽda, quæ tũ repellendo, tum & confortando iuuãt. atq; hę quidẽ intentiones ad ſeminaria habẽdæ ſunt, quæ ſi ab aere vel alio dependeant, illud etiam principium extinguendum & frãgendum tibi erit. Ad materiã verò, quę in periculo eſt, primum illud ęquum eſt quęrere, vtrũ euacuat

cuatio vlla cõueniat, & qualis.ac conuenire quidẽ cùm plenitudo adeſt humoris ad putrefactionẽ parati manifeſtũ eſt.vbi verò plenitudo ea nõ adſit, ſed corruptio tota è cõtagione depẽdeat (nihil enim prohibet aliquo probè ſano exiſtente contagionẽ inferri) tũ non eſt procurãda euacuatio materiæ periclitãtis, p̃ſertim phlebotomijs aut pharmacis. quinimo de his dubitatio eſt, & controuerſia inter medicos vtrũ ſint adhibẽda in ea etiã materia, quæ cũ plenitudine peſtẽ affert. quippe ſunt qui in omni peſtilentia nõ ſemel ſolũ, ſed & bis ſanguinẽ hauriãt, rationem autem facti addunt, ꝙ hic morbus ſit magnus, imo omniũ maximus, quòd ebulitio in ſanguine magna fiat, ꝙ peccatũ in ipſo ſanguine quaſi sẽper ſit, &

corruptio, ꝙ per phlebotomias bene euentetur corpus & tranſpiret, ꝙ natura multum in his febribus grauetur, quę niſi ſubleuetur morbum non ferat, nõ expellat, nõ cõcoquat. propter quod multi viſi ſunt, quibus phlebotomia facta, ſtatim lenticularum expulſio facta fuit, quũ prius nulla appareret. Contra alij magnopere à phlebotomijs cauent, quòd experientia conſtet partem maximã eorum, quibus detractus fuiſſet ſanguis paulopoſt aut obijſſe, aut in deterius lapſos, vt annis 1505. & 1528. manifeſte viſum fuit, qua in re mihi ita dicendum videtur, quòd aut cõtagio extrinſecus cõcepta eſt, aut intrĩſecus primo in nobis facta, & hæc rurſus vel in initio eſt, vel iã valde ſparſa. ſi igitur extrinſecus venit cõtagio ſiue

in

in initio ſit, ſiue nō, nunquā ſanguis eſt per phlebotomiā mouēdus. ea de cauſa quod cōtages introrſum trahitur, & verſus cor, tā ea quæ circa ſumma eſt, q̃ ea quæ in venis pulmonis, niſi adeò magna plenitudo videatur vt ferri non poſsit. tū enim licet phlebotomia vti, ſed & hoc circa initia. propter quod ſuperioribus annis in quibus cōtages extrinſecus in nos venerat, maior pars eorū quibus ſecta fuit vena, periere. Si verò cōtages in nobis primò oborta fuerit, ſecurius quidem poſſumus detrahere ſanguinem, ſed & tūc ab initijs, & cùm plenitudo videtur. in vniuerſum enim hoc cōſtare debet, cùm iā ſparſa contagio eſt, & ſeminaria late iā diffunduntur, nihil venæ inciſionē iuuare, quinimo longè nocere magis.

quoniam omnis agitatio, quæ in ſanguine fit, putrefactionem val de adauget, quòd ſeminaria magis miſceri accidat, & ſinceras partes cum infectis, non aliter q̃ ſi in craterẽ aquæ ſalis aut fellis modico iniecto, ſi quieſcat aqua, & nõ agitetur minus ſalſa & amara permanet, ſi verò agitetur, ſtatim tota contaminatur permiſtis minimis inuicẽ. quare non ſolũ ſuperioribus annis, ſed ſemper & in alijs quoq; peſtilẽtijs viſum eſt magnã phlebotomatorum partẽ rẽ male egiſſe, quòd in anguſto ſit tẽpus, in quo venæ ſectio cõuenit, in amplo autẽ in quo nõ cõuenit. quare bene perpendere opus eſt, quando & quomodo ſeces, quòd ſi ſecanda ſit vena, ſatius etiamnũ exiſtimo ſecandam eſſe eam, quę in talis eſt, aut hęmorrhoidas aperi

riendas.hæc enim & ſi nõ omnes venas,quę ad cor poſſunt deferre contagem,diuertũt, at quarundã tamen curſum ab eo reuocant,& contagem amouent.ſed certè cõuenientius agunt, qui per cucurbitulas multas cõminuere ſanguinem volunt.nihil ergo te moueat ad ſecandam venã,quòd morbus ſit magnus. maior enim fiet ſi ſecueris,maior quoq; & ebulitio,& corruptio in ſanguine,tranſpiratio autem minor.quòd autem expulſio lenticularum in quibuſdã viſa fuerit facta phlebotomia,nõ potentiam maiorem virtuti additam mõſtrat,ſed ſymptoma maius. ſicut enim cõmota aqua calida,euaporatio fit maior,ita & hic cõmoto & agitato ſanguine euaporatio excitatur maior, q̃ valdè ſtimulãs virtutẽ,expulſionẽ irre-

gularem facit; non qualē natura per ſe quaſi criſim faciēs deligere ſolet cuius ſignū eſt, ꝙ ſtatim deli tere, cōſueuere expulſiones illę, quas ſymptomiticas vocāt. quare nec ijs apparētibus multa ſpes nos tenere debet. De ea verò eua cuatione, quæ per medicamenta purgatoria fit, ſimiliter nec planè cōuenit inter medicos, quibuſdā parcētibus medicamētis, quòd vi deant ijs aſſumptis, ægros quaſi â ſummo ad imū concidere, alijs verò vel crebro exhibentibus, & alijs placidiora quidē, alijs acerbiora propinantibus. de quo rurſus penè idem dicendum quod de phlebotomia, nam & pharmaca introrſum trahunt contagē, & ſanguinē maximè agitant, & per miſcēt, propter quod multi viſi ſunt quaſi de omni virtute deci-

dis

diſſe. Igitur niſi magna appareat plenitudo, bonum eſt pharmacis abſtinere. ꝙ ſi affuerit, apta autē vt euacuari poſsit, maximè circa initia, (multæ enim materiæ non ſunt crudæ etiam per initia) tum ſolutiuis vti potes. placidiora verò; ipſe amē magis, q̈ acria, ꝙ ſi nō ſufficiant ea craſsiores humores educere, danda quidē & acria ſuadeo, ſed quantitatis minoris. porrò nec diſpliceat euacuatio illa, q̄ per vrinam fit, & quę per ſudorē. Auxilia præterea illa, quæ ſupra dicta ſunt valere ad materiā, quæ corrūpi incipit, prætermittenda non ſunt, ac imprimis quę exſiccant, quorum quæ ſimul calida ſunt, tum exhibeātur, quum craſſiores, & ſegnioreshumores ſunt. quę verò frigida, vbi tenuiores & acriores ſunt, tum nec diſpliceāt,

q̄ imputreſcibilia ipſa exiſtentia intermiſta prohibēt putrefactionē, quorū multa etiā ſpiritualem antipathiā habēt, & partim repellunt, partim cōfortāt, vt odorata.

Materiam verò, quę iam corrupta eſt, nō intra debes relinquere, ſed ſecernere, & extra pellere quantum potes. facit id quidā ſępe natura modo p maculas quaſdam, modo per puſtulas, modo per abſceſſus alios, vt plurimum autem per alui deiectionem. Verùm quū ſegnis natura eſt, tu eius officium aſſume, & euacua interdum cliſteribus, interdum leniēti bus, interdum purgatorijs pharmacijs, verùm caue ne ſtimulum multum adhibeas, quoniam quæ corrupta ſunt, non poſcunt irritamentum magnum, lubrica ipſa exiſtentia, atq; etiā valdè irritantia

tia. Sũt qui per aloem aut diebus ſingulis, aut alternis leuiter purgent, alij per alia. cuius rei certa methodus eſſe non poteſt, ſed diſcreto medico opus eſt.

De curatione febrium quæ lenticulæ vocantur. Cap. 6.

NVnc de particularibus magis agamus, ac primũ de curatione earũ febriũ pertractemus, quę ꝙ non verę peſtilẽtes ſunt, malignę tantum dicuntur, quales illæ fuere, quæ annis 1505. & 1528. tam largè apparuere, quas alij lenticulas, alij pũcticula vel peticulas appellauere de quibus diligentiſsimè agendum videtur, quoniam ſæpe per epidemias reuertuntur, ſæpe ſine ijs enaſcuntur, ac nunc etiam per Italiã viſuntur, certis autẽ regionibus maximè familiares. refere

mus

mus autem in primis quo pacto medici eas curabant, quũ primũ in eas perinde ac ignotas incidere inter quos tanta diſcordia orta fuit, vt penè ludibrio haberentur. nã vt à victu ordiamur, alij libera liter & largè nutriri ægros iubebant, quòd dicerent virtutem plurimũ diſſolui, ita præcipere Hippocratem, ita principẽ Auicẽnã, alij tenuiſsimum victum dabãt, exiſtimantes ægritudinem à plenitudine multa depẽdere, alij extremorum dubij mediocritatem tenebant vti ſecuram magis. meracum nonnulli propinabant, nõ nulli aquam aut ſimplicẽ, aut vino granatorum permiſtam. ſed nec minus circa phlebotomias cõtrouerſia oriebatur, alijs protinus & largè ſanguinẽ haurientibus, alijs nunquã volentibus ſeca

re venã, quòd vidiſſent maiorem partem eorum, quibus ſecta fuiſſet, vitã finire, inter quos alij putantes media quadam via incedere hęmorrhoidas aperiebant. porrò & circa euacuationes eadẽ diſſenſio agebatur. alij enim acribus medicamentis vtebantur, alij aut nullis, aut leuioribus, nec deerant qui dicerent eam febrem ſudoribus eſſe finiendã, qua in re & empirici quoq; & chimiſtæ ſuas partes habuere, qui ſublimatis quibuſdam liquoribus ad eam rẽ efficaciter vterentur, à quibus plurimi mortui ſunt, multi ad orci portas deducti quidã omnino ſaluati. maior medicorũ pars more empiricorũ à venenis ſimilitudinẽ accipiẽtes, ijs vtebãtur, quę ad venena ſolẽt apponi, quare & per bolum armeniũ, & terrã lemniã,

&

&eiuſmodi medicabantur. cõtrà alij iſthæc negabant eſſe adhibẽda, quòd obſtruerẽt venas & foramina, quòd expulſiones impedirẽt, ſed cõmunibus digerentibus agebãt. nõnulli exiſtimãtes morbũ in aduſtione conſiſtere ea dabant, quę aduſtioni aduerſantur. inter quas controuerſias magna mortaliũ pars, & nobilitas vrbiũ perijt. Nos quæ partim lõga experiẽtia, partim ratione cõprobauimus, in medium adducemus, ſi tanta in re prę ſtari mortalibus aliquod beneficiũ poſsit. quod certè fiet, ſi quę circa contagiones cõtemplati fuimus, non aſpernabũtur. in primis igitur ante oculos ea ſunt habẽda, quæ ſupra de analogia eius febris, & cauſis dicta ſunt. Quoniam ergo eius analogiam diximus, nec ad ſpiritus

per

per ſe eſſe, neque ad acres humo-
res, ſed ad mediam quandam ma
teriam, qualis eſt ſanguis, in qua
diſſoluatur quidem virtus, ſed nõ
vehemẽter, & cito. incipiẽtes qui
dẽ à victu melius egiſſe illos exi-
ſtimamus, qui mediocri victu vte
bãtur. ſic enim & æger nõ graua-
batur, & cõſeruabatur virtus, qua
re & nos hac diæta ægros ſemper
nutriuimus, interdum quidẽ ſub
trahentes magis, interdũ & appo
nentes. neq; enim hæ febres ſem-
per in eodẽ ſunt, ſed aliæ ad acu-
tas magis accedunt, aliæ ad tar-
diores. prout & ſanguis modo bi-
lioſior eſt, modo pituitoſior. po-
tus autẽ ſi fieri poteſt, non è vino
detur, quoniã euaporatio multa
in his febrib⁹ accidit, & deliriũ fa
cillimè cõſequitur, qđ peſsima res
eſt, non ſolũ ꝙ circa nobiliſsimũ
memb

membrum verſetur malum, ſed ob id quod parere nolunt ægri. ſit ergo aqua vel ſimplex decocta vel aceto miſta, qui potus ante alios mihi idoneus videtur, quod ſi ſtomachus fortè non ferat, nihil prohibet cinnamomi paululum admiſceri, ſunt qui miſcent ſyrupũ acetoſum, aliqui qui citri ſuccũ. ſunt etiã qui magis ament aquas, quæ ſublimatæ vocantur, vel cicorij, vel oxaldis, vel cicerbitæ, vel boraginis & id genus. quod ſi vinum concedendum ſit, eligatur quod pauciferum vocatur à græcis ὀλιγοφοροσ, ſapore acerbum.

Aer verò ſi quid vitij contine re videbitur tibi, aut permutetur, aut bene perfletur, aut per irrorationes & ſuffitus emẽdetur, tum reliquum diæticum regimen rectè diſpenſetur, vt par eſt.

Quod

Quod verò ad medicinale attinet, q̃rendū in primis de phlebotomia videtur vtrū conueniat in his febribus, an non, & quando, & quibus è venis, quoniã ita certè res cecidit annis ſuperioribus, vt maior pars phlebotomatorū perierit. cauſam ego arbitror inde fuiſſe, quòd febres illæ tū maximè ex aere contigere (vt dictū eſt) quare extrinſecus quum veniſſet contagio, circa ſumma in corporibus præcipuè vigebat, & in venis remotioribus. facta igitur phlebotomia introrſum, ſtatim trahebatur in ſpiritualia. adde & illud ꝙ febribus his lenibus & placidis apparẽtibus, non fiebat venæ ſectio circa initia, ſed tū maximè quū ſeminaria iã diſperſa erãt, & radices vndiq; ege rãt. quare ſecta vena, ſanguis plu

rimũ quidẽ agitabatur & cõmiſcebatur, parũ autẽ de ſeminarijs & de corrupta materia ſecũ educebatur. vnde in diſcrimen ponebatur magis æger q̃ iuuaretur. ſi igitur & nunc quoq; aut futuris tẽporibus extrinſecus videris acceſsiſſe contagionẽ, non affueris autẽ circa principia, præſertim ſi nec adeſſe magnã plenitudinem animaduerteris, tũ ſatius erit venæ parcere. at verò ſi corruptio in aliquo primo enata fuerit, ſi vocatus fueris ad principia, tum ſecurè venã incide & ſanguinẽ multũ extrahe, ſi reliqua cõſentiunt. ꝙ ſi poſt tertiũ diẽ aut quartũ ſolũ acceſſeris, tũ maturius cõſule. ſi tamẽ hominẽ ſanguinis multi, præcipuè & fibroſi præ manibus tibi fors dederit, aude ſanguinẽ haurire, niſi natura tẽtauerit ex-
pul-

pulſionẽ aliquã.cæterũ quũ valde ſparſa cõtagio eſt ſectioni parce, ſed cucurbitulas appone, niſi valde magna ſit plenitudo.ea eñ quũ eſt, melius aut per pharmaca tolletur, aut ꝑ apertionem hæmorrhoidũ, aut inciſionẽ ſaphenæ. De pharmacis verò purgatorijs eadẽ animaduerſio habenda eſt. nã & ipſa à circũferentia introrſum trahunt, & ſanguinẽ valde exagitant. & nõ multũ de ſeminarijs educũt. ſi tamẽ plenitudo humorũ viſa fuerit, niſi ex ijs fuerint, qui cõtumaces ſunt, euacuationibus, ſi potes à principijs euacua. alioqui aut nihil moue, aut ſolùm quãtum ſufficiat educere, quæ iã corrupta eſt materia. ſint aũt ſolutiua, aut aloe, aut caſia ſiliqua, aut mãna, aut ſyrupus roſatus ſolutiuus. expertũ au

tem eſt pharmacum illud multũ valere, quod per agaricum fit, & ſyrupũ roſatum ſolutiuũ. vehementiora verò mihi nõ placent.

Quod verò ad ſudorem attinet, non paruo teneri errore illos exiſtimo, qui indiſcretè volunt finire has febres per ſudorem. nã ſi obſtructio fortè adſit, ſi plenitudo, ſi cruditas, non ſolũ nihil proderis per inducentia ſudorẽ, ſed magnopere lædes. multũ prę terea refert, quibus ſudorem prouoces. ſublimatorum enim multa præſertim chimiſtica calidiſsima ſunt, & febrẽ ardentiſsimam reddunt, ac virtutes exoluunt. tũ autem nõ damnẽ inuitandũ eſſe ſudorem quum maculæ apparẽt quidem, ſed ægrè natura expellit, reliquis conſentientibus. quare nec male videntur facere qui deco-

decocto feniculi,& lacæ, & caricarũ vtuntur. vtilius autẽ fiet ſi ea addantur,quæ ſimul & contagioni obſiſtunt, qualis eſt ſcordium herba & trifoliũ odoratũ, & quæ luiula vocatur, fortè quæ & oxys apud Plinium,& vocata gallica, & ſimilia. placent quoq; & quæ per vrinã multã materiã educunt.nam multas ex his febribus vidimus p eiuſmodi criſim finitas. His ergo cõſideratis, ſcito reliquam curationem in eo cõſiſtere,quod putrefactioni & cõtagioni omnibus ingenijs aduerſatur,tam per ea,quę communia & alijs febribus remedia ſunt, q̃ per propria contagioſis. quoniã autem quæ propria ſunt, omnia quidem potentia ſunt ſicca,& ſic eorum alia calida, alia frigida, & rurſus alia etiam ſtiptica,& craſ-

ſæ ſubſtãtiæ, quęrat fortaſſe aliquis vtrũ calida conueniãt in his febribus, ſimiliter & vtrũ ſtiptica, & quæ ſunt craſſæ ſubſtantię. qua de re Alexander Mondella medicus Brixienſis vir doctus & diligens nõnulla ad nos ſcripſit, ac pręcipuè ſuper ſmaragdo, quẽ aliq medici veluti arcanũ quoddam & venerandum antidotum habent. bene igitur erit de hiſce dubijs (vt promiſimus) nonnulla dicere, quod maximè ad hoc febris genus pertinere videtur. primũ igitur quãtum ad calida attinet, quoniã multæ harum febriũ in ſanguine pituitoſo cõſiſtunt, & materia in eo genere craſsiori, ſi quis per calida in ijs agat, nihil (vt opinor) nocebit, aut ſi frigidis, calida tamẽ permiſceat, præſertim aromatica, & quæ excellẽ

ter

ter aduerſantur putrefactioni. Si verò biliosior fuerit ſanguis conuenientiora erūt frigida, ſiue pulueres fuerint, ſiue decocta, ſiue alia. atq; in his ſi etiā ſtiptica adhibeas, nihil officies, niſi valde multa obſtructio fuerit viſa, qđ rarius in eo ſanguine accidit. quare nec dubita per hæc naturam & macularū expulſionē impedire, ſi ſanguis ſubtilis ſit. nam potius ebulitionem temperabis (vt in variolas dictū eſt). ab his verò magis cauendum tibi ſit, quum craſſior eſt ſanguis, & obſtructionibus paratior. Cęterū illud notandum eſt, quòd ſtipticorū quædā craſsiſsimæ ſubſtantiæ ſunt, & ſummè aſtringentia, vt pontica & auſtera vocata, quales immaturi fructus, & ſorba, & corna, atque hæc quidem magis ca-

uenda ſunt. propter quod nec vinum laudem quod ex oxyacantha fit, nec quod è cornis. alia verò ſimpliciter acerba ſunt, qualis eſt aqua vino granatorũ admiſta, aut aceto, aut ſyrupo acetoſo, vel ſucco citrij & aurentij mali, & limonis, & ſimilium. atque hæc ſecurè concedi poſſunt. nihil enim quũ nocere poſſunt, tum vel maximè iuuabunt, ꝗ & ſicca potentia ſint, & frigida. quantum verò ad pulueres ſpectat, in vniuerſum dicatur, ꝗ eorũ quę terũtur, alia propter duriciẽ & ſiccitatem ſemper adeo ita conſtãt, vt quãq̃ multa opera ea teras, nunq̃ tamẽ apta ſint in farinã minui, hoc eſt in tã tenues partes, quin ſemper actu talia non percipiantur, qualia ſunt ferri & æris ſegmẽta, & marmoris, & vitri, & multorum lapi-

lapidum.alia verò ſunt,quæ quã optimè in farinam vertuntur, vt Margaritæ,& coralia,& gemmarum multæ,ſimiliter & ſphragis, & bolus armenius, & plures aliæ terræ. Rurſus quædã tritorum cũ liquidis nunq̃ ita miſceri poſſunt,vt in vnũ coeant.quædã verò ita coeunt & coaleſcunt, vt actu eſſe per ſe nunq̃ ſenſu vllo diſcernãtur. qui igitur puluceres in farinã teri non poſſunt,nec bene cum liquidis coaleſcere, hi adhiberi in hac febre non debent,quoniã aut in ſtomacho, aut in inteſtinis reſidebunt, aut quo oportebat,non diſtribuentur.quare indigeſti nocebunt non parũ . qui verò in farinã bene conteri poſſunt,& bene cum liquidis coaleſcere, hi non modo cauendi non ſunt,ſed maximè affectãdi,quo-

niá antipathiã tum materialem tum ſpiritualem aduerſus contagiones habẽt. tum verò & intermiſti humoribus alia etiamnum ratione prohibent putrefactionẽ illorum. propter ſubtilitatẽ autẽ & tenuitatẽ ad quã redacti ſunt, neq; obſtruere poſſunt, neq; expulſionem vllã impedire. eiuſmodi autem ſunt, & phragis lemnia, & bolus armenius, & Margaritę, & coralia, & hiacynthi, & ſaphiri, & tormentilla, & biſtorta vocata, & cornu cerui, & monocerotis, & ſcordium, & id genus multa. De ſmaragdo autem ſpecialiter dicendo, ego quidem ab antiquis nullã talẽ attributã illi prærogatiuam inuenio, qualem recẽtiores quidã medici attribuũt. quoniam autem de rerum virtutibus loqui poſſumus, aut ꝑ ex-

pe-

periẽtiã factam, aut per rationẽ, ego quidẽ ſuper hac re experientiam ſufficientem fieri ſatis difficile arbitror, nã & ſi aliqui aſſumpto ſmaragdo ter & quater viſi ſint euaſiſſe, infida tamen eſt ad vniuerſale, ſi illatio fiat, quoniã incertũ eſt, per accidens ne contigerit, an per ſe, niſi ratio ad communẽ naturã fiat. poteſt autẽ ratio certè fieri ꝗ ſmaragdus valere ad eiuſmodi febres debeat, ꝗ frigidus ſit & ſiccus, quemadmodum & de alijs dictum eſt. habere autem prærogatiuam ſup alia tanquam ſacrum quoddam antidotum ratio nulla afferri poteſt. quoniam an agat & per ſpiritualem antipathiam, nec ratione, nec experiẽtia cognitum eſt. regium tamen ſit medicamentũ, quod magno prætio venit. quærat

rat autem quis & de Guaiaco ligno, & de radice Cinarũ, de qua in Gallico morbo dicemus, vtrũ conueniãt in hac febre. quoniam vtrũque & exſiccat valde & ſudorem mouet, & putrefactioni reſiſtit. ad quod dicimus nullam nos habere de ijs circa has febres experientiam, verùm quantum per rationem poſſumus exiſtimare, credendũ eſt vtrũq; valere ea in re plurimum. & Guaiacũ quidẽ quia ex ſubtiliſsimis partibus cõſtat calidis ac ſiccis, propter quas & valde exſiccat, & ſudorẽ ciet. eſt etiã & reſinoſa ea arbor, quare mirè & ad contagiones valet, decoqui autẽ in aqua debet permiſto etiam aceto, ne febrem augeat, qua de cauſa conuenientior etiam erit, vbi pituitoſior ſit ſanguis. Radix verò Cinarum ſicciſsi-

ciſsima quidem eſt, reſinoſa autem non eſt, nec calida quantum ſenſu percipi poteſt. quare & dubium eſt quomodo ſudoris adeo prouocatiua ſit. Fortaſſe igitur eorum eſt, que potentia talia quidem ſunt, ſed remotè, hoc eſt quorum calidæ partes tardè actu fiunt, propter quod & ipſa ſudorem mouet, quũ ſeperata miſtione actu tandẽ fiunt igneæ & ſubtiliſsimæ partes, vel fortè, & ſi particulæ ex quibus conſtat per ſe calidæ non ſunt, propter ſiccitatem tamen & tenuitatem accẽduntur à calore noſtro, & ita ſudorem mouent. & ipſa igitur cõuenire his febribus poteſt, quoniã & valde exſiccet, & ſudorẽ faciat, & foramina cutis aperiat.

Ex ſyrupis autẽ valent acetoſus, & oximel, & de fumoterræ,

de

de epitimo, de citro, de acetoſa, de lupulis, de cicorea, de pimpinella, quæ ad œnanthes genus referri poteſt, & appellari œnãtilla. tum & qui de bizẽtijs dicitur, & de eupatorio, de thymo & eiuſmodi. aquæ verò ſunt boraginis, meliſſę, cicorij, cicerbitæ ſcabioſæ, cardi benedicti, calendulæ, lu iulæ, trifolij, Gallicæ acetoſæ ca. v. lupulorum, eupatorij, camedryos, pentaphylli, lapathi, maioranæ, calamenti, pullegij. Decoctio optima quæ habet Agrimoniæ, cicoreę, cicerbitæ. cap. v. recentiũ Trichomanis, ſcordij, dictami cretici. añ. M. i. tormẽtillæ biſtortæ, añ. vnc. ʃ. ligni aloes, caſiæ ligneę, ſquinanti, calami, gũmi añ. drach. ij. radicũ cãnarũ drach. iij. infundãtur oĩa per diẽ in aquæ puræ lib. x. mox fiat de-
coctio

coctio ad ſufficientiam, cuius de cocti colativnc.v.cum ſyrupo de citro vnc.i.exhibe in aurora. pul uis optimus, terræ lemniæ, boli- armenij, tormentillæ, ſcordij, cor nu monocerotis, vel cerui añ. de quo drach.j. accipiat cum aqua roſacea vnc.ij.aceti vnc.j. Exper tũ quoq; eſt, ſucci luiulæ vnc.iij. aliud vilius quidem ſed non mi- nus valens Tormentillæ biſtor tæ. añ. drach.ʒ. detur cum aqua cardi benedicti.

Intereavide ſi quid natura mo uet, & per quam viam. ſi quidem enim erit ſanguis, qui erumpat è naribus ſiue multus, ſiue paucus, neque iuuato, neque retineto, niſi virtus cadat. ſi verò mul- ta & corrupta per aluum mate- ria exiuerit, neque hanc com- primito, niſi virtus collabens

po

poſcat. at verò ſi lenticulæ expel lantur, eas quidem iuuare oportet, ſi natura pigra eſt, cũ ijs quæ ad cutim mouent, & contagioni ſimul contraria ſunt, quale eſt dictamum & coctum, & radix perſonatiæ, & cannarum radix, & eiuſmodi. Solẽt & accidẽtia quędã concomitari has febres, inter quæ eſt delirium, quod tametſi rariſsimè freneſim ſequitur, diuertendũ eſt tamen propter dictã cauſam. atq; hæc quidẽ ſatis iã ſint de puncticularibus febribus. nunc ad verè peſtilentes pertranſeamus.

De Curatione verè peſtilentum febrium. Cap. 7.

LOngè maior ſollicitudo & cura eſſe debet tũ publica, tũ priuata circa eas febres, quæ propriè peſtilẽtes dicun

cuntur, ſi medici & alij ad eas ſecurè adire auderent. qua de cauſa multi ægrorum miſerabiliter pereunt ab omnibus deſtituti. quoniam igitur cõtagio hæc ſæpe ab aere originem trahit, ſępe ab vno ad alium tranſit, ſæpe concipitur fomite, nonnunquam & in nobis primò oritur, in primis non prætermittenda videtur ea curatio, quæ pręſeruat. procurandũ enim in primis eſt ab ea non capi, quãdo vbi quis captus eſt, vt plurimũ etiam perit. Ergo ſi aeris vitio peſtilentia cõtigerit, quod raro quidem fit, tum nullũ eſt ſalutarius remedium, q̇ vt in prouerbio eſt fuga, & inquiſitio ſalubrioris aeris, quod ſi fieri non poteſt, neq; enim ſemper & vrbes, & ſupelle-ctiles, & domus, & chari relinqui poſſunt, at ſaltem aerem tempera

per ea, quæ dicta ſunt.

Proderit & latos ſtipularum incendere campos.
Et nemora intacta, & ſanctos exurere lucos.

Illud quoq; peruide, nũ ex alia regione deferatur ad tuã cõtagio, cui cõtra feneſtras occlude, & partes domus auerſas habitato, tũ fomes omnis tibi cauendus erit, ligna, veſtes, & omnia quę peſtilẽtes tractauere, qua de cauſa ſapiẽtiſsimè agũt illę Reſpub. quæ cõſuetudine & legibus prouidẽt, vt ſupellex omnis domus affectę cõburatur, hæredibus è publico ſatisfiat: vidimus anno 1511. quum p̃ Germanos Verona teneretur, exorta peſte, qua hominum ferè x. millia periere, ex vna veſte pellicea non pauciores, quã quinque & viginti Teutones obijſſe,

vno

vno defuncto alius inducebat eã veſté, & hoc alius, & alius, donec monefacti è tot defunctis veſtem combuſſere. nec minus cauendũ eſt, ab aere in quo ęger degit. qua re adaperta ſint hoſtia, & feneſtrę præcipuè quæ in boreã ſpectant. circa ægrum ſint flores & fructus odorati, & frigidi, roſa, liguſtrũ, nymphea viola, citria, limones, poma apia, volema, Cydonia, perſica. fiant & ſuffitus ex aqua roſata, camphora, & cariofilis. melius autem eſt, ſi potes, ęgrum nullum viſere, conuentus hominum fugere, domi manere, quæ munda ſit, quæ probè perfletur, tum non incaleſcas multum, ne cutis foramina ad hauriendam cõtagem aperias. quo verò & qui inſpiratur aer, ſincerior ingrediatur, tu quidem ſemper ore ver-

ſato aut iuniperi grana, aut gētia
næ radicem vel galangę, vel caſiā
ligneam, vel macerem, aut ſemē
citri. Nares quoq; tangito ſpōgio
la aceto & aqua roſata infuſa. In-
dumenta mundiſsima veſtito, &
non è lana ſi potes, ſed è ſerico,
quæ etiā ſæpius mutato. nec lau-
dem qui inedia quærunt ſiccum
corpus facere, quoniam venas ina
niunt, & auidas attrahēdi reddūt.
neq; tamen crapulam volo, ſed vi
ctum, qui parcus ſit non alienus à
conſueto. omnes enim mutatio-
nes inſolitæ cùm in omnibus, tū
maximè in hoc morbo damnari
ab Hippocrate conſueuere. Nec
diſplicet, vt aut Theriaca, aut Mi
tridato, aut terra lemnia, vel bo-
lo armenio cum aceto vtaris. Vti
le quoq; eſt, & iam expertū Dia-
ſcordiom antidotum, quod com
po

poſuimus non ſolùm conſeruatio
nis,ſed & curationis gratia. Lau-
do etiam vt pilulæ illę quæ com-
munes vocantur,duę aut tres an-
te cœnā ſingulis tribus diebus ca
piantur. per hæc igitur procuran
dum eſt,ne ęger fias.quòd ſi quis
iam factus eſt æger, & contagem
concepit,hoc pacto regēdus erit.
in primis ſi febris ex ijs eſt, quæ
paucis horis perdere hominē ſo-
lent,qualis & ea eſt,quę in Britā-
nia ſudor appellatur, nullus vi-
ctus exhibeatur. medicamētum
autem vllum vtrum ſit afferendū
habet dubitationem,& an in Bri
tannia rectè faciāt, nullum aliud
auxilium adhibendo, niſi ſitum
& decubitum per quem ſudent.
Verùm meo quidē iudicio & in
Britannia,& alijs locis,vbi quàm
acutiſsimè peſtis concepta fuerit,

bene agetur, ſi ſtatim ad ea recurratur, quæ per vtranq; antipathiã diximus obſiſtere cõtagionibus feris. quale eſt ſphragidis drach. i. cornu monocerotis ſcrup. i. aceti vnc. ſ. aquæ roſatę vnc. i. porrò in Britãnia ſi ſudor fortè detineatur aut quia æger non aſſuetus ſit ſudare, vtpote denſę carnis, aut alia de cauſa impeditus, mihi non diſpliceat illa adhibere, quæ diximus ſudorem mouere conſueuiſſe, & ſimul obſiſtere contagioni. In alijs verò febribus, quę eã acuitatem non habent, acutæ tamẽ reſpectu earũ, quæ malignæ tãtum dicũtur, hæc adhibeatur curatio, victus in primis ſit liberalior, quã in puncticulis vocatis, quò virtus cuſtodiatur, quæ in verè peſtilẽtibus vehemẽter diſſoluitur. quòd earũ analogia vel ad ſpiritus eſt,
vel

vel ad acutiores humores, & putrefactio cita & amplior. Vinum tamen nō propinetur, tametſi alii qui ſunt, qui prębent etiam meracisſimum, non rectè autem quoniam febrem in furorem vertũt. quũ præſertim per alia refici virtus ſiue eo periculo poſsit. bibant ergo vel oxycratum, vel aquam cum vino granatorum, aut cũ ſucco limonum permiſtam. Carnes ſi aſſæ ſint, & aqua roſata ſæpius inter coquēdum irroratæ, placeãt mihi magis, nec non quę à mulieribus gelatinæ vocantur. fercula verò ſint è lactucis, & endiuia, & boragine, & ceraſis acerbis, & oriza, & panico cum pauco aceto, aut omphacino. nec acetaria denegētur è cicorio, cicerbita, oxalide, boragine, meliſsophyllo, condrilla, ea quam crencanum

ruſtici appellant. nec non è flori-
bus citri, & bugloſſæ, & boragi-
nis,&eiuſmodi.Phlebotomia mi
hi nulla ſit in his febribus,quoniã
rariſsimè in nobis primò fiũt,ſed
extrinſecus veniũt, aut è fomite,
aut etiam ex aere, aut ex vno in
alium. verùm quocũq; modo ac-
cidat, ſectio venę parum prodeſſe
poteſt,quòd ſeminaria non poſ-
ſunt educi, multũ autem obeſſe,
quòd& cõtagio introrſum traha
tur,&ſanguis nõ mediocriter agi
tetur. propter quod non in lenti-
culis ſolùm, ſed & in verè peſti-
lentibus febribus experientia cõ
ſtat,maximam partem eorũ,qui
bus ſecta fuit vena,perijſſe.ſatius
ergo erit: & in his per cucurbitu-
las ſanguinẽ imminuere.de phar
macis quoq; quæ ſolutiua dicun-
tur,eadẽ dicenda ſunt,quæ ſuprà
dixi

diximus in lenticulis. nã & in his febribus cõtrouerſia eſt inter medicos, alijs per acerrima iubentibus eſſe euacuãdum, alijs per placidiſsima. quod & nos ex noſtris principijs rectius factum arbitramur, tũ quòd materia pauco indiget ſtimulo, vtpote plus nimio corrupta, tũ ꝙ per acria agitatio multa in humoribus fiat, & euacuatio pauca ſeminariorũ. quare ad materiam, quę in dies corrumpitur & euacuatione indiget, ſi vel per clyſteres, vel per leue aliquod pharmacũ corpus expurges, ſat eſſe poterit tibi, quales ſunt, vel communes vocatę pilulæ, vel caſia ſiliqua, vel etiam rhabarbarũ, vel ſyrupꝰ roſatus ſolutiuus, quę ego in hac labe omnibus alijs pręfero. quibus pro ætate & tẽpore, & morbo, & alijs vti poteris vel

quotidie, vel tertia aut q̄rta quaq; die, vt expediētius tibi videbitur. his ergo ritè perſpectis, extinctio ni contagionis intende, ſtudium omne & curam omnem cōuerte, quare nec communia digerentia curato, ſed ſyrupos (vt medici vo cant) longos conficito, ęgrum co ge, vt inde die noctuq́; bibat. non ſolùm autem, quæ in lenticulis di cta ſunt, remedia hic etiam adhi- beri poſſunt, ſed & ſi aliqua valē- tiora ſunt, eligenda erunt tibi, ea præſertim, quæ omni antipathia iuuāt. Aquæ igitur ſint oxalidis, luiulæ, cicerbitæ, cicorij, nym- pheæ, herbę gallicæ, trifolij odo- rati, lichenis, quibus ſyrupi ſui ad dantur. Valētiſsimum eſt, & hoc quod habet ſucci limonis libras duas, aceti vnc. iiij. boli armenij vnc. j. quæ ſimul cōmiſta per diē

ma

macerari ſines, mox per elambicum in aquã vertes. cuius vnc. iiij exhibere poteris vel ſolas, vel cũ ſyrupo aliquo. quòd ſi ardentem febrem videris, ætatem autem iuuenilem & robuſtam conſuetam potui aquæ, cęteris conſentientibus non diſpliciat mihi aquæ frigidæ potus cũ ſyrupo acetoſo vel ſucco citri. Pulueres porrò ne eos prætermittas, q maximè per ſpiritualem antipathiam valẽt, quíq; imputreſcibiles ipſi exiſtentes prohibent putrefactionem in vicinos humores ferri. quòd ſi aut carbunculus aliquam in partẽ irruperit, aut bubo circa pubẽ, aut poſt aures parotis inſederit, primum quidẽ caue ne aliquod horum repreſſeris, ſed potius euoca quantum potes. ſi ergo carbũculus fuerit, qui in orbem vrat,

&corrumpat membrum,tū protinus nulla interpoſita mora, aut candenti ferro totum inure,& ſeminaria interfice,aut cauſtico aliquo age,quale vel Aegyptiacum vnguentum,vel fermentum cum ſucco Scyllæ,& ſublimato vocato,quod expeditiſsimū eſt. mox vbi cruſta ceciderit butyro ſuper impoſito:vlcus mūdifica,ſed diu adapertum tene. ſi verò bubo peſtifer fuerit,ſed immaturus,ſcarifica tamen,& cucurbitula aliqua magna ſanguinem infectum extrahe,mox matura,ſed permiſcēdo quæ euocant, & frangunt ſeminaria. cōueniet farina ſeminis lini,& feno gręci,& altea,& narciſci aut liliј radix,& galbanū,& opoponacū, & nitrum,& ſulfur, & cedria,& ſtirax liquida, è quibus emplaſtrum fiat,ad idē valet

&

Diachilon, & diachalciteos, aut & bubonium contuſum vel ſolũ, vel decoctum cum cepe adiũcto galbano, ſtyrace liquida ex axungia. eſt autem (vt arbitror) boboniũ quod Græci ἀστέρα vocãt. Virgilius Amellũ appellauit. copioſiſſimus autẽ eſt in agro noſtro in vicinis Benaco collibus: ſurculi multi ab vna radice quaſi ſylua quędã tolluntur, quos veſtiũt folia ſubaſpera, anguſta, digito lõga, virentia, flores circa ſumma multi aſpectu pulchri, ſpectantur medio lutei ceu chamæmilæ, circum verò purpurei, in orbem ſtellæ modo diſpoſitis folijs, herba tota mirè ad bubones valet, vnde & boboniũ appellatũ fuit. vbi igitur abſceſſus aliquãtiſper maturuerit, tũ ne expectato exactã maturationem, ſed aperi aut

cum

cum ferro, aut cauſtico aliquo, mox abſterge, verùm nõ leuibus & cõmunibus abſterſiuis, ſed ijs in qbus eſt exſiccatio maior, qualis eſt iris & ariſtolochia, & peucedanũ, & helleborus, & terebinthina, & farina lupinorum, & id genus. ad parotidas autem eiſdẽ ferè & cõcoquẽtibus, & euocãtibus eſt vtendũ. ſi igitur per hęc fracta aliquantulũ ægritudo videbitur ſpẽ aliquam polliceri, per eadẽ remedia repetita curationẽ abſolue. ſin autẽ cõtumax adhuc & nihil parẽs remedijs apparebit, ego (quod in mediũ afferã) nõ aliud maius remediũ excogitare ſcio, quã hoc, quod habet, ſucci luiulę vnc. ij. ſucci citri vnc. j. Diaſcordij noſtri drach. j. ſpecierũ cordialium è gẽmis ſcrup. ij. aceti vnc. j. omnia bene miſceto & totũ hau-

rit

rito, quòd ſi nihil iuuabit, ſcito
morbum eſſe maiorem quàm hu
mana remedia. ſunt qui in ſmara
gdo maximè cõfidant, qui in bo
lo armenio, qui in ſcordio, qui in
dictamo noſtra. Habet autẽ dia-
ſcordium noſtrum, cinnamomi,
caſię ligneę añ. vnc. ſ. ſcordij vnc.
j. dictami cretici, tormentillæ bi-
ſtortæ añ. vnc. ſ. galbani, gummi
añ. vnc. ſ. opij drach. 1. ſ. ſtyracis
drach. iiij. ſ. acetoſæ drach. 1. ſ. Gẽ
tianæ. vnc. ſ. boli armenij vnc. 1. ſ.
terræ ſigillatę. vnc. ſ. piperis lon-
gi, zìziberis añ. drach. ij. mellis al
bi diſpumati. lib. ij. ſ. vini aroma
tici lib. ſ. zucchari roſati. lib. j. m̃.

De curatione phthiſis quatenus contagioſa eſt. Cap. 8.

NVnc de phthiſi proſequa
mur nõ quaten⁹ aut à ca-
tarrhis, aut ab alijs depẽ-
det

det cauſis,ſed quatenus è cōtagio ne concepta eſt,&ab ea per ſe pēdet.multū enim intereſt vtro modo ſit facta.nā quæ in contagione per ſe cōſiſtit,eo qui accipit nihil malè prius affecto,ſed ſano cōcipi poteſt, quare & catarhus & alia ſi ſuperueniāt, accidentia quodāmodo ſunt,& per ſe curationē primariam nō poſcunt,ad quæ ſi communia remedia adhibeas,caput vras,ſinapiſmis exſicces, ſputū facilè reddas, fruſtra omnia tētabis, niſi contagē quatenus cōtagio eſt, interimere ſtudeas. Ergo in ea phthiſi,q̄ vel à cōuerſatione cū phthiſico , vel à fomite aliquo contracta eſt,& illa in primis cōſiderāda ſunt, quæ in vniuerſum diximus eſſe in cōtagionibus animaduertenda, ſeminaria ſcilicet, materiā q̄ in corruptionē tendit,

&

& eam quæ iam corrupta eſt. ſi igitur circa initia curationẽ aggrediaris, tum ad ſola ſeminaria attende, quæ ſi extingui quidem poſſent per vrentia, nihil præſentaneũ magis afferri remediũ poſſet, verũ quum hoc locũ non habeat ſine maiori periculo, potes tamen per aliqua, quæ proxima ſint vrentibus, curationẽ moliri. quod video & antiquorum nonnullos auſos fuiſſe, iubentes ſandaracæ nidorẽ per anhelitum in pulmones trahi. quum autẽ ſandaracã dico, nõ eam intelligi volo, quę vernix vulgò vocatur, ſed quæ auripigmentũ à nobis dicitur. porrò nec ꝑ auripigmẽtũ velim à te accipi priorẽ illã ſpeciẽ, quæ citrina eſt, ſed alterã quę eſt rufa, & propriè ſandaraca vocatur. huius ergo ſuffitu ſi vtaris,

non parũ proderis tantæ cõtagi. proderit autẽ & Ari vel alterius dracunculi radix in eclegmate vel decocto aliquo oblata. ſimiliter & iris, & ſcordiũ, & dictamũ creticum iuuabunt. & Diaſcordium, & Theriaca, & ſimilia. ꝙ ſi morbus vltra principia iã progreſſus vel catarrhũ mouerit, vel aliter in loco materiã collegerit, tum ſimul & ad ſeminaria, & ad materiã potes animaduertere, ac catarrhum quidẽ ijs omnibus ingenijs regere, quæ medici docẽt, diuertendo, ſiſtendo, exſiccãdo, euacuãdo, collecta verò materia ſi craſſa, ſi viſcoſa eſt, digeri, & præparari debet, vt per conueniẽtes regiones expelli poſsit. ſed id ſemper ante oculos habe, vt contagionem & putrefactionẽ prohibeas, & ſeminarijs obſiſtas. quare

re hoc in caſu reſinæ maximè mi hi placent, quæ omnes intentiones cõplectuntur, ante alias Terebinthina, mox Laricina & Abietina, tũ verò & myrrha & ſtyrax, & reliqua. poſſunt autem vel per ſe administrari, vel admiſta alicui ex prædictis pulueribus, q̃lis eſt bolus armenius, & ſphragis, & ſcordium. euitẽtur autem aſpera & ſtiptica, quæ ſpuitionẽ impediũt. propter quod nec malũ erit ſemp̃ admiſcere aliquod leniẽtiũ, vt mel, vel ſaccarũ. Decocta quoq; valde mihi laudẽtur quoniã maximè penetrãt. optimũ ergo erit ſcordiũ, & ariſtolochia, & dictamũ, & pullegiũ, & gũmi, quæ cũ ſaccaro ebulliãt in aq̃ pura cũ pauco aceto, de quo decocto ſat erunt vnc. v. ſunt qui radice Cinarum vtãtur ad omnẽ

phthiſim, ꝙ valde exſiccet, & per ſudorē euocet, quod & nobis admodum placet. ſi verò materia acrimoniæ cuiuſdã particeps ſit, ea debes afferre, quæ exſiccēt q̃dem, ſed minus calefaciant, optimum & ſuaue eſt ſaccari roſati vnc. ij. boli armenij drach. j. ſyrupi de pomis. q. ſ. miſce & vtere omni hora. ꝙ ſi materia iam corrupta apparebit, ꝙ è ſputo cognoſces, ſi flaueſcit, aut liuet, & fœtet, expediēs tunc erit euacuare, non ſolũ per ſputi vias, ſed & per ſolutiua pharmaca, quę pro re eligãtur. ſi verò labes iam in pulmonem tranſit, qui aut vlcus cõtraxerit, aut eò peruenerit, vt iã flaccescat, tum ſcito ægrũ eſſe in magno diſcrimine, quod vbi apud domeſticos præfatus fueris, hæc poſtremò remedia potes experiri.

ri.primum eſt decoctũ hoc quod habet xiridis.cap.v. Tuſsilaginis dracunculi radicũ,inciſorum omniũ manipulum.j. lapidis hæmatitæ,ſphragidos,boli armenij añ.vnc.ſ.ſymphiti alteæ ſingulorum.vnc.j. aluminis drach.ij. ligni Guaiaci lib.ſ.infundãtur per diem omnia in libris.viij.aquæ puræ,& fiat decoctum tertia parte conſumpta,de quo.vnc.v.ſumantur in aurora cum iulcb violato. Aliud eſt antiquorũ remedium, quod Plinius dicit valere phthiſicis deploratis,foliorum& radicum conſiliginis quantũ ſat eſt fiat decoctio, & decocto vtere bis vel ter in die vnc.j.ſ.eſt autem Conſiligo, quantũ cõijci poteſt,eadem quã idem plinius alio nomine herbam ignorans,eneaphyllon appellat,herbarij noſtri

caprariam, quidam & pulmonariam, non eam quidē quæ è genere buglosſi eſt, ſed aliam pulmonariam ita vocatā, quòd pulmonū vitijs valet præſertim ſuum & caprarum, quare nec ab re ab herbarijs capraria vocatur. Eneaphyllon autem etiā vocata fuit, ꝙ folia nouē habeat, diuiſa Hellebori modo, alia longiora, alia breuiora quales digiti ſunt in manibus. ſunt autem oblonga, per ambitū ſerrata, anguſtiora quā hellebori, atre virentia cum leuore, flores quales hellebori, è folijs albicantibus quatuor conſtātes, ac veluti calathum conflantes. in quibus ſemina quatuor iuxta poſita quaſi racemus ſuſpenſa ſunt, quare genus quoddam hellebori videri poteſt. Hāc & Ruellius ſignificare videtur, quū deſcribere

vult

vult pulmonariam à veterinarijs vocatã. eſt autẽ vrentis virtutis, qua cõiectura quũ & folia nouẽ ſortita ſit, eandem eſſe putamus, quæ à Plinio eneaphyllon dicitur. Tertiũ remediũ habet Axũgiæ vnc.iiij.butyri vnc.ij.terebinthinæ vnc.j.ſtyracis liquidæ vnc. ʒ. Iridis, thuris, ariſtolochiæ, enulæ ſingulorũ drach.ij.argenti viui vnc.j.fiat vnguentũ, è quo brachia interna tota & dorſum inunge, ſeminaria contagionis abſumet, & materiã corruptã per ſputũ multã educet, verũ caue ne hectica febris adſit. hęc ergo ea sũt, q̃ mihi notãda viſa ſunt in phthiſi per cõtagionẽ accepta, quæ curatio etiã ad oẽm phthiſim accõmoda eſſe poterit, quę ad id iam venerit, vt cõtagionẽ inferre apta ſit quocũq; mõ cõtigerit ab initijs

De Curatione rabidorum. Cap 9.

MOrbi quidā ſunt, quibus niſi illico (vbi apparuere) ſuccurſum fuerit, ſera prçterea ſit medela omnis, quales carbūculi quos anthracas grç civocāt, & cancrenæ, & prçcipuè rabies de qua nūc agitur. qua de cauſa omnibus vulgò eſſe notos hos morbos oporteret, & nota quoq; remedia ea, q̄ ſtatim ſunt adhibenda. quod in rabie ſacerdotes meliusinſtituêre quàm medici ad quos ſtatim deducuntur, qui demorſi ſunt. quos curāt tū religione, tum medicorum officio & inſtrumentis vtentes. vrūt enim & ipſi locum. Ergo circa rabiem illud primò publicum ſit, illico ſi fieri poteſt, locū demorſum vrendum eſſe. rectius autem fiet, ſi prius ſcarificato vulnere ſu per

perponatur cucurbitula magna, quò extrahatur virus. mox vratur ita profundè vt putare poſsis vſtionem ad ſeminaria ipſa perueniſſe, illa animaduerſione habita quod liberius fieri põt, vbi caro multa eſt, parcius vbi nerui multi & venæ, ferro id candenti argento, aut auro fiat. quòd ſi cui nimis impiũ videatur, potes vrẽtibus medicamẽtis conficere. vbi locum inuſſeris curato vbi decidat cruſta per braſsicæ foliũ butyro illitum. Interea tamen ſuperpone vnguenta, quæ ſimul euocent & exſiccent, ſi quid fortè ſeminariorum circa locum relictum fuerit. hæc circa initia factitanda ſunt, verùm illud nõ ignorandum eſt, principia eius morbi valde ambigua eſſe, & latentia. in quibuſdam enim vſq; ad dies

duos protenditur principium, in alijs quoq; ad quatuor, in nõnullis & amplius, ꝓut & morbus in alijs magis, in alijs minus acutus eſt. q̃re expedit morbũ noſſe, ne te principiũ fallat, & quãtũ ꝓtẽditur. in ipſo enim ſi debita adhibeantur remedia, totus interficietur morbus. ſiverò iam principiũ præterijſſe putes, & contagẽ iam altius radices egiſſe, vrendus quidem non eſt locus, quoniam agitabitur venenum magis introrſum: conſulo tamen, vt ſcarifices, & ſupra ponas emplaſtra, quæ euocent, & exſiccent, quin & veſsicas etiam inducant, quale eſt quod habet Galbani, ſerapini, opoponacis ſingulorum vnc.ſ. euforbij drach.j. iridis, xiridis, Ariſtolochiæ, Gentianæ ſingulorum drach.j. nitri ſulfuris

ris ſingulorũ ſcrup.ij.ceræ quod ſufficit. Quoniã aũt ſeminaria oĩa cõtagionũ materiã ſibi analogã inficiunt & corrumpunt, exiſtimandũ eſt per proceſſus morbi partem materiæ parari ad corruptionem, partem corruptã eſſe, quare & per ea, quæ prohibẽt putrefactionem procedere neceſſe eſt, & per ea quæ euacuant. quæ verò omnium conuenientiſsima adſunt ad euacuandum, ſunt Hieræ, tum Archigenis, tum quæ diacolocynthidos vocatur. atque item helleborus quo prꝑſtantius nihil eſt in hac labe, ſi in ſero lactis exhibeatur, valet & Epithimum, & in vniuerſum quę melancholicũ humorẽ purgant. Cõtagẽ autẽ prohibẽt, quę probè exſiccãt, inter quę antipathia quadã peculiari laudãt oẽs

cine

cinerem fluuialium cancrorum vſtorum. laudāt pariter & Gentianæ radicē ſiue per ſe ſumatur, ſiue cum prædicto puluere in vino albo, quidam & Thus admiſcent, quo medicamento vtendū omni tempore morbi. Commēdant & Alyſſum herbā, quæ nomen etiā ſortita eſt, quòd ſine rabie hominem faciat. Arabes alguaſcen appellant. in qua nō parua ambiguitas eſt inter medicos, primum quidem vtrum eadē ſit. Dioſcoridi & Plinio Alyſſum, deinde & quę nam apud illos ſit. Plinius ſiquidem folia Alyſſo dicit in orbem eſſe circa caulē qualia in Rubia cernuntur. Dioſcorides autem dicit rotunda eſſe. Aliqui Plinio Alyſſum eſſe putant rubiæ genus ſylueſtre quod mediū eſt inter ſatiuā rubiā, & Aparinem,

rinem, quod certè nec folia rotũ da habet, nec traditis à Dioſcori de conuenit. qui de rubia agens vtrũq; genus proſequitur, mox de Alyſſo ſeorſum tractat. propter quod alij eã pro Alyſſo oſtẽdunt, quæ Lilialis ab herbarijs vocatur, non quæ apud Ruelliũ eſt lilialis, ſed aliã, cui flos eſt albus, verùm & huic folia rotunda non ſunt, ſed oblonga in acutum deſinẽtia. ſunt qui putent eſſe eã, quæ Aſperula vocatur, minor paulò quàm aparine, folijs in orbem poſitis, rotũdioribus. porrò difficultatem etiamnum auxere Paulus & Aetius, qui de Alyſſo agentes, concordes volunt Alyſſum eſſe Syderitem Heracleam. Galenus quoq; libro ſecundo de Antidothis eam deſcribens non aliam ſignificare videtur, ꝙ ſyderitem

ritem illã, quæ Heraclea vocatur à nobis vulgo Sclarea, in qua nõ parũ fallitur iudicio noſtro Ruellius putans ſclareã noſtrã nõ eſſe ſyderitẽ heracleã ſed Horminũ, de quo plura in alijs diximus. q̃re nomen Alyſsi apud poſteriores græcos aliter videtur acceptũ quàm apud Dioſcoridẽ, qui de heraclea ſeorſum, & de Alyſſo pertractat. porrò nec folia rotunda ſyderitis habet nec ſemen in latitudinem ſe pandens, ſed rotũdum. niſi quis dicat Dioſcoridẽ voluiſſe quandam Heracleæ ſpeciẽ ſignificare. plures enim ſunt eius ſyderitis ſpecies, vna hortenſis odorata, quæ herba S. Ioannis apud nos dicitur, maior reliquis caule & folijs. alia eſt pratenſis, q̃ propriè ſclarea dicitur, folijs aſperis, oblongis ad ſaluiam acce-

dentibus,caule quadrangulo,verticillis in orbē per interualla circā caulem diſpoſitis, in quibus flores purpurei ſunt, ſubceruliżantes, falcati ad aquilini roſtri effigiem, quales & in ſatiua ſpectantur. alia eſt nemoralis floribus exalbidis ſubpallentibus, cęterum verticillis, & folijs prædictis ſimilis. eſt poſtremò & montana ſyderitis in totum pratenſi ſimilis, niſi quòd folia rotunda gerit, & verticilla minora, in quibus flore abiecto ſemina ſunt in inuolucro bina ceu ſcutula, mulieres hāc & in hortis ſerunt, ac Betonicam falſo nomine appellant.

Hanc ergo & fortaſſe opinandum eſt Dioſcoridi primum, mox Galeno & alijs fuiſſe Alyſſon, quæ & Syderitis quædam eſt,

eſt ,non ea tamen, quæ ſimpliciter Heraclea intelligitur à Dioſcoride, quã pratenſem diximus· quicquid igitur de Alyſſo ſit, nõ errabunt iudicio noſtro, & q minorem Rubiã vel contuſam, vel ex aceto potã exhibebunt in rabie, quãdo & cõtra ſerpentes valet. nec illi pariter qui ſyderitem, quoniã & illa mirè deſiccat. Laudat Aetius expertũ ſenis cuiuſdã oxylapathum, quo tam introrſum quàm extrorſum vtebatur. non eſt autẽ oxylapathum, quæ acetoſa vocatur(oxalis enim ea eſt) ſed illud quod & folia & ſemen acuta inter lapatha habet.

De Curatione ſyphilidis ſeu Gallici morbi. Cap. 10.

NVnc ad eas contagiones tranſeamus, quæ extima magis occupant incipiẽtes

tes à ſyphilide morbo nouo, in cuius curatione nec planè medici conſenſere, pręſertim quum primum in lucem veniſſet. nam ſicuti in illius cognitione confuſi plurimum extitere ac diſcordes, ita & in coratione non eadem arbitrati ſunt. qui enim aduſtionem putabāt illius cauſam, per ea etiā medicabantur, quæ aduerſantur aduſtioni, non ſolùm nihil iuuantes, ſed mirum in modum malū augentes. qui verò exiſtimabant eſſe idem cum Elephantia per vinum viperatum & viperæ carnes curandū præcipiebant. alij quietem iniūgebāt, alij & balnea fruſtrà experti ſunt, alij doloribus ſolis intēti reliquam curationem negligebant, donec empirici à ſimilitudine quadam eius morbi cū ſcabie fera permoti, auſi ſunt

primi per cauſtica morbum cura re. multi mox largius de tota curatione ſcripſere, inter quos & nos carminibus nonnulla primũ luſimus, quum iuniores eſſemus ac ciuitate peſtilentia graui vexata rus ſeceſsiſſemus, vbi ad eam rem otij multum nobis dabatur. Quoniam verò Poetica, vt ſuprà diximus, nec omnia admittit, nec proſequitur, neceſſariumque nobis fuit plura tum relinqui, nunc quidem ſi rurſus ea curatio pertractetur, & non poeticè ſed medicè magis operæpræcium ſiet, præſertim quod nec ea de re rectè agi poſſe videtur, niſi contagionum natura bene perſpecta fuerit.

Qui igitur rectè curare hunc morbum volet, ad hæc in primis aduertat neceſſe eſt. primum quidem

dem vtrum recens ſit ægritudo, an inueterata, & quouſque proceſsit, & ad quæ membra, ſi neruoſa iam occupauit, ſi oſſa corru pit, tum & ſi benignior eſt, an fera, & ſi multæ materię eſt, an paucæ, & an tenacis, ac tractabilis magis, tota ne extrorſum ſit, an & introrſum, & ſi vlcera multa ſunt, & an plus dolorum quàm puſtularum, vel contrà, ſimiliter & gummoſitatum, & vt vno verbo dicam omnes differentiæ eius morbi ante oculos habēdæ ſunt. maximè autem analogia, nam tametſi ad phlegma craſſum & ſordidum per ſe ſit, non vna tamen eſt phlegmatis eius ratio, vt dictum eſt. prętérea & alia vniuerſalia cōſideranda ſunt, ætates, ſexus, anni tempora, cōplexiones, & id genus. neque enim omnibus

omnia conueniunt. His ergo bene perſpectis, ſcito eam labē quū iā oſsibus inſedit, extra ſpē eſſe, niſi fortè ea oſſa vri poſſint. quare aut eam curationem reijce, aut malum rediturum prænuntia. ea etiamnum difficilior eſt, quæ eſt inueterata, & quæ à multa & tenaci materia pendet. quæq; multas gūmoſitates habet, & melancholicum hominem tenet. quare difficilioribus difficiliora etiā remedia ſunt adhibenda. particulatim autem proſequendo, aer primò ne impurus ſit, nō auſtrinus, veruntamē ne auſtrinum fugias. valdè borealem & frigidum eligito. ocia porrò omnia, omnis ignauia & deſidia tibi fugiēda eſt, tibi omni ſtudio, omni conatu exercendū, laborandū, ſudādum, hoc dico, hoc hortor, hoc iubeo, curre,

re, ſalta, venare, pilam, luctã gladiatoriam exerce. per hæc materiam ſegnem liquefacies, attenuabis, & expelles, ac cum ea & ſeminaria contagionis. ſed ita hęc facito, ne quũ remittes, protinus frigeas, & ociũ ducas, ſed paulatim à fatigatione ad quietem te transferto, pãnisq́; obſepito, calido in loco morator, quĩ & in ipſo exercitio (ſi fieri poteſt) locum frigidum non deſidero. Adhæc cõſuetæ corporis expurgationes procurandæ, quæ per nares, quæ per cutim, quę per palatum, quæ per aluum, & ſi quæ aliæ ſunt, vt hemorrhoides & menſes, & reliquę. nihil verò ſuperfluum exeat, præſertim eorum, quæ per Venerem diſſoluũtur, vigiliæ vti nimiæ eſſe nolunt, ita nec nimius ſit ſomnus, nõ interdiu factus, nõ ſtatim

à cibo. curæ nullæ, nullæ ſolicitu dines adſint. nulla ſtudia animū occupent, nulla demū aſsidua mē tis intentio. Cibaria verò magna cura parāda ſunt, atq; eligēda: atq; in primis neq; tenuē diętā, neq; crapulam volo. in vniuerſum autem vitāda ſunt putreſcibilia, dura concoctu, quæ viſcoſa, quę mali alimenti ſunt, tum quæ exurūt quod in ſanguine dulce eſt, quare & lac, & oua, & fructus, & leguminum omne genus, & paſtaica omnia, & ſuillę, & taurinę carnes & piſces, & id genus omnia fugiēda, piſcium tamen (quoniam ſępe ijs vti neceſſe eſt) minus mali ſunt, Gobij menę, paſſeres, ſcari, percę, merulę, turdi, aſelli, auratę, phycides, & è fluuijs & lacubus vocati Temali & ſtrigli, & lucij, & cauacini, & barbuli, & ſardell

dellę,&carpij.è carnibus quadru
pedum quidem poſthabitis pedi
bus,capitibus,locinoribus,& in-
teſtinis, conuenient hædi vituli,
hinuli,lepuſculi,tum pulli galli-
nacei,phaſiani, perdicum genus
vtrunq; hoc eſt, quæ quaternices
vocātur vulgo à nobis, & quæ di
cuntur perdices.item & turdi, &
merulæ,attagenes,hortolani,ga-
leritæ,ficedulæ, & auiculæ nemo
rales,& reliqua quę nota eſſe poſ
ſunt. Vinum ne generoſum ſit,
ſed tenue magis,album, quòd &
ſi aqua mulſa vti quis volet, non
malè faciet. Quoniam autem
(vt diximus)analogia eius mor-
bi ad phlegma ſordidum & craſ-
ſum per ſe eſt,ad hoc quidem prę
cipuè dirigēda intētio eſt, in quo
& ſeminaria contagionis conti-
nētur,&pars iā inficitur,pars in-

fecta & corrupta eſt. quare & ad hæc tria ſicut & in alijs, animaduertere neceſſe eſt. ac ad ſeminaria quidem expeditiſsima eſſe poteſt curatio, ſi ad prima morbi initia acceſſeris, quę interdũ cognoſci poſſunt, interdum nõ, nam ſuſpicio quidẽ multa, & iudicium veriſimile eſſe poteſt, quum quis ſe permiſtum nouit cum infecta, certiſsimum verò quũ iam & caries quædam circa pudenda obrepit. confeſtim igitur ea pars lauãda eſt per aquam roſaceam, mox rurſus lauanda & fouẽda decocto ex alumine & erugine æris, aut inungẽdum circa pubẽ totam vnguẽtum, quod ad eum morbũ cõfici ſolet, de quo poſt dicemus. tũ & per os aliquid eorum ſumẽdũ eſt, quæ contagioni obſiſtũt, qualis eſt Theriaca aut Mitridatum.

fort

fortè enim per hæc ita ſeminaria
morbi abſumes & interimes, ꝙ
non vltrà procedet. ſi verò mor-
bus iam nō circa principia fuerit,
ſed altiùs radices egiſſe cogno-
ſces, & iam aut dolores, aut puſtu
las, aut alia indicia adeſſe, tū non
ſola ſeminaria reſpicere debes,
ſed ſimul & materiam, quæ par-
tim inficitur & periclitatur, par-
tim corrupta eſt, ſeminaria tamē
nunquam nolunt poſthaberi, ſed
ſemper aut interimi (ſi poteſt) aut
frangi, aut educi. materia quę cor
rupta eſt educi vult, quę verò infi
citur reſtitui, aut & educi ſi mul-
ta eſt. quoniam autem craſſa eſt
& ſordida in multo lentore conſi
ſtēs, nec reſtitui, nec educi poteſt,
niſi ſubtilietur & abſtergatur, qui
imo niſi colliquētur, ita vt ab ea
ſordicies omnis abſtergi poſsit,

& aut exſiccari, aut in ſudorẽ abi re. Verum quia permiſta ſunt omnia, tũ ſeminaria, tum materia propter lentorẽ, amplius & ſimul ſunt puſtulæ, & dolores, & ſæpe gũmoſitates, videndũ eſt ſi quod vnum ingenium & remedium eſt quod omnia exequatur, & omnibus valeat, an plura requirantur, & quæ ea ſint. nã ſunt qui tentant per purgationes ſolas omnia abſoluere, alij per inunctiones, alij per ſuffitus, alij per ea quæ in ſudorem conuertunt materiam, alij per ea quæ obſiſtunt contagioni, alij verò modo vno, modo alio auxilio ad diuerſa vtũtur. quare de his omnibus diligenter quęrẽdum videtur. primum autem ab euacuatione ordiamur. quã vnã ſufficere ad totam curationẽ aliqui opinati ſũt. quod certè & nos

in

in quibuſdā feliciter ceſsiſſe vidimus, in quibuſdam autem nō ſuffeciſſe. ſupponamus autē cū in omnib⁹ tū maximè in hoc morbo prius digerēdā pręparandāq́; eſſe materiā q̄ educēda mox eſt. oportere autē calida eſſe q̄ huic malo cōueniāt attenuatiua, & vt dicūt inciſoria, quoniā materia lēta eſt & ſordida ac ſegnis. optima igitur erūt oxymel, & mel roſatū & ſyrup⁹ de praſsio, de iſopo, de betonica de calamēto, de epithimo, de lupulis, & cōſimiles quibus aquę addātur iridis, enulę, epithimi, agrimonię ca. v. feniculi, apij, pullegij, origani, pipinellæ, cardi benedicti, cicerbitę, chamędrios aut fiāt decoctū ex eiſdē, & ſcordio, & dictamo cretico, & thymo, & betonica, & ſchināthο, & verbena & ſyderite heraclea, & amomo,

&agalocho,&eiuſmodi.potes eo dẽ tpe digere etiã materiã p inũ-ctionẽ hãc vel cõſimilẽ, ſucci rutę ſucci inulę añ. vnc. j. theriacę vnc. ij. thuris drach. ij. piperis drach. j. axũgiæ, medulæ vituli, butyri recẽtis ſingulorũ vnc. j. olei chamæmelini, irini qđ ſufficit. ex hoc ĩ-ũgatur dorſum, brachia, &crura, cõcoquet materiam & dolores leniet. Ergo digeſta materia euacuãda eſt. è ſimplicibus verò quæ præcipuè valeant, ſunt colocynthis, & hermodactyli, & helleborus, &agaricus, & aloe, quibus admiſcenda ſunt, quę ſimul liquefaciãt, & diſſoluãt, qualia ſerapinũ &galbanũ, & bdeliũ, & opopanacũ & hãmoniacũ, & mirrha, & laſer, &eiuſmodi. ex cõpoſitis autẽ cõſuetis ſunt aggregatiuę pilulę, &de hermodactylis, & arthetice,

&

& indæ, & de lapide lazuli, & de benediạta & eiuſmodi, tũ & ele-ctuariũ indum & hamec, & de benedicta, & theodericũ & hiera dia colicynthidos, & hieræ à Scribonio deſcriptæ, & alia multa. Facta igitur prima euacuatione rectè illi mihi vidẽtur facere, qui & rurſus cõcoquant, ac rurſus purgãt. vidimus enim qui factis exactè purgationibus probè fuerint reſtituti, aliqui ſecũdos ſyrupos faciũt, ſimul etiam ſolutiuos, addẽtes ipſis, aut Senam, aut agaricũ, aut hermodactylos, aut hellebori ſcobẽ vel diebus ſingulis, vel alternis, quod etiam laudem.

Si igitur vna hæc curatio ſuffĩcere videatur, reliquis parcemus. ſin autẽ non ſufficere, vt profecto per plurimũ accidit, vbi aut inueteratus ſit morbus, aut materia craſsio

craſsior & tenacior, tum alia tentare remedia oportet. quare & reliqua examinemus. Sunt qui ſtatim ad ſe inunctiones illas transferunt, quæ è cauſticis fiunt. quod & primis temporibus maximè factitabant, ſed certè ſatius ego exiſtimo illa prius experiri, quæ & minus acerba ſunt, & nullius periculi, quodquidā felici ſatis ſucceſſu ſæpe fecere, poſt purgationes aromatica quædam exhibentes, quæ tum exſiccant & abſtergūt, tum ſubtiliant & confortāt. talia ſunt calamus aromaticus, macer, agalochum, caſia, zedoaria, zinziber, ſchinanthū, iris, & alia quorū decoctū malè videbitur conferre. aliqui ſolo ligno Iuniperi multos ſanauere, alij cupreſſo, alij citro ſola, quorum ſcobe non alio vtūtur modo, quàm & quo Gaiaco.
de

de quo iam dicẽdum quando inter alia maximè in vſu eſt. Defertur ad nos arbor ea ex hiſpanavocata inſula noui orbis, & adiacẽtibus, vbi & morbus maximè familiaris eſt. optima autẽ, quæ ex ea inſula, quæ Beata vocatur.

Delatæ differenriæ ſunt multæ non negligendæ, nam primis temporibus trũci magni craſsiq́; afferebantur & antiquiſsimi, quibus albi parũ, nigri multum inerat, nunc rami ferè portantur recenter cęſi, in quibus albi multũ, nigri parum ſpectatur, hi amariores longè ſunt, & ſtiptici magis, antiqui acuti magis, quàm amari vel ſtiptici, magis etiam reſinoſi. abijciebatur primis temporibus ſummus cortex, nunc maximè is aſſumitur, maiore etiam prætio, quàm reliquum lignum.

Videtur autem hæc arbor omnia aptiſsimè præſtare poſse, q̄ in hoc expetuntur morbo. nam quoniã è ſubtiliſsimis cõſtat partibus, & ijs calidis circa tertiũ gradum, & ſiccis, tum & reſinoſa eſt, poteſt quidem plurimum exſiccare modis omnibus. hoc eſt per caliditatem, per ſiccitatem per ſe, & per imbibitionem, poteſt & ſudorem prouocare, tum & ſubtiliare, & liquare materiam, & abſtergere, ac demum, quòd ſimul reſinoſa ſit putrefactioni & contagioni non parum obſiſtere. videtur autem & vim quandam medicatam habere, propter quod & aluum mouere ſolet. cæterum illud notandum eſt, quòd antiquũ lignum, quod acutum magis ſit, etiam diſſoluit, eliquat, & ſubtiliat magis, q̄ recẽs. quare vbi craſ-

ſior

ſior ſit materia, & gummoſitates multæ, id magis eſt eligendum. recens verò exſiccat quidē magis ea ſiccitate quæ per qualitatē exſiccare poteſt, minus verò per eā, quæ fit à caliditate. quare ſimpliciter exſiccat minus, quoniā quę à qualitate ipſa ſicca fit actio, ſatis pauca eſt cōparatione illius, quæ à caliditate fit. confortat autem magis, propter ſtipticitatē. quare vbi delicatior eſſet cōplexio, & deſideraretur confortatio mēbrorum, materia autē ſubtilior eſſet, eligēdum quod recens venit. Corticе quoq; indiſcretè multi vtuntur, putātes exſiccare magis, quoniam ſiccior videtur, ſed certè ſiccior & hic eſt ea ſiccitate, quæ à qualitate ſicca fit, & ab imbibitione, non autem ea quæ à caliditate. quare & minus

colliquat & ſubtiliat minus, & diſſoluit,& ſudorem minus mouet. quocirca & de ipſo idem dicatur, quod de recenti dictũ eſt. è ligno prȩterea antiquo decoctio fiebat multo limpidior & multo acutior,quòd propter dēſitatem eius ligni minus de ſcobe admiſceretur.plus autem acrimonia,quòd calidius eſt. è recenti autem & è cortice plus admiſcetur ſcobium, quare turbidior fit aqua & amara magis, minus autē acris, quòd tale ſit id lignũ &cortex,minus etiam ex hoc de ſpuma colligitur,quàm ex antiquo, quoniã in antiquo plus eſt de nigra ſubſtantia, vbi & plus reſinȩ ineſt. quare ſæpe miratus ſum,cur tanta mutatio eius ligni ſit facta,& quomodo cortex qui abijci ſolebat, nunc in tantũ prætium

tiū venerit, niſi quòd natura medicorum eſt noua ſemper inducere, per quę & plus authoritatis & plus lucri acquiritur. eadē innouādi cupiditas aquam in qua coquebatur, mutauit in vinum, quod rurſus indiſcretè à multis non ſine magno periculo vſurpatur. vidimus enim multos è potu vini illius malè affectos in inſanabilē ægritudinē decidiſſe. quare qui cōplexiones calidas & ſiccas habent, habitudines extenuatas, materiā morbi aduſtiorem, ij cauere ab eo potu debent, ſecurius verò ij accipient qui craſsi ſunt, & humidi, & qbus materia morbi ſegnior eſt, & multi lentoris, & in locis remotis. in ijs enim nō inutile erit addere quod exportet virtutē ligni, & quod ſubtiliet etiam: & amabile mēbris ſit, qua

de cauſa multi & mel addũt, multi vinum non in ipſa decoctione, ſed poſt admiſcent, quoniam ſimul decoctum auſteriſsimum, & ingratiſsimum facit potum.

Præparatur autẽ lignum hoc pacto. Lima oportet ſcobes ex eo facere, non contuſione, nõ inciſione, lib. j. pulueris in libris. 12. aquæ infunditur per horas. 24. in olla librarum. 16. capaci dein coquitur lento igne, collecta diligẽter ſpuma & ſeruata ad vſus quos dicemus, donec ad dimidium cõſumetur. decoctũ hoc primũ colatur & ſeruatur, tũ fit & ſecũdariũ decoctũ relictis ſcobibus inijciẽdo totidẽ aquæ libras, ſed hoc ſi decoquatur ad quartæ cõſumptionẽ, ſat erit. vti eo oportet loco vini, priore autẽ vtimur vt medicamine. ſunt qui in primo de-

coćto ſimul aut Senā, aut hermo dactylos, aut ſimilia concoquāt. alij nō hæc addunt, niſi ſingulis quinque, aut ſex diebus. ergo primi decocti dantur in aurora vnc. vij. aut. viij. ægro in loco calido qui nec tranſpiret, cōſtituto. qui è lectulo ante horas tres nō exurgat expectans ſudorem. horis ab hoc potu quinque prandiū exhibeatur, à prandio horis. vj. rurſus eiuſdem decocti vnc. v. dentur, ſi æger ferrè poteſt, ac poſt horas iiij. cenet. primis tēporibus æger per mēſem integrum nunquam cubiculo exibat, nunc data eſt licentia maior, eo etiam tēpore tātum cibi exhibebatur, quo vix ſeruaretur vita, quod erat panis vnc. iij. vel ad ſummū. iiij. carnis pullinæ vnc. ij. paſſularū vnc. j. vino prorſus abſtinebāt, loco cu

ius vtebantur ſecundario decoćto, aut ſimplici, aut cũ melle faćto, nunc omnia licẽtius agũtur. nam & domo exire ſinunt, & largius alunt. verũ qui patiẽtius cũćta ferunt, & ſecurius, & incolumius curãtur. aliqui panẽ biſcoćtũ dari iubẽt, quo ſcilicet vt arbitror, exſiccent magis. ſed certè exſiccatio hæc nõ ea videtur mihi quã quærimus. quærimus em̃ nõ eã, quæ ex alimento fit, quatenus alimentũ eſt, ſed magis illã quæ circa humores fit, vt à medicamento. biſcoćtus autem panis quatenus alimentũ mẽbra exſiccat, quod non quærimus, quatenus autem medicamẽtũ (quãdo & ipſe ſiccus eſt) & qualitate & imbibitione poteſt certè exſiccare, ſed ad humores non tranſit hæc exſiccatio, niſi prius exſicce-

tur

tur ſanguis ab alimento factus, quare & ſuperſtitioſum ſemper exiſtimaui hunc vſum & affecta tum, & parum vtilem. Spuma verò quã collegiſti, illinẽda ſunt vlcera, ſi qua ſunt, nec nõ & calloſitates omnes, & loca quæ dolent. porrò ſatis eſſe ſolebãt huic potui dies triginta, nunc plures requiruntur, ſiue quòd materia craſsior & terreſtrior facta ſit, quàm primis temporibus, ſiue ꝙ non vtamur ligno antiquo, & licẽtia ęgrorũ ſit maior, qua de cã in maiori parte nõ ſemel ſed bis dari hũc potũ neceſſe eſt. Si verò in vino facere decoctum placet, prius bene cõſule & tẽperaturã ęgri, & habitudinẽ bene ſpectato, item & ætatẽ & anni tempus. põt idem decoctũ fieri in aquis ſublimatis endiuiæ & cicoreæ,

& lupulorum,& borraginis,& ſimilium, quod iuuantiſsimũ nõnunq̃ vidimus.atq; ita ſe habet, quæ per Guaiacum curatio fit. quo ſi careas vtere vel ſupraſcriptis iunipero,citro,cupreſſo, vel & Theda,& terebinto,& cedro, & ebeno, vel calamo aromatico cum radice Gentianæ. Nũc ad eos veniamus, qui per ſudorem curant,viæ eorũ multiplices,alij per ea ſublimata curant,quæ Elexir vocãt. omnia acutiſsima & ignea,periculoſa quidẽ & vitanda. alij per ea faciunt quæ ſimpliciter ſudorifica dicũtur, quibus & aromatica admiſcent.ſic enim & putrefactioni reſiſtunt, & materiam liquant,& in ſudorẽ vertunt. Præſtantiſsimũ inuentum eſt radix Cynarum.ea(vt perhibent) è regione Sinarum defertur

tur â negotioribus ijs, qui ad Ca
licut & Traprobanē,& vltra na-
uigāt.qua incolæ vtuntur ad ęgri
tudines multas, præcipuè autem
ad morbū gallicū, ſudorē pluſ-
quam credi poſsit prouocat, &
exſiccat, quare nec mirum eſt ſi
huic morbo valet.modus vtendi
hic eſt. Radices per tranſuerſum
incidantur in aſſulas tenues rotū
das,atque harum vnc.j. in lib.12.
aquæ ponuntur in vaſe teſtaceo
capaci lib.16. ac igne lento ad cō-
ſumptionē tertię partis coquun-
tur,decocti lib.j. datur in aurora
bibenda.reliquum ſeruatur loco
vini potandum. eiuſmodi deco-
ctum diebus ſingulis fit, duas vel
tres horas morari in lectulo o-
portet ac ſudare, mox ſurgendū
ſi videbitur.verū aperto aeri ex-
poni non conuenit,niſi poſt dies
 ſeptem

ſeptem. Dantur autem toti curationi dies quinq; & viginti ferè, ita quòd vntijs quinq; & viginti tota curatio expletur. Interea omnis venus cauēda, acerba omnia & cōcoctu difficilia vitanda. ſi verò careas ea radice, vti potes loco eius radice cannarum noſtratium, cui calamū aromaticum addas. potes & radicē perſonatiæ decoquere, quæ mirè ſudorem ciet, cui ſi irim adiungas, vel xirim, & acorum, & calamū aromaticum & ſchinānthum vtiliter facies. ac decocto vtendū erit per dies plures. poteſt & aliud decoctū fieri quod intentiones oēs complebit. Gentianæ, radicum bulalapathi ſeu biſtortæ, coſti, ariſtolochię, iridis, caſię ligneæ, ſcordij, dictami cretici, quod ſufficit de vnoquoq; infunde, decoque

que vt prædicta. Hęc ergo ſunt, quę factis debitis purgationibus ſi non recedit morbus, experiri potes, vti blandiora & ſecura magis. Nunc & acerba proſequamur, qbus primis tēporibus ſtatim vtebātur, ab empiricis primū inuenta. alterū fuit inunctio, alterū ſuffitus. quæ quāuis empirice inuenta fuerint, & à ſimilitudine (vt diximus) ad ſcabiem, habent tamē idoneā rationē, nā ex ijs cō ſtāt, que ſeminaria exurūt, & totā materiā exſiccāt & abſtergūt, & liquant, & in ſudorē vertunt. materia eorum è cauſticis potentia eſt, aut è propinquis cauſticis quibus adduntur conuenientiſſima quęque. quæ ergo in vnctionem veniunt, alia ſunt cauſtica potentia, non quidē quale chalcanthum & arſenicum vocatū, &

ſub

ſublimatũ, ſed quale argentũ viuum, quæ materia ferè eſt huius medicamenti, eſt autẽ potentia cauſticũ quòd ex ſubtiliſsimis atque igneis partibus cõſtat, quod ſublimatum oſtendit. vbi igitur particulæ illæ intra corpus actu factæ ſunt, ſiue quòd per ſe ſint natæ plurimũ calefacere ſimul ac vnitæ ſunt, & ſeparatæ ab alijs, ſiue quòd minima omnia argenti viui ſint apta plurimũ incaleſcere à calore noſtro, & ob denſitatem materiæ mox etiã exurere, tum quidem & exiccatio & exuſtio circa ſeminaria cõtingit. adduntur & quæ intro portent virtutes cauſticorũ, & ſimul emolliãt materiã, quo aptior ſit liquari, vt pinguia. adduntur & quæ ſubtiliãt & abſtergũt, & liquant, ac poſtremò quæ contagionibus
mo-

modis omnibus aduerſantur. tale eſt quo ſæpe vſi ſumus quod habet Axungiæ porcinæ lib.ſ. butyri recentis vnc.iij. Terebinthinę, ſtyracis liquidę ſingulorũ vnc.ij. Thuris, myrrhę, maſticis ſingulorum vnc.ſ.iridis, ariſtolochiæ, Gẽtianæ ſingulorũ drach. iij.hellebori drac.ij.ſulfuris vnc. ſ.nitri drach.j. ſucci inulæ, ſucci apij ſingulorũ vnc.j.olei laurini, roſati.q.ſ.aceti vnc.j. argenti viui pars omniũ octaua, miſce & fiat vnguentum in mortario ferreo.poſſunt & leniores cõpoſitiones fieri, & diuerſę formari prout & intentiones, & caſus diuerſi ſunt.quare & illud notandũ erit, quòd vbi plus gũmoſitatũ videbitur, plus pinguedinum apponẽdum erit in vnguento.vbi minus gummoſitatum, plus autem puſtu-

ſtularum & vlcerũ, plus puluerũ apponatur, in delicatioribus verò minus argenti addendũ erit. vbi verò cõplexio calidior fuerit, im ponenda, quę tẽperent, vt butyri plus, & plus olei roſacei, minus verò exſiccantium. prius autem quàm linias exactiſsimæ purgationes procurandę ſunt, & phlebotomia etiã ſi expedit. qui verò inungẽdus erit loco calido po natur, inungaturq́; totus pręter caput, pectus, & ſub alis tũ ſtuppa multa calida faſciandus. ſunt qui & ſacculos ex ordeo calefactos inter coxas & ſub alis, ac pe dibus ponant, quo penetret vnguentum magis & ſudẽt melius. aliqui bis in die inungunt, quod graue nimium eſt, ſatis erit ſi ſemel inungas. quidam & ſtatim à prandio vngunt, quod & ſi ad

ſu

ſudorem eliciendum accõmodatum videtur, ad totam tamẽ nutricationem ineptũ eſt. quare melius inungere per horas quinque ante prandium, eo tempore nihil prohibet, & meracum etiam vinum concedi album. poſſunt inunctioni dies. x. dari, à quibus ſi exulcerari os incipiet, & ſputũ multum emitti, id compeſcendũ non eſt, ſed ſinendum, donec videatur os malè affici, tũ foue aut lacte, aut aqua ordei, & diamoro vel melle roſato. mox etiam vbi vlcerum ſanatio quęrẽda ſit, è ſtipticis & alumine os ablue & gargariſſa. dicendum autem & quæ iuuamẽta ex hoc linimento cõſequãtur, & quę nocumẽta. iuuamẽta erũt, quòd dolores miro quodãmodo tollentur, gummoſitates diſſoluẽtur, aut in ipſa vnctione,

ctione, aut poſt, vlcera ſanabuntur, & puſtulæ omnes recedent.
Verùm nõ ſine ſuis incõmodis & malis. quorum primum eſt fœditas vnguenti illius, mox grauius eſt, quòd os & palatũ exulcerãtur, ac ſordicies tanta per os cõcitatur per dies .15. & amplius vt nihil fœdius, nihil intolerabilius videatur. cibus nullus mãdi poteſt, etiam vix ſorberi datur, dentes luxantur, ſomnus adimitur, & breuiter per id tempus nihil grauius ſentiri poteſt. multi præterea ſublato morbo, tremuli remanſere, multis reuixit labes. Inuenere idem Empirici & ſuffitum, ægrum collocant in matella, pannis optimè circuntegunt, vt ne etiam os extet, tum Cynabarim cũ thure miſtũ vrũt, quo ſuffitu incaleſcit æger mirũ
in mo

in modum ac ſudat, acerbiſsimũ verò eſt medicamẽtum, quo ego nunquam auſus ſum vti ad corpus totum. ad certas autẽ partes vt crura & brachia quũ vel ſphaceli adſunt, vel ferè gũmoſitates, vel dolores, vel vlcera malè morigerata, etiam præſtantiſsimum arbitror. cæterum ab eo abſtinendum ſuadeo, nec empiricis credẽdum, quibus nihil temerariũ eſt magis, quãdo & per os etiam auſi ſunt argentũ viuum, & quod pręcipitatum vocãt, confectis ex ijs pilulis exhibere, quaſi eadem vis ſit argenti viui extrà appoſiti, & deuorati. Vtuntur autem Cynabari, quoniam & in ipſo potentia eſt viuum argentum.

Quærat autem fortaſſe aliquis vtrũ balnea cõueniant huic morbo, qualia Aponenſia & Porreta-

na aut etiam noſtra, nam & exſic care poſſunt, & abſtergere, & ſub tiliare, & ſudorem inducere. ad quod dicimus experientia cõſtare nihil aut parũ ea prodeſſe. cauſam ipſe arbitror, quòd debiliora ſunt, quàm vt poſsint materiã tam craſſam, & tam lẽtam liquare. leuiores quidem cutis infectiones qualis eſt ſcabies, & impetigo, & quæ ab hepatis aduſtione contingunt, & ſalſo phlegmate vel noſtra Calderiana tollere valenter poſſunt, maiora verò non poſſunt. propter eandem cauſam & pulueres qui ſuprà laudati ſunt contra contagiones frigidi exiſtẽtes, vt bol9 armenius, & ſphragis, & Gemmæ, nihil ad hunc morbum valent, ſed ſolùm qui calidi ſunt, vt Thus & maſtix, & myrrha, & ſcordium, & dictamum,

&

& alij quocunque modo fuerint adminiſtrati. Sunt autem cum hoc morbo accidentia quædam coniuncta, ad quæ particulatim interdum oportet adhibere remedia, inter quæ eſt dolor capitis, interdum totum occupans, interdũ partem, materia multa diſtenta & coacta ſupra caluariam ſub pericraneo vocato, quę ſępe nullis remedijs leuari ſolent. ad quos ego nihil iuuantius inueni, quàm inungere interna brachia pręſertim quà venæ cephalicę protendũtur hoc linimento. ſucci inulæ, ſucci brioniæ, ſtyracis liquidæ. Terebinthinæ ſingulorum vnc.j.gummi eleni vnc.ſ. pinguedinis vrſi anſeris, butyri ſyngulorum.vnc. j.ſ. Thuris, Iridis ſingulorum drachm.iij. olei irini quod ſufficit, argenti viui octauam partem.

 Sunt

Sunt ſæpe & gummoſitates tantæ duriciei, vt nec Guaiaci ſpuma, nec alijs ſolitis linimentis auferri queant. quandoque protenduntur per longitudinem tibiæ tanto dolore vt mors præferatur. quapropter ad valētiſsima remedia recurrere oportet, quidam ſuffitus prædictos adhibent, alij accenſo & candente pyrrhite lapide ſpargūt decocto Guaiaci & aceti & locum fouent. Confert autem & hoc emplaſtrum radicis cucumeris agreſtis radicis iridis ſingulorum quantum ſat eſt, coque dum tenereſcant, tum libram harum accipito ammoniaci, ſerapini, galbani ſingulorum vnc.ij. ſtyracis liquidę vnc.j.ſ. pinguedinis vrſi, butyri ſingulorum vnc.j. argenti viui quartam omnium partem miſce, & pro arte emplaſtrū

confi

confice. interdum fauces & guttur ex prauis diſtillationibus eroduntur, quibus niſi ſuccurratur, ſæpe gargareo abſumitur, ſæpe vſq; ad oſſa tranſit corruptio. factis ergo purgationibus, & quas potes, diuerſionibus Gargariſſare oportet decoctum quod ſit ex liguſtro & plantagine & Cytinis, in quo mox alumen & fex aceti & nitrum diſſoluantur cum bolo armenio.

Tangere item oportet locum, ſi hæc non conferunt, bombice infuſa in aqua eruginis, æris, ſandaracæ, & aluminis. fit & aqua ad id mirabilis, diſtillatur Theiaca in aqua vitæ, & aceto per elambicum, aqua exit limpidiſsima virtutum multarum, pręcipuè autem valens vbi profundius conduci vis medicamenti debet. ſi ergo

go bolum armenium aut ſphragida in eo diſſolueris, ac partes eroſas tetigeris, & ſeminaria eius contagionis abſumes, & eroſionem omnem ſanabis.

Nonnullis & pili cadunt, aut barbæ, aut ſuperciliorum, aut & capitis, quod deformes, & ridiculos homines facit. continuò ergo è ſpeciebus hierę diacolocynthidos pilulas confice, & à cibo ſuſcipe, tum Guaiacum cum melle & ladano in vino coque, & foue locum eo decocto calido.

Valet & hoc odoriferum quod habet Pomatæ vocatæ vnc.ij. ladani vnc.ſ. muſci gra.iij. aq̄ roſatę in qua bullierint gra.vj. ſublimati vnc. j. miſce omnia & bene incorpora, & line. Valet & aqua prædicta è Theriaca diſtillata.

Accidit quãdoq; vt adoleſcen

tuli ſint, qui hoc laborant morbo vel è matre contracto, vel è nutrice, quibus prædicta auxilia pręſtari non poſſunt. his caſibus ego conſueui facere decoctionē Guaiaci quo pacto monſtrauimus ſuprà, mox decoctum id per elambicum in puriſsimam aquam diſtillari iubeo, ac puero bibēdam do diebus ſingulis vnc. iij, vel. iiij. ea & ebibi non ingrata eſt, & nō parum iuuat. atque hæc demum ſunt quæ de ſyphilide morbo dicenda mihi viſa ſunt. ad quæ ſi quis rectè reſpexerit, compoſitiones multas & varias formare poterit, pro ætatibus & ſexu, & complexionibus, & materia, & reliquis, quę diuerſa quum ſint, diuerſa etiam remedia expoſcunt.

De Curatione Elephantię. Cap. 11.

QVi de curatione Elephãtiæ ſcripſere, ſicuti materiã ſolam in qua cõſiſtit conſiderarunt, ita de ea ferè ſola, quæ in nobis primò fit, curationẽ tradidere. de ea verò, quæ per cõtagionem ab alio cõcepta eſt, atq; ea quoq; quæ primò in nobis fit, quatenus contagionis rationem includit, nihil certè attigere, quod profectò par erat facere. nã in ea quidẽ, quæ cõtagione contracta eſt, ſano alioquin homine exiſtente, & melancholia nõ exuberante, quid per deos facies per initia? ſi materiã digeras, ſi euacues, cur & in ea, quæ in nobis fit, Archigenes pſilothris vtebatur, & cauſticis, vel ijs quę cauſticis propinqua ſunt, cur nõ ita in cancro operamur? quũ ex ea-

dem materia ſint, certè nõ oportebat ſolũ dicere, redundãte in venis melancholico humore, & nõ potẽte a ſplene trahi & digeri, expelli à natura ad cutim, atq; illic eas puſtulas facere: ſed oportebat & illud enarrare, quòd illic putreſcit, nec ſolũ hoc, ſed quòd putreſcit ſordida quadã & cõclusa putrefactione, per quã & contagionis ſeminaria includit, atq; in hoc à cancro differt. propter quod alijs cancer, alijs Elephantia indiget, quãquam remota in materia cõmunicẽt. quapropter ſi alicubi audies Galenum dicere eodem modo curare oportere Elephantiã, quo & cancrũ, quòd ex eadem materia ſint, intelligas oportet quantũ ad antecedẽtem & remotã materiã ſpectat. duplicem igitur ſcopũ in Elephantia

eſſe ſcito, alterũ ad materiã iſtam remotã, ſi qua eſt, quæ in corpore redundet, alterũ ad materiam quæ circa cutim iam putreſcit, & contagioſa fit. ſi igitur prior illa materia redũdare tibi videbitur, protinus ſecare nõ ſolũ vnã baſilicam debes, ſed & vtrãq;, ſi expediens videbitur, conſentientibus cæteris. verũ per initia hæc fiant, & quum in aliquo primo oborta eſt contagio. nam vbi aut ab alio accepta fuerit, aut in tantum proceſſerit, vt fera iam ſit, tum ſi ſecabis venam, contagem introrſum trahes, & hominẽ in maiori periculo ſtatues, reliquã verò materiam digerere oportebit, & mox euacuare. digeremus autẽ per ea quæ incidunt, & ſubtiliãt, & abſtergunt, ea cõmiſcentes quæ leuiter humectẽt. quare aptiſsimũ

erit

erit ſerum caprinũ, in quo deco-
quãtur ſtœchas, & Thymum, &
Epithimum, & ſatureia, & ſcor-
diũ, & dictanũ creticum, & iris,
& ſeris, & lychen, & ſtratiotis, &
eiuſmodi quæ variãda erũt, pro-
ut & materia modo minus, mo-
do magis exuſta eſt. ſyrupi verò
erunt, & oxymel, & quæ fit de e-
pithimo, & de fumo terræ, & ſa-
bor, & de pomis, & eiuſmodi. eua
cuare autẽ oportebat per Hieras
qualis eſt diacolocynthidos, &
Ruffi Hiera, & Archigenis, nec
non & per Helleborũ & Epithi
mũ, & Senã, & polypodium, & ſi
milia. Materia verò quæ puſtu
las facit, & ipſa quidem digeri
vult, hoc eſt parari vt abſumi poſ
ſit. faciũt autẽ hoc, quæ ſubtiliãt
& leniter molliunt. quoniã verò
& lentore quodã ac ſorditie re-
ferta

ferta eſt ea materia, tum & ſeminaria cōtagionis includit, abſtergētibus, & exſiccātibus indiget. exſiccantibus aūt non mediocriter, ſed validioribus & aut potētia cauſticis, aut propinquis. medicamenta igitur, quæ huic cōtagioni valent, ſunt quale nitrū & ſulfur, & helleborus, & cedria, & Thus, & iris, & argentum viuū, & terebinthina, & ſtyrax liquida, quibus addātur adipes è quibus placeāt Taurinus vulpinus, Vrſinus & Leoninus. dubitabit autē aliquis quomodo tam calida coueniant, quoniā tam materia quàm ſeminaria in aduſtione quadā conſiſtunt, quare fieri videtur, vt in vtroque adaugeatur aduſtio. Verùmtamen videmus & antiquos ex his medicamenta exhibuiſſe, qui & nitro, &

alcyo

ãlcyonio, & pſilotris, & vtroque helleboro, & trochiſcis Andronis vtebãtur. rectè igitur fieri exiſtimamus, vt per prædicta contagionem hanc extinguamus. ſed conuenientiſsimè apponẽtur aliqua quæ tum humectent, tum & aliquantulum refrigerent. placet igitur vt butyrũ addatur, & mucilago, pſilij, & polygonati, & ſuccus ſolatri hortenſis & ſimilia, ne plus æquo ſanguinẽ exuramus. præcipuam autem & in hoc vim habet argentũ viuum ſicut & in Gallico morbo. Ad hæc autem valet & viperę caro, & viperatũ vinum, & crocodillorum terreſtrium & aſellorum, qui ſub vrceis degunt, nec nõ & trifolium, aſphaltite, & ſyderitis herba, & calamus aromaticus, & raſura eboris, placent & balnea tepida.

In quibus ſi more antiquorũ inunctiones prædictæ fiant, nõ certè præter rationem fiet.

Sunt porrò & alij in contagione conſtituti morbi vt lepra ita à græcis vocata, & ſcabies, & papulæ, & areæ, & ophiaſes, & ophthalmiæ quędam, & dyſenterię etiam nonnullę, quorum omniũ curationi ſcribendæ parcemus, exiſtimantes è prędictis viã vnicuiq; ſatis patere ad ea rectè tractanda. quare & quantum ad inſtitutum noſtrum negotium attinet hæc dicta ſint.

LVGDVNI,
Excudebat Nicolaus
Bacquenoys.

CH
390 12